

B. del.

Illyr. 80 a.

~~2213~~

Hirt lit part. gent. Septentrio.

L. 2. C. ii.

~~1126~~

~~B. del. Slav~~

~~106~~

Ency

~~568 ⁿ~~

JOHANNIS PETRI KOHLII

IN ACADEM. SCIENTIAR. PETROPOLITANA HISTOR.
ECCLES. ET HUMAN. LITERAR. PROFES-
SORIS

INTRODUCTIO

IN

HISTORIAM

ET REM

LITERARIAM

SLAVORUM.

IMPRIMIS SACRAM,

SIVE

HISTORIA CRITICA VERSIO-

NUM SLAVONICARUM MAXI-

ME INSIGNIUM,

NIMIRUM

CODICIS SACRI

ET

EPHREMI SYRI,

DUOBUS LIBRIS ABSOLUTA.

ACCEDUNT

DUO SERMONES EPHREMI SYRI,

NONDUM EDITI, DE SACRA COENA,

FIDEI LUTHERANÆ TESTES AC

VINDICES.

A L T O N A V I Æ,

IMPENSIS JONÆ KORTEN, BIBLIOPOLÆ, c13 13 CCXXIX.

& AMSTELODAMI, apud ISAACUM TIRION.

JOHANNIS PETRI KOHLH

IN ACADEMIA SCIENTIARUM PETROPOLITANA HISTOR.
ECCLIA ET HUMANI LITTERAR. PROFESS.

80113

INTRODUCTIO

IN

HISTORIAM

ET LIT.

LITTERARIAM

SLAVORUM

IMPRIMIS BACRAM

1715

HISTORIA CRISTICA VERSIO-

NUM SEAVONICARUM MAXI-

ME IN SIGNUM

MINIMUM

CODICIS SACRI

ET

EPHRAEMI SYRI

ORIGINES LIBRI. BACRAM

—————

ACCURAT.

QUO SEAVONICIS EPHRAEMI SYRI

NOTA. BACRAM. CORONA.

—————

—————

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CONTRACTUS TOTIUS OPERIS.

LIBER HISTORIA CODICIS SACRI
SLAVONICAM IN LINGUAM

CONVERSI.

Cap. I. De codice Slavonico ipso, rebus
que in eo continentur.

Cap. II. De primo Slavonice biblicorum
Versionis auctore.

Cap. III. De Versione Slavonica ipsa, et
rursusque rebus ad eandem et Slavoni-
cum spectantibus.

Accedit adhibetur I. appendix de codice
biblicorum Slavonico Oстроверский.

LIBER II. Historia Versionis Slavonicæ
Syrj imprimis Versionis Slavonicæ.

Cap. I. De variis Episcopi operibus et
nominibus.

Cap. II. De versione Episcopi Syrj et
Versione.

Cap. III. Exhibet Oстроверский et
falsitate Testamenti Episcopi.

2. Continet quos sermones Episcopi
Syrj adhuc ineditos, quos etiam
Slavonico repositos, de sacra com-
munionis Slavonicæ verborum ex-
positos, et quosdam ad auctore
illustratos, ex quibus simul etiam
statuit Episcopi in seculum et
tota vel errore etiam in
falsitate planè et aliis.

CONSPECTUS TOTIUS OPUSCULI.

**LIBERI. HISTORIA CODICIS SACRI
SLAVONICAM IN LINGUAM
CONVERSI.**

Cap I. De codice Slavonico ipso, rebus-
que in eo contentis.

Cap. II. De Primo Slavonicæ bibliorum
Versionis auctore.

Cap. III. De Versione Slavonica ipsa va-
riisque rebus ad codicem S. Slavoni-
cum spectantibus.

Accedit ad librum I. appendix de codice
bibliorum Slavonico Ostroviensi.

**LIBER II. Historia Versionum Ephremi
Syri, imprimis Versionis Slavonicæ.**

Cap. I. De variis Ephremi operum ver-
sionibus.

Cap. II. De versione Ephremi Syri Sla-
vonica.

Cap. III. 1. exhibet dissertatiunculam de
falsitate Testamenti Ephremiani.

2. Continet duos sermones Ephremi
Syri adhuc ineditos, inque codice
Slavonico repertos, de sacra coena
Slavonicis latinisque verbis expres-
sos, notisque quibusdam ab auctore
illustratos. ex quibus simul demon-
stratur Ephremianum seculum a sen-
tentia vel errore potius transub-
stantiationis plane fuisse alienum.

Prefatio

Præfatio ad Lectorem.

Librum hic tibi offero, Amice Lector, non omnia licet, præcipua tamen literatura Slavonica, a nemine hucusque de industria pertractata, (a) capita enarrantem. Non incongrue propterea introductionem in rem historiamque Slavorum inscribi posse judicavimus (b). Ad eum me scribendum quid induxerit: alio loco indicatum est. Jam, quid in hoc præcipue libro a nobis præstitum, quidque in posterum, si tibi non ingrata plane hæc nostra fore cognoverimus, vel simile huic argumeneo, vel diversum edere nobis constitutum sit: paucis, Lector, accipe. Quod igitur ad præsens institutum spectat: id potissimum in hac historia nostræ parte, quam, Deo

vo.

(a) De libris & re literaria Ruthenorum peculiare scriptum meditabatur *Nicolaus Bergius*, summus in Livonia sacrorum antistes. Verum hunc nobis librum præmatura Viri fata inviderunt.

(b) Eo etiam consilio generaliori hæc titulo usi sumus; ut alia etiam Slavonicæ literaturæ partes, in posterum fortasse prodeuntes eodem titulo inscriptæ, commode adjungi possent.

volente, plures posthac sequentur, nobis datum
esse putavimus, ut accuratam quandam, cer-
tissimisque ex monumentis erutam Slavonico-
rum bibliorum historiam, qua decet fide, tradere-
mus. In hanc quippe Slavonica literatura par-
tem, qua vel in ipsa historia Ecclesiastica caput
constituit non postremum, paululum inquirens :
tam incertam illam, tot plenam erroribus, tan-
ta denique caligine obductam atque offuscata
inveni, ut præ ceteris omnibus exquisitam in-
vestigantis industriam exposcere ac flagitare
videretur. Initium disquirendi fecimus a bi-
nis istis Slavonicorum bibliorum editionibus,
Ostroviensi una, altera Moscuensi : quarum
hanc quidem eo diligentius accuratiusque expo-
nendam duxi, quod reliquos omnes, quotquot
hanc materiam tetigere, scriptores, vel nullam
omnino, vel leviter admodum mentionem illius
fecisse intelligerem. Majorem his lucem allatu-
ri, binas NICOLAI HEINSII epistolas nondum
editas, Holmiæ unam, alteram Hagæ exaratam,
varia notatu digna complectentes, historiamq;
Russicam quodammodo illustrantes attexuimus.
In auctorem deinde Slavonica versionis ipsum
inquirendi industria conversa : duas potissi-
mum res faciendas putavi. primum ut com-
muni illo ac pervulgato hominum errore, quo
HIERONYMUS versionis hujusce auctor vulgo
esse creditur, sublato; METHODIUM ac CYRIL-
LUM

LUM veros auctores esse ostenderem. deinde ut fontem erroris ipsum aperirem. HIERONYMUM auctorem falso dici, variis rationibus, ex historia ipsa petitis, demonstravimus. Fabulam hinc esse natam a Pontificiisque excogitam ostendimus, ut extortam illam a METHODIO ac CYRILLO de bibliis Slavonica domestica lingua legendis, Pontificis dispensationem eo melius excusarent. Ulterius hinc progressi: alia etiam Slavonica dialecti biblia adduximus & examinavimus. Atque hic novus sese error refutandus nobis obtulit. eorum scilicet, qui præter biblia in Slavonicam linguam conversa, Ruthenice etiam consignata alia extare opinantur. qui tam longe patens error est, ut a nemine, Slavonicorum bibliorum mentionem aliquam inferente, commissum non esse videam. Hac denique versionis historia absoluta: ad alteram reliquis insigniorem Slavonicam versionem, nimirum EPHREMI SYRI partim historice, partim Critice exponendam nos contulimus, de variis Ephremi Syri versionibus nonnulla præmittentes. (C) Verum hæc aliaque pluribus commemorare jam non vacat. quæ benevolus ipse lector, hæc nostra pervolvendo, optime cognoscet. Addam tamen verbum

(c) De bibliotheca quadam Slavonica scribenda dissertationem addere nos quidem promissimus, sed ob temporis angustiam nobis præstare id jam non licuit: imposterum daturis.

bum unum de binis, adhuc ineditis Ephremi Syri, in calce libri positis sermonibus. Hos ipsos Lutherana, de sanctissima Eucharistiae sacramento doctrina vindices ac testes appellavimus. Neque id immerito. Tam aperte enim Ephremianum ex iis allatum testimonium pro Lutherana causa ejusque veritate pugnat, ut laterem omnino lavent adversarii, in his EDMUNDUS ALBERTINUS, Theologus inter Reformatos celeberrimus (d), & GERARDUS VOSSIUS Doctor Pontificius, (e) si & suam de sacra cœna sententiam ex EPHREMI scriptis, precipue ex sermone ejus de natura Dei curiose non scrutanda adstruere & confirmare velint, nihilque omnino restare videatur, quam ut recta via, relictis omnibus, in Lutherana castra contendant.

Hec de presenti libello nostro impresso. Nunc de iis, quæ in posterum, Deo volente, in lucem fortasse publicam exhibunt, quæque partim prelo jam parata, partim inchoata & imperfecta sunt, scriptis pauca subjungemus. Sunt autem illa sequentia.

I. Versio latina manuscripti cujusdam Slavonici, quod in celeberrima Hamburgensium bibliotheca Johannea asservatur, rarissimi,
hoc

(d) In libro de Eucharistia Daventriæ 1654. in folio edito p. 449. eo quo Ephremi testimonia examinat, capite.

(e) In notis ad supra citatum sermonem p. 684.

- hoc titulo insigniti. Concilium ultimum Moscoviticum, concernens remotio- nem Patriarchæ Nikonis, qui varias fo- vebat opiniones orthodoxiæ contra- rias, quod bibliothecæ Hamburgensi consecravit Johannes Reuter M. Do- ctor & V. D. Minister. quod pretiosissi- mum hujus bibliothecæ κειμήλιον uti pal- maria historia Ecclesiastica Ruthenorum mo- menta pandit, ita egregium quoddam hi- storia conciliorū supplementum esse potest (f)*
- II. Historia Ruthenæ Ecclesiæ schismatica: sive historia de ortu & progressu sectæ illius quæ superi ri jam seculo, Nikonis Patriarchæ tem- poribus a Ruthenæ ecclesia divortium fecit, quæq; Raskolnika hoc est Schismatica vulgo ap- pellatur, ex fide dignis domesticis monumen- tis hausta, variis observationibus illustrata.*
- III. Vera antiquæ Ruthenorum fide ac religionis effigies, ex antiquo incorrupto Ecclesiæ Ruthe- næ symbolico libro, qui de fide inscribitur (g) delineata.*
- IV.*

(f) Hoc postquam in Hamburgensi bibliotheca extare Vir summe Reverendus *Joh. Christoph. Wolffius*, Theologus in Lutherana Ecclesia hoc seculo doctissimus ac celeberrimus, Fautor ac patronus noster summo animi cultu pro- sequendus benevole nobis indicasset: a bibliothecæ illius præfecto, clarissimo ac politissimo Surlandio amice nobis concessum, descripsimus: duodecim plagulis in quarta forma constans.

(g) Hanc librum quem possidemus, in multis præsertim iis qui-

IV. Systema religionis Muhamedanae, quod Serenissimus Moldaviae Princeps DEMETRIUS CANTEMIRIUS, summa fide ac diligentia a se conscriptum, ante aliquot annos Petropoli divulgavit, eruditorum quorundam hortatu ex Slavonico - Ruthena lingua translatum, variisque observatis auctum, praemissa praefatione de iis, qui ad hanc memoriam nostram Turcarum religionem literis consignarunt, scriptoribus. (h)

V. Fasciculus dissertationū, historiam Scythicam, Slavonicam & Cimbricam illustrantium.
qui-

quibus Pontificii cum Græca Ecclesia consensum falso hodie jactitant, articulis, a recentioribus Ruthenorum libris Symbolicis, confessione imprimis orthodoxa, differre intelleximus. De hoc libro *Nicolaus Bergius*, harum rerum peritissimus in tractatu de religione Ruthenorum p. 78. tale fert judicium. *Post sacram scripturam & patres, summas deferunt libro, qui dicitur ipsis kniga o vvierie, de fide liber, de quo nonnulla monenda, cum de libris Moscoviticis erimus solliciti. Quantum enim nobis hactenus constitit, recipitur hic liber de fide non tantum a Roskolskianis, sed & reliquis in universum Russis, ut proinde ejus testimonium magni fecerimus. hactenus Bergius. integer titulus hujus libri plane rarissimitalis est. Kniga o vvierie jedinoi, svviatoi, sabornoj apostolskoj Tzerkve h. e. liber de fide unius sanctæ & catholicæ, apostolicæ Ecclesiæ. alphabeto circiter constat. quarta forma impressus. locus, ubi typis exscriptus, non indicatur.*

(h) Pleniorē hujus libri recensioē, Petropoli a me compositam atque ad illustrem Menckenum Virum fama scriptisque celeberrimum, a me transmissam, Actis Eruditorum Lipsiensibus insertam legas.

- quibus accedit *ATHANASII SCHIADÆ*, eruditi *Græci* de portis *Caspiis* disquisitio.
- VI. *Catalogus librorum*, qui in bibliothecis *Moscuensibus* *Græco* juxta ac *Slavonico* idiomate consignati extant, manuscriptorum adhuc ineditus, observationibus nonnullis, utramq; historiam illustrantibus, instructus.
- VII. Tres *Ephremi Syri* sermones, qui in *Slavonica* versione adhuc continentur inediti, in *latinam* linguam translati.
- VIII. *Theologia gentilis Cimbrica* purioris compendium, quinque capitibus potissimum absolutum quorum I. De Deo II. de creaturis III. de officiis erga Deum & proximum IV. de fine mundi V. de iis quæ mundi interitum tandem aliquando sequentur, veterum *Cimbriorum* pagana licet, puriora tamen dogmata explanat (i).
- IX. De perpetuo *Græcæ* & *Latine* *Ecclesiæ* dissensu, ex ipsis *Græcorum* scriptis, in primis *Ruthenorum* libris Symbolicis demonstrato, liber; *Leoni* *Allatio* aliisque consensum temere jactantibus oppositus.
- X. *Centuria epistolarum selectissimarum*, aliqua ex parte ineditarum. in his *JOH. GEORGII*

GRÆ-

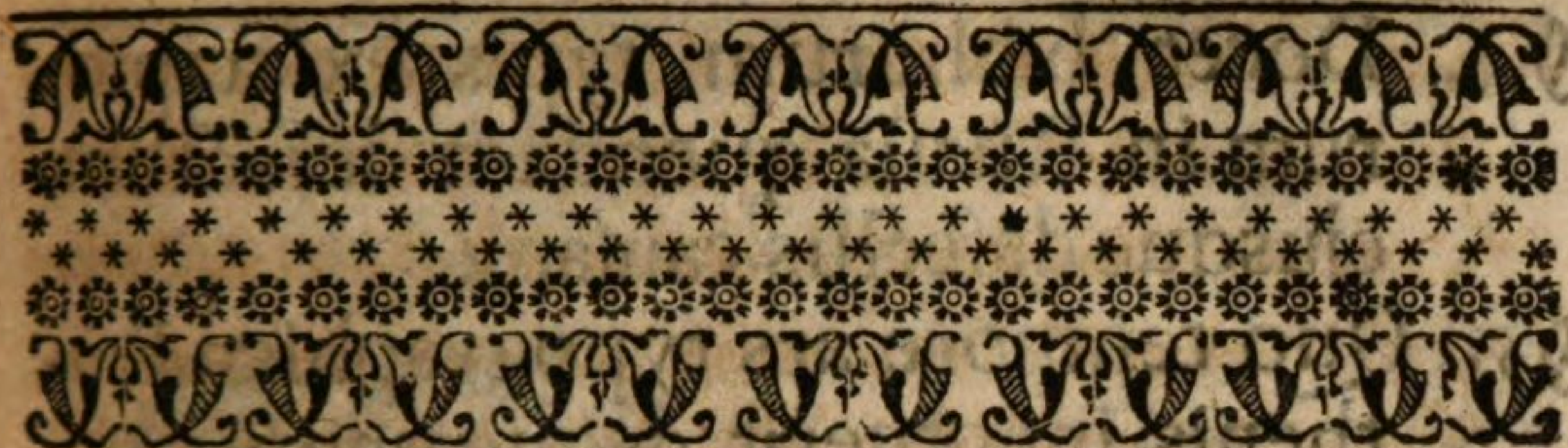
(i) Hujus *Theologiæ Cimbricæ* ante aliquot jam annos specimen quoddam *Kilonii* exscriptum dedimus, cum plausu aliquo exceptum, inque *Actis Eruditorum Lipsiensibus* alibique recensitum.

GRAEVII & ANTONII MAJORAGII, quorum
postremi Dissertationes epistolicae Medio-
lani quidem impressae, sed in Germania tamen
rarissima ob argumenti partim raritatem,
partim dicendi elegantiam ac puritatem in-
primis dignae, ut typis denuo exscrebantur.

XI. Vita JOHANNIS HEVELII, Mathematici su-
periori seculo celeberrimi, ex commercio ipsius
epistolico, septendecim in folio tomis constante,
autographo (k) aliisque fide dignis monu-
mentis hausta.

Hæc inquam sunt, quæ ab aliquo jam tempore medi-
tamur, non gloriolæ cujusdam captanda, sed lecto-
ri inserviendi studio brevissime hic indicata scripta.
Quod reliquum est, ea quæ par est observantia, B. L.
a te contendo, ut conatibus hisce meis quantumvis
exiguïs benevolentia tua obsecundare, quæque inscri-
bendo forte a nobis commissa sunt errata, pro tua
humanitate benevole excusare, pro doctrina corrigere
modeste velis. Vale. Scribebam Hamburgi 1729.
die 13 Aprilis.

(k) Magno pretio Dantisci comporatum hoc commercium
nunc possidet Celeberrimus Vir de Lilius in utrisque
Academiis scientiarum Petropolitana & Parisiensi Mathe-
maticus & Astronomus, fautor & amicus noster maxi-
mopere colendus, a quo liberaliter nobiscum Pe-
tiopoli communicatum accepimus multoque cum studio
excerpsimus.

LIBER PRIMUS.

HISTORIA

CODICIS SACRI SLAVONICAM
IN LINGUAM CONVERSI.

CAPUT PRIMUM,

DE

CODICE SLAVONICO IPSO, RE-
BUSQUE IN EO CONTENTIS.

CONSPECTUS PRIMI CAPITIS.

- § 1. Continet præfationem de occasione præsentis instituti, deque iis, qui in hoc argumento olim versati sunt, scriptoribus.
- § 2. De binis sacri codicis Slavonici versionibus, vel potius editionibus: OSTROGIENSI & MOSCUENSI in genere.
- § 3. Ostendit, quomodo sub CONSTANTINI Voliniensium Ducis iuiperio frequentior facta sit bibliorum lectio.

A

§ 4. Do-

- § 4. Docet bibliorum typis exscriptorum in Russia quondam defectum, ejusque defectus causam.
- § 5. Quo tempore ars typographica Ruthenis innotuerit, deque primis, qui in Russia divulgati sunt, libris.
- § 6. De bibliis aliisque libris SUMMI RUSSORUM DUCIS MICHAELOVITII (s. Michæelis filii) jussu atque auspicio impresfis, deque Græco sermone in Slavonicum conversis.
- § 7. Versionis editionisque Bibliorum Ostrogienfis brevis descriptio; simul auctoris, tituli &c. mentione facta
- § 8. Editionis bibliorum Moscuensium titulum, auctores, variasque præfationes, aliaque diligenter excerpta continet.
- § 9. Indicat seriem librorum V. T.
- § 10. De ordine librorum N. T.
- § 11. De argumentis unicuique libro tum veteris tum novi fœderis præmissis.
- § 12. De nonnullis in calce libri positis; nimirum indice lectionum in Ecclesia habendarum, itemque divisione librorum in certas portiunculas ad legendum destinatas.

§. I.

Inter cœtera ad Slavonicæ litteraturæ cognitionem pertinentia, non immerito desiderari adhuc videbatur expositio quædam accuratior versionum Slavonicarum. Nam etsi bene multi hodie ex Græca, Latina, Germanica aliisque linguis traducti in Slavonicam extent libri, (a) exquisita adeo industria confecti, ut

A 2 cum

(a) Plerique libri Ruthenorum e Græco sermone, a Græcis, quorum magna semper in his terris frequentia, ipsorum sermone in Slavonicum; paucissimi, vel omnino nulli in linguam Russicam sunt translati. Hujus generis magnum numerum suppeditat Bibliotheca Cæsarea Moscuensis, cujus Catalogum nondum editum, quem Clarissimus ac politissimus Vir, Bibliothecæ Academicæ Petroburgensi Præfectus, J.D. SCHUMACHERUS liberaliter mecum Petropoli communicavit, possideo. In quo præter codices Græcos manuscriptos, in Clariss. SCHIADÆ Catalogo jam reperiundos, non exiguus etiam numerus Slavonicorum librorum, inprimis Græcorum patrum in Slavonicum translatorum, JOH. CHRYSOST. BASILII, ISAACI SYRI, JOHANN. CLIMACI (Lestwitztza Slavonice dicti) aliorumque exhibetur. Sed & non pauci ex Latino idiomate translati libri prostant. Horum inter rariores referendi sunt duo priores Tomi Historiæ Ecclesiasticæ BARONII, quos a nemine, quod sciam, ullibi commemoratos, nescio quo loco impressos in folio Petropoli aliquando inter alios Slavonicos libros

ad

cum aliis multis cujuscunque linguæ versio-
nibus certare queant: paucissimorum tamen
a scriptoribus mentionem factam reperi-
mus. (b) De codice sacro in Slavonicam
linguam converso, quæ doctorum virorum
scriptis memoriæ prodita leguntur, ejusmo-
di sunt, ut eruditi cujuscunque & harum re-
rum studiosi Lectoris sitim commovere ma-
gis, quam restringere posse videantur. Ete-
nim ea, quæ partim doctissimus Gallus, in-
que arte Critica versatissimus RICHARDUS
SIMONIUS, in *historia Critica Veteris & Novi
Testamenti* de hoc argumento scripsit, (c) par-
tim eruditissimus ejusdem nationis Vir, JA-
CO-

ad vendendum expositos videre mihi contigit. De aliis li-
bris, e latino, Italico & Germanico in Slavonicum conver-
sis, quorum Catalogum nuperrime auxit SAMUELIS PU-
FENDORFII, *de officio hominis & civis* liber, a doctis-
simo quodam Archimandrita in Ruthenam, quæ ipsi
vernacula est, linguam traductus.

(b) Reliquis accuratius hæc persecutus est Clariss. NICO-
LAUS BERGIUS, in libro suo de Ecclesia Ruthena, non
uno in loco.

(c) Duobus in locis hanc versionem laudat. Primo in hi-
storia Veteris Testamenti, (*histoire critique de vieux
Testament*) cap. 16. pag. 292. ubi sacrum codicem, a
Ruthenis in domesticam (potius Slavonicam) linguam
conversum, Rusficisque characteribus impressum memo-
rat. Deinde pag. 490. ubi hæc verba leguntur. C'est
pourquoi je me contenterai, de remarquer, que Walton
assure ici plusieurs choses, qui ne sont pas tout a fait cer-
taines; comme ce qu'il dit de la version Armenienne par
Jean Chrysostome, de la version en langue de ceux de
Dalmanie par S. Jerome, de la version en langue Slavone
par

COBLIS LELONGIUS in *Bibliotheca sua sacra* (d) partim qui primo loco nominandus erat, magnum patriæ quondam suæ & Kiliensis Academiae decus, CHRISTIANUS KORTHOLTUS, in eleganti de variis scripturæ editionibus libro (e) tradit, spectemus, ejusmodi sunt, ut aliorum diligentiam ex-

A 3

cita-

par Cyrillus ou Methodius &c. & paulo post. Il n'est point aussi marqué, que dans l'épître de St. Jerom a Sophronius, que ce Pere ait traduit l'écriture en la langue de ceux de Dalmatie comme Walton l'assure. Mais St. Jerome temoigne seulement en ce lieu-la, qu'il a corrigé l'ancienne version de septantes pour la donner a ceux qui parloient la langue, c'est a dire aux latins &c.

(d) Hic cap. XI. Sect. prima & reliquis controversiam primo de auctore versionis Slavonicæ, quam postea persequemur, edisserit, suamque de hac causa sententiam aperit ac confirmat, dein sect: 4. Bibliis Slavonicis manuscriptis variisque sacri codicis libris separatim editis breviter recensitis, Biblia Ruthenica(imò Slavonica)dialecto Moscovitica (quod & ipsum falsum est) impressa, breviter describit.

(e) In hoc libro 1686. Kilonii in 4. edito pag. 373. Cap. XXX. §. 10. de Russica, proximaque pagina de Slavonica sacri codicis versione commemorat. Nullius tamen quam Wittebergenfis, Latinis litteris impressi, meminit. Nec de Methodii versione, nisi pauca & incerta habet. Innuere tamen videtur duplicem illam, de qua mox dicturi sumus, Slavonici codicis editionem his verbis: »p. 372. Habent ad hoc Russi seu Moscovitæ Biblia vernacula, quæ & superiori seculo & nostro non adeo pridem »tempore prodierunt. Provocat ibidem KORTHOLTUS ad OLEARII, in Itinerario Moscovitico Persico testimonium; at nihil amplius, quantum ex lectione ipsius constat hac de versione tradit, quam ut vetus Testamentum ad septuaginta viroium interpretationem, no-

citare potius voluisse, quam propter scriptorum Slavonicorum inopiam huic argumento satisfacere potuisse videantur. Haud difficulter itaque nonnullorum, fama doctrinaque eminentium virorum ad litterarias Slavorum res, scripto mandandas me, cum Petropoli adhuc agerem, Professoriumque obirem munus, identidem per litteras cohortantium, auctoritate consilioque sum adductus, ut mea qualicunque opera ac industria,

vum autem ad Græcum codicem ipsum translatum esse scribat. vid. pag. 276. Alios etiam auctores, qui tanquam aliud agendo, Slavonici codicis mentionem intulerunt, celeberrimus noster FABRICIUS in Biblioth. Græc. Lib. V. p. 259. adducit: USSERIUM de scripturis & sacris Vernaculis. p. 118. 371. JOH. SAUBERTUM in in polegomenis ad varias lectiones Evangel. Matthæi. p. 46. seq. Verum nihil hi novum afferunt. Sub initium hujus seculi prodiit quoque in octava forma Parisiis liber hoc titulo: *Syllabus omnium Scriptura editionum ac versionum serie linguarum quibus vulgata sunt dispositarum cum notis historicis ac criticis*: de quo Richardus Simon. in Biblioth. Crit. Tom. III. p. 420. sis judicat. *En general les habiles gens & les curieux le trouveront trop sec. Il leur paroitra plutôt un simple catalogue de libraire, qu'une veritable Bibliotheque: Car a la reserve d'un tret-petit nombre d'endroits, ou il y a d'assez belles remarques de Critique, que quelques sçavans de Paris vous ont données, ce n'est, qu'un simple Index Biblicus.* Eundem autem hic liber, quantum ex Bibliotheca Critica Sainjorii s. Rich. Simon. colligere est, auctorem habet, quem Bibliotheca sacra, nimirum summe Reverendum Patrem Lelongium. Nihil itaque ab illis quos jam enumeravimus scriptis diversi habere vel inde constat,

stria, aliorum hic errata, facile excusanda, pro mei ingenii modulo corrigerem domesticæque huic inopiæ subvenirem. Ac constitueram equidem (ut subjuncta in calce hujus opusculi, de Bibliotheca quadam Slavonica scribenda dissertatio docebit) reliquas omnes Slavonicas versiones, cum omnibus qui reperiuntur, Slavonice consignatis libris, percensere & scripto complecti. Sed partim librorum, quibus carere commode non poteram, & Slavonicæ linguæ interpretum defectus, partim meus ab Academia Petropolitana discessus cogitata perficere tum non sinebant. (f) Ad reliquas igitur Slavonicæ litteraturæ partes æquali studio pertractandas dum varia, quæ possum, undecunque subsidia conquiro, hæc interim specimina *Benevole Lector* serena fronte accipias, meisque conatibus, ac hisce operis, etiamsi mutilis, parumque exasciatis, non tamen, ut spero, plane inutilibus lectuque injucundis, quæ tua est humanitas rectumque in literas studium faveas quæso.

§. 2.

Longissime, si quæ alia, Slavonica gens
A 4 lin-

(f) Quid in hac eruditionis parte præstiterit, quidque molitus olim sit summus sacrorum in Livonia Antistes NICOLAUS BERGIUS, rei Slavorum litterariæ suo tempore, cum a SPARFVENFELDTIO discesseris omnium peritissimus; in subjuncta de Slavonica quadam Bibliotheca scribenda consultatione uberius exposuimus.

linguaque patet. (a) Nec ea tantum, quæ in notissimo illo, quod Romano Imperatori subest, Slavoniæ regno sedem domiciliumque habet natio, verum omnes etiam genere linguave cognati populi, cujusmodi sunt Bohemi, Ungari, Poloni, Rutheni, aliique multi Slavorum nomine appellantur. Hanc gentis varietatem lingua, ut plerumque fit, sequitur. Proinde tot linguas dialecto Slavonicas, quot genere Slavos populos, habemus. Slavonica e. g. vocatur *Wendica* (b) *Sorabica*, *Bohemica*, *Polonica*, *Hungari-*

(a) Slavonicæ linguæ amplitudinem multi scriptores literis consignarunt. in his *Herbersteinus* rerum Moscovitarum P. I. *Brerewoodus* in libro Anglico, in latinam postea linguam converso: de scrutinio religionum & linguarum & alii, in primis Clariss. & Doctiss. Vir, Gymnasii Berolinens. Rector *JOH. LEONH. FRISCHIUS*, in *binis suis de Historia lingua Slavonica Schediasmatibus*, omnium accuratissimis. Quamquam autem reliquis facile ampliorrem hanc linguam esse fateamur: nonnulli tamen præter modum supraque omnem fidem historicam extendere conantur. Ita *CONRADUS GESNERUS* in tractatu *de different. linguarum* p. 54. sexaginta, qui hac lingua utantur, populos enumerat. vid. *JUST. GEORG. SCHOTTELI* opus *de Germanica lingua*, germanice conscriptum p. 132. *BREREWOODUS* ipse amplitudinem ejus exaggerare dicendo & tollere altius videtur. Ex nonnullis enim, quæ duobus populis communia sunt vocabulis, linguæ ipsius communio non statim efficitur.

(b) De hac lingua accuratius acturum se promisit modo laudatus *FRISCHIUS* in tertio suo de Slavonicæ linguæ historia schediasm. Eandem hujus linguæ historiam perstrinximus, in Dissertatione quadam Petropoli jam concin-

garica, Russica, aliæque quas omnes enumerare longum est, complures. Nec unius itaque generis esse vides versionem bibliorum Slavonicorum ipsam, sed pro linguarum, quæ Slavonicæ appellantur diversitate numeroque & ipsam variare. Quapropter & Wen-

A 5

dica

cinnata, de linguæ Slavonicæ fati præsertim in Germania; illiusque cum aliis linguis, præcipue cum Germanica concentu; ubi, rejectis eorum opinionibus, qui vel ex Hebraico fonte eam, cum Abrahamo Frenzelio derivare, vel Græcæ cognatam esse volunt, ad eorum sententiam acceditur qui plurima vocabula vel cum germanica lingua vel cum aliis ex hac ortum habentibus Anglica &c. convenire arbitrantur &c. De lingua Slavonica ejusque amplitudine conf. doctissimum Anglum EDUARDUM BERNHARDUM in lib. quem V. E. LOESCHERUS in *literatore Celta* p. 29. sub titulo *Schediasmatis de convenientia linguæ Britannicæ cum Slavica* passim citat: Verus libri titulus est *orbis eruditi literatura a Characteres Samaritico deducta*: Oxon. 1689. f. Atque idem sine dubio liber est Eduardi, de quo Joh. Georg. Eccardus in *Historia Studii Etymol.* p. 33. *Deceptus etiam*, inquit, *valde est Vir alias doctus Eduardus Bernhardus in specimine Etymologici Britannici, quod e promissa sed non edita dissertatione, orbis eruditi literatura, excerptum passus est Hiccesianæ Grammat. Anglo-Saxonica annecti.* &c. Miror itaque pro inedita hanc dissertationem etiam tum habuisse Eccardum, jam dudum editam. Coëterum de linguæ Slavon. amplit. conf. etiam, JOH. HERBINIUM, qui & ipse ex Hebraico fonte hanc linguam derivat, in *Religiosis Kioviensibus Cryptis* Jen. 1675. 8. editis p. 169. nec non G. C. Kirchmayerum dissertat: *De lingua Slavonica* Witt. 1697. & Martin. *Quiatcovium de Rozicze* in libro *de Utilitate linguæ Slavonica* Regiomont. 1569. 4.

dica & Bohemica, & Polonica, & Ruthena, (si quæ extarent) biblia, Slavonica dici possunt. Nos brevem quandam, codicis sacri in linguam Slavicam translati historiam tradituri, proprie sic dictam Slavonicam versionem, reliquarum matre lingua (c), conscriptam respicimus.

Du-

(c) Sunt qui inter mortuas, qualis Latina & Græca est, linguas Slavonicam antiquam referunt, & in libris tantum superstitem esse credunt. Quærenti tamen affirmasse Ruthenum quendam in Slavonia peregrinatum memini, incolas ejus regionis non alia lingua, quam vel antiqua Slavonica vel parum ab ea aut nihil diversa, uti, Clariss. tamen *FRISCHIUS in orig. Character. Slavon.* istius provinciæ linguam non nisi antiquæ Slavon. dialectum agnoscit. vid. init. ejus Schediasmatis. p. 4. Eruditus quidam Italus, *Benedictus Varchi*, in libro admodum raro, quem *l' Hercolano* inscripsit, *nel qual*, (ut in tituli pagina legitur) *si ragiona generalmente delle lingue ed in particolare della Toscana e della Fiorentina*: Venet. 4. 1570. in hoc inquam libro p. 94. ubi de divisione indoleque linguarum agit, Slavonicam similiter ut Turcicam &c. vivis linguis adnumerat: sic scribens: *Lingue vive si chiamano tutte quelle, le quali da uno opiu popoli naturalmente si favellano, come la Turca, la Schiavona, l'Inglese, la Fiamminga, la Francesca, &c.* Forte an optime illi judicaverint, qui nec inter mortuas plane, nec vivas Slavonicam linguam referunt. Mortua non est quatenus cum appellatione, plurima vocabula in hodiernum diem antiqua retinuit. Non viva tamen, quatenus nullibi fortasse locorum pura & incorrupta hodie auditur. Mediam hanc quasi sententiam amplectitur quoque M. *Alexand Döderlin* Lycei Weissenb. Rector in libro quem *Slavonisch Russisch Heiligthum* inscripsit p. 13. „die wahre alte Slavonische sprache inquit, „ist diejenige, die eben heut zu Tage nicht so viel
„ von

Duplex igitur hujusce versionis, & Slavonicorum Bibliorum Slavonicis in terris est editio. (d) Quarum altera & prior editio Ostrogiaë, quæ Polonica, in Voliniensi dominio sita urbs est (e) anno millesimo quingentesimo octogesimo primo (1581): altera vero & posterior Moscuaë, (ubi sedem suam Rutheni Duces quondam fixerant) anno millesimo, sexcentesimo sexagesimo tertio, (1663) majori utraque forma prodierunt. Illius edendæ dux & auctor fuit Serenissimus ille *Princeps Ostrogiensis & Palatinus Kioviensis, Voliniaëque DUX CONSTANTINUS* pace non minus quam bello summus.

§ 3.

Nimirum is præter cæteras heroicas, & Christiano Principe dignas virtutes, singulari quodam Ecclesiæ doctrinæque Christianæ fines propagandi studio eminebat. (a) In hac

„von dem gemeinen Mann geredet und geschrieben, als
 „von den Gelehrten in alten Büchern, wie oben erwähnt
 „worden, gelesen wird. Mit welcher aber die Ki-
 „auvische, oder der dialectus um die Stadt Kiovi in der
 „Ukraine und dem Strich Landes gegen Morgen in Moskau
 „hinnein (wie die Worte aus dem Munde eines hohen
 „Russen in einem Briefe lauten) sonderlich noch über-
 „einstimmen mag.

(d) Cæterum & in Germania Slavon. biblia prodierunt: quæ tamen, ut alibi ostendemus, non mera Slavonica dici queunt.

(e) A nonnullis Ostrosia, sed falso appellatur.

a) Quoniam hic tanti Principis injecta mentio est: non in-
 gra-

hac igitur curam tota mente incumbens, cum
vix

gratum fore lectori putamus, eximia ejus in religionem merita, inque Evangelicos benevolentiam haud vulgarem ac prædicandam breviter commemorare. Hujus enim potissimum auctoritate & consilio circa finem seculi decimi sexti in Polonia, de unione, ut vocant sive consensione & concordia sacrorum græcos inter, Ruthenos & Evangelicos concilianda quam Græci aliquoties tentarant, concilia & conventus sunt habiti. Idem *Palatinus Kioviensis*, anno 1595. ad synodum generalem Thoruni celebratam legatos misit, amicitiam suam officiaque Ecclesiis Evangelicorum deferens; seque suorum nomine sacrorum cum illis concordiam societatemque initurum declarans. vid. *Wengerscii*, vel qui hic ipse auctor est *Regenvolscii* historiam Ecclesiarum Slavonicarum Cap. 3. lib. III. ubi inter alia de laudatissimo Principe nostro hæc affert: Fuit is **CONSTANTINUS Dux** „ab Ostrog, *Palatinus Kioviensis*, Patens duorum „filiorum *Janusii Castellani Cracoviensis* &c. & *Alexandrini Palatini Voliniensis*, quorum ille ad Pontificios transiisse, hic in græca religione perstitisse dicitur. Cum eodem hoc Principe anno 1599. *Christophorus Radzevilis Dux Birzensis* aliique Evangelicorum rebus studentes, de concordia sacrorum Græcos inter & Evangelicos conjungenda sermones consiliaque contulerunt. Et Constantini quidem animum a pace concordiaque minime alienum ipsius verba illa declarant p. 480. non aliter violentam Ecclesiæ Dei oppressionem in hoc regno & M. D. Lithuaniae inhiberi „quam conjunctione hominum græcæ religionis cum Evangelicis, quo Deus in flexerit animos tum Ostrogensis „Ducis tum aliorum &c. Res in eum quoque locum tum adducta est, ut articulis, in quos utrinque consentiretur conscriptis, in *Constantini* Principis palatio conventus ageretur: in quo conventu ipse initium dicendi fecit, inflammatum suum concordia constituenda studium in hanc sententiam declarans. *Quod si mihi in hac vita diem illum videre contingat, quo Ecclesia nostra*

vix majorem Evangelii lucem in suis terris sperandam putaret, nisi sanctus ille codex, qui vel nullus plane (b) vel admodum rarus illo tempore in Polonia reliquisque Slavonicis (c) terris extabat, in Slavonicam (d) linguam conversus typisque exscriptus omnibus & singulis ad legendum pateret: commu-

nem

stræ cum vestra in sacris conveniret, libenter postridie tanto solatio me consolans, ex hac vita discederem.

- b) De prima Slavonica versione quæ & qualis fuerit & quo tempore conscripta ac edita sit certum non scimus. Temere hic quidem multi statuunt, sed nihil probant. Omnium vero audacissime illi judicant, qui sanctum *HIERONYMUM* versionis primæ auctorem non tantum faciunt, sed & annum propemodum ipsumque, quo conscripserit diem, quibusque characteribus in ea usus sit determinare non dubitant.
- c) Observatiunculam hic addendam esse puto de vera accurataque vocis *Slavi* scriptione, quam alii cum litera C. alii sine ea scribendam volunt. Nimirum ex etymologia vocis, scripturæ veritas judicanda est. Optima autem est a Slavonico vocabulo *Slava* gloria derivatio, quam solam etiam Rutheni alique Slavici scriptores agnoscunt. Non dubium igitur quin verius absque c scribatur vid. synopsis Ruthenorum Slavonice scriptum. p. 10. conf. M. Döderlin in lib. Russisches Heiligthum &c. ubi p. II. *Slavonisch* inquit, *Es Slavonisch wird promissue nach Belieben von den Scribenten geschrieben. Doch jenes öfters von den Alten, als welches abstammet von dem Wort Slavi, wie dieses von Slava, welches Wort im Slavonischen so viel als Lob und Ruhm bedeutet.*
- d) A Methodii quippe temporibus consuetudo fuit, ut per totam Slavonicam Ecclesiam non domestica, sed ea ipsa qua Methodius in sacris utebatur lingua, nimirum antiqua Slavonica, & sacra administrantur, & omnia ad coeque divinum pertinentia scripta emittantur.

nem hanc sacroque coetui Slavonico perincommodam inprimisque gravem bibliorum inopiam levavit. Plurima quidem initio (quod e præfatione Græca & Slavonica discimus) huic laudabili instituto optimi principis impedimento fuerunt : inprimis falsæ & iniquæ malevolorum hominum criminationes. (e) Quibus ille rebus ad maturandum concitatus est : tantum aberat ut iis deterreri se pateretur. Prima fuit versionis Slavonicæ ad Græcam septuaginta virorum interpretationem exigendæ cura. (f) Viris itaque qui Slavonicam pariter & Græcam linguam probe novissent æquis conditionibus invitatis negotium dat, ut conjunctis operis ac consiliis vetus primum deinde & Novum Testamentum s. fedus ea qua par esset

e) Quæ fata plerumque illi experiuntur, qui causam Dei agunt & pro veræ religionis incremento incolumitateque animo excubant, eadem & Princeps noster expertus est. Non deerant igitur, qui pium eius fervorem, puræque disciplinæ propagandæ studium sugillabant, inimici. inprimis autem animus illius, in Evangelicos eorumque sacra adeo propensus, plurimorum, etiam ex suis, odium illi concitabat,

f) Quantum ex præfatione Moscuensibus bibliis præmissa & aliunde potuimus colligere, nulla iis versio Slavonica, ante jam comparata, nec *Methodii* nec *Hieronymi* in transferendo subsidio fuit. Unde vel nullam extitisse vel temporis diuturnitate intercidisse, consequitur. Non enim probabile est illos extantem ac parabilem illam non adhibuituros fuisse

fet diligentia, retentis singulis, quantum fieri posset textus Græci verbis ac phrasibus transferrent. (g) Quod illi mandatum, cum pro sua quisque parte iisque quibus instructus erat doctrinæ & linguarum præsiidiis (h) aliquot annorum spatio effectui dedissent: excusus tandem liber est, brevique tempore tantum emptorum numerum invenit, ut, licet non exiguus exemplarium numerus impressus esset, intra paucos tamen annos, exempla ad unum omnia distraherentur. Ab hoc tempore in Volinia vicinisque regionibus frequentior biblicorum usus esse cœpit.

§ 4.

Minor tamen fuit exemplorum numerus, quam ut cæteris etiam apud quos biblia Slavonice conscripta recepta sunt, (a) populis
supe-

g) Nimis profecto accurate hoc illi observarunt; adeo ut ne latum quidem uuguem plerisque in locis a textu declinarint, quo tamen ipso obscurum sæpenumero sensum reddidere.

h) Hebraicæ linguæ non peritos admodum fuisse, versio ipsa loquitur, unde & fatentibus ipsis, Græcum quam Hebraicum codicem sequi malverunt.

a) Perantiquam illam & a majoribus acceptam & per manus traditam Slavonica lingua Scripturam sacram sacris conventibus Russorum legendi consuetudinem, non tam legibus sancitam quam successu temporis paulatim introductam esse credo. Quemadmodum apud inferioris Saxoniae gentes in consuetudinem venit, ut eadem qua in superiore Saxonia utuntur dialecto Germanica, divinus codex in sacris conventibus legatur atque etiam explicetur. Nimirum quoniam primi sacrorum antisti-

suppeteret. Pauca enim illa quæ interiores Russiae partes importabantur exempla, defectui bibliorum supplendo non erant. Nullus enim adhuc, quantum nobis quidem innouit, sacer codex in Russia impressus conspiciebatur. Sed ab eo, quo Græca religio introducta erat tempore, vel Græca, vel plane nulla fortasse legebantur, ad minimum non integrum bibliorum codicem, sed novum duntaxat testamentum, vel unum alterumve Scripturæ sacræ librum impressum, vel potius manuscriptum habuisse probabile est. Diligentissimi enim semper fuerunt Rutheni in describendis suis, vel a se factis, vel alia ex lingua translatis libris. Quo subsidio ut officinarum typographicarum defectum quondam, ita nunc impressorum quoque librorum penuriam multum sublevant. (b)

§. 5.

Sero namque ad Slavicos populos in primis

res hac lingua utebantur in eamque codicem sacrum veirebant; non sine summis incommodis ac difficultatibus notuit abiogari.

- b) Nullum credo populum in describendis libris tam laboriosum ac frequentem esse quam Rutheni sunt; hinc plurimos apud eos homines videas qui per totum diem nihil aliud agunt, quam ut libros Russicos describant, nulla alia re victum quæritantes; hisque non tantum manuscriptos & nondum editos, cujus generis sunt libri historiam patriam complectentes, annales dicti, sed impressos etiam rariores ac pretiosiores describendos tradunt: ac sæpe tabernas mercatorum Petropoli ingressus in quosdam sermones Chrysostomi vel Ephremi Syri, vel sacræ Scripturæ libros descriptos incidi.

mis Russos literarum elementa, *Methodii* vel *Cyrilli* potius opera illata: serius imprimendorum librorum ars iisdem tradita. Circa medium enim seculi decimi quinti, admirando hoc artis ingeniique humani opere, quod nemo nescit, jam invento, nec a Germanis tantum, quibus sola hujus inventi laus debetur, sed *Italibus, Gallis, Batavis* aliisque populis vehementer exculto: sub finem sequentis seculi demum, ex quo crebriora cum *Germanis* aliisque populis commercia intercedere coeperunt, nonnullorum ex sacro ordine virorum, officinas typographicas instituentium opera hanc facultatem illi adepti sunt. (a) Sed vix imprimendi initium factum erat, cum in acerrimo, quod tum incidebat bello, irrumpentibus in urbem Polonis eamque depopulantibus institutæ nuper officinæ cum omni apparatu typographico, charta nimirum ad imprimendum destinata, varii generis typis, multisque sine dubio jam tum impressis librorum exemplis conflagrarent. (b)

§. 6.

Ab illo tempore hæc scientia tanquam sepulta

B

pulta

a) Literarum quidem elementa jam pridem tum habebant, quod clariss. *Frischius* in orig. characteris Slavon. p. 4. his verbis testatur. Seculo post C. N. nono Philosophus quidam natione Græcus, religione Christianus, nomine *Constantinus*, primus fuit qui linguam Slavonicam literis Græcis scribere coepit &c. Nec dissentiunt Ruthenorum Slavonicæ linguæ manuscripti.

b) De artis typographicæ in Russia fati haftenus commemo-

pulta jacuit, donec Potentissimus summa-
que

morata ex libro Slavonicæ linguæ, quem possidemus manuscripto depromimus: cujus hic titulus est: *Rosisk o Raskolnitscheskoi Brinskoi Wierie, o utschenni ich, o dielach ich*, h. e. inquisitio in fidem, doctrinam & facta Roskolnikorum Brinskiensium: ubi circa initium rarissimi hujus nec in ulla alia Bibliotheca a me reperti codicis, in hæc fere verba scribit doctissimus famaque apud suos celebris auctor, Rostovienfis quondam Præsul „*Demetrius*. Typographicæ, inquit, artis natales in „annum mundi circiter 7061 cum *Magnus ille Moscovia* „*Dux Magni Basilii* filius imperio, Ecclesiæ autem Me- „tropilita *Macarius*, Moscuæ habitans præsideret, inci- „dit. Prima libris imprimendis destinata domus s. of- „ficina Moscuensi in oppido extructa est. Factum autem „non diu post in obsidione, devastationeque hujus ur- „bis, quam a Polonis patiebatur, ut cum multis splendi- „dis palatiis officina hæc typographica incendio „periret. Quo ipso simul magna papyri copia cum re- „liquo apparatu absumebatur. Tandem reparatum hoc „damnum est a Magno Duce *Michaele Federovitzio* sub „imperii ipsius finem, dignitatem Patriarchalem tum te- „nente Josepho. Primus qui ex hac officina, quam ad suam mansisse memoriam *Demetrius* dicit, liber typis ex- scriptus est, circa annum a condito mundo 7152. in lucem exiit. Ut totum adeo seculum a primæ offi- cinæ incendio ad reparationem a *Michaelis* filio factam præterfluxerit. Conf. Clariss. Frischii de histor. ling. Slavon. schediasma alterum: qui, cum manuscripto nostro quodammodo consentiens, Johannis Basilii imperio pri- mam in Russia typographiam conditam, indeque anno mundi 7072. Evangelia, Acta Apostolorum & epistola Apostolorum exiisse scribit. De re typographica Rutheno- rum confer si libet: *Nicol. Bergium* l. c. p. 151. *Plures sunt*, inquit, *typographiæ*. *Antiqua videtur illa satis qua Ostrogia adhibita est ad Biblia imprimenda, quam comparavit Dux Ostrogensis circa annum 1580. Deinde*

Kio.

que decorum fama celebratus *Princeps Michaelovizius* sapientissimo fane consilio eam cum cineribus quasi collapsam erexit ac instauravit. Tam prospere enim ac feliciter hoc illi successit negotium, ut non exiguus, pro illorum temporum conditione, librorum numerus ex Moscuensium officinis tum ejus auspicio prodirent. Hi, si non omnes, plerique tamen Ecclesiastici erant argumenti, tam puris, nitidisque characteribus, tamque candidæ chartæ impressi, ut mirum dictu sit, & in Batavica quadam similive officina typographica excusi videantur. Qua in re consentire mecum video Clariss. *Nicol: Bergium* p. 155. c. l. sequentia referentem: *Nitidisimis & charta & stilo utuntur, ut nihil reliquis typographiis Europæis concedant, vel in ullo inferiores sint, cujus testes adduco biblia, libros Chrysostomi de sacerdotio, liturgias & vitas sanctorum anno 1700 editorum.* Præter cæteros Ecclesiæ libros, omnes propemodum, qui ab Ecclesia Ruthena recepti sunt, doctores Græci, totus *CHRYSOSTOMUS*, aliquot in folio sat spissis voluminibus constans (c) *BASILIUS* item magnus (Slavonice *BASIL I WELIKI* dictus), alique, quos aliquoties ipse in privatis Ruthenorum bibliothecis oculis usur-

B 2

pa-

Kiovia instructam crediderim: itidem Moscua, ubi nunc Palatium Typographorum magnifice exstructum plura prela continet, &c.

c) Aliam editionem in 4to forma, quæ nescio tamen an omnia *Chrysostomi* opera contineat, Petropoli conspeximus.

pavi (d) in folio plerosque editos, meroque Slavonico sermone scriptos tum temporis prodire (e). Inprimis autem rarissimus adhuc in Russia sacer codex imprimentis manus flagitabat. Quare & de eo imprimis edendo typisque exscribendo Princeps ad religionis incrementa natus curam egit. Emissus igitur & hic liber est in folio s. majori forma: typis quidem non inelegantibus chartaque non immunda, reliquis tamen vel isto tempore vel postea divulgatis libris, præcipue *Ephremi Syri operibus*, quæ Petropoli nobiscum apportavimus, omnium

(d) Privatarum bibliothecarum Petropoli, imprimisque Moscuae insignis est numerus, non aliis tamen quam Slavonico-Ruthenis vel Polonicis libris constantium. Nec Principem facile (Ruthena lingua Knas vocatum) vel nobilem illic invenies cui non Bibliotheca sit Ecclesiastici plerisque argumenti libris, & annalibus Ruthenorum manuscriptis instructa.

(e) Qui ad *Petri I.* gloriosissimæ memoriæ Ruthenorum Imperatoris memoriam sacri æque ac profani libri prodierunt, sermone omnes mere Slavonico utuntur. At pie defuncti Imperatoris auspicio dialecto Moscovitica conscripti quoque libri non pauci prodierunt, in his Serenissimi Principis Moldaviensis *Demetrii Cantemirii* systema religionis Muhamedanæ latino ni fallor idiomate ab auctore compositum, posteaque ab interprete quodam Rutheno, homine sane non indocto & inpolito *Ilinski* appellato, in Moscoviticam qua Rutheni hodie utuntur linguam traductum. Conf. clariss. FRISCHII sæpe jam citatum schediasma secundum: de lingua Slaven.

um quos vidi nitidissimis longe postponendus. (f)

§. 7.

De binis Slavonicæ versionis editionibus, earumque auspiciis generatim commentati: de singulis speciatim nunc agemus: contentas in iis res ordine exponentes. Ostrogiensem, ut fatear, editionem ipsemet non vidi: nec potui sane Petropoli cum essem, licet diligentissime quæsitam investigare. Habere se quidem in sua librorum suppellectile, ex sacro ordine quidam Polonus genere at græcæ religionis coram affirmabat, mihiq; mutuum esse daturum liberaliter satis promittebat: sed, nescio qua causa impulsus, promisso non staret. Raritas fortasse libri summumque quod illi statuitur, pretium fecit, ut detineret. Tam raro scilicet hunc codicem reperiri amicus quidam meus (a) vario eruditionis genere perpolitus significavit ut a nemine, quantum sibi constaret, præterquam ab Illustri Comite de Bruce, summo quondam rei armamentariæ

B 3

apud

(f) Inter cætera, peculiare hoc habet *Ephremi* versio quod typis exscripta est grandiusculis: cum sacer ille codex minusculis constet, propter commodiorem fortassis usum.

(a) Idem me certiore faciebat, varia in Ostrogienfi versione deprehendi, quæ Papismum saperent, suæque religioni non consentanea Ruthenis videantur; in Moscucensi postea versione omissa ac emendata.

apud Ruthenos præfecto (b) Petropoli possideatur. Ne quid tamen eorum, quæ de hac Ostrogienſi editione aliunde ſciri poſſunt, lectorem celemus: ea, quæ doctiſſimus *Lelongius* in bibliotheca ſua ſacra (c) licet minus accu-

b) Hic vir, cujus majores Angli, quantum ſcio, fuerunt, inter principes Ruſſiaci regni togatos æque ac ſagatos heroes numerandus, multisque in pace non minus quam bello illuſtribus factis conſpicuus, non poſtremum gratiæ locum apud beate defunctum Imperatorem Ruſſiæ tenebat, quam cum aliis ſuis dotibus tum præclara multarum artium, imprimis Mechanicæ, Aſtronomicæ ac Phyſicæ fuerat conſecutus. Inſtrumentorum ad Mechanicam & Aſtronomiam ſpectantium, itemque librorum varii generis rariorum tantus æſtimatur eſſe, ut multis ſumptibus apparatus eorum ingentem ſibi comparaverit. Imperatore mortuo munere ſe abdicavit inque villas ſuas non procul a Moſcua ſitas, ut per quietem otiumque remotus a belli cœterisque turbis conſeneſceret, ſecceſſit. Conſer de eo ſi vis Schendonis vanderbegii *Diſſertationem* epistoſolicam *de ſtatu præſenti rei litterariæ* in Ruſſia: non uni diario, inter alia *Galleria di Minerva* inſertam; ubi ſub ipſum initium de hoc Viro illuſtri ſic commemorat. Cujus celeberrimi rei metallicæ indagandæ ac promovendæ dicati Collegii laudes enunciaurus, ſi illud tantum addidero, rerum Chymicarum experientiſſimum & ſagaciſſimum cultorem, ſupremum rei tormentariæ atque armamentariis inſtrumento bellico & navali refertis Præfectum *de Bruce* huic præſidere, Virum videlicet, ſummam ab arte & Marte gloriam conſecutum, ſerium & ſolidum ſubterraneorum inveſtigatorem & in rebus mineralogicis tam ad Theoriam, quam Praxin inſtructiſſimum, pro omni encomio ſufficiet.

(c) Nemo quod ſciam præter hunc ſcriptorem, editionis hujus meminit, ſaltim nemo uberius. Facit ejus quoque men-

accurate de ea congescit, proferemus. Scilicet hic Cap. XI. editionis Parisiensis, quo capite de Bibliis Slavicis, seu quæ ab idiomate Slavico habent originem (d) commentatur, sectione quarta hunc codicem sic recenset. Biblia, inquit, Veteris & Novi Testamenti Slavico Russica (e) s. ex Græco sermone in linguam Slavam vel Illyricam translata, a Constantino, Cyrillo dicto, Slavorum Apostolo, dialecto Moscovitica & characteribus Cyrillianis (f) jussu & impensis Ducis Ostroviæ Constantini Basilii, cum ejus admonitione, „Sla-

mentionem in Biblioth. Græc. lib. IV. p. 200 *Celeberrimus noster FABRICIUS*, sed ως εν παροδω tantum (d) His verbis quæ rem istam auctori non satis cognitam fuisse indicio sunt, biblia ut opinor Slavonica dialecto scripta denotat. nam in eodem capite etiam Polonica, Bohemica Wendica aliaque Slavicæ dialecti biblia recenset.

(e) Perperam Slaveno Russicus vocatur hic codex, pura & incorrupta Slavonica lingua contextus. præterea nec *Slavenus* recte dicitur, *Slavi*, *Slavini*, *Slavoni*, dicimus non Slaveni: quod apud nullum scriptorem facile reperias. Accuratus autem vocantur hi populi vocabulo Slavorum, quod & antiquissimum & derivationi & origini vocis maxime respondet.

(f) Falsum est in Ostrogensi codice dialectum Moscoviticam deprehendi. Tantum enim abest ut is dialecto Moscovitica utatur, ut sit omnino Slavonicus. nam si Moscovitica foret dialectus: Rutheni legentes omnia intelligerent. Jam vero ex *ERNESTI GLÜCKII*, narratione Actis Eruditorum de anno 1705. inserta patet, nullam fere periodum totam Ruthenos, præsertim Laicos legentes intelligere. Deceptus eo fortasse est auctor, quod a Rutheno typis mandatum codicem in fine legerit.

„Slavonice & Græce (g) & oratione inter-
 „pretis ad Deum Slavice item & Græce, in
 „fol. Ostroviæ typis JOHANNIS THEODORI
 filii ex Magna Russia Anno mundi 7089.
 Christi 1581. Titulum hujus codicis, quem
 sine dubio ob Slavonicæ linguæ imperiti-
 am, non intellexit, prætermisit. Admonitio-
 nem autem & ipsam Græce scriptam Latine
 redditam attexuit, quæ sic habet.

„Ego *CONSTANTINUS* dictus & in sacro
 „baptismate vocatus *BASILIS*, gratia DEI,
 „salvatoris nostri, Dux Ostroviæ (h) Vaivoda
 „Kioviæ, Palatinus Volhiniæ electis in Chri-
 „sto & dilectis fratribus, non solum secun-
 „dum carnem sed & in spiritu sancto, omni-
 „bus linguam Slavicam scientibus & viventi-
 „bus in Ecclesia apostolica (i) & catholica ma-
 „gno studio pronuncio, versionem istam bi-
 „bliaque legenda commendo, Deoque grati-
 „as

(g) Hinc probabile fit Græcum natione in codice transfe-
 rendo adfuisse.

(h) Haud scio an recte Ostrovia dicatur. Si namque ex
 Slavonico sermone dijudicanda appellatio sit, Ostrogi-
 um vel Ostrosium potius appellandum id oppidum fuerit.
 Ostroblam alii vocant. *Ostrov* quidem alias Ruthena &
 Slavonica lingua insulam significat, unde & una ex insulis,
 quibus Petropolis inædificata est, in quamque Acade-
 mia jam nunc translata Basilii insula, Ruthenice Wafili
 Ostrow vulgo appellatur. Non puto tamen Polonicæ
 regionis oppidum inde denominatum, Ostroviumque
 vocandum esse.

(i) Nam ut Pontificii Ecclesiam suam: ita & Græci, id-
 que majori fortasse jure, apostolicam suam vocant: alias
 autem omnes maxime Pontificiam veram non agnoscunt.

„as ago, quod benedictione & misericordia
 „sua atque erga homines amore dignatus sit
 „DEUS, qui me in hunc finem principem
 „constituit, ut hoc opus absolutum viderem,
 „quod nunc ubique videtis, np. Vetus &
 „novum Testamentum typis impressum, in
 „civitate a DEO custodita & in primaria sede
 „nostra Ostroviæ in Volhinia a creatione
 „mundi septies millesimo octingentesimo
 „primo: nato Christo 1501; s; millesimo quin-
 gentesimo primo (k)

Hanc Principis admonitionem, barbare
 satis & impure ab interprete translata, se-
 quuntur Typographi, Deo pro concessis sibi
 viribus gratias agentis, & coronidem quasi
 absoluto operi imponentis verba:

„Johannes Theodori filius, ex magna Rus-
 „sia qui biblia ista Basilii jussu typis excuderat
 „gratias Deo reddit, quod dignus esset habi-
 „tus, qui in omnibus divinam Scripturam
 „typis impressam publicaret.

Hæc sunt, quæ ex *Lelongio* mutuanda du-
 ximus. Reliquorum defectum Moscuen-
 quæ ad Ostrogiense exemplar tota propemo-
 dum

B 5

dum

(k) Error hic sine dubio est typographicus, & pro octingen-
 tesimo primo scribendum octogesimo nono: ut ex
 superioribus patet: pro quingentesimo primo, ponendum
 est quingentesimo octogesimo primo.

dum expressa est, editionis uberior expositio supplebit.

§ 8.

Ut ipsum codicis Moscuensis (a) titulum eumque non latinis tantum sed & slavonicis verbis expressum principio indicemus, ex impresso exemplo ipso sic descripsimus:

Hoc

(a) Rarissimus quoque in Russia, Petropoli præsertim hic codex est. Quindecim Petropoli, Moscuæ duodecim numis argenteis (Rubeln) constare sæpius audivi. Paucissimorum igitur in manibus est, egoque nusquam nisi apud illustrissimum Archiepiscopum Novogrodiensem, Theoph. Procopowitzium, sacri ordinis in Russia Principem ac præcipuum, Virum, supra quam dici potest, eruditionis, ingenii, humanitatis facundiaque laude florentem, deinde apud perillustrem Episcopum, Athanasium Condoidi, natione Græcum, amicum meum ac fautorem omni animi cultu ac veneratione prosequendum: virtute, ingenio, doctrina, comitateque summum: denique tertio apud illustrem virum, insigni apud Ruthenos munere conspicuum, literarumque fautorem Dom. Posnakovium videre eum licuit: qui postremus etiam liberalissime mecum communicavit.

Вивліяго завѣта

по язвѣннискій іа

звѣз сѣи превод

ники ти спазиптелѣ

нащего есяпихъ лѣтѣ,

на Желелѣ Фа,цара

египса а Желаемое

Же подлеѣіа Ми

Хаилоѣія россіисамо

держаннѣихъ ми пропо

литовѣду вивліи

Оспровевніа вивліи

правлею послѣ

довасяданіѣ

міра ѡва ѡхѣт.

[illegible]

Hoc est : (b) Biblija, firietz (c) knigi wetchago, i nowago sawieta po jasiku slawensku ot ebreiska w' elliniskii jasik sedmi-desiatmi i dwiema bogomudrimi prewodniki, preschde woploschtschenija gospoda boga i spasitel naschtschego jisusa Christa trech sot piatidesiatich liet, na schelaiemoje powelienije Ptolomea Philadelpha, Tzara iegypstka prewedenago prewodu, ninie na schelemoie podobnie powelienije welikago knasa (d) Alexia Michailowitza wseja welikija i malija i bielija Rosfiii Samoderschtza (e) i po blagoslowenno preoschwesch-

(b) Quoniam Slavonicus hic character, Cyrillicus vulgo, perperam Hieronymianus dictus in Germania plerisque ignotus est : voces singulas, latinis literis expressas, hic apponere, nobis visum est.

(c) Quod hanc vocem, in Slavonico claudit, literæ figuram habens, litera tamen non est sed signum tantum quo tonus vocis indicatur. Habent quippe duo signa Slavi Jeri & Jad, quæ vocibus in fine adjecta tonum earum temperant, ultimamque syllabam vel leniunt, vel exasperant : duobus Græcorum spiritibus quodammodo respondentia. Peculiare autem exterisque vix imitabilem pronunciationem desiderant. Ut exemplo hoc illustrem Jasik vocabulum tonum suum in ultima, Spasitel autem in penultima habet.

(d) Olim Summus Ruthenorum imperans vocari se volebat Weliki Knas. h. e. magnus Princeps.

(e) Hic, quo a longis iam temporibus Rutheni Imperantes, usi sunt, titulus, Samoderschetz (ut in nominativo s. primo casu dicitur) absolutum, nullisque legibus circumscriptum imperatorem significat, ex Græco *αυτοκρατωρ* factum. Nam est Slavonica vox composita est ex *Sam* ipse,

sweschtschennich Mitropolitow i Archiepiskow i iepiskow prewodu biblii ostrosch-kija typographii, iasche stoja drewnija biblii prawlena, ieliko moschno po moschtschiju boschieju posliedovvafa, napetschatafa vv' lieto ot sosdanim mira s.r.o. vv. ot vvo. ploschtschenija sche boga slovva a. ch. x. g.

Hactenus libri titulus, quem interpretis, quo Petropoli solebam uti, subsidio in latinum sic convertimus:

„Biblia (f) hoc est liber Veteris & novi Testamenti, secundum linguam Slavonicam, „ex Ebraeo in Græcum sermonem septuaginta duorum a Deo doctorum interpretum „ante incarnationem Domini Dei & Salvatoris nostri, Iesu Christi, trecentesimo quinquagesimo anno ex zeli pleno mandato „Ptolemæi Philadelphi Ægyptii Regis olim „translatus, nunc vero æque zeli pleno mandato Magni Ducis Alexii Michailovvitzii „totius magnæ & parvæ & albæ Russiæ Autocratoris & ex benedictione Sanctissimorum Metropolitanum & Archiepiscoporum „& episcoporum (g) ex translatione bibliorum

ipse, & derſchaju teneo, Germanice Selbſterhalter; amat enim Slavonica lingua compositionum frequentiam, tamque felix est in vocabulis rotunde ac scite componendis, ut vel tria sæpe in unum possit compingere.

(f) Ut eo facilius latina cum Slavonicis comparari possent latinitatis non adeo observantes ad verbum ita translulimus.

(g) Hæc olim impressis libris præsertim sacris præponimus

rum Ostrogienſis typographiæ, quæ ſecundum vetera biblia(h) correctæ, quantum fieri potuit, ex potentia divina, expreſſus & impreſſus anno poſt conditum mundum 7102. poſt incarnationem verbi 1663. (indicta ſecunda menſe 6to.)

In ſuperiori paginæ, quæ titulum exhibet, parte hæc leguntur. Tzar (i) ſlavvi, h. e. rex gloriæ, quibus Chriſtus, ſalvator noſter, indicatur. Inferius poſiti ſunt hi verſus, Slavonico idiomate compoſiti :

Ma-

mos erat: Nunc vero poſtquam ſ. Synodus, quæ ſupremum Eccleſiaſticum in Ruſſia iudicium eſt, ubique omnes ad Eccleſiam & Eccleſiaſticum ordinem, matrimonium &c. pertinentes cauſæ cognoscuntur, quæque uno Archiepiſcopo, quatuor, ni fallor, epiſcopis, & nescio quot Archimandritis conſtat, a pie defuncto Imperatore conſtituta eſt, hæc verba præmittuntur Blagoſlovveniem Svvietieifchago etc. Synoda, h. e. benedictione Sanctæ &c. ſynodi.

(h) Quantum ego ſuſpico, Græcæ antiqua Biblia vel impreſſa vel manuſcripta, ex quibus Oſtrogienſis codex emendatus eſt, hic innuuntur: de Slaviciſ enim bibliis antiquioribus alium ubique eſt ſilentium.

(i) Hinc planum eſt vocabulum Tzar, quo Magni Ruſſiæ Duces quondam inſigniti ſunt, Slavonica lingua Regem proprie ſignificare. Suo jam tempore hoc obſervavit doctiſſimus & celeberrimus Vir *Nicolaus Heinfius* in epiſtola quadam ad Joachimum Paſtorium ab Hittenberg miſſam: quam ob argumenti raritatem, & quia adhuc, quantum ſcimus inedita, inter illas quas celeberrimus Vir *PETRUS BURMANNUS* in ſylloge epiſtolarum Tomo V. de eo evulgavit epiſtolas non reperitur, variaque quæ ad præſens argumentum pertinent, complectitur, ita ut ſcriptam habemus, hoc loco inferere libet.

Intempeſtivum proſecto accidit nobis & pror-

Mati w'ruzie schiwota duschu predavvat
Nadeschdu imuschich k' nei vv'schivvot
woswoschdaïet.

Jasche jako Chodataitzu imuschtschii schi-
wota

Otstupiti blaga kako imut takowa.

Hoc est :

Mater in manus vitæ animam tradit
Spem in ea collocantes, ad vitam ducit.
Illam sicuti patronam habentes vitæ
Quomodo relinquere possunt tanta bona?
Hos pagina sequenti excipiunt alii versus
in tres illas, quas Russicum insigne præfert,
co-

prorsus incommodum iter (a) Rutheni-
cum &c. Menses plus minus denos exegi
ea in aula; ac primo temporis propemo-
dum semestris spatio hæsi cubiculo adfixus,
aut lecto, ut plurimum tentatus quippe pe-
dum acutis doloribus, cum interea equi-
tationem mihi imperarent aulici agrestes,
(b) si venerari Principem & ad conspectum
ejus admitti vellem: ita enim ferre ritum
gentis. Rheda cum venturum me in aulam
sæpe numero offerrem, etsi ne gestationem
quidem hanc sat commode laturus, repel-
lebantur oblata, nec accessus interea tem-
poris cuiquam ad me dabatur aut popula-
rium meorum aut exterorum. Quæ nunc
non enarro in contumeliam gentis, sed
ut intelligas ac cognoscas, vix patuisse
ad

coronas, caput aquilæ tegentes, facti non ille
pidi. „Wo-

ad nos aditum illis, aut ad illas nobis, ex
quorum colloquiis erudiri possem aut ea
doceri quæ curiositati tuæ meæque ulla ex
parte respondeant. Compellavi semel
Metropolitam Gazensem, Paisium (c) Li-
gariden, hominem Græcum multaque ar-
tium bonarum fruge instructum, utpote
qui ætatis partem potissimum Romæ per-
egisset, senem per humanum. Sed po-
stero die significatum est mihi jussu Atha-
nasia Laurentii Nazckini, qui negotiis
principum exterorum curandis est præ-
positus, rem aulicis indignam visam,
quod non impetrata venia Czareæ Maje-
statis, hominem inter Ecclesiasticos multæ
dignitatis compellassem. Missi etiam ad
Ligariden, qui id ipsum in illo factum cul-
parent: non enim me debuisse admitti.
Ita fibula utrique nostrum injecta est, ne
quam contraheremus alterius necessitudi-
nem &c. Non erat, cujus consuetudine
rerum Ruthenicarum peritior callentior-
que evaderem. Didici tamen Czaaris
nomen esse Slavonicum, ac Regem desi-
gnare. Czaares in bibliis Slavonicis Davi-
dem Salomonem, alios Israelis reges nun-
cupari. Unde in Slavonicam linguam ir-
repperit id vocabulum non est meum pro
certo asseverare. Germanicis vocibus hic
illic

„Wopreschuschtschu mia rzi w'kuju sibyl-
lo wientzi

„Tri Moscovia Triwienetzschnoie imat?

„Ja-

illic Ruthenicam linguam adpersam esse, eosque a Borussis originem traxisse, qui Mosciæ partem antiquitus insederint, illud quoque narratum est mihi a nostris hominibus. Addebant seniores, Patrum Principis hujus qui nunc imperat adscire solitum sibi in familiaritatem atque amicitiam interiorum Germanos ac Belgas, sine ullo dignitatis aut natalium splendorum delectu. Cum his illum commissiones instituisse sat frequentes, totasque noctes perpotasse ac genio indulsisse (d), vestitum quoque composuisse ad ritus Germanicos, quod ex Borussia gentem suam oriundam esse asseveraret: cum Ruthenis vix ullam illi consuetudinem fuisse; quos de superbia ejus igentidem esse conquestos: peritiam ad hæc habuisse Germanici sermonis: & hæc quidem, dum frater ejus rerum Ruthenicarum potiretur. Oratorem Polonicum, sive is nuncius fuit, compellare ante discessum haud potui, non permittentibus id Ruthenis. Miror sparsisse illum, non potuisse me valedicturum admitti ad Principis conspectum &c. Cæterum quod hætenus in literis Principis ad proceres Belgii nostri tituli solerent adhiberi

„Jako iest Troitzi teplaja sluschebniza, jako
wosderschawstwuiet.

„Europoiu, Asieju, Semleju, Tritzschastnija
Libyi

„Jako trech blagodati, soditelniza, jako
chranit

„Slatoja jesperid. ot dobraja wsia tri
Hoc est:

Quærenti mihi dic Sibylla cur coronas
Tres Moscovia tricornata habet.

R. Quia est trinitatis sedula cultrix

Quod dominabitur Europæ, Asiæ, terræ
tripartitæ Libyæ

Quia trium gratiarum genitrix, servans
Aurea Hesperidum mala. O bona tria!

Aliis adhuc versibus, in verba illa Psalmi

C

Otno-

parum respondentes Rei publicæ majestati,
ac aliorum Principum exemplo, ut usus
probrosus hic ac indignus tolleretur, ob-
tinui ac pervici, non tamen sine multo su-
dore, quod frustra ab oratoribus nostris
ante me istam in aulam destinatis fuerat
tentatum &c. Holmiæ Suecorum a. d.

VIII

XVIII

Martii clō lōc LXXI.

(a) Itineris hujus mentionem quoque infert J. G. GRÆVI-
US in epistola quam ad HEINESIUM Moscuæ adhuc de-
gentem scripsit, inter reliquas GRÆVII epistolas a Cla-
rissimo BURMANNO editas reperiundam. *Hac hieme*
inquit, tanta fuit hic, ubi cælo longe fruimur cle-
mentiore frigoris acerrimi immanitas, ut vix ejus in-
juriam potuerit in nostris lectis vitari. Hinc facile li-
cet existimare, quo vos loco fueritis in illo tractu qui

per-

Otnowitsia jako Orla junost iwoja, h. e. renovatur
sicut

perpetuo frigore riget. Incredibili hac cura, per quam carebam omni delatione, me ista relaxavit epistola, qua te Moscuam incolumem venisse nunciat. Sed omnem tamen molestiam non exhaustit, nec exhaurietur, antequam te reducem viderimus saluum & incolumem.

(b) Aliqua in hac HEINSII, epistola occurrunt ab odio potius in Ruthenam gentem, quam studio veritatis profecta, quæ nos quidem tantum abest ut approbemus ut ne excusanda quidem penitus esse judicemus: quo pertinet, quod *agrestes atque incultos aulicos Ruthenorum*, appellat: nam etsi Ruthenorum quondam procures non politis adeo excultisque, quam nunc sunt, moribus extiterint, non tamen agrestes propterea vocandi sint.

(c) Aliquoties Præfulis hujusce Rutheni meminit GRÆVIUS in epistolis suis ad alios eruditos scriptis. Primum in supra laudata ad HEINSIUM epistola: ubi sic scribit: *In ipso barbariei penetrati invenisse te musarum κειμήλιον vehementer miror, planeque animum induco meum ab ipsis musis Tui causa eo esse perlatum, ut esset, quo tuam oblectares solitudinem, & obsidionem. Orationes Photii lucem nondum viderunt. Si αὐτοκρατορὶ καὶ σοφωτάτῳ Paisio Ligarida illos possis impetrare, faxo ut hic edantur.* Deinde epistol. apud Burmann. 68. Ad Paisium quoque, inquit, Ligaridem meas literas videbis propediem: & in epist. 70. *Tu vicissim fac memineris ad Paisium Ligariden esse tibi literas parandas, quas uti paraturum te, jam saepe numero es pollicitus, sic parari eas mora sine ulteriore jus fasque est, ni majoris meas sine tuis propediem Moscuam contendere.*

(d) Putida hæc sunt mendacia Gloriosissimo Principi afficta, inque maleferiatorum hominum ingeniis insulsi nata: non tam Heinsio quam, qui falso hæc retulerant, hominibus imputanda.

Tantum quod finieram hanc epistolam ab HEINSIO ad Pasterium exaratum, cum alia
ecce

sicut aquila juvenas tua, præmissis : sequuntur

ecce *Heinsii* epistola, perinde ut superior inedita, similisque propemodum argumenti, ad alium tamen Virum, nempe *JOHANN. PETR. TITUM*, Dantiscani quondam Gymnasii moderatorem celeberrimum scripta, mecum a quodam amico meo singulari communicatur. Nec hanc igitur pigebit hoc loco adjungere, atque ab interitu forte timendo vindicare : Sic igitur illa habet :

NICOLAUS HEINSIUS

S. P. D.

JOH. PETR. TITIO.

Pervenire ante mensem jam quintum salvus ad paternum larem, Vir Clarissime, post exantlatos in publicis negotiis animi ac corporis labores haud perfunctorios, præsertim in itinere Ruthenico, ubi vix dixerim, plusne molestiæ devorandum nobis fuerit, cum barbara illa (a) & præfracta ingeniorum agrestium contumacia luctantibus, an cum maxima viarum difficultate conflictatis assidue. Non jactarem hæc incommoda, si aut eo mentis essem robore, ut obfirmare me sine tædio fastidioque possem adversus summam insulsæ atque arrogantissimæ gentis rusticitatem, aut iis corpusculi sane perquam imbecilli viribus, quæ jactationem molestioris viæ diuturnam facile sustine-

tur preces ad Deum, gratias eidem agentes,
quod

reret. Nam quod salvum me pervenisse in patriam testabar modo, ita interprete-
ris volo, ut in lucro a me numerari ne nescire videaris, quicquid lucis etiamnum traho post superatas ac discussas feliciter Cimmerias barbariei tantæ tenebras, quarum meminisse animus etiamnum horret ac horrebit, quoad vixero. Sum enim adeo prostratis viribus, ut & prodeam rarissimus in publicum, & pedem ex hoc oppido non moverim, ex quo reversus sum ad meos. Cum continua præsertim debilitate pedum mihi est negotium, quam etsi profligari posse sub vernum tempus usu thermarum Aquensium medicorum filii jubent sperare; metuo tamen ne remedia intempestiva adhibenda sint post inveteratum jam morbum. Sed hoc *Θεῶν ἐν γυναισι καὶ ἄλλαι.* Illud pejus molestiusque me habet, quod nunciant Leidenses amici Gronovium nostrum non posse cum valetudine in gratiam redire &c. Nathanaelem Frederum fovebo pro viribus ac officiose habebo, quando mihi sese is offeret. Juvenem enim non vidi hactenus, missis tuis ad me per nostrum Grævium, una cum munere Jaskiano: pro quo gratias auctori muneris jam nunc per te ago. Nam ne ipse per literas satis possim, valetudo prohibet minus confirma-
ta

quod auxilio suo dignatus ad optatum finem
bibliorum opus perduxerit. Interalia Ducis
Alexii Micheatovitzii in Deum pietate religio-
neque summis in cœlum laudibus elata, Di-
vinæ supplicatur Clementiæ, ut si quid forte
in convertendis bibliis erratum sit, corrige-
ac supplere ipsa velit. Toti denique orien-
tali Ecclesiæ, omnibusque Græco coetui ad-
dictis Slavonica lingua loquentibus, etiam at-
que etiam hic liber ad sedulo legendum com-
mendatur, æqui bonique ut consulere velint,
rogatis. (k) Proximum his locum tenet, præ-
missa operi epistola, qua quid præstiterint
C 3 quid

ta &c. Vale vir eruditissime, & me in-
ter tuos habe, qui tuis studiis immane
quantum faveo. Dabam Hagæ Comit.
cio 10c LXXI. III id. Decemb.

P. S. Gronovius animam agit.

(a) Nescio qua iracundia commotus, privatoque in Ruth-
nos odio percitus hæc & sequentia clarissimus auctor
scripserit: certe nimis dura liberiusque, quam par
erat, dicta.

(k) Non unum sed plures operi huic perficiendo manus ad-
movisse ex his præloquii verbis patet: iakosche i mi i
„aschtschesa ne moschtschiet pregrieschtschenii naschig
„i nam sotruschda iuschtschich sia dielatalei ne doumic-
„nim oukratifa, ili priloschisa ili otmienisa sam isprawi.
„Hoc est: Qui, si pro infirmitate nostra, peccatis nostris
„contracta, eorumque qui nos adjuvant, auctorum im-
„potentia, vel aliquid deest, vel abundat, vel a re alie-
„num est, corrigas ipse velim. Nomina ipsa vero au-
ctorum qui vel huic vel Ostrogienfi editioni operas suas
impenderunt, silentio plane involvuntur. Nec aliunde
de his constat.

quid non præstiterint editores inprimis indicant. Et in prima quidem præfationis parte sacrosanctum divinarum rerum studium extollitur, justumque ei pretium constituitur. Hoc unicum veritate fulciri, omni-que studio ac contentione dignum: ab hoc denique uno quidquid in vita humana expetendum est pendere, graviter ac dilucide demonstratur. Et quæ hujusmodi generis sunt alia ad dignitatem, scrutinium indefectum, principium, scopum &c. SS. pertinentia. In cæteris observatione dignum scitumque illud est de Sacro cadice effatum: Ot boga s' bogom, k' bogu. h. e. a Deo cum Deo, ad Deum, quæ sic intelligenda verba sunt: Sacram scripturam & auctorem Deum habere, & divina ejus gratia addisci, & in Dei gloriam converti oportere. Brevius: de virtute verbi divini, in commovendis percellendisque hominum animis, summa atque admirabili, aliisque ad sacram scripturam pertinentibus, non aliter, ac orthodoxos recteque sentientes viros decet clarissimi editores nostri differunt. (1) Qua quidem occasio-

(1) Ut in plurimis doctrinæ Christianæ capitibus Græcorum sacris addicti cum Lutheranis s. Evangelicis nemine non fatente concordant, ita de auctoritate dignitate & efficacia Scripturæ Sacræ, reliquisque ejus attributis pie ac religiose statuunt. Confer si vis libellum meum quondam a me Lubecæ editum de Ecclesia Græca Lutheranizante &c. quem ego libellum ut res tempusque tulerit locupletio-rem aliquando accuratio-remque emit-
tam.

fione pietatem, summaque in cœtum sacrum
 merita Principis sui iterum honorifice præ-
 „dicant: his præcipue verbis. Sie wiedenie
 „siu premoudroſt wosliubi i wſiska ot iunoſt,
 „ſwojeja po niekoiego mudrago ſloweſi ne-
 „wieſtu woditi ſbie i liubitel bit krasot ie-
 „ga, blagowiernii welikii Goſudar Tzar i we-
 „likii knaſ Alexii Michaelovvitz i ne ſebie
 „iedinomu po Sirachu trudia w' ſikanie ie-
 „ja, no i wſiemiſchtschſchtschiu nakafani-
 „ja wiedii iako premudroſt ſakrowenna, i
 „ſakrowiſchtsche. h. e. hanc doctrinam &
 ſapientiam adamavit expetiitque a juven-
 te (m) non aliam ex ſapientis illius effato
 ſponſam ambiens, non alia pulchritudine de-
 lectatus, ſummæ pietatis ſupremus Dominus,
 Imperator & magnus *Dux Alexius Michailo-*
witzius (n) nec in ſuum tantum ut Syracides
 loquitur, ſed & aliorum, diſciplinam appe-
 tentium uſum, inquirendi laborem conver-
 tit, non ignorans ſimilem eſſe abſconditam
 ſapientiam theſauro, nulli hominum patenti.

C 4

His

(m) Slavonicum vocabulum iunoſt, valde conſonat cum
 latino juvenus: & multæ ſunt aliæ voces tam ſibi ſimi-
 les, ut vel latinas quis dicat ex Slavonicis (quod mihi
 fit vero ſimilius) vel ex latinis Slavonicas progermi-
 naſſe, de quo, ſi Deo voluerit, ac vivamus alibi fortaf-
 ſe plura.

(n) De huius laudatiſſimi Principis vita factisque diarium
 manuſcriptum rariffimum in folio Slavonice conſcri-
 ptum ac Petropoli quondam emptum poſſideo: quod et-
 ſi in tritis ac vulgaribus maxime occupetur: multa ta-
 men & memoratu digna habet.

His verbis, quantum huic Principi Slavonica gens codice sacro propemodum destituta, pro hoc edendorum bibliorum beneficio debeat, subjungitur. Primum esse ajunt *Alexium Michaliden*, qui de bibliis vel recognoscendis vel divulgandis salutare consilium inierit: cum nemo majorum suorum insigni regio evinctorum ad hoc animum adjecerit (o). Exponunt deinde quid in hac Moscuensi editione (p) præstitum sit singulare. Primam fuisse errorum tollendorum curam. Non pauci quippe in codicem Ostrogensem irrepsierant typographorum non minus quam editorum translatorumque culpa commissi errores, in ipsum Ecclesiæ Græcæ disciplinam, ut accepimus, ex parte aliqua impingentes, qui si non omnes, extantiores certe in nostro codice sublati sunt: plerisque in margine certo quodam signo notatis. At libere tamen ac sincere ipsi fatentur, loca superesse bene multa politius a doctis limanda & emendanda majorique cum studio accurationeque ad Græcam quam

(o) Hoc loco sancti etiam concilii omnium np. Metropolitanarum, Archiepiscoporum & Episcoporum in eandem curam incumbentium industria ac pietas laudatur.

(p) Clarissimus Bergius in Moscuensi codice describendo paulo diligentior, de Ostrogensi nihil aliud fere commemorat, quam ut editionem ejus scribat, multo illa splendidior esse. Unde utrasque ab eo oculis saltem esse usurpatas, suspicor.

quam secuti sunt (q), septuaginta interpre-
tam versionem, exprimenda ac conforman-
da. Hanc esse tamen culpam suam negant;
varia, quo minus accuratioribus sibi esse li-
cuerit impedimenta excusantes. Primum
quidem manuscriptis, quibus illi tamen, qui
scriptas jam olim impressa corrigunt ac reco-
gnoscent, instructi esse debeant, codicibus
antiquis fideque dignis caruisse. Dein præ-
sto fuisse negant in transferendi corrigendi-
que negotio tales, quales ad id rite obeun-
dum requiruntur, Slavonicæ juxta ac Græ-
cæ linguæ bene gnaros & ad minutissima
quæque accurato studio intentos laborum
administratos. Tempora denique causantur
tranquilla minus bellaque nescio quæ Ru-
thenis eorumque Sacris infesta, quæ præter
cætera multa, hoc secum incommodum
ferre soleant, ut scientia plane omnis jaceat
cumque religione literæ divinæ pariter ac hu-
manæ sepeliantur: omniaque vel evertantur,
vel impediantur ad religionem amplifican-
dam bonasque artes colendas percipiendas-
que suscepta consilia. Magnam quoque hu-
jusce culpæ partem tribuunt malesanæ quo-
rundam ineptorum hominum, qui jam tum
Ecclesiam Ruthenam turbabant, hæresi, qua

C 5

ni-

(q) Sunt qui vel Hebræum textum vel vulgatam Hierony-
mi versionem Methodium æque ac reliquos codice in ver-
tendo secutos asserunt, quod Pontificii præsertim ma-
gnopere defendendum putant: verum irritum plane, ut ex
sequenti capite patebit, conatu.

nihil rectum, nihil orthodoxum, nisi quod antiquis scriptis, erroribus licet varii generis quam maxime scatentibus (r) conveniat, opinentur. Quo fiat, ut quidquid tandem in antiquis Ecclesiæ libris, cum cura emendatum, & maculis quæ jam dudum infederant, repurgatum inveniant, non probent, sed innovatum, sacroque cœtui damnosum existiment (s) Horum quantum fieri possit vel in-

(r) De erroribus quibus antiquiores libri partim interpretum, partim scribarum inscitia ac incuria passim affecti reperiuntur, eorumque errorum causis late differitur in supra nominato Slavonico manuscripto ab archimandrita Rostoviensi Roskolskiorum hæresi opposito Cap. VIII. *de libris veteribus & novis*. Refert, ibidem plerosque sacros libros Wolodomiri jam tempore a Græcis hominibus e Chersonæ advectis, paucos postea a Ruthenis in linguam Slavonicam conversos: verum ut difficillima sit ex alia lingua in aliam minus notam translatio, plurimis & vocibus & phrasibus passim male intellectis, confuse alia, nonnulla ambigue, perperam pleraque ac vitiose translata reperiiri. Mendorum numerum auxisse officii sui negligentes & indoctos scribas, qui vel omit-tendis aliquot litteris, quod vitium Opis Slavonice dicitur, vel immutandis ac transponendis, vel obscure pingendis literis, sæpe lapsi sint. Tantum tamen abesse ut in impressis postea libris menda expurgata, ut potius adaucta videantur. Quos ipsos tamen mendorum plenissimos libros, a *Raskolskiorum* doctoribus vere antiquos (Starii Knigi) & genuinos æstimatos, legi, suisque unice commendari &c.

(s) Sine dubio enim schismatici illi, quos *Raskolski* Rutheni vocant, hoc loco innuuntur: quos eo jam tempore ab Ecclesia Græca, vel Ruthena potius divortium fecisse constat. Qui præter cætera quibus a reliquis dissen-

inſcitiae vel pertinaciae cedendum putantes, corrigere omnia, ſi vel maxime ex autographis e Græcia allatis (t) potuiſſent, conſulto tamen noluiſſe. Futurum quippe prævidebant, ut mutatum nimis codicem cane & angue pejus fugientes, his contra ſe verbis uterentur: quam tu nobis apportas verſionem depravatam penitus & corruptam? quid malum! ad nos e Græcia ſervitutis jugo oppreſſa, omnique plane doctrina nunc carenti, allata ſubleſtæ fidei manuſcripta? His aliſque rebus, quæ accuratiorem verſionem tum impederint obtentui ſumtis inque excuſationem ſui allatis, ſatius quidem viſum
fuis-

diſſentiunt, doctrinae momenta, nullos recentioris ævi libros in Ruſſia impreſſos, & vel leviter immutatos ac correctos admittunt, ſed ut hæreticos fideique antiquæ & incorruptæ contrarios damnant eosque averſantur. Hos enim hoc loco indicari, præſationis illa docent. „Suiſpicari hoc eos poſſe, qui ex incongrua ſua & inſeſſa penitus opinione, veteres unice libros retinendos ac „legendos, novos omnes, præſertim emendatos de medio tollendos clamitent, mala omnia iis apprecantes „qui &c. De his autem Ruthenæ Eccleſiæ ſchiſmaticis, data opera nos agemus, cum totam huius ſectæ hiftoriam, quibus doctõribus, quo tempore, qua occaſione exorta, quomodo ad noſtram uſque memoriam propagata ſit, ex manuſcripto, quod ſæpius jam citavimus, codice fideliter excerptum deſcribemus.

(t) Utrum codices bibliorum manuſcriptos, Græcos ac Slavonicos qui in Moſcuenſi bibliotheca aſſervantur, præſertim antiquiſſimum illum & pretioſiſſimum quatuor Evangeliorum codicem Græcum in ſubſidium vocaverint: non conſtat. Vero ſimile tamen eſt cum, niſi fallor, jam tum adfuerint,

fuisse dicunt, in tempus magis opportunum hoc edendorum bibliorum negotium differre, quam minus accurata eimittere. Sed morem gerendum fuisse iussui ac voluntati Summi Ducis, impressionem urgentis, sapienterque ita judicantis : consultius esse præsentibus quibuscunque uti, quam longiori mora interposita animorum populi sui salutem negligere ac retardare. (u)

Ad calcem præfationis nonnulla a se correctæ loca speciminis loco afferunt. Ita in libro Genes cap. 42. v. 3. pro isjadoscha sedmie kravv, hoc est & comederunt septem vaccas, in Slavonica Ostrogienſi editione perperam impressum legitur i Vidoscha sedmie kravv,

(u) Nos quidem de nullis antea jam luci expositis bibliis commemoratum quidquam legimus. Nec doctissimus clarissimusque *Joh. Leonh. Frischius*, in dissertatione de Slavonica lingua, posteriori, cap. secundo historiam Rusſiæ typographicam brevissimis quasi lineis depingens, ullius ante Moscuensem Alexii Principis auspicio adornatam editionem, visæ meminit. Verba ejus digna quæ apponantur. Rusſi, inquit ab urbe Moscovia (vel potius Moscuæ) sede Tzaris, Moscovitæ dicti non inter ultimos fuerunt qui typographias instituerunt. Primam quidem Tzaris *Johannis Basilii filii Ivvan Basilevvitſch* curæ debent. E qua anno mundi 7072. prodierunt Evangelia, Acta Apostolorum & epistolæ Apostolorum, postquam integrum decennium Typographiæ huic adornandæ insumptum est. Typographi primi fuerunt *Ivvan Hoderson*, & *Peter Timosioffson*. Post hæc vero integra biblia jussu *Alexii Michaelovvitſch* in lucem edita sunt & quidem ut in titulo hujus editionis Rusſi fatetur (forte fatentur) literis Ostrogicis secundum istud vetustum exemplar (1581. editum) correctæ.

kravv, h. e. & venerunt septem vaccæ & in Judith. cap. 1. lin. 3. pro jegda tum impres- sum est ggo. (x) Finitur tandem præfatio ver- sibus quibusdam Slavonicis, Stichi (y) Slavoni- ce appellatis, quibus ad biblia sedulo legen- da ac vestiganda lectores excitantur: sic in- cipientibus: Wfakago tzschina pravvo- slavvni tzschitateliu, gospodu bogu blago- darenije vvosdai, jako blagodateliu &c.

§. 9.

Subsequitur in codice nostro series & ordo librorum Veteris & Novi Testamenti, Sla-
VO-

(x) Hæc vox contracta est & per compendium seu abbrevia- turam ut barbare vulgo vocant, scripta, id quod su- perposita curva linea indicat, amant enim hujusmodi li- terarum compendia Rutheni. In impressis libris non adeo frequentia sunt, in manuscriptis autem libris fre- quentissima, quæ obscurissimam propterea scripturam & difficillimam lectionem efficiunt. Unde merito clariss. *Frischius* c. 1. diss. prima pag. 9. furorem calami calli- graphicum & tachygraphicum reprehendit, cæterum de his scribendi compendiis, literisque superpositis lineis eundem *Frischium* cit. loco p. 16. ubi quomodo abbreviaturæ legantur aperit.

(y) Finita præfatione tempus locusque impressionis ac- curatius indicatur. Scilicet decimo nono anno regiminis *Alexii Michaelovitzii* ao. ætatis filii Principis *Alexii Alexovitzii* primo, & *Theodori Alexovitzii* tertio an- no (hi postea ambo mortui sunt) a condito mundo 7072. Error itaque sine dubio typographicus est apud clariss. *Frischium*, quando hoc ipso 7072. anno Evangelia alios- que libros ex prima Russiæ typographia, quam *Johan- nis Basilidis* curæ adscribit, prodiisse memoratur. In qua typographia impressi libri nulli hodie conspicua- tur: nec aliqui fortasse prodierunt.

vonice Riadovvii Tzschin, (a) h. e. constitutus vel verus ordo dictus. Atque hunc ordinem ab eo qui in septuaginta virali, (Schmidii saltem editione) versione servatur, paulo diversum esse animadvertimus. Cum enim ibi post Nehemiam sequatur ΕΣΘΗΡ, Ιωβ, ψαλμοι, in Slavonico codice, Nehemiam liber secundus & tertius Esdræ (b) Esdram Tobid. h. e. Tobias, & hunc rursus Judith atque Esther, hos denique Hiobus & Psalterium excipiunt. Deinde in Slavonico cantici canticorum librum e vestigio sequitur sapientia Salomonis, qui contra ea in septuaginta virali versione Prophetis est postpositus. Jeremiam sequitur Baruch, qui in Græco codice inter Prophetas vix numeratur, ultimumque fere Veteris Testamenti locum tenet. Omis- si denique in Slavonico codice, libri sunt Apocryphi ἡ ἐπιστολὴ Ἱερεμίας, τῶν ἑπτὰ παιδῶν αἰνεσις, Σωφάννα &c. His de collocatione sacro-

(a) Hæc fortasse vox Slavonica ortum habet a Rada Pactio: quia hic ordo ab Ecclesia semel ordinatus ac constitutus est. *Tzschin* ordinem significat, quod & de sacro munere usurpatur.

(b) Non desunt hi libri in Græco, sed in alium tantum locum sunt conjecti. Nimirum secundus sequitur Malachiam, qui Slavonice sic incipit: I sotworil Josia paschu wo Jerosolomie gospodu bogu swoiemu, i posche paschu &c. h. e. & agitavit Josia pascha Hierosolymis Domino Deo suo, quæ verba Græce sic redduntur. καὶ ἡγάγεν Ἰωσίας τὸ παρὰ &c. Tertius Esdræ liber in nonnullis editionibus non reperitur, qui in Slavonico sic orditur. Wtori- je knigi Jesdri Provoška, sina Asariewa, h. e. secundus libri Esdræ prophetæ, filii Asariæ &c.

crorum V. T. librorum paululum immutata prælibatis, non opus esse arbitror seriem librorum ipsam apponere, vel hinc facile colligendam. Tantummodo hic titulos ac inscriptiones librorum a Græco & Hebraico deflectentes vel obscuriores exponam evolvamque. Vetus Testamentum ipsum vocatur vvetchii savvieta : quorum postremum sine dubio a savvieschtschavvaju : *διαταγται* derivatur. Primus liber Mosis Bitija : h. e. existentia, sive ortus (c) alter isgod. h. e. exitus, quartus tzschisla : h. e. numerus : quintus liber vvtori-ja sakon : h. e. secunda lex appellatur. Josua vocatur Iisus Nanin, secundum Græcos interpretes *Ἰησὺς Ναννῆ*. Judicum libri inscribuntur Sudei Israilevvich, h. e. Judices Israelitici (d) Quatuor libri regum vocantur Slovve sadnii. Ecclesiastes (e) vocatur quoque Tzscherkovv-nik

(c) Hoc vocabulum idem significat quod *γενεσις*, ac derivatur sine dubio a Biwaju : sum, existo, procedo.

(d) Sudija, Slavonice, judiciem.

(e) Tzscherkow, apud Slavos Ecclesiam s. templum sacrum denotat : Ruthenice dicitur Tzscherkwe. Simile quodammodo illi est germanicum *Kirch*. longius tamen distat, quam ut secure hinc derives. Variæ sunt alias doctorum de Germanicæ vocis etymologia sententiæ, quorum alii ab Hebræo, alii, ut celeberrimus *Dieckmannus*, in peculiari de hac voce schediasmate, a Græco, derivare conantur, Nobis verosimilior fit ex Slavonica lingua derivatio. Sero quidem ad Slavos cum religione templa pervenerunt, ac nihil inde sententiæ decedit. Forte ex iis est vocabulum, quæ ex paganismo in Christianum coetum transumpta. Quis enim templis plane caruisse cum pagani essent negaverit? Saltem templo analogum ut Scythæ ipsi habuerunt. Omni-um

nik, quod idem significans vocabulum est. Proverbia Salomonis appellantur Pritzschti Salomoni. Canticum canticorum Piesni, piesnem dicitur. Sapientia Salomonis Premudrosti Salomon; Propheta Jesaias Jisus Prorok (f) Threni Jeremiae vocantur Platzsch Jeremievv &c.

§. 10.

Librorum Novi Testamenti hic titulus adhibetur: Oglavvlenie knigi novvaiu savvjeta, h. e. index librorum novi Testamenti: eidemque hæc verba præmittuntur: Priide bo istinna gospod naschtsch Jisus Christus, sin i slovvo boschienna tzitajet Evangelie. h. e. Exiit enim verus Dominus JEsus Christus filius & gloria divina ad prædicandum Evangelium. Evangelia & acta apostolorum, quæ Dieliana Apostolskaia nuncupantur communem ordinem sequuntur. Hæc epistola excipit a S. Jacobo scripta, hanc Petrinæ, has Johanneæ; has Judæ. Quintum locum tenet epistola ad Romanos (a) sextum utraque ad Conrithios; septimum epistola ad Galatas, octa-

um optima ac convenientissima, minimeque coacta videtur ex Slavonico vocabulo *Kerkaju* sepelio derivatio. Notum quippe in vulgus est primæ Ecclesiæ Christianos, iis ipsis quibus morrui sepeliebantur locis, sacrorum celebrandorum gratia primo convenisse.

(f) Prorok compositum est ex pro ante & reschtschiiu dico: quasi prædicens.

(a) Slavonice vocantur k" Rimlanom poslanie, h. e. ad Romanos literæ. Poslanie n. vocatur epistola.

octavum ad Ephesios, nonum ad Philippen-
ses : Decimum ad Colossenses : undecimum
utraque ad Thessalonicenses (b) duodecimum
utraque ad Timotheum, tertium decimum
epistola ad Titum, quartum decimum ad Phi-
lemonem, quintum decimum denique locum
epistola ad Hebræos (c) data tenet. Post illa
Apocalypsis Johannea.

§. II.

Catalogo librorum sacri codicis subjicitur
brevis expositio argumentorum in unoquo-
que V. & N. Test. libro contentorum. Sla-
von. Oglaweni knigi wetgago i nowago sa-
wieta. Ita e. g. libro bitija, s: geneleos argu-
mentum tale præmittitur, quod partim de
creatione universi, partim de turris Babylo-
nicæ structura linguarumque divisione &c.
lectorem instruit. Horum summariorum
quæ vocant, Bergius quoque mentionem fa-
cit

(b) Slavonice k"fulunenom : h. e. ad Thessalonicenses.

(c) Eodem ordine has epistolas canon quinquagesimus nonus
Synodi Laodicensæ anno Chr. 464. , congregatis ad eam
ex diversis Asiæ Provinciis patribus, habitæ, eo ipso, quo
libros Veteris & N. Testamenti canonicos & regulares a
non canonicis sejungit, loco enumerat. Quæ quidem sy-
nodus cum tanti olim habita sit, ut facti in illa canones in
codicem canonum Ecclesiæ universæ recepti sint, non
mirum est Ecclesiam Græcam ejusque filiam Ruthenam, ad
supra commemorati canonis amussim normamque sacro-
rum librorum seriem ac positum ordinasse, conf. Joh.
Georg. Pritii introductionem in Novum Testamentum p.
p. 16. 17. & cap. de epistola Jacobi, p. 40.

„cit his verbis. (d) Sed & Veteri Testamento
 „præfatio prolixa præmittitur & hinc subjun-
 „guntur summaria s. præcipua capita cujusque
 „libri, ex quibus contenta facile possunt a le-
 „ctoribus addisci & memoriæ mandari. Non
 omnibus tamen libris brevia tantummodo
 summaria, sed & integræ nonnullis præfa-
 tiones præfixæ sunt. Ita e. g. Psalmis intro-
 ductionis commentariiue instar præmissa
 est epistola Athanasii Archiepiscopi Alexan-
 drini ad Marcellinum, qua obscuriora libri
 loca illustrantur. Titulus hic est: ischvvos-
 „vviaticch otzshia naschtschego Athanasia (e)
 „Archiepiscopa Alexandriskago k' Markeli-
 „nu o tolkovvani Psalmovv Poslanie. h. e.
 sanctissimi patris nostri Athanasii Archie-
 piscopi Alexandrini ad Marcellinum de ex-
 plicatione Psalmorum epistola. Hujus tale
 est initium : Pochvvalaju tvvoju jesche ot
 Christie vvoliu Prevvosliublenne Markeli-
 ne &c. Non singulis autem Veteris Testa-
 menti libris argumenta sunt apposita : quod
 factum in Novo est. In Matthæum præfa-
 tio reliquis est longior, auctore Theophyla-
 cto

(d) Vide Nicolai Bergii egregium librum de statu Ecclesiæ
 Ruthenæ pag. m, 103. edit. Lubecens. prima n. edit. est
 Holmiensis : Lubecæ postea recusa, utraq; in 8vo pro-
 dierunt.

(e) Rutheni legunt Aphanasia : Græcorum hodiernorum
 quibus hanc literam acceptam ferunt, pronunciationem
 imitati,

cto Bulgariae Archiepiscopo, (f) sicque inscriptus. Theophilacta Archiepiscopa Bolgarskago predeslovvie, iesche ot Mathea svvtago evangelia: h. e. Theophylacti Archiepiscopi Bulgarici praefatio quae in Matthaei sancti Evangelium. Praefatio ipsa sic incipit. „Iesche ubo presche sakona oni boschtvvonii „Muschie ne pisanmi &c. In ea quae Divi Lucae Evangelio praemissa est dissertatiuncula, Antiochenum natione, professione medicum fuisse, disciplina quavis excultum, nec Hebraicae ignarum linguae scribitur: (g) cum quo tamen asserto minime coherent ea quae de eodem hoc Evangelista, in acta apostolorum praefati scribunt: pictoriae scilicet artis tantummodo peritum fuisse: (h) porro Hierosoly-

D 2

mas

(e) Est hic Theophylactus Acridae in Bulgaria episcopus circa a. 1070 clarus. De quo cum Bellarminus, Labbeus ipseque Caveus stricte nimis egisset, tanto accuratior in eo recensendo est Casimirus Oudinus Tom. II. de scriptor. Eccles. p. 707. Patria Constantinopolitanus, Chrysostomi ipsiusque scriptorum maximus admirator fuit. De hoc inter alia Oudinns non sub Michaelis Theophili filio, quem Porphyrogenetum vocant, nec sub Basilio Macedone, sed Romani Pontificis Alexandri II. imperio vixisse, asseverat. Praesens haec Predeslovvenie desumpta sine dubio est ex ejusdem in quatuor Evangelia commentariis, quae in plurimis adhuc bibliothecis, variis sub indicibus manuscripta asservantur.

(g) Slavonice sic scribitur Antiochianin eubo bie rodoi wratzsch sche Chitrostno i wnieschnei mnog. h. e. Antiochenus natione in arte autem medicus, & in disciplinis multis &c.

(h) Primariam, quam professus est, artem pictoriam debere dici

mas eo, quo Christus Evangelium profitebatur, tempore pervenisse ajunt. de quo tamen alii scriptores tacent. Evangelium suum decimo quinto post adscensionem Christi anno literis mandasse, ipso Evangelii initio adducti existimant. Meminere quoque incredibilis illius in Paulum Apostolum amoris, eumque ut perpetuum ac indivulsum se illi comitem dederit, effecisse. (i) Ut de reliquis jam librorum argumentis, quibus sola Johannis Revelatio caret, nihil commemorem, (k)

§. 12.

dici plurimi scriptorum affirmant. Medicinam tamen alii. s. Physicam substituunt. Ita n. Reading, in vita ejus Anglice conscripta: he became, inquit, particulatly well skilld in Physik, wick he made his profession. Pictoriae arti se dedisse in cæteris Pritio negare visum est.

(i) Cum Evangelistæ cujusque imago in Evangelii ipsius limine depicta compareat, Apostoli Lucae sic adumbrata est effigies, ut sexangularem superne crucem conspicias, violentæ, qua periit, mortis genus indicantem. Notum enim est in Græcia Evangelii annunciati causa, affixum cruci periisse. Nicephorus ab arbore suspensum credit. Tam indivisi cæterum comites Paulus & Lucas extiterunt: ut vix in morte ipsa alium alius reliquerit. Amicitiam eorum summam describit Readingius p. 230. his verbis. That Luke became St. Pauls Companion in Travels and Follow labourer in the work of the ministry is evident from both their writings. &c. He follovvd' him in all his dangers.

(k) In Johannis effigie radiis circumdatus in antro sedens juvenis conspicitur librum cui calamo inscribit manu tenens: addito verbo Prorok, h. e. propheta. A juvenis latere barbâ stat promissâ senex, cujus superne capiti hæc inscripta sunt. JOAN. BGSLOW, h. e. D. Johanni Benedicto.

§. 12.

In calce totius operis sequitur hoc indice tractatulus : Sowornik Dwanadesatim Me-sezam. h. e. collectio duodecim mensium , in quo , mensium ordine servato , quinam sacris diebus, in Evangelistæ, Apostoli, sancti aut martyris, quisquis ille sit, memoriam textus biblici in templis adstanti populo prælegendi sint, docetur: quales e. g. Mense septembri die natzschalo, indicta, &c. h. e. initio novi anni & festo beati patris Simeonis Columnaris, Slavon: Stolpnika dicti, ex Evangelio particulæ recitentur. (a) Succedit alius tractatus , qui sic inscribitur. Okasanie glavvam Evangelikim outrennim apostolom i evangeliam is wiestno sedmizam vvsogo lieta &c. h. e. ordo vel & enumeratio capitum Evangelicorum matutino tempore legendorum, Apostolorum & Evangeliorum constituta. Non omittendum hic, sed verbo indicandum est, quomodo generatim primo, deinde & speciatim Novum Testamentum a Ruthenis dispescatur. Generatim illud in binas partes Evangelii & apostol, (b) hoc est Evange-

D 3

lia

(a) Est hic Simeon *στυλῖτης*, qui ut Græce a *στυλη* columna ita Slavonice a stolp columna ita nuncupatur, junior sine dubio, qui seculo VI. vixit, qui ut a seniore seculi Vti Stylita distinguatur, junioris cognomen habet. Uterque autem Stylita dictus, quod in columna quadam in solitudine excitata solitariam & a celebritate hominum remotam vitam agebant.

(b) Græci eodem modo dividunt, vid. Allat, de libris Eccl. Græcorum.

lia & apostolica scripta dividunt. Quorum illud quatuor Evangelia hoc autem Acta Apostolorum & epistolas cum revelatione Johannea complectitur. Speciatim singula sacrorum librorum capita in certas portiunculas, quas Satzschali vocant, distribuunt. Sunt autem Satzschali certæ ut diximus sacri codicis particulae in Ecclesia constitutis temporibus recitandæ non a satzschinaiu ordino, ut nonnemo suspicetur, sed a natzschal initium sic dictæ. Mentionem quoque earum fecisse video clariss. Dom. Nicolaum Bergium in sæpe jam laudato de Ecclesiæ Ruthenæ statu libro : ubi pag. 107. Præter divisionem, inquit, in certa capita nostris respondentia, plerumque (c) in minora fragmenta N. T. quoque dividunt Zaczalas (d) s. inceptiones, ita ut apud Moscovitas Matthæus habeat capitula 116 pleraque adeo parva ut tribus aliquando tantum constent versibus. Marcus 71. Lucas 114 &c. idque ad imitationem Græcorum fecisse recte putat, qui N. T. in περιόχας dividunt.

CA-

(c) Non plerumque sed semper in omnibus Bibliis, Psalmis & Evangeliiis hoc faciunt.

(d) Non zaczalas, sed satzschalas scribendum erat : cum Slavonica litera hanc & scriptionem & pronunciationem postulet.

CAPUT II.

DE

PRIMO SLAVONICÆ BIBLIORUM VERSIONIS AUCTORE.

CONSPECTUS CAPITIS.

- § 1. Historiam de vero Slavonici codicis interprete jampridem in controversiam vocato brevi completitur.
- § 2. Num *Sancto Hieronymo* prima versio Slavonica vindicari queat Auctori?
- § 3. Argumentorum pro *Hieronymo*, ut creditur, pugnantium expositio.
- § 4. Refutatis his argumentis, *Hieronymum* auctorem falso dici ostenditur: qua occasione & de alphabeto duplici Slavorum *Cyrillico* & *Glagolitico* differitur, neutriusque auctorem esse *Hieronymum* probatur.

§ 5. *Joh. Georgii Stredovskii* Pontificii scriptoris objectio speciosa dissolvitur.

§ 6. Quæ res hunc errorem de Slavonica biblicorum versionis auctore *Hieronymo* genuerit : & quis adjuverit eum.

§ 7. *Methodium* ac *Cyrillum* eosque solos versionis auctores dicendos liquido confirmatur.

§ 8. *Methodii* ac *Cyrillii* genus, patria, vita denique ac facta breviter summatimque exponuntur.

§ 1. Quod

§. I.

Quod libris vel deperditis, vel iis accidit, quorū auctores ignorantur, ut ab aliis alius auctor his tribuatur: idem & codici sacro in Slavonica linguam translato contigit. Ab illo enim quo vel auctoris ipsius nomen ignoratum, vel ipsa bibliorum versio (a) desiderari cœpit, tempore de vero libri auctore varie disceptatum est. Tres autem potissimum sunt inter se dissentientes familiæ. (b) Quorum alii quidem *Hieronymum* Ecclesiæ Latinæ doctorem, alii *Methodium* ejusque socium versionis auctorem habent: alii vero incertam plane rem esse ajunt, nec *Hieronymo* magis quem *Methodio* aut cuivis alii versionem attribuant. (c) Primam sententiam, ut magis

D s

com-

(a) Prima *Methodii* versio inter amissas sine dubio referenda est. Saltem an ea ipsa sit, quæ hodie in Slavonicis coetibus legitur & usurpatur, non certo constat. nusquam enim quod sciam manuscriptum quoddam Methodiani codicis exemplar cum quo conferri illa possit reperitur.

(b) Reliquis accuratior in his recensendis est *Jacobus le Long* Tomo primo *Bibliotheca sacra* (editionis Parisinæ de ao. 1723. in fol.) Articulo VI. p. 453. Sect. I. a quo nonnulla prout opus ac visum est mutuabimur.

(c) Nonnulli *Cyrillum* eumque solum ejus auctorem statuere videntur. in cæteris Theologus nostras, non unus e multis *Christ. Kortholtus* in libro de *variis Scripturæ editionibus* his verbis p. 373. *Dicuntur etiam Slavi versionem habere Biblicam in lingua vernacula Cyrillo auctore &c.*

communem plerique Pontificii sequuntur. Totam *Bohemorum* gentem jam olim eadem opinione imbutam fuisse legimus. (d) Nec ab ea discedit præcipuus eorum scriptor *Dubravius*, (e) tam indubitatum hoc esse sibi persuadens, ut suo tempore *Hieronimi* versionem ipsam extitisse, eamque Dalmatis reliquisque Illyricis populis in usu fuisse fidenter asserat. Immo vero tempus ipsum, quo popularibus hanc suis translata dedit, determinat. Nimirum *Gratiano* ac *Theodosio* imperium gerentibus id factum tradit. In eadem opinione videtur esse *M. Job. de Thvrotz* in *Chronic. Hungar.* (f) Itemque „Slavi, districtus de *Lipena*, duræ cervicis populus ad fidem erat conversus, & baptizatus, cui sacerdotes catholici *secundum translationem B. Hieronimi* Doctoris, S. Matris Ecclesiæ sacramenta ministrarunt &c. Nec adeo mirum sit Pontificiæ disciplinæ homines, quibus *Hieronimi* illa translatio bibliorum tanto in honore est, ut etiam linguis authenticis eam propemodum anteponant, hanc sententiam tenere. Lutheranos autem ipsos, in eandem pedibus ire, cui non inopinatum accidat? Ex his *M. Abrahamus Frenzelius*

(d) In libro I. *Histor. Bohem.* & Legongius. l. c.

(e) In eandem sententiam pedibus ivit *Weleslavinus* in *Calendar. Histor.* 30. Septemb.

(f) Cap. XLVII. p. 108. qui auctor junctus reperitur aliis *Bohem.* scriptoribus in Tomo *rerum Hungaricarum* Francofurti 1600. in fol. edito.

lius Cosela-Lufatus, verbi divini minister *Scho-*
naviensis, in præfatione ad librum *de origini-*
bus lingue Sorabice (g), quamvis verba illa ex
Hieronymi epistola ad *Sophronium*, ad pro-
bandum eum Slavonicæ versionis auctorem,
plerumque afferri solita : *meæ lingue homini-*
bus dederim &c. ad versionem Hieronymia-
nam minime trahi velit : rem tamen ipsam
non negat, sed disertis verbis Hieronymum
Slavonicorum bibliorum interpretem facit.
Nec errantium hic numero plane eximen-
dus est Clarissimus doctissimusque noster *Ber-*
gius, qui cum eandem esse cum *Hieronymi*
Dalmatica versione, Ruthenam seu Slavoni-
cam potius non asserat : *Hieronymo* tamen
conscriptam lingua Dalmatica versionem
Rus.

(g) Hæc præfatio præmissa est libro primo 1693. in 4to
Budissæ edito, de vocabulis Sorabice materialiter & for-
maliter Ebræis agente. In præfatione de Slavon. gen-
tis origine, iisque omnibus, qui Slavonicam linguam vel
calluerunt, vel ornarunt atque amplificaverunt, viris ; qui-
bus præter *Helmoldum* aliosque Hieronymum quoque
annumerat : denique & de antiquis Slavonicæ gentis
provinciis ac terminis verba facit. Liber ipse non
adeo magni momenti esse videtur : plerisque derivatio-
nibus ex Hebræo fonte, coactis longeque petitis, quo
factum est, ut sententiam ejus adeo operose spissoque
volumine propositam eruditi omnes riderent, vide de hoc
libro pluribus judicantem clarissimum ac doctiss. virum
Christ. Henric. Weissium in antiquitatibus Misnico Saxo-
nicis 1727. 8vo Chemnitii editis. Cap. de lingua Sora-
rabica &c. generatim ita judicat : Hebraicam ego lin-
guam ut sanctam veneror : ut omnium quæ sunt lin-
guarum genitricem non ita simpliciter & nude agnosco.

Russica illa priorem haud abjudicet. Si Moscovitica, inquit Translatio eadem est, quam *Hieronimus* in lingua Dalmatica exhibuit, quæ Slavonica, vel ejus dialectus, cum certum sit, quod extiterit ejusmodi bibliorum versio, licet auctores ignorati &c. *Hieronimo* utique tribuenda quoque Moscovitica, sed ut verum fateamur non videmus, cur ab illustris *Scaligeri* sententiâ recedamus, qui observavit, extare translationem in linguam Slavonicam *Hieronymi*, Dalmatica posteriorem, caractere Serviano, non ut illa *Hieronymi* Dalmatico; & hanc ipsam esse, cujus in Moldavia Russia &c. hodieque usus est. At unum evitare errorem studens vir doctissimus in alterum incidit. Quisquis enim alterutram harum versionem *Hieronimo* tribuit, utramvis ei quodammodo vindicare existimandus est. Tanta enim est utriusque linguæ convenientia, tantaque versionum similitudo, ut qui unam perpigerit, alteram quoque adornasse, facillime evincatur. Non defuere tamen ex nostratibus ipsisque Pontificiis, qui nimiam ita sentiendi audaciam temeritatemque facile animadvertentes *Methodio*, id quod suum erat postliminio vindicarunt. Post.

re-

Citato loco *Frentzelius*: scilicet exemplaria, inquit, omnia versionis utriusque *Hieronimiana* & *Methodiana* (Cyrilliana alii vocant) omnia fere ad Turcas s. Christianos sub Turcis viventes abiisse intellexerunt *Primus Trubeus* & *M. Georg. Dalmatinus* &c.

remus non est gravissimus ille historia-
rum scriptor *Cromerus*, eodem quo nos
postea adversantium dicta refutabimus, ar-
gumento adversus *Dubravium*, modo comme-
moratum usus, nemini nisi *Methudio & Cyrillo*,
duobus Slavicæ nationis Apostolis, non mo-
do *D. Hieronymo*, sed etiam *Mauritio* impera-
tore longe posterioribus (i) versionem ad-
scribit. Ex recentioribus qui versionem *Hie-
ronymianam* ceu inane figmentum exploserunt
duos tantummodo, sed qui instar omnium
esse possunt Viros nominabo: *Richardum Si-
monium & Job. Albert. Fabricium*, per totum qua
patet literarium orbem celebratos. Quo-
rum ille in *bibliotheca Veteris Testamenti* (k)
contra *Waltonum* tuetur, *Hieronymum* non
magis Versionis Slavonicæ, vel Dalmaticæ,
quam vel *Armenicæ*, *Chrysostomum* vel *Gallicæ
antiquæ Carolum quintum* auctorem vocari
oportere. Hic vero np. celeberrimus *D.
Fabricius* in *Bibliotheca Græca* Volum. VII. (l)
„Solet etiam, inquit, *Chrysostomus* a quibus-
dam

(i) Scripserat *Dubravius*, sub *Theodosii & Gratiani Imper-
ratorum* imperio *Hieronymum* biblia transtulisse. his
ita respondet *Cromerus* lib. 1. de rebus Polonicis Cap.
„XV. In hoc quem auctorem secutus sit, præter vulgi
„opinionem non invenio. Quid autem si translationem
„illam *Cyrillo* auctori non modo *Hieronymo* sed etiam
Mauritio imperatore longe posterioribus adtribuamus?

(k) p. 490. Tout cela, inquit, est fort incertain & meme
faux pour la plus part &c.

(l) p. 682. id-lib. IV. p. 79. Quæ de antiqua, inquit, Sla-
„vo-

„dam venditari auctor Versionis Armenicæ
 „Bibliorum , sed quam non minus quam
 „Slavonicam *Hieronymo* tributam chimæris
 „accensere licebit. Multis eruditorum το
 ἐπεχειν hic quoque placuit, totam hanc rem
 incertam esse affirmantibus nec indubitan-
 ter posse alicui, præsertim uni & soli, qui-
 cunque sit, versionem Slavonicam tribui ac
 vindicari. Apud antiquos certe scriptores
 vel nullam omnino vel raram admodum il-
 lius mentionem esse factam diffiteri non pos-
 sumus. Meminisse ejus cuiquam videatur
Theodoretus ante *Hieronymi* seculum jam cla-
 rus, lib. 5. de curandis Græcorum affectibus,
 ubi sic scribit: Πασα γαρ ἡ ὑφ' ἡλίου τῶνδε τῶν
 λογῶν ἀναπλεως. Καὶ ἡ Εβραίων φωνὴ οὐ μόνον
 εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων μετέβληθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν
 τῶν Ῥωμαίων καὶ Αἰγυπτίων, καὶ Περσῶν καὶ Ἰνδῶν
 καὶ Ἀρμενίων καὶ Σκυθῶν καὶ Σαυρομαθῶν, καὶ
 συλλήβδην εἰπεῖν, εἰς πᾶσας τὰς γλώττας αἰς
 ὧπαντα ἴα ἐθνη κεχρημένα διατελεῖ. h. e: ex
 „versione Sylburgii: Universa enim facies
 „terræ, quantacunque soli subjicitur, ejusmo-
 „di verborum plena jam est: Hebraici vero
 „libri, non modo in Græcum idioma conver-
 „si sunt, sed in Romanam quoque linguam,
 Ægypti-

„vonica sacrorum bibliorum versione ad *Methodium*
 vel *Cyrillum* aut falso etiam ad *Hieronymum* auctorem
 relata plerique narrant, de industria prætereo. Clariss.
Lelongius loc. cit. p. 435. Quid ipse potissimum, in-
 „quit, sequar, nescio: in *Christanni* & *Cromeri* sen-
 „tentiam inclino, præsertim cum non satis constet an
 „S. *Hieronymi* temporibus *Slavi* *Illyricum* tenuerint, &c.

„Egyptiam, Persicam, Indicam, Armenicam-
„que & Scythicam, atque adeo Sauromaticam:
„semelque ut dicam in linguas omnis, qui-
„bus ad hanc diem nationes utuntur. Ve-
rum enimvero si veterum res gestas &
antiqua fide digna historiarum monumenta
fideliter perlustrantes, quænam hoc loco
Scythica quæ Sarmatica, vel Sauromatica
gens ab auctore indicetur perquirimus: per
neutram ab eo commemoratarum versio-
num, nec per Scythicam, nec per Sarmati-
cam intelligi Slavonicam antiquam posse,
constabit. Scythicæ quidem gentis historia,
sive originem ejus, seu amplitudinem pro-
priasque sedes spectes, impedita valde est,
multisq; etiamnum tenebris involuta. At non
desunt tamen, qui valde eam dilucidarunt,
magnaque industria exposuerunt, atque ex
ultima antiquitate eruere conati sunt scri-
ptores. Præter cæteros consulendus est ce-
leberrimus, eruditissimusque Vir, præci-
pue nostri temporis historicis annumeran-
dus, Verbi divini minister in Hungaria me-
ritissimus, *Matthias Belius*, in Prodromo Hun-
gariæ antiquæ & novæ Noribergæ 1723.
majori forma editæ: capite I & sequenti-
bus; ubi de origine primum Scytharum, de-
inde de primis eorum sedibus, tum de mi-
grationibus & coloniis: deinde de religio-
ne, postremo de lingua, ingeniis, sapien-
tia, bellis, coloniisque breviter sed erudite
agit, accuratius aliquando, multoque il-
lustrat.

lustrius in Opere ipso, quod Summi IMPERATORIS CAROLI SEXTI auspicio nunc parat, cujusque magna omnium est expectatio, de singulis traditurus. Non parvam quoque obscurissimæ huic historiæ lucem spondent ista, quæ clarissimus Vir *Theophilus Siegfriedus Bayerus*, Academiæ scientiarum Petropolitanae Professor, collega meus longe æstumatissimus, multisque nominibus a me colendus, de hoc ipso argumento: Scytharum scilicet, origine reliquisque antiquitatibus, doctè commentatus est: quæ dudum, ut novi, absoluta, si vel in actis Eruditorum Petropolitanis, quæ nunc expectantur vel quomodocunque edita comparebunt, non dubium est ingenti omnium applausu exceptum iri. De lingua Scythica, in quam suo jam tempore scripturam sacram conversam esse memorat *Theodoretus*, nemo diligentius curatiusque memoriæ prodidit supra laudato Clarissimo Belio, in *Veteri litteratura Hunno-Scythica*, quam Lipsiæ 1718 duodecim fere plagulis in 4to editam, accuratius emendatiusque se editurum historiæque Hungariæ inserturum clarissimus Auctor Prodrumi sui pag. 62. promittit: in quo libro Capite V. libri primi p. 3. de lingua Scythica sic scribit: Lingua Scythica nequit a confusione illa Babylonica, quam gentes pleræque omnes adfectant, arcessi, eo quod insano illi molimini non interfuerunt Japhetitæ, Scytharum parentes. Ad
 „pri-

„primam ergo & incorruptam illam, proxime accessit vetus Scytharum idioma, cuius rei hodiernum in vocibus Hungaricis, exstant vestigia. Veteris linguæ Scythicæ quædam reliquæ ex Herodoto adferuntur. &c.

Sauromaticæ porro gentis nomen si quærimus: omnium illi accuratissime judicare, proximeque ad veritatem accedere nobis videntur; qui *Getarum* quondam populum, *Sauromatas*, *Geticamque* linguam *Sauromaticam* quoque dictam pronunciant. Ejusdem propemodum ambiguitatis esse fateor, *sarmatarum*, ac *scytharum* vocabulum, iis omnibus, qui *scythiam* europæam olim infederunt populis, *Plinio* lib. III. historiarum teste, *sauromatis* græce, latine *sarmatis* vocatis: ut proinde ad *slavos* quoque nomen hoc pertinuisse non immerito forte quis suspicetur. Sed nihil tamen his movemur, quin, ut in aliis multis historicorum locis, ita in hoc præcipue adducto *Theodoreti* testimonio *Getas* *Sauromatarum* nomine putemus indicari. Plures certe hoc credere suadent, quam dissuadent, rationes. Primam ac præcipuam nobis suppeditat *Ovidius*, scriptor æque fide dignus, ac poeta elegans & disertus: quiquidem in variis carminum suorum locis *Getas* *Sauromatasque* componit, quodque alio loco de *Getis* dixerat, *Sauromatis* alibi attribuit. Ita e. g. libro V. *Tristium* Elegia VII. sic canit:

Sarmaticæ major Geticæque frequentia gentis,

Per medias in equis itque reditque vias.

& lib. III. ex Ponto, epistola ad Cottam II.
Hic quoque Sauromatæ jam vos novere Getæque :

Nam didici Getice Sarmaticeque loqui.
& lib. III. Tristium Eleg. III.

Inter Sauromatas esse Getasque putas?
Lib. I. Elegia IV.

Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ut taceam alia plura loca, ubi disertus noster Ovidius modo ad Getas, modo ad Sauromatas, se relegatum inque exilium missum queritur : quæ loca diligenter collecta & erudite illustrata vides in dissertatione epistolica, ad illustrissimum Comitem *Rabutinum*, Cæsaris Augusti, in aula Petropolitana legatum, qui ante annum & quod excurrit Petropoli, cum Viennam reditum pararet, mortuus est, directâ, *de Tomis Ovidii exilio* Lipsiæ 1727 quatuor plagulis in 4to edita. Vel hinc igitur patet, per Sauromaticam hic versionem minime Slavonicam, sed Geticam linguam consignatam indicari. Accedit *Hieronymi* testimonium, qui in decantata illa ad *Suniam* & *Fretelam* Hieronymi amicos, epistola : codicis s. in geticam linguam translatis meminit. *Quis hoc, inquit, crederet, ut barbara Getarum lingua Hebræam quæreretur veritatem & dormitantibus imo contemnuntibus Græcis ipsa Germania spiritus sancti eloquia scrutaretur?* Cœterum de hac Sau-

Sauromatica, aliisque antiquissimis bibliorum versionibus conferre licet celeberrimi *Joh. Frid. Mayeri* Historiam versionis Germanicæ Bibl: Lutheri &c. Hamburgi 1701. 4. editam, variis in locis, eique annexam *Johann. Reiskii* ad Mayerum epistolam, de versione German. ante Lutherum. Generatim de hoc Theodoretico loco eruditi sic statuunt: oratorum more potius, quam ut historicum fide dignum, quique ea quæ scripsit, satis diligenter vel inquisiverit, vel scire etiam potuerit, hic scripsisse.

§. 2.

Historia Slavonicæ versionis in controversiam ab eruditis vocatæ summatim exposita: age jam videamus de causis quibus adducti istius sententiæ defensores versionem hanc controversam *Hieronymo* tribuendam existiment.

Firmissimum ita sentiendi ex ipsius *Hieronymi* verbis sibi petunt præsidium, quæ leguntur in epistola ad Sophronium data, Tomo III. operum ejus f. 79. *Nec hoc dico, quo prædecessores meos mordeam, aut quicquam his arbitrer detrahendum, quorum translatio. nem diligentissime emendatam olim meæ linguae hominibus dederim* (a). Hæc verba istius

E 2
sen-

(a) Eadem fere verba ab *Hieronymo* passim, ut *Frencelius* auctor est, repetuntur, nimirum lib. II, adversus *Ruffin.* f. 227.

sententiæ patroni de nulla alia quam Slavonica bibliorum versione ab *Hieronymi* studio profecta accipi debere contendunt. Huc enim pertinere extrema Doctoris verba : *meæ linguæ hominibus dederim*, quibus in Dalmatarum popularium suorum usum comparatam esse demonstratur : neminem adeo historiæ esse imperitum, qui Stridone quæ fuit Illyrici quondam civitas, *Hieronimum* natum, linguaque ac genere Dalmatam fuisse nesciat. (Ex iisdem verbis *Hieronimus* (b) characteris Slavonici inventor est *Stredofskio* in sacra Moraviæ historia : Habebant quidem inquit Slavoni suos olim characteres a S. *Hieronymo* in commodum suæ linguæ hominum inventos, & haut dubie ante hoc Moravis etiam usitatos &c.)

§. 3.

Quam parum firmitatis hæc habeant cum ex ipso verborum sensu, tum ex historia patet. Ad verba ipsa quantum attinet, non possunt illa meliori jure ad Slavonicam trahi linguam versionemve, quam Saxonis Grammatici illa, quæ in præfatione ad Historiam suam Danicam habet : Nec ignotum

227. & 241. Non negat hoc *Richardus Simonius* in his verbis. Il n'est point aussi marqué que dans l'épître de S. Jerom a Sophronius, que ce Pere ait traduit l'écriture en la langue de ceux de Dalmatie &c. tantum modo negat ex alio *Hieronimi* loco hanc versionem clavis verbis demonstrari.

(b) Vid. ejusdem Cap. VI, p. 215.

„tum volo, Danorum antiquiores majorum
 „acta patrii sermonis carminibus vulgata
 „linguæ suæ literis saxis ac lapidibus inscul-
 „penda curasse: de Gallica aut Italica lin-
 „gua possunt explicari. (a) Nimirum ex tota
 illa epistola ad Sophronium scripta perspi-
 cum est, latinam *Hieronimi* versionem, lin-
 guæ suæ hominibus, id est eorum qui lati-
 nam linguam vel intelligunt, vel lo-
 quuntur, usui destinatam his verbis si-
 gnificari. Nec aliter hæc verba accepit e-
 „tiam *Richardus Simonius* (b) *S. Jerome*, in-
 „quit, temoigne seulement en ce lieu-la,
 „qu'il a corrigé l' ancienne version de
 „septantes, pour la donner a ceux, qui par-
 „loient la langue, c'est a dire aux latins,
 comm' il est aisé devoir, en lisant cette Epi-
 tre, & non pas aux Dalmates. Eandem ho-
 rum verborum explicationem dat perspi-
 cacissimi ingenii vir *Nicolaus Serrarius* (c)
 „*Hieronimi* locum ita explanans: *Erasmus*,
 E 3 „in-

(a) Ubi ad verba Saxonis *linguæ suæ literis*, doctissimus *Stephanus* in not. p. 14. observat: Danicam hic linguam verustam indicari, cujus in rhythmis usus fuit, quam veteres *Asamal*, h. e. Asiaticam, vel *Asarum* linguam vocarunt, a communi illa lingua paululum remotam, quæ nuspiam in septentrione purior adhuc quam in Islandia Danorum provincia asservetur.

(b) in *Histoire Critique de vieux Testament* pag. 490. edit. in 4.

(c) Vid. *Lelong*. p. 436 & *Serrarium* in prolegomenis bibli-
 cis capite 20. quæstione secunda: ubi simul ostendit, ex
 hoc ipso *Hieronimi* loco male intellecto de *Hieronymia-*
 no

„inquit, Sixtus Senensis & recentiorum alii
 „*D. Hieronymo* quandoque tribuunt versio-
 „nem Bibliorum Dalmaticam. neque tamen
 „*S. Hieronymus*, qui suas versiones non in-
 „diligenter notavit, ejus unquam meminit,
 „neque veterum ullus. nam quod ex epistola
 „ad Sophronium argutatur Franciscus Juni-
 „us lib. 2. cap. 16. eum linguæ suæ hominibus
 „translationem dedisse, id verum est de lin-
 „guæ latinæ, non Dalmaticæ hominibus :
 „quia non de dalmatica, sed latina Psalterii
 „emendatione agebat, ut patet ex ejus epi-
 „stola ad Paulum &c. Verum ac germanum
 hunc esse verborum *Hieronymi* sensum ex
 plurimis quoque parallelis, ubi eadem hæc
 verba *linguæ meæ hominibus* repetuntur,
 ac soli Romanæ linguæ, eamque loquen-
 tibus conveniunt, locis clarissime intel-
 ligitur. Horum ut nonnulla a supra lau-
 dato *Frencelio* jam collecta, afferamus (d) li-
 bro I. apolog. adversus Ruffinum Tract. fol.
 200.

na bibliorum Slavonicorum versione sententiam unice na-
 tam esse.

- (d) Hæc aliaque parallela loca diligentissime jam collecta
 dedit supra commemoratus *Frencelius* in præfat ad origi-
 nes linguæ Sorabicae, in qua tametsi communem errorem
 sequens Slavonicam interpretationem *Hieronymo* non
 abjudicet : ex his tamen *Hieronymiana* epistolæ verbis
 sententiam hanc elici posse negat. Parallelis in medium
 allatis locis hæc subjungit. Proinde in supra allegatis
 verbis, *mea linguæ hominibus*, neutiquam Dalmatæ in-
 telligendi sunt, immo vero Latini. Nam de versione la-
 tina c LXX. interpretum codice a se translata loquitur *Hie-
 rony-*

2co. Laudavi, inquit, *Eusebium* in Ecclesiastica historia, in digestionem temporum in descriptione S. Terræ & hæc ipsa opuscula in latinum vertens meæ linguæ hominibus dedi. Idem Hieronymus in epistola ad Theophyl. Tom. II. fol. 311. sic ait. Quiquidem super hac re, & antequam scriberes ad occidentem epistolas miseram, ex parte hæreticorum strophas meæ linguæ hominibus indicans. Et Tom. III. præfat. in Josuam. f. 15. Et ut inprimis, quod sæpe testatus sum, sciat, me non in reprehensionem veterum novacudere, sicut amici mei criminantur, sed pro virili portione offerre meæ linguæ hominibus. Huc pertinet, quod Tom. III. Oper. f. 25. in præfat. ad Jobum latinam linguam suam vocet, quodque alio item loco latinos suos nuncupet. Et quomodo quæso Dalmatas suæ linguæ homines vocarit piæ memoriæ Doctor, quos ille cives aut populares nunquam habuit? Scio equidem S. Hieronymum vel in ipsa, quæ Dalmatia dicta est, provincia, vel in vicinia ejus natum, Stridonem urbem (e) in Dalmatiæ quondam.

E 4

Panno-

ronymus. Idque denuo ex aliis ejus locis demonstrata e. g. lib. 2. advers. Ruffin. T. II. op. f. 223. Egone contra 70 interpretes aliquid sum locutus, quos ante annos plurimos diligentissime emendatos *mea lingua studiosis dedi?* &c

(e) De Patria ejus sic scribit *Joh. Fabricius* in Historia Biblioth: suæ Tom. I. p. 202 urbe Histriæ (quæ provincia vulgo Istria vocatur) natus; de qua vide Comenium de

Pannoniæque, ut Bonfinius auctor est, confinio positam, quam idem hic auctor a Gothis everfam, dein ab iisdem sancti Hieronymi reverentia instauratam, tandemque ab Hunnis iterum everfam esse testatur, patriam habuisse (f). At Dalmatam genere fuisse aut in ea, ubi Dalmaticæ Slavicæque linguæ gentes habitarunt, vel quæ vicinas eas habuit, civitate natum inque lucem editum hunc Ecclesiæ doctorem esse, a nullo scriptorum fide digno relatum legi. Contrarium potius testantur gravissima historiarum monumenta. In his *Martini Cromeri* historia Polonica, cujus fidem nemo facile in dubium vocabit, lib: primo capite decimo quinto, pro certo tradit *Hieronimi* temporibus infestatam quidem a Slavis fuisse Dalmatiam & Illyricum

de Eccles. Slavonicis p. 4 Brown itinerar. p. 219. & acta menstrua A. 1700. p. 275. De hac ipsa Du Pinus in Bibliotheca Eccles: eodem, ubi de Hieronymo agit, loco. Tom. Tertio p. 138. in notis hæc habet. Cette ville est appelé Stridona par Ptolomée, quelques uns la confondent avec Strigna, qui est dans l' Istrie, d'autres prétendent qu'elle est différente. conferatur: etiam de hac urbe. Christophori Cellarii liber utilissimus, omnibusque qui antiquitates rimantur imprimis necessarius, quem Geographiam antiquam inscribit, duobus in 4 voluminibus constantem, quem Lipsiæ nuper recusum esse constat.

(f) Hæc dissertatio cum aliis in simili fere argumento versantibus doctissimorum eo tempore ac celeberrimorum virorum dissertationibus reperitur in Chamberlaynii, clarissimi Angli collectione orationum Dominicarum variis linguis scriptarum: quæ collectio omnium sine dubio in hoc genere est accuratissima, p. 29.

cum, at minime occupatam. Ex eodem Bohuslaus Balbinus in epitome rerum Bohemicar. ad annum 1677. inque notis ad *Christannum* p. 69. Slavos, inquit, non esse veteres, Dalmatas neque Illyrios, sed Justiniani tempore, aut paulo prius occupasse paulatim Dalmatiam & Illyricum. Eandem cum memoratis scriptoribus sententiam tuetur illustris *Leibnitzius* in dissertatione philologica de variis linguis, (f) diserte tradens: circa *Justiniani* demum tempora Slavos Illyrium intrasse; eodemque loco, perperam Glagoliticum alphabetum a nonnullis auctori Hieronymo, gente Illyrio adscribi putat, falsa persuasione linguam veterem Illyricam ex Slavonicarum genere fuisse. (g) His igitur aliisque scriptoribus, qui fidem omnem merentur, Slavorum in *Hieronymi* patriam adventum in ea quæ ab ipso patre longe remota sunt tempora aperte referentibus: nescio quid amplius de rei gestæ veritate dubitet Le longius, inque hæc verba scribat: Quid ipse potissimum sequar, nescio; in *Christanni* tamen & *Cromeri* sententiam inclino, præsertim cum non satis constet an S. *Hieronymi* temporibus (anno post Christum natum 400) Slavi Illyricum eaque loca tenuerint. Hactenus primum ac præcipuum illud ex *Hieronymi* verbis petitum argumentum eos, qui hic a nobis dissentiunt, nihil admodum juvare ostendimus. Ne quis tamen dubitan-

di

(g) Vid. eund. pag.

di locus ullus cuiquam relinquatur : omnis plane Slavonici Dalmaticique sermonis expertem fuisse Hieronymum paucis etiam monstrabimus. Nam ut ex uno plerumque errore plures alii oriuntur, ita factum quoque est ut Slavonica quadam bibliorum versione Hieronymo afficta, eidem Slavonicæ linguæ peritia (h) immo vero singulare quoddam alphabetum assignatum sit. Tantum autem abest ut alphabetum hujusmodi concinnaverit beatus Vir, ut eo sermone scripta legere potuisse, exploratum non sit. Nativam hanc certe linguam illi non fuisse jam supra demonstravimus (i). Multo minus autem institutione ac disciplina habue-

(h) Unde non dubitat *Frencelius* in sæpe citata præfatione *Hieronymum* Slavonicæ linguæ peritis, quin & statoribus „& amplificatoribus accensere : sic scribens. S. Hieronymus qui floruit circa a. 390, primas manus Slavon: linguæ admovisse perhibetur, sed æque hoc falsum est quam quod de Apostolo Andrea, sarmatice locutum esse, scribit.

(i) De patria ejus *Historia Ecclesiast: Hungariæ &c.* quam clarissimus *Frid. Adolphus Lampius* nuper edidit p. 6. hæc „habet. S. Hieronymus qui ad ann Chr. 420. migravit „ad Dominum, natus Pannonius fuit, licet juxta quosdam Dalmata, ejusque patria dicitur fuisse Stridon ad „Saburiam flumen, ut Buno in *Geograph. Cluverii* tradit, „Alii intra Muram & Dravum fluvios prope arcem *Csäh* „*Tornga* patriam constituunt. Bertius in tab. *Geographis* in descriptione regni Hungariæ p. 472. edit. Amstel. ita de patria ejus : In eodem pene tractu prope videlicet Album regalem est Stridon S. Hieron. patria, „*Melchior Inchoferus* in annal. Hungar. ad a 304. ait „Hiero-

buerit. Nam neque ab ipso nec ab aliis memoriae proditum legimus, eum vel in patria Dalmatia Pannoniave quondam dicta, in qua per breve tempus commoratus est, vel Romæ, quo ad maiorem ingenii cultum capiendum a parentibus mature missus, vel in oriente, in quo maximam vitæ suæ partem contrivit Slavonicas literas didicisse. (k) In eo quo contra *Ruffinum* scribit, libro & quidem altero Philosophum, Rhetorem, Grammaticum, Dialecticum; Hebræum denique, Græcum, Latinum, adeoque trilinguem sese vocat: at nullam Slavonicæ linguæ mentionem facit. quam sane, ut difficillimam, reliquas omnes præsertim enumerans, silentio non præterisset Idem in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum versiones suas reliquas enumerans, Slavonicæ mentionem
pla-

„Hieronym. natum Stridona qui locus diei itineris dicitur
„a *Saboria*, quod noti nominis in Hungaria est oppidum.
Eidem auctori hoc loco civibus suis *Hieronymum* Evangelium annunciasse probabile videtur. Verum de eo tacent historiarum scriptores.

(k) Idem modo citatus liber his verbis hoc testatur: Siqui-
„dem aliquam vitæ suæ partem in patria sua Pannonia
„transegerit, cum per multos ad Orientem in Syria & Cha-
„naanis terra (quo ex patria migraverat) Bethlehemi in-
„primis exegerit annos, orationibus, hymnis, ac sacris
voluminibus vertendis & enarrandis vacans, vid. p 6 idem
„pag. 10. hæc addit. Siquam vero, etsi ob longiorem e
„patria absentiam perexiguam, in propagatione fidei
„Christianæ apud suos sympatriotas e longinquo adven-
„tantes, jam tum indigenas, præstitisse potuit ope-
„ram &c.

plane nullam facit. Την καινην, inquit, δια-
 θηκην τη ελληνικη ακριβεια επισωσαμην, την πα-
 λαιαν προς το Εβραικον μετεφρασα : h. e. No-
 ,,vum testamentum in Græcam linguam accu-
 ,,rate transtuli, vetus ad Ebraicum converti.
 Hæc aliaque plura argumenta cum Slavoni-
 cæ linguæ imperitiam in Hieronymo clari-
 sime demonstrent : quid de alphabeto eidem
 vulgo adscripto judicandum sit vel me ta-
 cente intelligitur. Nimirum hoc illis com-
 mentum debetur, qui in eo operæ plurimum
 studiique consumunt, ut Slavonicam dari
Hieronimi translationem plebeculæ persuade-
 ant. Non diffitendum est duplicem existere
 Slavonicum characterem, Cyrillicum unum,
 alterum Glagoliticum: (1) quorum illud a Me-
 thodii socio Slavonicæque gentis doctore ma-
 ximo, *Cyrillo*, hoc autem ab auctore quodam
 incerto, inventum & comparatum est.
 Ad *Hieronymum* vero auctorem alterius ori-
 ginem referendam esse nemo affirmabit ?
 Nam

(1) Unde ita dicatur, incertum. Cæterum de hoc duplici alpha-
 beto Slavonico præter cæteros agit *Chæberlaynius* in su-
 pra citato libro, facitque distinctionem inter *Stylum Hie-*
 ,,ronymianum & *Cyrilicum*. Eodem loco Leibnizius
 ,,sic scribit : Alphabeta hodierna Europæa omnia ex la-
 ,,tinis formata sunt, denatis duplicibus Slavonicis, uno,
 ,,Cyrillico, altero, ut parum apte vocant (glagola enim
 ,,linguam significat) Glagolitico. Omnium accuratissi-
 me hæc bina Slavonicæ linguæ alphabeta descripsit cla-
 riss. Vir. J. Leob. Frischius in origine *Characteris Sla-*
vonici, vulgo dicti Cyrillici : Berolini anno super: edito,

Nam ut Cyrulici, (m) sive potius Cyrillici characteris inventum Constantino Philoso-
pho, Cyrilli nomine a Pontifice ornato,
unice acceptum ferendum esse vel nomen
ipsum eidem inditum declarat(n): ita Gla-
goliticum, ut vocant, alphabetum longe
recentioris est originis, quam ut *Hieronymo*
tribuatur. Errant igitur, qui *Glagoliticum*
Hieronymo alphabetum tribuentes Hieronymi-
anum illud vocant. Quid enim gravius est
ipsius Pontificis Johannis octavi testimonio,
qui in epistola, jam pluribus commemo-
ran-

(m) Cyrulicus ex eo ortum habere videtur, quod prius
Ljusto brevius forte ab aliquo scriptum fuit: ut ex lit I.
& priore L, U, fieret: h. m. Cyrilico, pro Cyrillico: un-
de Cyrulico factum, qua ratione enim a Cyrillus (Græ-
ce Κυριλλος) Cyrulicus deduci queat?

(n) Confer totum schēdiasma primum clariss. *FRISCHII*
linguæ Slavonicæ historiam exponens. Jungi huic po-
test vetusti illius auctoris a *FREHERO* editi qui circa an-
num Chr. 878. scripsit, testimonium. Qui postquam
narrasset, *Adalvinum*, orientalis Pannoniæ *Richbal-*
dum constituisse Archipresbyterum: hæc adjungit: hic
multum temporis ibi demoratus est, excercens suum pote-
stative officium, sicut illi injunxit Archiepiscopus suus, us-
que dum quidam Græcus *Methodii* nomine, noviter inven-
tis latinis literis (credo scribendum esse Slavonicis) Lati-
nam linguam doctrinamque Romanam atque literas au-
torabiles latinas Philosophice superdicens (forte super-
ducens) vilescere fecit &c. Gemina sunt illa *Dioclis*
presbyteri in historia regni Slavoni apud *Lucium de re-*
gno Dalmatice, p. 288. *Constantinus*, inquit, vir san-
ctissimus ordinavit presbyteros & literam lingua Sla-
vonica componens, commutavit Evangelium Christi at-
que Psalterium &c.

randa, literarum Slavonicarum inventum *Cyrillo* uni adscribit, non *Hieronymo* quem tamen, utpote magnæ apud Pontificios existimationis Doctorem, si vel minimam veritatis speciem res habuisset, haud dubie commemorasset. (o) Miror itaque *Stredovskium* in historia *Methodii ac Cyrilli* Cap. VI. p. 215. ita scribentem. Habebant quidem Slavoni suos olim characteres a S. Hieronymo in commodum suæ linguæ hominum inventos & haud dubie ante hoc Moravis etiam usitatos &c. Nec minus mirandum videtur commentum hoc apud *Carolus* etiam IV. Imperatorem tantum valuisse, ut ad cœnobium quoddam in memoriam inventarum

(o) Eodem fere argumento clariss. *Frischius* utitur ad sententiæ, quæ Cyrillici characteris inventum *Hieronymo* tribuit, vanitatem explicandam: sic scribens. Qui (sc. „Papa) hanc gloriam invidisset homini Græco, linguæ barbaræ, in rebus sacris Curiae Romanæ minus grato Patrono & auctoritati Pontificis Romani subiecto episcopo, si vel vestigium in historiæ de merito hoc „*Hieronymi*, sancti & doctissimi Ecclesiæ Latinæ patris invenisset. Glagoliticum characterem pari confictione *Hieronymo* attribui observavit jam tum illustris *Leibnizius*, qui in dissertatione superius a nobis allegata & in *Chamberlayni* oratione Dominica variis linguis conscripta, reperiunda: Male hoc inquit, posterius „nonnulli auctori S. Hieronymo gente Illyrico tribuunt, „falsa persuasione linguam veterem Illyricam ex Slavonicarum genere fuisse. *Scaliger* hanc fictionis causam affert, quod *Hieronymi* Versio Bibliorum Dalmatica scripta sit caractere Dalmatico, i. e. Latino. Quam infirmum autem ac fundamento destitutum hoc sit, postea dicemus.

rum ab *Hieronymo* literarum Slavonicarum (si verum est quod narratur) extruendum impulerit : cui nec linguæ slavonicæ peritiam nec characteris slavonici, quem Glagoliticum(p) vulgus appellat, *εὐρεσιν* concedi posse adhuc videmus. Quid enim illi versionem istius linguæ tribuas, cujus ne elementa quidem didicerit ? Atque adeo dubitationem habet, num totus propemodum ille tractus ubi Hieronymus natus & educatus est tunc temporis Christianorum sacris animum dederint, fuerintque ibidem tales, quorum usui beatus doctor versionem illam slavonicam, sive id mavis dalmaticam destinare potue-

(p) De Glagolitico characterē, non omnia adeo expedita & ad planum deducta esse videntur. Primum quidem origo ejus admodum incerta & obscura est. Nos etiam aliquando, ut verum fateamur, Glagoliticum eundem atque Cyrillicum characterem nobis finximus, ea maxime ratione inducti, quod nullum unquam librum Glagolitico characterē scriptum nec ipsi in Russia vidimus, nec aliis visum accepimus. Sed aliter sentire cœpimus, postquam doctissimi Frischii historiam linguæ Slavonicæ, cum peculiari quadam super hac re scripta ad nos epistola conspeximus ac legimus, quibus *Stredovuski* illud testimonium accedebat Cap. VI. p. 215. E contra in Dalmatia, Carniola Istria communiores erant S. Hieronymi vulgariter Glagolitici & Bucovitici nuncupati characteres. Quo etiam literarum genere in publicis monumētis summos Noricorum principes (siculi Viennæ in templo *D. Stephani* cuius conspicere in promptu est) usos fuisse, testatur *Aventinus*. De origine

tuerit. Auctor quidem historiae Ecclesiasticae religionis christianae in Hungaria vicinisque regionibus fata enarrantis, quam nuperrime celeberrimus ecclesiae reformatae Theologus, *Frid. Adolph. Lampius* cum suis accessionibus e docti cujusdam in Hungaria quondam munere sacro functi scriniis collectam in lucem dedit: hic inquam auctor totus in eo est, ut lectoribus persuadeat, non solum *Hieronymi* tempore Christiana sacra slavorum in terris domicilium habuisse, sed & *Hieronymum* civibus suis Hungaris, in Pannonia circa annum Christi 380 sedes figentibus & ibidem anno 445 habitantibus Evangelium praedicasse. Probari id posse autumat
ex

gine tamen hujus alphabeti nondum plane certus sum. Vix enim adduci possum ut iis assentiar, qui vel a Cyrillico non distinguendum vel e *Cyrillico* esse ortum glagoliticum asseverant: tanta enim utrosque characteres comparantibus diversitas elucet, ut nulla propemodum litera alterius similitudinem referre, aut ex ea nata esse potuisse videatur. Equidem, si *Trubers* primum tempore haec imprimendi ratio innotescere coepisset, praeter Dalmaticum s. Latinum characterem, & hunc glagoliticum eidem adscriberem: praesertim cum *Philippi Nicolai* in lib. de regno Christi, & aliorum testimoniis, plane novas Slavonicas literas invenisse hic dicatur. Verum iudicium hic meum suspendo: Clarissimi *Frischii* aliorumque harum rerum peritiorum tantisper opinioni accedens, dum aliunde fieri nobis liceat certioribus.

(r) κατ' ἀνθρώπων enim hic disputamus, concedentes adversariis Hieronymi cives fuisse dalmatas, slavonicae linguae gnaros.

Hieronymi epistola ad Lætum scripta : ubi hæc inter alia leguntur : Deposuit pharetras , Armenius, Hunni discunt Psalterium , Scythiæ frigora fervent calore Evangelii, Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum , circumfert tentoria. Verum jam supra ad illum Theodoretī locum , qui in libro ipsius ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτική, ἡ εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐξ ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπιγνώσις : h. e. *Græcarum affectionum curatio, seu Evangelicæ veritatis ex Græca Philosophia agnitio*, in scripto, sermone V. ad Græcos infideles, περὶ φύσεως ἀνθρώπου, edit. Sylburg. p. 81. reperitur : ad hunc inquam locum jam superius annotavi, per Scythas Getasque longe alios, quam Dalmatas aut Slavos, populos intelligendos esse. Longe quidem lateque olim patebat Scytharum nomen, quippe quod, docente Cellario Geographiæ Antiq. Tom. II. p. 539. ad omnes propemodum septentrionales gentes, Asiæ maxime, pertinuit : quin & Getæ, Thraces multique alii populi Scytharum quondam nomine appellabantur : imprimis Sarmatæ ; non tamen omnes, sed ii tantum, qui in citeriori Asia versabantur. id quod Scylacis ista apud Christoph. Cellarium Tom. II. p. 539. principio Asiæ testantur : ἀπο ταυραϊδος δὲ ποταμὸς ἀρχεται ἡ Ἀσία : πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστὶν ἐν τῷ πόντῳ Σαυρομαῖται. Slavos autem, vel earum regionum, in quibus natus Hieronymus dicitur, incolas Scytharum nomine insignitos nusquam profecto legi. Per

Scythas sine dubio denotat *Hieronimus* non procul a Ponto Euxino habitantes Scythas, Getarum populo vicinos conterminosque. ad quam conjecturam eo in primis ducor, quod & in modo adducto *Hieronimi* loco, sæpeque alias apud *Ovidium* reliquosque fide dignos auctores *Scythæ Getæque* proxime conjunguntur. Per *Getas* autem ab *Hieronimo* significari hic putem *Sauromatas*, vel potius *Tomitanos* *Ovidii* poetæ exilio celebres factos. Nec parum in hac me vel sententia vel conjectura confirmat *Walafridi Strabonis* ille locus a *Jacobo Usserio*, in *historia dogmatica controversiæ inter orthodoxos & Pontificios de Scripturis & sacris vernaculis* p. 116. adductus, ubi hæc verba *Strabonis* ex Cap. 7. de rebus Ecclesiasticis, afferuntur: *Et ut historiæ testantur, postmodum studiosi illius gentis divinos libros in suæ locutionis proprietatem transtulerunt: quorum adhuc monumenta apud nonnullos habentur. Et fidelium fratrum relatione didicimus, apud quasdam Scytharum gentes, maxime Tomitanos, eadem locutione divina hætenus celebrari officia. Quo quidem loco per Tomitanos non nisi Getas, generali quadam appellatione Scythas quoque dictos, indicari: quodammodo Hieronimi illa probant, quæ jam supra ex epistola ejus ad Suniam & Fretelam oppido prolixa, (quam emendatiorem olim notisque illustratam orbi dedit Lutetiæ Paris. Job. Marcianus) attulimus: quæ hujusmodi sunt: Quis hoc, inquit, crederet, ut barbara Getarum lingua Hebraicam*
que

quæreret veritatem, & dormitantibus jam & contemnentibus (falso aliæ editiones contendentibus) Græcis, ipsa Germania Spir. S. eloquia scrutaretur? Notum enim est ex Plinio scriptore Romano, aliisque historicis cum antiquis tum recentioribus, Getarum metropolin Tomos exstitisse. In his Cellarius adhæc verba Sexti Rufi in breviario c. 9. Ita ditioni Reipublicæ sex Thraciarum provinciæ sunt conquistæ: Thracia, Hæmimontius, Moesia inferior, Scythia, Rhodope, Europa: ad hæc inquam verba notat clarissimus Cellarius: Scythia pars Moesiæ inferioris veteris, proxime Danubii ostia, Scythia a Scythis seu Getis incolis appellata, etiam Scythia minor s. inferior, cujus metropolis Tomi erant. Idem ex variis etiam Ovidii locis clarissime perspicitur: e. g. ex lib. de Ponto, Elegia III.

Littus ad Euxinum si quis mihi diceret,
ibis

Et metues arcu ne feriare Getas,

& Eleg. X.

Hic mihi in Euxino bis tertia ducitur æstas

Littore pellitos inter agenda Getas.

quæ si cum illo Ovidii loco, quo se Tomitanæ urbis incolam diserte vocat:

Naso Tomitanæ jam nunc novus incola
terræ

contendimus, eosdem esse cum Tomitanis Getas, dilucide apparet. Alia quidem suadere videntur illa lib. I. Epistola ad Maximum II.

Non vacat, in qua sint positi regione
Tomitæ

Quærere: finitimo vix loca nota Getæ.
ubi extrema verba forte sic quis intelligat:
vix finitimo h. e. vicino Getæ nota sunt To-
mitana loca: Verum hic verborum istorum
sensus est: tam ignota & abdita sunt hæc
Getarum loca, ut vel vicinis populis sint
parum explorata. Constat enim ex aliis poe-
tæ locis non accolæ tantum sed & incolæ
Tomitanæ civitatis fuisse Getas. Ita Tri-
stium lib. V. Eleg. VII. conterraneos sic de-
scribit:

Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores discere cura tibi
est?

Mista sit hæc quamvis inter Graiosque Ge-
tasque:

A male pacatis plus trahit ora Getis.
& deinceps.

Hic quoque sunt igitur Graiæ, (quis cre-
deret?) urbes

Inter inhumanæ nomina barbariæ.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,

Inque Getis Graias constituere domos.

Nec alium inde sensum elicuit dissertatio-
nis jam supra a me allatæ auctor *de Tomis*
Ovidii exilio, ante biennium Lipsiæ impressæ,
qui pag. 26. super hac re ita scribit: *Quæ o-*
mnia paulo diffusius hætenus recensendo haut ex-
tra oleas evagasse videbor, dum de Ovidiana Tomos
verba facturo, eandem non Sarmatas ac Getas sed
E

Et Græcas incoluisse, ad frustraneas supra recensitas quorundam speculationes aliter erudiendas, probandum incumbibat. In his clarissimi auctoris verbis attentionem imprimis nostram meretur, quod & Sarmatas ipsos Tomitanæ civitatis incolas fuisse tradit. Nimirum hinc lucem accipiunt Theodoret, Chrysostomi, Tertulliani ista loca, quibus in Sarmaticam quoque linguam sacra jam tum biblia translata legimus: certoque inde cognoscitur ac comprobatur, per Sarmatas non alios nisi Getas, Sarmatarum concives ac socios ibidem indicari. Theodoret locum jam supra p. 62. adscriptimus. Gemina huic sunt Chrysostomi & Tertulliani loca. quorum ille Homilia LXXXI. in Matthæum καὶ ἡ μνημη, inquit, τὰ γενομενα ἐμαρανθη. Ἀλλὰ καὶ περσαι, καὶ Ἰνδοι, καὶ Σκυθαι καὶ Θρακες καὶ Σαυρομαται καὶ τὸ τῶν Μαυρων γένος καὶ οἱ τὰς Βρεττανικὰς νήσους οἰκοντες το ἐν Ἰσθαια γενομενον λαθρα ἐν οἰκίᾳ παρὰ γυναικὸς πεπορνευμένης περιφερῶσι. h. e. Et memoria illius quod factum est, non emarcuit; sed Et Persæ Et Indi, Et Scythæ, Et Thraces, Et Sarmatæ Et Maurorum genus, quique Britannicas insulas inhabitant, clam domi factum a muliere meretrice, palam undique concelebrant. Hic autem scil. Tertullianus lib. adversus Judæos: Christo, inquit, subditos fines Et Sarmatarum Et Dacorum Et Germanorum Et Scytharum Et abditarum multarum partium Et insularum multarum nobis ignoratarum Et quæ enumerare minus possumus, in quibus locis Christi nomen, qui jam venit,

regnat. Hæc inquam loca cum supra allatis comparantibus, manifestum est, *Straboni Tomitanos, Hieronymo Getas dictos, a Chrysostomo, Theodoro, Tertulliano denique Sauro-matas, Sarmatasve appellari.* Quo accedunt scriptorum veterum Romanorum æque ac Græcorum testimonia qui vel utrosque populos non distinguunt, vel ut proximos sibi maximeque vicinos describunt. Exempli loco afferam *Plinium* in historia N. Lib. IV. c. 12. sic scribentem: *Ab eo (scil. Istro flumine) in plenum (forte in planum scribendum est) quidem omnes Scytharum sunt gentes, variae tamen littori apposita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti, alias Sarmatæ, Græcis Sauro-matæ, eorumque Hamaxobii aut Aorsi, alias Scythæ degeneres &c.* Ex his jam patet errare eos qui ex supra citato *Hieronimi* loco, quando Scythiæ frigora calore Evangelii fervere, Getarum rutilum & flavum exercitum Ecclesiarum tentoria circumferre, ait, probare conantur, *Hieronimi* jam tempore, patriam ipsius Illyricum, sive Pannoniam, totamque Slavorum terram Christo nomen dedisse. Provocant alii ad *Eusebii* locum lib. 3. de vita *Constantini M.* ubi præter Syros episcopos, Phoenices item, Arabes, Palestinos, Thebanos, Lybicos, Mesopotamios, Persas &c. Scythas quoque Niceæ adfuisse narrat: sed frustra: cum, ut alibi jam demonstravimus, Scytharum nomen ad Slavos Illyricosque, saltem ad eos, qui *Hieronimi* tempore has terras tenebant

po-

populos, minime pertineat. Non ausim itaque cum clarissimo *Bergio* l. c. p. 55. asserere, negari non posse seculo IV. a nato Christo Concilio Niceno interfuisse & illi calculum addidisse quendam Russorum s. Slavorum episcopum: evidentissimo testimonio non omnem fidem Christianam in exilium missam fuisse. Nititur ille *Imhoferi* testimonio, qui ad annum 325. quo Nicena synodus celebrabatur, observat: *Dominum Stridonensem ex Provincia Pannoniæ illi interfuisse, sine dubio Slavum, utpote Stridonis, quæ Dalmatiæ urbs fuerit, incolam*: quam falsum autem minimeque fidum hoc sit testimonium, illi norunt, quibus & inauditum eo tempore in Pannonia Illyricoque adhuc fuisse Slavorum nomen constat; longe post demum eo ingressorum. Non fide magis digna sunt illa, quæ ad annum 870. p. 86. tradit: *Reperiri in generali concilio Antiocheno anno 363. adfuisse antipatrem Rhossos seu Rhos, qua nomenclatura Rutheni a Græcis vocari sueverint, eundemque cum reliquis synodali epistole ad Jovianum datæ apud Socratem lib. 3. cap. 21. subscripsisse.* Opponent alii innumera patrum ecclesiæ Græcorum æque ac latinorum testimonia, quibus illi non unam tantum alteramve gentem, sed universum plane terrarum orbem seculo jam quarto & quinto Christianum factum prædicant: non obscuro indicio Slavos quoque ipsos, seu potius Illyricos, Hieronymi ἐπιχρῆστis, Christianis jam tum sacris accessisse. Afferent e. g. *Eu-*

sebi illum locum in Oratione de laudibus Constantini M. p. 662. edit. Vales. Quid tam eximium ad Christi divinitatem evidenter declarandam, quam non solum promittere, apostolos se facturum piscatores hominum &c. verum etiam tantam virtutem tantamque facultatem illis tribuere, ut monumenta scriptis mandarent, librosque ederent, iique tam magnam apud omnes haberent & auctoritatem & existimationem, ὥς καὶ ὅλης οἰκουμενης παντοια γλωσση βαρβαρων τε καὶ ἑλληνων μετὰβαλλομενας, ὥστε πασι τοις ἐθνεσι μελεσθαι, h. e. ut in omnes tam barbarorum quam Græcorum linguas, quæ in toto terrarum orbe existunt, converterentur, omnesque gentes in illis perdiscendis studium & operam ponerent &c. Porro in rem suam convertent Anastasi Sinaite Patriarchæ Antiocheni illa in hodego Cap. 22. p. 339. Dicta enim Evangelica & apostolica scimus universim depravari non posse: διαδοθεντος καὶ γραφεντος τοῦ Ευαγγελιστῆς ἐν τοις γραμμασι των ἐβδομηκοντα δυο γλωσσων καὶ ἐθνων: h. e. eo quod Evangelium septuaginta duarum linguarum & gentium literis consignatum sit (s). Ad hæc aliaque in contrarium allata loca regerimus, hyperbolice magis ac metonymice quam sensu proprio atque ex ve-

(s) Ad hæc verba doctissimus *Mayerus* in historia versionis Lutheri p. 142. observat, propterea septuaginta duarum numerum memorari, quod vetus opinio sit, in confusione babylonica sermonem generis humani pro numero virorum, turris babylonicæ exstructionem moderantium in 72 nec plura idiomata a Deo dispersum fuisse.

veritate patres sic scripsisse : siquidem in vulgus constat , omnibusque qui antiquos annalium libros legere , exploratum est , innumeram gentium multitudinem , seculo adhuc post Christum natum quarto, quinto , sexto &c pagano cultui , incredibile quantum inhæsisse. Deinde si Thraces e. g. Hunnos , Getas aliasque barbaras & incultas nationes ab *Hieronymo* aliisque inter Christianos relatas legimus, non de tota semper gente sed nonnullis duntaxat Christiana sacra amplexis , id est intelligendum. Hunnos quidem certe constat Hieronymi tempore nominis Christiani hostes se præbuisse infensissimos : tantumque ab Evangelio discendo abfuisse , ut in excidium potius interitumque ejus conjurasse quasi viderentur. In hanc enim sententiam Hieronymus ipse in epistola ad Oceanum de Vita *Fabiolæ* nobilis matronæ Romanæ Lib. III. epist. 10. scribit. *Quærentibus nobis dignum tantæ feminae habitaculum , cum ita solitudinem cuperet , ut diversorio Mariæ carere nollet ; ecce subito discurrentibus nunciis Oriens totus intremuit , ab ultima Meotide inter glaciale Tangim & Massagetarum immanes populos , ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent , erupisse Hunnorum examina quæ perniciousibus equis huc illucque volitantia cædis pariter ac terroris cuncta complerent. & deinceps addit : Abigat JEsus ab orbe Romano tales ultra bestias. Insperati ubique aderant , & famam celeritate vincentes , non religioni , non dignitatibus , non ætati ,*

non vagientis miserebantur infantiae. Cogebantur mori, qui dudum vivere coeperant: & nescientes malum suum inter hostium manus ac tela ridebant. Consonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam & ob nimiam auri cupidatem ad hanc urbem percurrere. &c. Adde. Lib. III. epist. IX. sub finem. Inprimisque huc spectat Hieronymi ille locus in epist. ad Heliodorum. Lib. II. epist. 24. Horret, inquit, animus temporum nostrorum minas persequi. Viginti & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolin, & Alpes Julias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias Gottus, Sarmata, Quadus, Alanus, Huni, Vandali, Marcomanni vastant trabunt, rapiunt. Quot matronae, quot virgines Dei & ingenua nobiliaque corpora his bellis fuere ludibrio. Capti episcopi, interfecti presbyteri &c. Subversa Ecclesia, ad altaria Christi stabulati equi, &c. quae haec postea sequuntur: Immunis ab his malis videbatur oriens & tantum nunciis consternatus. Ecce tibi anno praeterito ex ultimis Caucasirupibus immissi in nos, non jam Arabiae, sed septentrionis lupi tantas brevi provincias percurrerunt. Quot monasteria capta! &c.

His omnibus ita se habentibus, cum ne probabari quidem Slavonicae Illyricaeque gentis ad Christiana sacra accessus Hieronymi seculo factus possit: gravius etiam illi errant, qui vel Slavonicae versionis vel Slavonicarum literarum ortum ab Hieronymo audent repetere: ad
supra

supra allatum *Hieronimi* testimonium, quo
sua lingua hominibus, translata biblia dedisse scri-
 bit, nequicquam provocantes. Cujus tametsi
 falsitatem ex variis locis eadem plane ver-
 ba exhibentibus, satis superque jam ante dete-
 xerimus: non alienum tamen erit unum al-
 terumque tum omisum & postea a me reper-
 tum hoc loco addere. Unus reperitur in epist.
 inter *hieronymianas* LH, in qua *Epiphanius*
 episcopus Cypri ad *hieronymum* scribit ejusque
 & Theophili studium in refutandis Origeni-
 stis commendat: sicque habet. „Jam autem
 „puto te aliquid operis edidisse & juxta prio-
 „rem epistolam, qua te super hac re fueram co-
 „hortatus, eliminasse librum, quem tuæ lin-
 „guæ homines legant. Audio enim & ad
 „occidentem quorundam hominum naufra-
 „gia pervenisse, qui non contenti perditione
 „sua volunt plures habere mortis participes:
 hem quid clarius rem manifestat? quis jam
 amplius dubitabit per Hieronymianæ linguæ
 homines latinos indicari, cum ii ipsi qui mo-
 do linguæ ejus homines appellabantur, oc-
 cidentis incolæ postea vocentur? Alter locus
 est in lib. II. *apologiæ* adversus *Ruffinum* Tom. I.
 „opp. p. 760. „Gratias ei debeo agere, quod
 „cum tanta sylva sit criminum unum mihi
 „erroris vel falsitatis crimen objecerit. Ego
 „ne contra 70 interpretes aliquid sum locu-
 „tus? quos ante annos plurimos diligentissi-
 „me emendatos meæ linguæ studiosis dedi,
 „quos quotidie in conventu fratrum edissero,
 „quos

„quorum Psalmos jugi meditatione decan-
 „bam &. Tertius est in eadem apologia:
 ubi paulo post sic queritur: „O labores ho-
 „minum semper incerti! o mortalium stu-
 „dia, contrarios interdum fines habentia?
 „unde me putabam bene mereri de latinis
 „meis & nostrorum ad discendum animos
 „concitare, quod etiam Græci versum de la-
 „tino non fastidiverint, in culpam vocor. &c.
 Nec dissimulat hunc sensum verborum ge-
 nuinum Hieronymianus interpres *Marianus*
Victor qui in Opp. Paris, 1609. duobus Tomis
 in fol. editis ad illa *Hieronymi* ex epistola ad
Sophronium petita verba: *hoc est*, inquit, LXX
 „interpretum editionem diligentissime e-
 „mendavi & latinis legendum dedi. Lati-
 „nos enim suæ linguæ homines semper vocat,
 „non, ut quidam falso putant, Dalmatas. Ea-
 dem fere Tom. I. p. 739. super simili Hiero-
 nymi loco commentans repetit, his verbis:
 „Latinos suæ linguæ homines vocat, non Dal-
 „matas, ut multi existimant, eoque dicendi ge-
 „nere sæpe utitur: idque facit, quod ipse in-
 „ter diversarum linguarum degeret homi-
 „nes. Atque hæc hæctenus de primo ac præci-
 puo adversariorum argumento ab ipsius *Hiero-*
nymi testimonio desumpto: quæ si cum illis,
 quæ de D. *Hieronymi* patria (t) Hieronymia-
 nis

(t) Libet hic interponere amici cujusdem de patria Hierony-
 mi mecum communicatas, eruditas fane nec improbabiles
 conjecturas Disputatio, inquit, est inter eruditos de
 Stridone sive Sidrona (ut a *Ptolemaeo* vocatur) patria D.
 Hie-

nis temporibus a Slavis aut Dalmatis nondum inhabitata ac infesta, gravissimorum scriptorum auctoritate nixi, differuimus, conferantur: nullum cuiusquam dubium remanfurum opinor, quina sententia illa, de codice sacro ab *Hieronymo* in slavonicam converso, quantocius discedat.

§ 5.

Hieronymi, utrum ad Illyricum (si nempe Illyricum in sensu stricto de Liburnia & Dalmatia sumitur) an vero ad Pannoniam sit referenda. Ipse quidem *Hieronymus* de se ipso scribens in Catal. Script Eccles. nihil certi definivit, dicens tantum: *Hieronymus* patre Eusebio natus oppido Stridonis, quod a Gothis eversum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit. Ante omnia autem hac in controversia, quemadmodum in tota geographia antiqua tempora probe distinguenda sunt, si igitur quæstio est de statu harum regionum ante & sub Constantino M. cum D. *Hieronymus* natus est, hæ regiones a finibus Germaniæ usque ad Daciam & Moesiæ in Pannoniam & Illyricum dividebantur: Pannonia rursus in superiorem & inferiorem; & Illyrium in Liburniam & Dalmatiam. Jam si Geographi veteres Pannoniæ & Illyrici fines accurate & una ratione constituissent, perfacile esset totam hanc controversiam dirimere. Sed veteres Pannoniam modo cum flumine Sava terminarunt, modo usque ad montem Albium s. Albanum extenderunt, cum igitur *Stridon* intra Savum fluvium & Albium montem sita fuerit, facile apparet quam obscura res sit. Accedit etiam quod nemo veterum Geographorum, præter Ptolemæum huius oppidi mentionem fecit; qui Lib. II. c. 17. Sidrona illud vocat inque Liburnia ad fines Dalmatiæ collocat. Inter recentiores celeb. *Cellarius* Geogr. antiquæ Tom. I. p. 567. putat: Stridonem ad Pannoniam potius inferiorem cis Savum quam ad Illyricum esse referendum. Ego vero, quod tamen pace tanti viri dixerim, tum auctoritate Ptolemæi, tum testimoniis veterum, qui testati sunt Pannoniam non

ultra

§ 5.

Aliud hic autem diverticulum quærit clariss: Stredowski. Sententiæ quippe infirmitatem facile animadvertens distinguit versionem Slavonicam Glagolitico caractere scriptam a versione quæ Cyrillico caractere consignata est: & hanc quidem, nemine non fatente, Methodio ac Cyrillo, istam vero Hieronymo auctori relinquendam esse statuit. Operæ pretium erit verba ipsa auctoris adscribere: (a) Nihilo minus, inquit, discretionem hic

ultra Savum esse extendendum, adducor, ut potius credam Stridonem magis ad Illyricum & speciatim ad Liburniam pertinuisse. Postea vivo adhuc *Hieronymo*, quemadmodum omnes pene Romani imperii provinciæ, ita hic tractus etiam longe aliter divisus est. Seculo enim IV. & V. omnis tractus a Rhætia ad Thraciam, generali vocabulo Illyricum, non exclusa Græcia, vocatus est, tutissimumque est dicere, Stridonem ea ætate ad Illyrium pertinuisse. Longum vero foret omnes gentium barbararum incursiones, quæ tum vivo *Hieronymo*, tum post mortem ejus sec. V. in has regiones factæ sunt enarrare. Nam ut præcipuas tantum attingam, cum sanctus ille pater adhuc superesset, Gothi omnem hunc tractum depopularunt, & Stridonem solo plane æquarunt, ut hodie ne vestigia quidem hujus oppidi supersint. Sequenti tempore Huni has regiones in potestatem redegerunt: post Attilæ mortem a Gothis rursus expulsi. Sequuntur Gepidæ: illos exceperunt Longobardi, hosque Avars: VII. ciciter seculo ex Moravia & Bohemia Slavi in his quoque regionibus sedem collocarunt, unde hodie adhuc Slavonia nomen tenet. Cæterum si quis scire cupiat, quomodo hodie regio vocetur, in qua olim Stridon sita fuit, illorum mihi sententia præ cæteris arridet, qui Stridonem in hodierna Bosnia constituunt.

(a) vide sis D. Stredowskii Moraviæ sacram historiam pag. 229, sequ.

„hic opus est : alia enim scripturarum in Sla-
 „vonicam linguam translatio est Hierony-
 „mi versio , quam Dalmatæ Illyricique
 „apicibus Glagoliticis scriptam retinent, alia
 „charactere Serviano (b) s. Cyrillico, cujus in
 „Rascia, Bosnia, Bulgaria, Muldavia, Rus-
 „sia &c. & inter nationes Slavonicas quæ li-
 „turgiam Græcis cœrimoniis observant, &
 „Constantinopolitano Patriarchæ subsunt : &
 „hujus versionis S. Cyrillus & Methudius
 „Moraviæ præfules statuuntur auctores (c).
 Quod ad versionem Dalmaticam attinet,
 Hieronymo tributam eandem & agnoscit
 magnus ille Scaliger, qui docente *Frischio* p.
 10. eam ob causam Hieronymo alphabetum
 quoddam ut inventori adsignat, quod ejus
 versio Bibliorum Dalmatica, scripta sit cha-
 racte-

(b) Servianus dicitur Cyrillicus character, quia apud Servia
 incolas in usu est : sed minus commode, ut clarissimus Fri-
 schius in dissertat. de orig. character. Cyril. p. 10. judicat :
 cum ita præter necessitatem, fiat πολυωνυμος, h. e. plura
 nomina adipiscatur.

„(c) Addit Stredowskius : Cyrillo Methudianam bibliorum
 „versionem Slavis supra dictis immediate venisse in no-
 „titiam, his nempe, qui ante Moravos fidei receperant
 „lumen, cum aliis scriptis ad ædificationem spectanti-
 „bus a Methudio & Cyrillo relictam, illis autem qui
 „post hoc tempus per fideles e Clero Moraviæ opera-
 „rios ad Christianam disciplinam traducti sunt ex Mora-
 „via præfulibus sanctis esse transmissam. Hæc Stre-
 dowskius de versionibus quas sibi fingit binis Slavonicæ
 consignatis prodit. Utum vero Methodiana antiqua ver-
 sio ad nos pervenerit, eademque sit ac hodierna &
 quomodo a Dalmatica versione differat : de eo nullum
 verbum.

ractere Dalmatio, i. e. Latino, non Serviano. Nec ipsum clarissimum Frischium, in hujusmodi rebus cœteroqui versatissimum, ab hac opinione alienum esse video: Hieronymianum quippe Cyrillicum characterem non immerito dici putans propter versionem ab eo profectam. (d) Neque enim novam sibi versionem videri codicem Slavonicum, sed Hieronymi Dalmaticam, literis tantum aliis scriptam, in paucis ob dialectum mutatam; idque verosimile sibi fecisse ait Hieronymi partim auctoritatem & in scientia linguarum excellentiam, partim etiam seculi quo Cyrillus & Methodius vixit barbariem & ignorantiam. (e) Nec ipse in alia omnia discefferim, modo quis unicum aut in ipso *Hieronymo* aut in alio quodam scriptore fide digno, locum ostendat qui sententiam

(d) Eadem ratione addit Hieronymianum dici posse Cyrillicum characterem, qua etiam Glagoliticus, quo libri Ecclesiasticæ devotionis, qui in hunc usque diem apud Slavonicas gentes quasdam in usu sunt, non propter inventionem, sed propter Hieronymi versionem Hieronymianus dicitur. quam in rem citat Blondi Italiam illustratam reg. 10. quam recte autem Blondus citata a clariss. Frischio verba scripserit, statim apparebit

(e) Vid. le Long in bibliotheca sacra Artic. VI. Sect. I. p. 435. ubi de Slavicis bibliis agit. Idem bibliotheca sacra citato loco de hac Dalmatica Hieronymi versione valde dubitanter scribit, Dalmatica, inquit, biblicorum versio nonnullis ab Hieronymo Dalmata composita videtur.

tiam illam sua auctoritate roboret. Verum enim vero sententiam hanc valde suspectam uti facit, quod rerum gestarum monumenta nihil de ea produnt: nescio quid figmenti piæque fraudis, ut aliqui loquuntur ac sentiunt subesse videatur. Aut enim eadem est hæc versio Hieronymi Dalmatica atque Methodii illa, vel ab eadem diversa. Eandem esse si concesseris: ad Methodium auctorem illa revocabitur. At si diversam esse dixeris: eandem vel nescivisse Methodium, vel uti ea noluisse, vel nondum omnino extitisse consequitur. Hieronymum vero nescivisse versionem bibliorum jam tum confectam, vel non invenisse, non magis probabile est, quam eum cognita & inventa uti noluisse. Relinquitur, ut Methodii temporibus Hieronymianam versionem nullam extitisse dicamus. Fuerit enim ista, quam dissentientes volunt, Hieronymi Doctoris versio Dalmatico sermone (f) scripta: tanta tamen certe Slavonicam & Dalmaticam linguam diversitas non intercedit, ut non cum maximo suo commodo Dalmaticam, si tum extitisset, versionem Methodius, in Slavonica sua conficienda adhibere potuisset. Illo præsertim

G

(f) Cum enim in ea urbe natus esset Hieronymus, quæ in Dalmatia erat sita, cujus incolæ Dalmatica, quod diversum sentientibus placet, lingua loquerentur: necessarium utique erat non alio quam Dalmatico sermone conscriptum Hieronymianum codicem esse, tueri ac defendere.

tim tempore, cum istæ linguæ multo minus, quam hodie, dissimilitudinis haberent. Idem quippe fatum plerumque linguæ experiuntur, quod formosa facies : de qua poëta ille non incelebris eleganter canit :

- - - quantumque accedit ad annos
Fit minor & spatio carpitur ipsa suo.

Quamquam enim linguæ non semper formarum instar longinquitate temporis corrumpantur, sed majora sæpe pulchritudinis incrementa accipiant, (de qua re lingua Germanica nostra illustre exemplum præbet) : incredibiles tamen subire solent mutationes, ut eandem in principio imaginem prope modum referentes, post aliquot interjecta sæcula, vix sibi cognatæ videantur. Tanta autem linguis quas diximus dissimilitudo non est : communia fere, ut ex specimine orationis Dominicæ subjuncto apparebit, vocabula habentibus. Quæ enim Dalmatæ exprimunt (g) : Otcse naskoyi yessina Nebessih, fuetisse yme twoye, Pridi Kralestwo twoie, Budi wolja twoja, kako na nebesich tako na semlii, hæc ita Slavonica lingua ex-
pri-

(g) Dalmatica sumta sunt ex libro qui sic inscribitur : Oratione Dominica πολυγλωσσος καὶ πολυμορφος : nimirum plus centum linguis, versionibus ac characteribus reddita & expressa : Londini in 4. 1713. Dalmaticorum verborum integritatem præstare non possum, totus enim liber ut mendis graphicis scatet, ita fidem integritatis dubiam facit etiam illud, quod integræ syllabæ in textu deficiant, quæ in lectione reperiuntur : quin tota vox *ishe*, qui, in textu omissa, lectioni inserta est.

primit: Ot ſche naſch iſche jeſſi na nebeſiech
da Swiatitſa ima twoje: da pridet Tzarſtwije
twoje, da budet wolja twoja iako na nebeſi,
i na ſemli. h. e. pater noſter, qui eſ in cœlis
ſanctificetur nomen tuum, veniat regnum
tuum, fiat voluntas tua, ſicut in cœlis, ita
& in terra (h).

His rationibus adductus Dalmaticam illam
Hieronimo tributam verſionem, dum fir-
miora afferantur, in commentis & fabulis
numerare me fateor: eoque magis, quod nul-
lam ſacri codicis verſionem Dalmaticam ex-
tare ſcimus. Quæ enim Georgio Dalmati-
no aliisque interpretibus Vitæbergæ lucem
vidit translatio, merane Dalmatica ſit, val-
de dubito. Nam etſi Dalmatico, hoc eſt lati-

G 2

no

(h) Slavonica Orationis Dominicæ verba ex codice ipſo
Slavonico deſcripſimus, ut nullum adeo mendum in mea
irreperit. In Londinenſi autem, quam ſuperiori pagi-
na citavimus collectione, ut in plerisque reliquis, non
pauca verba, in lectione præſertim, corrupta ſunt. In
textu ipſo pro dabudet legitur, da bude &c. in lectio-
ne pro *otshe naſch, iſche ieſi na nebeſiech*, perperam
ſcriptum eſt *oche naſh izghæ yeafe manæbæfægh*, pro
da ſwiatitſa ima twoje, legitur falſo exaratum *da*
ſueateſa ima twoæ, pro *da priidet Tzarſtwie two-*
je: *da predet tzaazſtvia twoæ*: pro *da budet vvolja*
vwoja iako na nebeſi i na ſemli, h. e. fiat vo-
luntas tua ſicut in cœlo, ita & in terra, corrupte ſcribi-
tur: *de boodet volya tuoja iako na nebeſæ i na ſemlee*.
Tametſi enim hanc lectionem Anglicæ linguæ pronun-
ciationi accommodatam eſſe ſciam, non ita tamen
Anglici ſermonis pronuntiatio me fugit, ut non pas-
ſim erratum perſuaderi mihi patiar.

no caractere utatur, doctissimusque Lelongius Slavonica, Dalmatina, s. Vendica &c. biblia eam vocet, contrarium tamen sentire multa suadent. Hoc certe dubitationem non habet ante Methodium Ecclesiae doctorem nec biblia Dalmatico sermone scripta, nec Dalmaticis, hoc est latinis literis expressam Slavonicam linguam quemquam vidisse. (i) Opponent hic nobis aliqui cum clarissimo *Frischio* Dalmaticum Hieronymi codicem una cum aliis fortasse libris compluribus amissum in hodierna tamen versione, five Methodii five alius cujusquam Slavonica versione diversis tantummodo literis consignata superesse (k). Primum autem incerta

(i) Posterius affirmat clariss. *Frischius* de orig. character. „Cyrul. p. 4. *Constantinus*, inquit *Philosophus*, Slavonicam linguam graecis literis scribere coepit, quod alii ante eum latinis tentarant. Quae ejus conjectura sine dubio inde oritur, quod jam ante *Constantinum* sacra biblia in Dalmaticum sermonem, ab Hieronymo translata latinisque characteribus conscripta putet: a qua nos sententia, salvis aliorum judiciis, disfidemus.

(k) Hanc sententiam suam doctissimus Vir his verbis pag. 10 & 11. proponit: Codex Slavonicus non videtur esse nova versio, sed *Hieronymi* Dalmatica, literis tantum aliis scripta & in paucis ob dialectum mutata; id quod doctissimi hujus patris auctoritas & in scientia linguarum excellentia, seculi vero quo Cyrillus & Methodius vixit barbaries & ignorantia verosimillimum facit. Hanc singularem sententiam, quam cum nemine quod sciam communem habet, utrum eruditus probaverit aut probaturus sit Vir clarissimus adhuc equidem dubito. *Stredovuskius* certe has duas versiones *Hieronymi* & *Methodii* dilucide distinguit;

ta ac dubia res est, ex quo fonte hausta, a quibus & quo tempore conscripta sint hodierna Slavorum biblia; cum nulla harum rerum vestigia nec alibi usquam nec in Moscuensis codicis præfatione reperire potuerim. deinde cuivis hodiernam Slavonicam bibliorum versionem legenti, cumque vulgata illa *Hieronymi* versione, quam ipse sine dubio in Dalmatico codice componendo quam acerrime secutus fuisset, conferenti, maximam utriusque versionis varietatem ac discrepantiam esse facile apparet. Præterea totum vetus scripturæ in bibliis quidem Slavonicis testamentum, non ex Hebraico, quem *Hieronymus* tamen Hebraicæ linguæ gnarus in bibliis transferendis exprimebat fonte, sed ex Græca septuaginta interpretum versione, translatum esse constat. At enim antiqua codicis *Hieronimiani*, quo Slavi circa Ecclesiæ suæ primordium usi sunt, facies apud posteros deformata est. Facilius autem hoc dicitur quam probatur: de quo omnis historia tacet. Denique tantum tantumque implacabile odium, variis ex causis ortum, *Methodii* & *Cyrilli* jam ætate Latinam Græcamque Ecclesiam, omniumque sociorum animos distraxerat, ut illa ab hujus, hæc ab illius sacris tanquam a peste cum refugeret, altera alterius libros forte, Ecclesiastici præsertim usus, ne inspiceret quidem: tantum abest ut *Methodius* Græcorum sacrorum tenaci-

cissimus (l) acerrimusque propugnator Latini doctoris versionem gravissimorum errorum suspectam, omnibusque Græcis invisam ad imitandum sibi proposuisset. Ac Petropoli quidem non memini me videre Latini cujusdam doctoris Ecclesiæ monumenta: præter duos priores Annalium *Baronii* tomos, eosque, quod valde miror, in Slavonicam linguam conversos, luculenterque typis impressos (m). Unde quam parum hodieque vel *Hieronimi* vel aliorum Ecclesiæ latinæ patrum auctoritas apud Ruthenos ceterosque cum Ecclesia Græca sentientes valeat, ut eos vix legere dignentur, intelligi potest. Fallitur itaque *Johannes Schvvabius* in dissertatione sua Jenæ anno 1662. sub præsidio celeberrimi Theologi *Job. Ern. Gerhardi* habita, quam

(l) Quantopere suæ Ecclesiæ sacris adhæserit *Methodius*: ex eo liquet, quod, Pontificis potestati quantumvis subjectus, non veritus sit domesticæ linguæ in sacris usum per totum Slavorum coetum introducere, non prius a conatu suo desistens, quam cum maximo suo labore, vitæque etiam ac honoris periculo Pontificem ejusque asseclas, machinas omnes contra moventes, in consensum perduxisset: de quo inferius plura,

(m) Cum in his *Baronii* annalibus non pauca Ecclesiæ Græcæ placitis minus consentanea, nec ea satis digna legantur: facile adducimur ut credamus, non ab orthodoxo Græco sed Pontificiorum partibus studenti, inque Romanis scholis educto, cujusmodi hominum Crypto-Pontificiorum multi in Græcia, Græcæque religioni addictis regionibus passim volitant, suæquæ doctrinæ semina clandestine spargunt, inque Græcorum libros, *unc* *ὁρδοξίας* specie non raro inferunt, hanc versionem prosectam esse.

quam *Tzurkovv Moskovvskii*, sive de religione ritibusque Ecclesiasticis Moscovitarum inscribit (n), in qua dissertatione Cap. I. sententiæ suæ seu errori potius, de bibliis Slavonicis ad vulgatam *Hieronymi* versionem concinnatis, firmiter ac robur conciliaturus: hoc inde probabile esse ait, quod utræque versiones, cum Vulgata, tum Slavonica, auctorem habeant Hieronymum: in hæc verba scribens: „Hic iudicio lectoris committimus an „forte dubio huic ista ratione fieri aliquo „modo satis possit, si ex antiquitatis Secretariis repetatur, quod *S. Hieronymus* sacros „libros in Dalmaticam transtulerit linguam. „Id quod licet Cardinalis Bellarminus lib. II. „de V. D. v. 16. in dubium vocare videatur, „ejus-

G 4

(n) Sæpenumero recusa est hæc dissertatio, satis quidem ampla, sed non sine multis erroribus, cum historicis tum typographicis, duo cum primis in ea nos quidem desideramus. Primum est justum veritatis scribendæ studium. alterum fide dignorum testium ac monumentorum subsidium. studiosum partium fuisse, ipso initio statim prodit. Domesticis autem fide dignis, idoneisque testibus caruisse eosque ignorasse: vel hinc intelligitur, quod libellum, quem ex *Gerhardi* bibliotheca secum communicatum ait, lingua & literis Moscoviticis impressum, symbolum fidei (quæ ipsius verba sunt) ac literarum ductus exhibentem, inter primos ac præcipuos, quos adhibuerit, testes numeret. At hunc ipsum libellum, quem sæpe egomet Petropoli in manibus habui, ac pervolvi, nihil aliud continere scio, quam alphabetum Slavonicum, ejusque pronunciationem græcis literis expressam, cum symbolo Athanasii, nonnullisque quotidiano usui destinatis precibus. De religione autem ritibusque Ecclesiasticis Ruthenorum altum hic silentium,

„ejusdemque hyperaspistes, impudentissimus
 „Jesuita Gretserus penitus neget : ultro ta-
 „men Erasmus largitur. Idem paulo post
 „repetens : quod si, inquit, alicui minus
 „credibile videtur, quod Dalmatica illa bi-
 „bliorum versio, quæ *S. Hieronymum* habet
 „auctorem, sit ea ipsa, qua Moscovitæ ho-
 die utuntur &c. Deinde errat *Angelus Roc-*
cha, in bibliotheca Vaticana, in appendi-
 „ce p. 339. sic tradens : In hanc (scil. Illyri-
 „cam,) linguam, a *S. Hieronymo* scripturam *S.*
 „*Slavonicis* literis, & a *S. Cyrillo Servianis* cha-
 „racteribus translata fuisse, credendum
 „est. Item *Postellus* introductione XII lin-
 guarum: ubi, *Gothi*, inquit, teste *Scaligero*,
sacra Græco ritu celebrant lingua veteri Gothica;
in usu autem quotidiano magna ex parte teutonis-
sant. Dalmatico idiomate Hieronymus Vetus ac
Novum Testamentum cum sacrificio & precationi-
bus traducta reliquit. Eundem errorem eti-
 am erravit, familiam hic quasi ducens, illu-
 stris *Scaliger*, qui in doctissima illa ad *Paulum*
Merulam, anno 1599 mense Martio scripta
 epistola, quæ de quatuor Europæ linguis ma-
 tricibus & majoribus & de minoribus septem,
 unde reliquæ omnes ibidem propagarunt,
 linguis agit, quæque *Pauli Merule Cosmogra-*
phie, quam vocat, generali Parte II. lib. 1.
 cap. 8. p. 271. (edit. in 4. de anno 1605) inserta
 reperitur, sic scribit: *Linguae boge* (hoc est Sla-
 vonicæ) *duplices characteres sunt: Ruthenici seu*
Moscovitici, e Græcis depravati, totidem numero
 &

Et figura pene similes, adjunctis pauculis barbaris: item Dalmatici, qui Et Hieronymiani, eadem potestate, totidem numero, sed figura longe dissimillimi. Atque adeo duplex sacrorum librorum translatio, Rutenica recentior Et Hieronymi vetustior. Scaligerum sequitur Azorius Jesuita, lib. VIII. institut. moral: cap. 26. sect. sexto quaeritur: sic pronuncians: Objiciunt protestantes, quod Jacobus Apostolus Chaldaice aut Syriace apud Judaeos liturgiam composuit; qua nunc quoque fortasse utuntur Aethiopes, Maronitae, Armeni; Basilius Et Chrysostomus Graece pro Graecis; Hieronymus perhibetur Dalmatica lingua liturgiam composuisse. Concedo: sed id factum est quia illi extorserunt (o). Cum quo consentit Sixtus Senensis lib. IV. Bibliothecae sanctae, in Hieronymo: quo loco: transtulit, inquit, Hieronymus, ut ipsemet in epistola ad Sophronium (p) testatur, universum totius Scripturae corpus in Dalmaticam linguam, ad utilitatem nationis suae gentium, quae usque in hanc diem hujus translationis lectione cum

G 5

vener-

(o) quam acriter hanc opinionem quondam defenderint Dalmatae, Theoderus Bibliander de ratione communi omnium linguarum pag. 15. his verbis exponit. „Habet „gens Dalmatica (inquit Marianus Victorinus) & Missam „& alias divinas preces, Illyrica conscriptas lingua, secundisque Apostolicæ auctoritate (quam a Paulo II. habuerunt) publice illis ubique utuntur. Eas autem a D. „Hieronymo accepisse persuasissimi sunt, ut captis potius „armis omnes disperire malint, quam eas relinquere.

(p) Jacobus Usserius alius esse opinionis videtur. saltem ex Hieronymi illa epistola nullam probandi causam duci posse existimat, in libro de Scripturis & sacris vernaculis,

in

veneratione utuntur. item Alphonsus de Castro lib. I. hæres. cap. 15. Fatemur, inquit, olim sacros libros in linguam vulgarem fuisse translatos, beatumque Hieronymum in linguam Dalmaticam eos vertisse. Ut alios plures, in his Galenifium, Hosium, Erasmus, Chemnitium (q) &c. taceamus.

§. 6.

Quemadmodum autem, (ut medicorum filii nos docent) ad morbum quemlibet,

in quo passim de Methodio ac Cyrillo, bibliisque ab eo translatis agit (ut p. 117, 221, 246, & 47. 245 & 46, 371, seq. denique p. 463.) hic inquam p. 221. in hæc verba loquitur: quamquam in illa ad *Sophronium* epistola, quæ est 143. per linguæ suæ homines latinos potius intelligere videatur, quam Dalmatas; ut in prooemial. lib. 3 in Hier. & in 6. & 10. Zachar. &c.

q) Miror hæc statuentem Chemnitium refutasse Bellarminum, totamque rem de bibliis ab Hieronymo Slavonice conversis, Pontificiis cæteroqui fere omnibus certo creditam, in dubium vocasse. Ita hic enim Tom. I. opp. quæ Colon. 1615. duob. Tom. in fol. prodierunt Cap. XVI. de Verbo Dei lib. II. p. 51. ubi ad objectionem *Chemnitii*: Hieronymum ipsum testari, se vertisse scripturam in linguam Slavonicam: respondet: „In primis nos negamus, posse „scripturas verti in linguas vulgares. Utrum autem *Hieronymus* verterit in linguam Slavonicam divinas literas, „non certo scio. Nusquam enim id legi apud *Hieronymum* vel apud ullum veterem; tamen si id fecit, non ideo „fecit, ut publice legeretur Scriptura Slavonica, sed ad „consolationem eorum hominum, qui ea sine periculo uti „poterunt, quemadmodum & apud nos hoc tempore certis quibusdam hominibus conceditur. Hactenus Bellarminus, qui tamen propterea tantum rem astute negat, inque dubium vocat, ne quid causæ suæ, de Scripturis vernacula lingua non legendis, hinc decedat.

bet curandum, ejusdem causam cognoscere exploratamque habere plurimum conducit : ita ad errorem quemcunque ex animis hominum evellendum imprimis juvat erroris fontem recludere. Non alienum itaque ab hoc loco, sed causæ melius cognoscendæ quam maxime accommodatum erit, superius a nobis expositi figmenti originem ac fontem, unde hæc omnia, quæ de versione Hieronymi ejusque alphabeto Slavonico circumferuntur, manarint, quantum conjectura assequi licet, aperire. Sola igitur, si quid intelligo, a *Methodio* ac *Cyrillo*, Slavorum Apostolis quondam mota, summaque cum laude finita, de sacris Slavorum non latino, sed domestico, quem omnes caperent, sermone celebrandis controversia, hunc quasi partum infelici Lucina editum exclusit aluit ac sustentavit. Hi enim, quos modo commemoravimus Duumviri, præconia quæque superantes, cum pro sua iudicii acrimonia, doctrinaque non vulgari, multorum annorum usu experientiaque confirmata facile intelligerent, quam inconveniens, quamque colendis rite & propagandis Christianorum sacris impedimento sit, ignota plane ac inaudita vulgo lingua divinum peragere cultum, sanctissimæque oracula proponere : Deo plusquam hominibus obediendum rati cum Apostolis : antiquam latino sermone scripturam legendi docendique & divinum in conventu cultum peragen-

gendi consuetudinem abhorrentes, auctoritatis Pontificiæ securi, domestica, hoc est Slavonica lingua in sacris uti statuerunt. Videntes autem, si res illa, quam animo meditarentur, ad Romani Præsulis aures pervenisset, obnixè eum omnia facturum, ne res conficeretur: insciente Pontifice & inconsulto suum consilium exsequi voluerunt: secuti vetustum illud Ecclesiæ Græcæ, non alia quam domestica, videlicet Græca lingua in sacris conventibus utentis, institutum; a quo recedere, cum eandem in cæteris ritibus sequerentur, religioni sibi ducebant. Negat quidem in historia sua *Dubravius* Histor. Bohem. lib. II. suo impulsu *Methodium* ac *Cyrillum* hoc fecisse, sed a Bohemis, domestica lingua rem sacram peragi postulantibus, coactos: qui in hunc fere modum rem gestam exponit. Sacro fonte abluendum fuisse Regium Principem recens natum. Quod Munere ad *Methodium* ceu principem sacrorum Antistitem delato: latinorum, ut consueverat, more rem hanc divinam facere, solitamque baptismi formulam latinis verbis conceptam prælegere eum adstantibus cœpisse: sed irruentis populi, domesticæ suæ linguæ quam intelligerent, non peregrinæ usum flagitantis, clamoribus partim interpellatum, partim minis deterritum, quod reliquum erat sacrorum, Slavonica lingua absolvisse. Atque ab hoc tempore, ad Pontificem primo, deinde ad totum concilium rede.

delata , publicoque consensu ac communi omnium suffragio concessa , & tanquam miraculo , per auditam ipsius Dei vocem , ut dictitabant confirmata , patriam , nempe Slavonicam linguam divinis Slavonicarum Ecclesiarum sacris adhiberi cœptam. *Methodio* tamen & *Cyrillo* , Slavorum doctoribus insignem illam salutaremque mutationem vel unice vel præcipue acceptam ferendam : his rationibus inducti existimamus. Primo ne speciem quidem aliquam verosimilitudinis habet , sua sponte populum , antiquorum plerumque rituum quam tenacissimum , jamdudum receptam sibi a majoribus suis traditam , latino sermone sacra celebrandi consuetudinem , uno impetu , a nemine incitatum abrogari mutarique postulasse. *Methodii* potius ac *Cyrilli* instinctu , sæpiusque repetitis gravissimis adhortationibus hoc quidquid est immutationis evenisse concedendum est. Nec desunt huic rei probandæ fide digni testes. In his vetusti illius monumenti , quod jam supra pag. 77. laudavimus , circa annum Christi 878. de conversione Bojariorum & Carenthariorum scripti , inque *Freberiano* syntagmate scriptorum rerum Bohemicarum primum locum tenentis auctor , *Methodium* (*Cyrillo* non excluso) disertis verbis domesticæ linguæ receptæ auctorem auspicemque pronunciat his „verbis : usque dum quidam Græcus, *Methodii* nomine, noviter inventis Slavinis litteris

ris linguam latinam doctrinamque Romanam atque linguas auctorabiles latinas Philosophice superducens, vilescere fecit cuncto populo ex parte missas & Evangelia Ecclesiasticumque officium eorum qui hoc latine celebrarant (a). Ubi per verba illa: *atque linguas auctorabiles latinas philosophice superducens*, hoc significare vult scriptor: Methodium, utpote non rudem ac plebei ingenii hominem, sed acutum nec obesæ naris philosophum, linguæ latinæ, quæ auctoritate publica recepta erat, proptereaque auctorabilis vocabulo barbaro hic vocatur, usum ceu ridiculum & absurdum quid notatum improbasse. Iisdem fere verbis hoc testatur *Bernhardus Monachus in Kremsmonster*, qui circa ann. 1180 de origine Bavarorum scripsit (in catalogo testium

(a) Hic locus in primis memorabilis, maximeque ad institutum nostrum faciens in sæpius citata Historia Ecclesiastica Hungar. a celeberrimo Lampio in lucem emissa p. 14 depravatus plane ac corruptus nescio cuius culpa sic legitur: *usquedum quidam Græcus Methudii nomine, noviter inventis Latinis literis latinam linguam doctrinamque Romanam atque literas auctoritabiles latinas philosophice superdicens vilescere fecit &c.* pro *Latinis* namque scribendum *Slavinis*, pro *superdicens* autem *superducens*, h. e. inducens, obliterans. Retinenda tamen lectio in his verbis: *atque literas auctorabiles latinas*. Cum enim jam ante linguæ latinæ meminisset, *literas* hic scripsisse auguror, ut velliteras etiam ipsas latinas a Methodio abrogatas indicet. Atque hoc ipsum argumento nobis est, non Dalmaticis sed Cyrillicis literis, quas vocant, monumenta sacra quondam consignata,

stium veritatis lib. 9.) *Post hunc, (Osbal dum)* inquit, *interjecto tempore aliquo supervenit quidam Slavus ab Histrie & Dalmatiae partibus, nomine Methodii qui adinvenit Slavinas literas & Slavice celebravit divinum officium & vilescere fecit latinum.* Similiter *Aventinus* lib. IV. *annal.* p. 434. (edit *Ingolst.*) *Eadem tempestate, inquit, Methodius &c. vertit divina oracula in vernaculum Slavorum sermonem, persuasitque popularibus Dalmatiam incolentibus, ut explosa lingua latina &c. suum consecrarent eloquium.* *Martini Cromeri* accedit testimonium, qui lib. III. *rer. Polon.* a *Methodio & Cyrillo* illud effectum esse scribit, assentiente Pontifice M, ut Slavici sua lingua in sacris utiliceret: adde *Aeneam Sylvium* *Histor. Bohem.* c. 13., in primis *Azorium* *Instit. moral.* lib. 8. c. 26. aperte fatentem, ante sexcentos annos *Cyrillum* a Romano Pontifice impetrasse, & Romanum Pontificem acriter contendisse, ut sacrae preces &c. in linguam Slavonicam verterentur. Vel ipse *Stredovskius*, pontificius scriptor negare non audet, *Methodii ac Cyrilli* unius consilio auctoritateque Latinae linguae usum ex sacro Slavorum coetu proscriptum exulare: etsi multo aliter, quam *Dubravius* rem istam enarret (b). Nimirum

(b) Non potest enim non unusquisque paulo erectionis ingenii & supra vulgum sapiens homo, hanc Romanae Ecclesiae consuetudinem ceu absurdam & risu dignam explodere. Non minus enim ridiculum est, ignota in sacris lingua uti, quam furdo fabulam narrare, aut Tattarica lingua loquenti, germanicam orationem recitare velle,

rum eo tempore quo Radislaus Moraviae Rex, imperii fasces teneret, Antistites Bava-ros, S. S. Cyrilli & Methudii in propa- ganda sacra disciplina successibus in Mora- via collatisque in eos a Pontifice honoribus invidentes, varias iisdem nocendi, illorum- que opera disturbandi iniisse vias. eosdem certiores factos, domestici in re divina ser- monis usum Ecclesiis illorum, quibus prae- essent, omnibus permissum: commodissi- mam hanc odium explendi suum & anti- quam in sacris potestatem recuperandi occasi- onem habentes, apud *Nicolaum* Primum, Pon- tificem, nominam eorum detulisse, atque ut novis studentes rebus, patriaeque instituta vio- lantes, hæreseos accusasse. Nihil hic autem de facta a *Methodio* baptizazione, nihil de eo ad domesticæ linguæ usum a populo coacto. Subscribit denique sententiæ nostræ *Johan- nes Octavus* Pontifex epistola, qua Slavis, Latinæ Ecclesiæ in Moravia addictis, (c) pu- blicum Slavonicæ linguæ in divina re facien- da usum permisit: quam quidem a viris cla- rissimis memoratam suisque scriptis insertam, ab

(c) Nonnulli existimant tum primum Moraviæ cætibus Slavo- nicæ linguæ in sacris usum permissum esse: sed si *Stredovus- kio* fides habenda, jam *Ladislai* Moraviæ Regis tempore hoc factum a *Nicolao Papa*, cum ad causam dicendam *Methe- dius* ac *Cyrillus* vocati Romam essent, controversiamque illam de domesticæ linguæ in sacris usu, in toto concilio diu ventilatam, audita de cælo vox in *Methodii* ac *Cy- rilli* favorem tandem decidit, vid. *Stredovusk* p. 244. seq.

ob argumenti gravitatem memoratu dignissimam, cum & nobis hic calculum suum apponat, integram huc transcribemus. Literas „Pontifex ait Slavonicas, a Constantino quondam (d) Philosopho repertas, quibus Deo „laudes debitæ resonant, jure laudamus, & „ut in eadem lingua Christi, Dei nostri præconia & opera enarrentur jubemus. Ne „que enim tribus tantum (e) sed omnibus „linguis Dominum laudare auctoritate sacra „monemur, quæ præcipit, dicens: Laudate „dominum omnes gentes & collaudate eum „omnes populi. Et Apostoli repleti spiritu „s. locuti sunt omnibus linguis magnalia „Dei. Hinc & Paulus cœlesti quoque tuba „insonat, monens: Omnis lingua confiteatur, quod Dominus noster Jesus Christus in „gloria est Dei patris. De quibus etiam in

H

„pri-

(d) Omnino hic cum *Pagio* in Crit. T. III. ad ann. 880. pro quodam Philosopho, quondam legendum esse clariss. *Frischius* observat, jamdudum enim, cum hanc Papa epistolam scriberet, Slavonicæ literæ inventæ erant, nec adeo ignoti aut ignobilis erat nominis Cyrillus, præsertim iis temporibus, ut a quodam Philosopho inventos scripserit: ad tantam enim dignitatem a *Nicolao* Pontifice, eo ipso quo causæ dicendæ gratia Romæ versaretur, tempore evectus fuit, ut pallio, quod Archiepiscopalis officii insigne est, indueretur.

(e) Latinam scilicet, græcam & Hebraicam linguam intelligit. Clariss. *Jenckinus Thomasius* natione Anglus singulare in eo divinæ providentiæ argumentum ponit, quod præter germanicam, his præcipue tribus linguis Christiana in toto mundo sacra peragantur, vid. orat. & dissert. ejus junctim editas in 8. Altdorffii.

„prima ad Corinthios epistola satis & mani-
 „feste eos admonet, quatenus linguis lo-
 „quentes Ecclesiam Dei ædificemus. Nec
 „sane fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive
 „missas in eadem Slavonica lingua canere,
 „sive sacrum Evangelium & lectiones divi-
 „nas Veteris & Novi Testamenti bene trans-
 „latas & interpretatas legere (f) aut alia Ho-
 „rarum officia psallere. Quoniam, qui fe-
 „cit tres linguas principales, Hebr. scil. Græ-
 „cam & Latinam, ipse creavit & alias omnes
 „ad laudem & gloriam suam. Testatur quo-
 que

(f) Miror quod hanc epistolam *Stredovuskius* commen-
 tariis suis cætera absolutissimis *de vita & rebus gestis Me-*
thodii ac Cyrilli non modo non inseruerit, sed nec mini-
 mam ejus injecerit mentionem, cum alias tamen duas ab eo-
 dem Pontifice ad eundem datas: unam p. 316 alteram p. 327.
 totas adjecerit: sed ideo fortasse fecit, ne reliquis episto-
 lis hanc jungens, auctoritatem ac infallibilitatem Ponti-
 ficiam nimis suspectam redderet ac dubiam. Profecto
 enim si quis has duas, quas supra commemoramus, epi-
 stolas ab eodem Pontifice eodem fere tempore conscriptas
 inter se confert: apertas ibi nulloque modo excusandas
 contradictiones, infallibilitatem Papæ penitus enervantes
 deprehendit. Cum enim in illa epistola primo loco a no-
 bis posita, Slavonicæ linguæ in sacris obeundis usum pe-
 nitus concedat, ita ut nec missas excludat, in hac contra,
 orationes quidem ad populum Slavonice haberi posse
 concedit: a missis tamen omnibus abesse oportere præci-
 pit, latina vel Græca lingua celebrandas. De hac episto-
 la inter alia sic judicat *Whartonus* in notis ad *Usserii* li-
 brum de sacris vernaculis: partem ejus potiore Romanæ
 sedis Majestati & prærogativis ampliandis infumi,
 variisque argumentis texendis, quibus Slavi in ditionem
 ejus transire inducantur, &c. vid. libri hujus, p. 373.

que ejusdem Pontificis epistola ad *Methodium* Pannoniensis tum Ecclesiæ Archiepiscopum anno 879. data, quæ est epist. 195. Concil. Tom. IX. p. 127, neminem nisi Cyrillum, mutatæ linguæ auctorem omniumque barbarum causam esse habitum. Inter alia enim hæc ibi verba legimus. Audimus etiam, „quod missas cantes barbara h. e. Slavina „lingua: unde jam literis nostris, per Paulum Episcopum Anconitanum tibi directis „prohibuimus (g) ne in ea lingua, sacra „missarum solennia celebrares, sed vel in „latina, vel in Græca lingua, sicut Ecclesia „toto terrarum orbe diffusa & in omnibus „gentibus dilatata cantat. Prædicare vero „aut sermonem in populo facere tibi licet, „quoniam Psalmista omnes admonet (h) (Ps. „116) Dominum gentes laudare; & Apostolus (Philip. 2.) omnis, inquit, lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria Dei patris. Data Kalend. XVII. Jul. Indict.

H 2

(i).

(g) Multum hic operæ consumit *Stredovuskius* p. 317. ut *Methodium* ex omni contumaciæ culpa eximat. Serius igitur quam ut ad Pontificis mandatum se componere potuerit, primam interdicti epistolam ei redditam esse falso contendit: cum integer annus intercesserit, aliunde quoque e. g. ex alia *Johannis Pontificis* epistola, p. 315. a *Stredovuski*o exposita, apparet, non una in re *Methodium* ab Ecclesiæ Latinæ placitis, nulla Pontificiæ auctoritatis ratione habita, recessisse.

(h) Eodem fere dicto Psalm. scil. 150. verbis illis: *Omnis spiritus laudet Dominum*, Methodius se suamque causam apud Pontificem, defendisse legitur. vid. *Stredovuski* p. 237.

(i). Hæc & similia testimonia Cyrillum ejusque focium atque administrum Slavonici domestici sermonis usum publicum introduxisse probant : quæ tamen eatenus tantum admittimus , quatenus linguam Slavonicam ab iis invec̃tam , non quatenus latinam prius abrogatam & antiquatam tradunt. Fieri enim qui potuit, ut antiquam illi linguam abrogarent , qui primi omnium in Moravia reliquisque Slavorum terris Evangelium annunciantes, domestica statim lingua, h. e. Slavonica, interprete utebantur ? Valetque hic tritum illud Philosophorum dictum: privatio supponit habitum. Primos autem sacrorum statores in Moravia cœterisque Slavorum regionibus Methodium & Cyrillum extitisse: testis est *Matthias de Micovia Chronic. Polon. cap. 13.* in hæc verba scribens : *Cyrillus & Methodius* missi a Michaële Græco imperatore ad postulatum principis Slavorum in Moraviam, cum fundamenta jecissent ibi Christianæ fidei : evocati tandem Romam & inquisiti, quare in lingua Slavonica divina celebrarent , & non in latina &c. Testes item annales MSt. *Andr. Danduli*, Ducis Veneti , a *Lucio* citati, qui ita rem exponunt. Anno 874. *Constantinus*, natione Thessalonicus, vir catholicis divinisque Scripturis eruditus, & in

(i) Hanc epistolam exhibet *Severin: Binius* tom. 3. concil. par. 2 p. 975. b. n. 195 qui tamen priorem, quam inserere fortasse non ausus est, omisit.

„in variis idiomatibus peritus Regem Bul-
 „garorum cum gente sua ad fidem conver-
 tit &c. *Dandulum* autem hæc eadem mutua-
 tum esse affirmat *Lucius* ab historia presby-
 t-ri *Dioclis* (vel *Diocleatis*) quam regum Dal-
 matiaë nomine *Maurus Orbinus* in opere suo,
 nuncupato, *il regno degli Slavi*, inclusam vul-
 gavit anno 1601: cum quo etiam convenit
 testimonium *Porphyrogenniti in vita Basilii Ma-*
cedonis. Confer de hac re *Henricum Wharto-*
num, eruditum Anglum in notis & addi-
 tamentis ad *Jacobi Usserii*, *Armachani Archie-*
piscopi historiam dogmaticam controversiæ inter
Orthodoxos & Pontificios, de scripturis & sacris
Vernaculis Londini 1690. in 4. editam ubi p.
 „371. hæc tradit. Quæ de *Methodio & Cyrillo*
 „referunt Historici ab illustrissimo Primate
 „(Usserio np.) laudati, parum accurata sunt.
 „Id quidem constat hosce Slavis a se conver-
 „sis S. S. & Liturgiam lingua vernacula tradi-
 „disse. Latinis autem ritibus, vel liturgiæ
 „auctoritatem abrogasse, purum putum
 „commentum videtur, nulli fundamento
 „nixum. *Methodius & Cyrillus* enim illos,
 „inter quos versati sunt, Slavos primi omni-
 „um ad fidem Christianam converterunt,
 „adeoque qualemcunque liturgiam primi o-
 „mnium induxerunt.

Nova igitur hac lingua cum maximo
 multorum scandalo, nec minori Pontificiæ
 auctoritatis detrimento, in Slavonicum sa-
 crum cœtuma *Methodio* socioque ejus inve-

cta, atque ab ipso Pontifice, qui majores turbas metuebat, vel invito concessa, comprobataque (k): Pontificii istoc facinus Antistitum duorum variis simulationum involucris tegere studebant. Necessitate compul-

(k) Quam invitus hanc ipsam concesserit, quaque astutia Methodium Romam acciverit, et inque quovis modo sibi devincire studuerit Pontifex, scite admodum ac venuste exponit *Whartonus* in notis ad *Usserii* supra laudatum librum: p. 373. Invitus admodum, inquit, Johannes (VIII. Papa) licentiam sacra vulgari lingua celebrandi Slavis dedit: veritus scilicet, ne, si præfracte renueret, illi Patriarchæ Constantinopolitani ditioni Bulgarorum exemplo sese submittant. A Græcis sacerdotibus conversi erant, adeoque Patriarchatui CP jure subjiciendi erant. Verum *Johannes* Methodium astu quodam Romanam anno præcedenti arcessiverat specie quidem, ut doctrinæ suæ, quam nonnulli minus orthodoxam esse apud Papam criminati erant, rationem redderet, re vera autem, ut ecclesiam recens fundatam Romano Patriarchæ subjiceret. Methodium igitur tanquam obsidem quendam Slavis charissimum honoribus & amiciria cumulatam Romæ detinuit, & ut Slavos insigni quodam beneficio Romanæ sedis devinciret, vernacula liturgia uti illis concessit &c. & postea: Ipse autem Papa antequam istiusmodi ratio intercederet: Liturgiam vernacule celebrari adeo non probavit, ut in epistola ad Method. ao. 879. data ipsum eo nomine comminaretur. Cæterum non perpetua hac licentia Slavi usi sunt, sed a *Gregorio VII.* sive *Hildebrando* eadem rursus privati, adeo ut *Wratislao* Bohemiæ duci roganti vehementius repulsa daretur, eo quod non immerito Scripturam omnipotenti Deo placuerit quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret. Hæc verba sunt Rescripti ex A. 1080. Pontificii dura non minus quam absona & S. S. ipsi contraria lib. VII. epist. 2. conf. epist. *Reiskii*, *Mayeri* historiæ versionis Bibl. Lutheri insertam p. 136.

pulsos *Methodium* ac *Cyrillum* latinæ linguæ Slavonicam in sacris adhibendam substituisse (l). Propter illorum enim qui latinam Græcamque linguam callerent, iisque sacra proponerent, paucitatem non potuisse rebus suis communique commodo aliter consulere, quam ut Slavonicæ linguæ tantummodo peritis hanc inopiam levarent, eosque populo hac lingua erudiendo præficerent (m). Inde factum esse, ut paullatim *Methodio* pro-

H 4

pe-

- (l) Verum quidem est eo, quo *Methodius* florebat, tempore, latinas Græcasque literas propemodum neglectas ac incultas jacuisse; unde quam rari tum fuerint eruditi facile intelligitur: tanta tamen non erat inopia, præsertim eorum, qui sacris Latina lingua recitandis, quod magnæ artis non erat, idonei videri possent. conf. quæ supra, adversus eos, qui non sua sponte ac deliberato animo sed coactum *Methodium* latinæ linguæ consuetudinem antiquasse tenent. His nunc adjungo *Aventini* testimonium „in *Annal.* lib. IV eadem, ait tempestate *Methodius* Philosophus Venedas invenit literas, vertitque divina oracula in vernaculum Slavorum sermonem, persuasitque popularibus Da'matiam incolentibus, ut explosa lingua Latina, & exhibitato ritu Romano, suum consecrarent eloquium. Posthæc in regnum Bojarix perrexit, Liburnia, Norico, Pannoniis Venedis habitantibus idem persuasurus.
- (m) Vid. *Stredovvskium*. cit. loco p. 229. ubi inter alia, Idcirco, inquit, plurimos doctrina morumque commendatione conspicuos viros, non attento, quod sermonis latini vel Græci carerent usu, presbyteratus donarunt honoribus, & ab eodem tempore ad augendam conservandamque fidelium devotionem missos, horas canonicas & reliqua Christianitatis officia, in Ecclesiis publica voce (hoc est ut nos interpretamur, domestica omnibus nota lingua) resonare statuerunt, cunctisque sacerdotibus suis ad alia vernacula uti lingua indulserunt.

pemodum invito, Slavonicæ linguæ in Moraviam reliquasque Slavinas regiones, usus se insinuaret. His illi prophasibus *Methodii*, sanctorum in numerum a Pontifice relati, facinus excusant. Auctoritatem vero infallibilitatemque pontificis, quæ maxime hic agebatur, tuendi ac conservandi via non alia relinquebatur, quam ut miraculum aliquod fingentes, ab ipso Deo Slavonicæ linguæ in sacris faciendis usum comprobatum, ratumque habitum pronunciarent. Aut approbandum enim hoc erat *Methodii* aliorumque de domesticæ linguæ usu sibi concedendo postulatum, aut reprobandum. Neutrum facere Pontifici licebat. Nam ut concedendo suam suorumque antecessorum infallibilitatem: ita abnuendo Slavorum, qui metuendi tum erant, animos jam exacerbatos offendisset. Hinc quam Pontifici ipsi periculosam fore assensionem prævidebant, ipsi Deo tanquam auctori affingere non verébantur (n). In ipso enim quod super hac re in urbe Roma habitum est, cui *Methodius* ac *Cyrillus* causæ dicendæ ergo interfuerunt concilio, cum in utramque partem diu de hac controversia disputatum esset: hanc vocem cœlitus auditam esse dicebant: *Omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua confiteatur ei.*

(n) Vid. *Stredovuski* p. 255, 56, 57. &c. ubi rem omnem ut gesta esse fingitur, exponit. Alii auctores idem narrant: in circumstantiis autem seu rationibus exponendis maximæ variant; non minimo illo vanitatis indicio.

ei. Quod & rudiori plebeculæ penitus persuaserunt. Denique non melius ut suis rebus ita Pontificis dignitati se consulturos putabant, quam si vulgatæ Hieronymi versioni, per universam Romanam Ecclesiam receptæ, atque ad *Methodii* ac *Cyrilli* ætatem ubique locorum adhibitæ, ejusdem propemodum auctoritatis eademque forma conscriptam Slavonicam subjicerent ac surrogarent: persuadentes posteris (o) sacrum codicem cæterosque qui in Ecclesiis legi solent, libros non a *Methodio*, Græcæ religioni addicto, sed ab eodem, qui vulgatam bibliorum versionem conscripsisset auctore, *Hieronymo* profectos esse. Horum namque qui a primario Romani cœtus doctore translati confectique essent librorum a Pontifice concessum usum, non tam fore vel Romano Præsuli ignominiosum atque exprobrandum, vel reliquis Pontifici subjectis cœtibus offendiculo judicabant, quam si *Methodium* ac *Cyrillum*, Græcæ fidei homines, inque plurimis doctrinæ capitibus Romanis dogmatibus adversatos, auctores esse constaret. Ejusdem

H s

enim

(o) Probabile enim est non eo jam tempore quo *Methodius* vivebat, sed aliquo demum temporis spatio interjecto, commentum hoc Pontificium excogitatum inque vulgus datum esse. Nam alias facile patefacta fraus esset: multis, qui hujus facti conscii essent, adhuc viventibus. Posteris autem, ante actarum rerum minus gnaris, eo facilius hoc persuadebant, quo, ob ingruentem magis magisque barbariem, omniumque literarum neglectum tempora ad fabulas spargendas erant aptiora.

enim auctoritatis sinceritatisque habendi videbantur libri a summo Ecclesiæ doctore, cœlesti numine afflato, *Hieronimo* confecti, sive latine illi sive Slavonice exarati legerentur. Et parum interesse videbatur, sive Dalmaticam quis *Hieronimi*, sive eandem atque illam, vulgatam sacri codicis versionem legeret. Nec poterat adeo hæc res vel legibus ab infallibili Præsule Romano latis fraudi esse, vel reliquis Ecclesiæ Romanæ cœtibus propter dissimilem dispensandi rationem juris quidquam, ex æqualitate fluentis, concedere. Quæ enim in Slavonica Ecclesia afferri poterat dispensandi ratio, reliquis non suppetebat. Manet itaque in hodiernum diem fabula, *Hieronymianam* esse, qua in Ecclesiis hodie suis Slavicæ gentes utuntur, versionem. *Hieronymianos* item hoc est ab *Hieronimi* ingenio profectos, reliquos in Ecclesiis receptos libros. Posterius enim Clariss. *Frischius* in orig. charact. Cyrulici p. 11 docet, his verbis. „Eadem, inquit, ratione, qua „etiam character Glagoliticus quo libri Ecclesiasticæ devotionis, qui in hunc usque diem apud Slavonicas gentes quasdam in usu sunt, non propter inventionem, sed propter *Hieronimi* versionem *Hieronymianus* dicitur (p). Ac inter alios quidem Ecclesiasticos li-

(p) Nos potius eam ob rationem a Pontificiis hoc nomine appellatum esse Glagoliticum characterem credimus, ut alphabeto cujusdam Slavonici inventorem esse *Hiero-*
ny-

libros: divinum officium, live qui millarum formulas ac cœrimonias continet, librum ab *Hieronymo* in Slavonicam linguam conversum esse fidenter affirmat Pontificius scriptor *Blondus* (q). Sic enim in *Italia illustrata* reg. XI Hieronymus, ait, officium divinum, quo catholici utuntur Christiani, ex Græco in idioma Slavonicum traduxit, quod gloriosus Pontifex *Eugenius VII.* per nostras manus illis confirmavit.

§. 8.

Hieronymianæ Versionis fabula, idoneis argumentis a nobis refutata, veraque ejus origine

nymum, linguæque adeo Slavonicæ peritum fuisse, populo eo magis majorique cum specie persuadeant.

(q) Viro celeberrimo *Matthia Belio* teste hodiernum missalia, Slavonice conscripta, sed non nisi Glagoliticis s. Hieronymianis characteribus imprimuntur. Ita enim iste in *vetere literatura Hunno Scythica* p. 8. *Dalmata*, inquit, *Rasciani, Slavi, Bosnii, Croata, Carni, Moscovita* s. *Russi* Græcas litteras, sed novis quibusdam ductibus deformes, suas fecerunt. Sed de Slavonicis litteris distinctius dicendum, quod natio nobis vicina est. Sunt ea nimirum duplicis generis, *Cyrillica* & *Glagolitica*: istas posteriores *Dalmata* & *Croata* passim usurpant atque a *S. Hieronymo*, qui *Stridone* natus est, inventas credunt. iisdem missalia, quibus ritus faciendorum mysteriorum continentur *Roma* hodiernum imprimi, auctores idonei perhibent. Genti enim huic beneficio peculiari a summo Pontifice Rom. jam tum ao. 870. Indultum esse legimus, ut sacra facere possit lingua sibi vernacula, utut super ea re non levem controversiam exortam legamus inter Archiepiscopum Juvavensem qui nunc *Salzburgensis* dicitur *Adelvinum* & *S. Methodium*, conf. *Joh. Weichardi Valvasser* *Ehre des Herkogthums Crayn* lib. VII. c. V. VI.

gine detecta : ad verum Slavonicæ bibliorum versionis auctorem indicandum venimus. Qui de rebus Slavorum sacris memoriæ prodiderunt, Slavonicæ versionis auctorem plerique silentio prætermittunt. Oppenbuschius in dissertatione sub celeberr. *Danhaueri* præsidio Argentorati habita, de religione Moscovitarum, hæc tantum memorat. Biblia in Slavonicam fuderunt linguam. Regenvolscius sive (ut alias vocari se voluit) Wengerscius in historia Ecclesiarum Slavonicarum, bibliorum tantum meminit Slavonicorum utriusque Testamenti. Nos probatissimorum hominum testimoniis, præcipue domesticis, quæ nemo facile, (nisi cavillaturus,) in dubium vocabit, subnixi, sæpe laudatis Slavonicæ gentis Doctoribus *Methodio* ac *Cyrillo* primam Slavonicam sacri codicis, interpretationem, vel eandem cum hodierna, qua nunc Russi utuntur, vel aliam, sive ea superstes adhuc sive amissa sit, tribuimus. Primum ac præcipuum hic testem sistimus librum Ruthenorum manuscriptum perantiquum, resque ad Ecclesiam pertinentes fideliter (a) enarrantem, qui Slavonica lingua scriptus, *Stepennaja Kniga*, h. e. gradualis liber vulgo appell-

(a) In bellis Ruthenorum, aliisque rebus ad statum civilem spectantibus, describendis non semper fidem mereri hoc scriptum fatemur, cum ridenda sæpe miracula, aliasque fabellas pueriles plane ac inconditas lectoribus persuadere velit, ejus seculi quo consignatum est ignorantia, ac credulitate natas : in rebus tamen Ecclesiæ exponendis simplex omnique fingendi suspicione alienum est.

pellatur. Hunc ipsi, interprete quodam Slavonica bene gnaro adjuti, consulentes, (diu enim hunc librum ex Bibliotheca Academica quæ Petropoli est, comodatam penes nos habuimus) ita de hac re capite XI. tradentem, invenimus. Ablegatos a Michaelē Imperatore Orientis Methodium & Constantinum, filios Leonis Thessalonicensis, qui, cum multos libros sacros transtulissent & peculiariter quoddam alphabetum, (b) suo ex ingenio concinnassent, magna cum laude Ecclesiæque fructu Evangelii docendi munus obierint; Methodio tandem Moraviæ episcopo constituto, Constantino autem in monachali vita, quæ Cyrilli nomen illi indiderit, defuncto. Hic etsi generatim duntaxat libros sacros a Methodio & Cyrillo translatos esse memoretur, nec in quam linguam eos converterint, clare diserteque indicetur, alphabetum denique quale confecerint, non addatur: ex ipso contextu tamen aliisque circumstantiis manifestum est Slavonice translatos libros, in primis codicem sacrum, qui maxime desiderabatur, & Slavonicum alphabetum significari. De alphabeto quidem ab illis invento alio loco, Stepennaja sic prodit, onische priscchedsche i na Tzschasche so-
sta

(b) Ut Græci alphabetum a primis duabus literis alpha & beta appellant: ita eandem appellationis rationem observantes Rutheni ac Slavi, alphabetum *as buki* nominant. *as* enim primam in eorum alphabeto literam a, *buki*, autem alteram sc. b, constituit.

stawlat pismena Asbukownaja slawenskim
iasikom Bolgonsche i Slovveni, i Serbi, i Ar-
banasi i Bassane i bowsiech tiech, edin iasik
Srusicu, h. e. illi vero abeuntes, continuo a-
dornarunt scripturam quandam Alphabeti-
cam linguarum Slavonicarum, (scil. in usum)
Bulgaris & Slowenis & Serbis, & Arbanasis,
& Bassanis & omnibus iis qui Ruthenorum
lingua loquuntur. Secundus Testis erit *Dio-
cleas* presbyter, cujus hæc verba sunt in hi-
„storia Regni Slavorum (c) Constantinus, vir
„sanctissimus ordinavit Presbyteros, & lite-
„ram lingua Slavonica componens, commu-
„tavit Evangelium Christi atque Psalterium
„& omnes divinos libros, V. & N. Testamen-
„ti de Græca lingua in Slavonicam linguam.
Nam etsi *Cyrilli* tantummodo mentionem
hic inferat: *Methodium* tamen, fidelem ejus
socium laborumque administrum non exclu-
dit: quemadmodum & illi, qui *Methodium*
duntaxat auctorem citant, *Cyrillo* neutiquam
hanc laudem eripere volunt. Tertium hic
Testem adducimus *Aventinum* in *annal. Bojo-
rum* ita scribentem. „Eadem tempestat *Me-
„thudius* Philosophus (d) Venedas invenit lite-
„ras

(c) Huius auctoris monumentum deprehenditur apud *Lu-
cium de regno Dalmatie* p. 288. vid. & *Lelong* l. c. p. 436.
ubi simile fere testimonium *Christanni*, Boleslai II. Bo-
hem. Ducis fratris, qui ao. 993. floruit, adducitur.

(d) Perperam *Methodius* Philosophus vocatur, non enim
ille sed *Cyrillus* in excellentiori quodam sensu Philoso-
phus cognominatus est. Multo adhuc graviores in *A-*

„ras (e) vertitque divina oracula in vernacu-
 „lum Slavorum sermonem. His veterum fi-
 de dignis testimoniis recentiorum scripto-
 rum quædam adjungimus. Præcipuum au-
 tem in his locum tenet *Stredovskii* illud ut-
 pote Pontificii hominis testimonium. Qui
 etsi *Hieronymo* libentissime hanc gloriam uni
 vindicasset: veritate tamen adductus, *Met-
 hodium* ac *Cyrillum* in societatem ejus admittit,
 passimque & illis Versionis Slavonicæ opus at-
 tribuit. Sic pag. 96. *Methodii* ac *Cyrilli* com-
 morationem in Chersona urbe describens,
 Evangelium, quod ipsis prædicandum erat
 cum aliis sacris libris, ad populum erudien-
 dum aptis in Slavonicam ibi linguam con-
 vertisse tradit: ut alia quibus hoc idem testa-
 tur, loca præteream. Auctor Historiæ Ec-
 clesiasticæ Hungariæ &c. a clariss. *Lampio* su-
 periori anno editæ (p. 14) sæpe commemo-
 ratam versionem *Methodio* sic adjudicat. Sin-
 „gulare multis sine dubio præsidium attulit
 „curata paulo post hæc tempora (post tem-
 „po-

ventino errores observant eruditi. *Goldastus* in *com-
 ment. Bohem.* l. 2. cap. 5. multa de rebus Moravorum re-
 gum scripsisse, sed confuse, ait. *Stredovskius* quoque
 p. 306. eum reprehendit, quod acta S. *Methodii* per plu-
 res annos in Slavoniæ partibus patrata in unum tempus
 contraxerit.

(e) Venedi s. Wendi (quo nomine Slavi in Germania quon-
 dam habitantes proprie insigniuntur) solent & Slavi & con-
 tra appellari. vid. *Bugenhagii* Pomeraniam quam clariss.
Gryphisvaldensis Professor, D. *Balthasar*, ex manuscri-
 ptis nuper edidit, in 4.

„pora Carol. M.) sacrarum literarum in lin-
 „guam Dalmaticam (Slavonicam hic intel-
 „ligit) translatio. Quamvis enim ipse Hiero-
 „nymus a Sixto Senensi lib. IV. Bibliothecæ
 „sanctæ pro auctore hujus versionis habea-
 „tur, qui cum multi alii paria faciunt: idonea
 „tamen auctoritate hæc traditio est destitu-
 „ta. Provocatur quidem ad Epistolam ipsi-
 „us Hieronymi ad Sophronium, quæ numero
 „est 134. verum magis in proclivi est Hie-
 „ronymum illo in loco per linguæ suæ homi-
 „nes Latinos quam Dalmatas intelligere.
 „Quare satius erit eorum accedere partibus,
 „qui *Methodio* (f) & *Cyrillo* circa ann. 860. non
 „sine fructu, sed & non sine molestia in illis
 „oris laborantibus Dalmaticam (hoc est Sla-
 „vonicam) versionem attribuunt. Huc sine
 „dubio quoque respicit illustris *Herbersteinus*
 „commentario rerum Moscovit. de Ruthenis
 „hæc referens (p. 1.) primo characteribus ca-
 „rebant; postea Michael Rex Constantinopo-
 „litanus literas Slavonicas in Bulgariam anno
 „6406 misit (g). Tum primum non ea dun-
 „taxat quæ tum gerebantur, sed etiam omnia
 „quæ

(f) De vera vocis Methodii scriptione hæc monenda sunt.
 Alii *Methudius*, alii vero *Methodius* scribunt. Verum
Methodius omnino scribendum est: cum & Græci aucto-
 res omnes *Μεθόδιος* eum vocent, & Græcæ originis co-
 gnomen sit: ex *μετα* post & *ὁδός* via derivatum.

(g) Sine dubio *Methodium* & *Cyrillum* hic intelligit, quip-
 pe quos a *Michael* Orientis imperatore ad Slavos eru-
 diendos doctrinaque imbuendos sacra ablegatos supra me-
 moravimus,

quæ a majoribus acceperant & per longam memoriam retinuerant, scribi cœperunt. (h) Adjungere his tandem placet *Godofr. Henschenii* & *Daniel: Papebrochii* testimoniū, reperit in Actis Sanctorum mense Majo Tom. I. 1680. Antvverp. in fol. edit. p. 16. Ultriusque, inquiunt, scil. *Methodii* & *Cyrilli* insigne opus est Novum ac Vetus Testamentum aliorumque librorum plurium in Slavonicam linguam, (quæ eadem Ruthenica est) facta conversio &c.

Objiciunt hic aliqui contra sentientes illius, quo *Methodius* & *Cyrillus* vixerunt, seculi barbariem, ac rerum inprimis divinarum ignorantiam. perque eam vix probabile esse putant, Slavonicam versionem, non inscite ac indocte factam, tum demum prodisse. Nimis autem, ut dicam quod sentio, infirmum ac imbecille hoc argumentum est. Fuerint enim ista tempora, in quæ Slavorum Antistitum ætas incidit, barbariei tenebris plane circumfusa: non tamen hoc impedit, quo minus aliqui inter tot rudes homines ac indoctos inventi fuerint eruditi, præsertim a quibus præter Slavicæ Græcæque
I lin-

(h) *Paulus Jovius* in legatione Moscovit. p. 26. *Hieronymum* & *Cyrillum* in transferendis bibliis facit socios: sic tradens: in Illyricam linguam ingens librorum sacrorum multitudo translata extat industria maxime divi *Hieronymi* & *Cyrilli* &c. Idem autem hoc est ac si quis *Lutherum* ac *Chrysostomum* primæ Germanicæ bibliorum versionis jungeret auctores.

linguæ, nec plane nullam disciplinæ sacræ cognitionem, vix aliud quidquam exigere-
tur. Seculo post Christum natum octavo in
summa literarum pariter & sacrorum
ignoratione versati sunt homines: hæc ipsa
tamen ætas *Alcuinum*, *Venerabilem Bedam*, ce-
terosque eruditione conspicuos Viros tulit.
Eodem loco Præsules nostros fuisse constat:
inter eruditorum seculi sui principes nume-
ratos. Vel ipsum Philosophi nomen quod
Cyrillo dederunt, hoc declarat. De quo *Stre-*
dovvskius. p. 89. Quæ, inquit, ingenii fama,
„ubi orbi inclaruisset, passim ab omnibus,
„quasi nomine proprio per excellentiam
„Philosophi nominabantur (solum tamen *Cy-*
„*rillum* cognomen hoc tulisse legimus): &
„quidem *Cyrillum* ab ipsa pueritia ob summum
„ingenium Philosophum fuisse vocatum, *Leo*
„*Ostiensis*, & alii cum *Jacobo de Voragine* in *Hi-*
stor. de S. Clemente testantur. Neque vero non
poterant supra seculi sui captum sapere, ob
ingeniique acumen penitere ii, qui ab in-
eunte ætate ad rerum scitu dignarum artium-
que liberalium scientiam, quam diligentis-
sime a parente ipso fuerant educati. Quam
rem testimonio suo idem auctor confirmat,
eodem loco sic scribens: „Ipse enim geni-
„tor *Constantinus* pro filiis suis ut par erat sol-
„licitus, haut ignorans quanti interesset Rei-
„publicæ, eruditos relinquere filios, post-
„quam literis Græcis & latinis apprime fuis-
„sent instructi, artibus liberalibus eosdem
„quam

„quam optime imbuere satagebat: (i) & quæ sequuntur. Inprimis autem *Methodii* frater *Cyrillus*, ob ingenii nitorem variæque eruditionis laudem cum singulari quadam linguarum peritia conjunctam a scriptoribus prædicatur. Ac Græcæ quidem linguæ, perinde ac Slavonicæ cognitionem ostendit *Magniillus Alexandrini Patriarchæ S. Cyrilli* liber contra *Julianum Apostatam* conscriptus, quem Præsul noster, ex singulari, quo in *Cyrillum* ferebatur amore, in Slavonicum convertit (k). Hinc postea adjecit apologos, quos idem ille *Alexandrinus* Præsul (l) contra *Photium*, familiarem primo suum, deinde Constantinopolitanæ sedis invasorem, Græca lingua exaravit, bonæ frugis plenos, variisque ingenii doctrinæque luminibus distinctos. Quorum

I 2

li.

(i) Auctoritatem hic allegat *Balbini* in *Miscell. Bohem. Decad* I. l. 4. pat. 1. § 1.

(k) Meminit hujus libri *Christannus* in *Vita S. Ludmilla. Bartholemaus Krassa* in *vita S. Cyrilli & Methodii* n. 6 & 7.

(l) Hujus librum hodieque in veteribus Bohemiæ bibliothecis, speciatim in Crumloviensi societatis Jesu, vetustissima exemplaria manuscripta reperiri, ante ducentos & amplius annos vetere Slavorum lingua, hujus sancti Apostoli nomine vulgata, Balbinus memoriæ prodit, quæ si in manus suas pervenerint editurum se *Franciscus Hornius* jam olim promisit. Latine jam Parisiis sub titulo *speculi sapientiæ*, & Viennæ ao. 1630. e manuscripto codice, *Balthasaris Corderii* opera typis exscriptus dicitur. Posterioris editionis exempla se possidere *Stredovuskius* dicit, aliquando fortasse proditurum; confer de utroque libro *Stredovuskius* p. 230.

librorum primum quidem ex autographo descriptum ante seculum & quod excurrit, in *Reuchlini* bibliotheca Erffurdiensi, Slavonicis exaratum literis extitisse docet *Sarnicius*. Multo plures etiam libri in Slavonicam translati linguam *Cyrillo* nostro adscribi vulgo solent. Quorum quidem ingentem multitudinem relictam esse *Paulus Jovius* & alii nobis narrant. Vix autem verosimile hoc illis videbitur, qui innumeros atque continuos *Cyrilli* labores, quos in Ecclesiis Slavorum plantandis constituendisque sustinuit, secum reputant.

§. 8.

Posteaquam *Methodium* ac *Cyrillum* veros Slavonicæ bibliorum versionis auctores esse demonstravimus: non ingratum Lectoribus erit, si de patria eorum, genere item ac vitæ instituto pauca attexamus. Auctore *Stredovskio* patrem habuerunt *Constantinum*, Philosophum cognomento dictum, civem ac Patricium Romanum, ex illustri Romanorum familia natum. Is Constantinopoli, quo demigraverat, valedicto: sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Thessalonica collocasse fertur. Romanum genere fuisse *Cedreni* illa in compendio histor. probare videntur. *Ξυνεβη δὲ καὶ ἑτέρον ἵε το ὁδηγεσάν καὶ βεβαιώσαν τὸν ἀρχοντα πρὸς εὐσεβειαν. Απληγῶς ὅτος ἔχων πρὸς τὰ κυνηγεσία, καὶ βελομενὸς Ἰαταῖς ἐν Ἰερυσῶν &c. Μεθόδιον ἵνα μοναχόν, Ῥωμαῖον τὸ γένος,*

γενος, ζωγραφον την τεχνην, ἐκελευσεν ιστορίας
 „πληρῶσαι το οἰκημα &c. (a) h. e. alia res quoque
 „tum evenit Regem ad pietatem manu quasi
 „ducens, in eaque eum confirmans. Cum e-
 „nim in explebili venandi cupiditate flagaret,
 „intemperantius aliquando his suis deliciis u-
 „surus: Methodio monacho, genere Romano,
 „arte pictori, ut picturis historicis habitaculum
 „suum instrueret mandat. De nomine paren-
 tis merito dubitatur: cum supra allatum Slavo-
 nicum manuscriptum *Stepennaja Kniga*: *Leo-
 nem Thessalonicensem* eum vocet. Ceterum hic
 vir relictā Constantinopoli Thessalonicam,
 florentissimam quondam & opulentissimam,
 hodieque in primis amplam & celebrem Græ-
 ciæ civitatem habitatum ubi concesserat: an-
 no post natum Θεαν. Γρωπον circiter 813. hoc in-
 signe fratrum par *Methodium* ac *Cyrillum*, non
 gemellos quidem, at paulo tamen intervallo
 natos suscepit. De quibus quemad-
 modum & sibi & patriæ felicia quæque
 promittebat: ita primis statim ab annis ut be-
 ne sapienterque educarentur, præcipuam
 curam egit. Omnibus itaque iis quibus te-
 nera adolescentum ætas impertiri debet li-
 terarum studiis, artibusque liberalibus par-
 tim ipse, pro sua qua præditus erat eruditio-
 ne instituit, partim aliis, imbuendos tradi-
 dit

(a) Vid. *Cedren.* edit. versionisque Xylandrinæ, Basileens. p.
 443. qui eodem loco Methodium vocat Θεον Ἐπίσκοπον
 τῶν Θεῶν μυστηρίων, unde jam tum episcopum fuisse sequi-
 tur.

dit. Ad quam pater nam filiorum educandorum curam, cum præclara ipsorum indoles docileque ingenium accederet: non poterant non ex hoc tam fertili beneque culto solo lætissimi quoque & uberrimi percipi fructus. Positis enim, ut decet, literarum fundamentis: ad interiores admissi literas ea ceperunt incrementa, ut inter æquales non tantum exsplendescerent: sed etiam grandioribus doctrinæ palmam dubiam facerent. Cujus fama cum ad *Theodori, Theophili* Imperatoris conjugis aures pervenisset, quæ literas artesque liberales cum ipsis magistris ac eruditis a *Michaele Balbo* Constantinopoli quondam ejectas, restituendi consilium ceperat: haud invito fecit ut inter cæteras fama florentes Viros *Methodium* ac *Cyrillum* quam liberalissime eo vocaret (b). Hi vero non multo post, quam huc venerant, *Methodio* Constantinopolitano tum Antistite Ecclesiastico muneri præfecti sunt (c). Monachorum habitu ibidem indutos nonnulli tradunt. Sed negat *Stredovskius*, priusquam e Græcia Slavorum terras adierint, monachorum ordini accessisse. ad quam rem probandam his fere utitur argumentis. Primo vetustum apud

(b) Vid. *Stredovsk*: p. 90 & 91. ubi & aliam quare hos Duumviros *Theodora* vocaverit, causam memorat.

(c) Vid. eundem pag. 91. ubi & quales monachi tum facti dicantur, scil. ordinis S. *Basilii* significat: non citat autem, a quibus monachi jam tum extitisse illi: putentur, auctores.

pud Bollandum, Translationis S. Clementis, &c. auctorem *Gaudericum Veliternum* Episcopum, *Cyrilli* ac *Methodii* æqualem hic tacere. Deinde nullum ordinis sui hominem, h. e. monachum s. pullatum, (quod monachum eum facturum probabile sit) sed alios plane omnes, uti e. g. *Paulum Kaich*, *Slavimirum*, *Joh de Venetiis*, & qui plures hujus generis homines sunt, laborum sacrorum socios ministrosque sibi adscivisse. Deinde si pullati existissent: pro ea qua ordinis sui sanctos prosequuntur, veneratione, non Apostolis, *Petro*, *Paulo* &c. sed ex suo potius ordine nonnullis templa in Slavicis terris exstructa sine dubio consecraturum fuisse. (d). His aliisque *Stredovskii* argumentis, per se fortasse non adeo firmis, annalium Ruthenorum quos *Stepenaja Kniga* inscribi diximus, auctoritas accedit. Quorum quidem diserto testimonio longe post demum, quam Duumviri nostri Slavorum terras intraverant, *Cyrillus* pullatorum ordine suum nomen professus est. *Methodium* autem huic ordini unquam adscriptum fuisse nusquam legimus. Accidit interea, dum hi duo fratres Constantinopoli versarentur, anno circiter 843, ut Gazarorum Princeps, singulari quodam numinis instinctu percitus: legatos ad Theodoram Imperatricem mitteret, petitum, ut nonnullos

I 4

ad

(d) Vid. *Stredovskium* p. 92. & sequent. ubi & alia quibus monachus non fuisse probet argumenta, affert, variasque objectiones diluit ac refutat.

ad se spectatæ pietatis doctrinæque viros divini verbi præcones mitteret. (e) Ad quod illa faciendum paratissima, *Methodium* ac *Cyrillum* statim ablegavit (f). Hic rebus suis ex animi sententia confectis, Bulgarorum-
que

(e) Factum hoc est anno 843. ex supputatione *Stredovvskii* pag. 95. Antequam Gazaros petierint, Cherson, Græcorum sine dubio colonia, & multos qui Slavonica lingua loquebantur incolas civesque tum habente, sermonem Slavicum didicisse *Stredovvskius* affirmat. Sed multæ hic res concurrunt, unde non tum primum Slavonicam linguam imbibisse, sed jamdudum antea scivisse conficitur. Primo enim probabile non est, Theodoram Michaelis III. Imperatoris Matrem ejusmodi viros, qui populi ad quem mittendi erant, linguæ rudessent ablegasse. Deinde ob frequens quod cum Gazaris aliisque Slavis Græciæ intereedebat commercium, plurimis Græcorum, præsertim eruditis familiarem hanc linguam fuisse verosimile videtur. Denique ex *Stredovvskii* ipsius supputatione tam breve spatium legationem Gazarorum divini verbi ministros flagitantium & primum *Methodii* ac *Cyrilli* in Gazaris adventum intercedit, ut linguam interea quam difficillimam perfecte didicisse nedum libros sacros complures transtulisse, incredibile videatur. Anno enim 843. Legatos Gazarorum Constantinopolin pervenisse, sequenti autem 844. munus suum nostros jam auspiciatos fuisse scribit, vid. lib. ejus pag. 95. & 200. Quidquod? Illyricum natione *Methodium* fuisse a non nullis statuitur? vid. *Acta Erud.* a. 1705. p. 240. ubi *Ernesto Glückio* harum rerum peritissimo hæc sententia tribuitur.

(f) Hanc rem *Stredovvskius* p. 95. ita narrat: Læta fronte hæc Gazarorum legatorum postulata excepit pro filio suo Theodora, habitoque cum S. *Methodio* Patriarcha (qui alius erat a nostro *Methodio*) consilio: *Cyrillum* ad hoc negotium destinavit, qui itineris comitem postea fratrem adsumsit.

que Rege *Bogore* picta quadam extremi
judicii imagine ad Christiana sacra perducto:
ad Moravos pergunt. In quibus eadem usi
felicitate: plurimos statim Christianorum sa-
cris initiarunt. In his Radislaum Moraviae
Regem primum fuisse Stredovvkus p.
„212. historiae suae tradit. „Die, in-
„quit, declarata in solennissimo populi con-
„fluxu *Radislaus* & *Suatoplucus* Reges, cum in-
„genti Reginae *Miloslavæ* solatio palam We-
„leradii a S. S. Apostolis aquis salvificis sunt
„abluti: quorum exemplo alii Principum
„Dynastarumque Moraviae plurimi praevie
„necessariis imbuti, per eosdem baptismi be-
„neficio Ecclesiae Christi sunt adunati. Re-
licta tandem Moravia, ad alias Slavorum
regiones profecti, totam propemodum Sla-
voniam, generatim ita appellatam imperio
Christi subjecerunt. Vere itaque scribit in Hi-
storia sua Ecclesiastica Sec, IX. § 1. p. 233.
Fridericus Spanhemius, seculo post Christum
natum nono, *Cyrillo Methodii* socio docente
Polonos æque ac Slavos Christianam fidem
recepisse. Quod vero Principem Slavorum
doctorem Cyrillum nominat: in eo parum
accuratus est: cum *Methodius* potius solus
Moraviae episcopus a *Stepennaja Kniga* di-
ctus, primas tenuisse censeatur. Hinc & ple-
rique conversionem Moravorum aliorumque
Slavorum memorantes, *Methodii* ut pluri-
mum, *Cyrilli* rarius meminerunt. Memo-
rat inter alia *Papebrochius* in *Ephemeridibus*

Græco Moscis Tom. I. mensis Maji p. 16. *Cyrilli* tantummodo, non *Methodii* memoriam a Russis celebrari. Miramur, inquit, quomodo Rutheni *Cyrilli* cultum exceperint, sine ulla memoria *Methodii*, saltem in his tabulis. Non dubium tamen est, *Methodium* de quo libri ipsorum annales, honorifice multa tradunt, æque ac *Cyrillum* a Ruthenis coli festoque annuo celebrari: a Moravis certe nono Martii die uterque sancte colitur. vid: Acta sanctorum laudato loco, nonumque Martii diem quo die de utrisque amplius commendantur. Atque Cosma Pragensis in Chronicis Bohemorum (Hannoviæ 1621. in fol. impress. p. 8. lib. I.) *Gostovii*, inquit, genuit *Borivous*, qui primus dux baptizatus est a venerabili *Methodio* Episcopo in Moravia, sub temporibus *Arnolphi* imperatoris & *Zuatoplik*, ejusdem Moraviæ Regis. De *Cyrilliani* nominis, *Constantino*, (sic enim initio vocabatur) impositi origine non una est auctorum sententia. *Stredovvskius*, a Sancto *Cyrillo*, Patriarcha Alexandrino, inter preces eidem apparenti, hoc illi datum putat: dum his verbis eum compellaverit. Quadraginta ab hinc dies intercedent cum ex hoc misero vitæ carcere dimissus, ad æterna domicilia evocaberis. (g) quod antequam fiat *Cyrilli* nomen ad-

ciscas

(g) Ex Actis sanctorum Tom. I. Mens. Maji p. 16. die nono Martii *Cyrillus* obiit: quo die etiam in martyrologio Romano, una cum fratre *Methodio* in numerum sanctorum receptus invenitur. Sunt qui *Cyrillum* nostrum, cum Hierosolymitano illo Episcopo cui catecheses, licet falso for-

ciscas volo. Atque ab hoc tempore *Cyrilli* (h) nomen a Papa ipso confirmatum tulisse scribit. Verum ad reliquas a *Stredovvskio* vel excogitatas vel temere creditas fabellas hoc pertinere quis non videt? Nihil videlicet aliud, quam novum quod sub vitæ finem ingressus tandem est, monasticæ vitæ genus hoc illi nomen indidisse verosimile est. Sic enim fieri solere constat, ut cum vitæ genere nomen simul pullati mutant.

Hæc in brevius contracta de *Cyrillo*, *Methodioque* (i) Slavorum Doctoribus hic monenda duximus. Reliqua vero, quæ plurima

tasse, vulgo adscribuntur, confundunt, id quod fecit *Mutius Panisa* de Bibl. Vet. sed non sine magno errore, cum seculo hic quarto, ille demum nono vixerit: conf. *Schvvaab.* dissertat. Cap. I.

(h) Hunc *Cyrillum* auctor *Synopseos*, qui in Slavonicam translatus & Petropoli impressus liber est, Slavorum, Cimbrorum, Scytharum aliasque antiquas Slavonicas & Ruthenas res complexus, Wolodomiri tempore vixisse putat. sic scribens in cap. quod inscribitur o Sovviet Wladimirow: po otschestvvii sche svviatago Kyrilla Philosopha soswa k"sebie Wladimir &c. h. e. post discessum autem sancti *Cyrilli* Philosophi, congregavit ad se Wlademirus &c. Cum enim *Cyrilli* nostri ætas in seculum nonum incidat, Wlodomirus Russiæ Monarcha decimo contra vixisse ac floruisse fertur.

(i) Dubitat in supra commemorata dissertatione *Schvvaabius* idemne hic *Methodius* sit cum illo qui apud *Aventinum* historicum cit. loco Venedas, hoc est Slavonicas literas invenisse dicitur: sed sine ulla ratione; cum eundem esse in vulgus constet, nemoque unquam in dubium hoc vocaverit.

ma supersunt, historiam & res gestas Bohemorum, Polonorum aliorumque Slavici generis populorum complexi annales: praecipue *Joh. Georg. Stredowskii* historia de vita rebusque gestis Methudii ac Cyrilli prodita (k) larga manu suppeditabunt. Postremus tamen auctor caute omnino legendus est: quippe qui pro veris historiis, inanes ac pueriles saepe fabulas lectoribus tradit. Huc pertinet e. g. mirabilis ille maris recessus, quem Trajano Imperatore, cum fluctibus immittendum Clementem jussisset, eve-

(k) Integer libri titulus, quem a Venerand. D. *Fabricio* officiose mecum communicatum, in hoc meo qualicumque opusculo concinnando diligenter evolvi, talis est: *Sacra Moravia historia*, sive vita S. S. *Cyrilli & Methudii*, genere Civium Romanorum: praerogativa patriciorum Constantinopolitanorum: eruditione perspicacissimorum Philosophorum: gradu Ecclesiastico *Welehradensium* Archiepiscoporum Gentis Moraviae, Bohemiae superioris, Silesiae, Gazariae, Croatiae, Mongoliae, Circassiae, Bulgariae, Triballiae, Bosniae, Russiae, Dalmatiae Pannoniae, Daciae, Carinthiae, Carniolae & universae pene Slavoniae Zelantissimorum Apostolorum ex diversis historicorum tum impressorum tum scriptorum codicibus, ex continuata majorum traditione, & publicis fide dignis instrumentis, atque Romanorum Pontificum bullis, acerbo sudore collecta, cui ob concatenatam temporum & rerum seriem, diversa antiquitatum monumenta, uti sunt: Moravorum bella, paces, foedera, calamitates, veteres superstitiones &c. adjiciuntur; luci publicae exposita a *Joh. Georg. Stredovvskio* Protonotario Apostol. &c. nec non *Pavvlowicii* Parocho, Solisbaci in 4. 1710

evenisse scribit : Verba ipsa auctoris digna
 „sunt quæ adscribantur. Quibus concitatus,
 „inquit (p. 97.) Trajanus , misit illuc , qui
 „Clementem alligata ad ejus collum ancho-
 „ra in profundum dejicerent. Quod cum
 „factum esset , Christianis ad littus oranti-
 „bus , mare ad tria milliaria recessit : eoque
 „illi accedentes ædiculam marmoream , in
 „templi formam & intus arcam lapideam ,
 „ubi Martyris corpus conditum erat , &
 juxta illud anchoram , qua mersus fuerat ,
 invenerunt. &c. Quibus gemina sunt illa
 „quæ sequuntur. Dehinc ut gloriosi sui
 „martyris Dominus conservaret memoriam,
 „omni anno tempore passionis ejus per se-
 „ptem dies ad tria milliaria mare recedebat ,
 „& siccum iter ad ædiculam, ubi Clementis
 „corpus ab Angelo repositum erat, adventan-
 „tibus præbebat. Et quid mirum est si hujus
 farinae plura passim invenias : cum ipse in
 titulo libri fateatur, se non ex fide dignis tan-
 tum monumentis sed ex continuata etiam
 majorum traditione historiam suam repe-
 tiisse (1) ?

(1) Hoc etiam vitium liber habet, quod inculto maxime ac
 barbaro orationis genere utatur : sæpius itaque hos flo-
 sculos : *angustiatur ades, necessitor dicere, scripta in-
 terprelata, honoris zelantissimus, prævie monere, ve-
 tusti Reges, conspicua granditas, aliosque multos sub-
 inde sparsos vides.*

CAPUT. III.

DE

VERSIONE SLAVONICA IPSA,
VARIISQUE REBUS

AD CODICEM S. SLAVONI-
CUM SPECTANTIBUS.

CONSPECTUS CAPITIS.

§ 1. Quosnam fontes in transferendo Slavonico codice interpretes secuti sint, disquiritur.

§ 2. Breve iudicium exhibet de versione.

§ 3. Aliquod ejus specimen ex veteri Testamento profert.

§ 4. Specimen aliud ex Novo.

§ 5.

§ 5. Exponit editionem sacri codicis Slavonici Vitæbergensem.

§ 6. De aliis partim editis partim manuscriptis codicibus Slavonica lingua scriptis exponit.

§ 7. Varias Novi Testamenti editiones recenset.

§ 8. Psalterium, in primis piæ gloriosæque memoriæ Imperatricis jussu impressum recensetur.

§ 9. Quale pretium Veteri æque ac N. T. a Ruthena Ecclesia statuatur, aperit, communemque errorem, vetus Testamentum ab illis repudiari convicioque corripit depellit.

§. I.

Venit aliquando in quæstionem: utrum Slavonici codicis Vetus Testamentum ad Ebraicum an ad septuaginta virorum interpretum versionem conversum rectius dicatur? Vetus Slavonici codicis Testamentum, non ex Ebraeis fontibus sed ex Græca septuaginta Interpretum versione derivatum: vel ipse titulus Ostrogienſi & Moscuenſi editioni præfixus demonstrat. Novum autem illius codicis Testamentum unde ortum habeat, in dubium alicui vocetur: fonte ex quo manavit minus clare indicato. *Godefridus Olearius*, in primo libri sui, quo Persicum ac Ruthenum iter describit, capite (p. 276.) vulgatum *Hieronymi* codicem Novi Testamenti fontem esse arbitratur. Das alte Testament, ait, haben sie nach der 70 Griechischen Dollmetscher Version, das neue aber nach der gemeinen Uebersetzung in Slavonischer und Russischer Sprache geschrieben, &c. At nullum hujus versionis expressum in Slavonico (ut postea patebit) exstat vestigium. neque hoc aliunde, ut supra indicavimus, probari poterit. Ex Græcis igitur virorum Σεπτεβήτων fontibus Novum illius codicis fedus omnino defluxit (a). De novo Testamento con-

(a) Verba *Johannis Samberti* in prolegom. ad varias lect. *Math.*

contrariam tamen tuetur sententiam *Job. Schvvabius* cit. loco sic prodens: *Moscovitæ* sacras utriusque fœderis tabulas habent, sed minus fideliter translatas, cum Veteris Testamenti versio ex LXX. interpretum translatione, Novi autem ex vulgata Versione latina adornatæ sint. Dubium quidem hic sibi ipsi movet addens: illud forte scrupulum injicere alicui posset, quomodo *Russica* s. *Slavonica* Nov. Test. versio juxta vulgatam versionem latinam adornata sit, cum Græca, per quas *Russi* s. *Moscovitæ* religionem Christianam acceperunt, averso semper ab Ecclesia latina fuerint animo, minimeque adeo consentaneum, ut cum Græca lingua, qua Nov. Test. tabulæ originaliter conscriptæ sunt, vernacula eis sit: fonte deserto rivulos sectati fuerint, hoc est versionem N. T. sive Slavon: sive Russicam non juxta textum Græcum, qui tamen illis in communi usu sed juxta ejus versionem latinam in gratiam Moscovitarum adornarint. Huic autem dubio ipse statim, minus licet apposite ac congruenter respondet. Merito itaque refutatur ab *Andrea Bergio*, qui in sæpe laudato libro pag. 100. & sequ: postquam varia loca ibidem ab eo allata Versionis Slavonicæ Nov. Test. cum vulgatæ versionis bibliis contulisset: nostræ sententiæ penitus accedit, sic inter alia scribens: unde

K

nos

Matth. p. 49. versionem, inquit, Slavon, in nostris versatam manibus a vulgata illa multum abscedere pluribus tu vidi, dubium mihi non sit Græc. N. T. a Græcis Christianis acceptum vernacula sua Slavonica transtu-
lisse Russos.

nos collationem instituentes, discrepantiamque inter utramque invenientes, cum Slavonica presse verborum ordinem, a quo vulgata sæpius recedit, sequatur, non dubitamus asserere e fonte factam, & amicum Oppenbuschii haud accurate utramque contulisse.

§. 2.

Quamquam vero in hac utriusque fœderis versione Slavonica non indoctos quondam homines elaborasse appareat: tamen in ea nunc etiam esse quod emendetur, politiusque limetur, vel inde intelligas, quod Rutheni de accuratiori, linguis authenticis magis consentanea versione non semel cogitarunt. Ipseque mihi coram fassus est quidam eruditione & dignitate eminens Præsul, cui præter cæteros doctrina, Græcaque & Ebræa lingua præstantissimos Viros, novæ cujusdam Slavonicæ versionis conscribendæ negotium ab Imperatoria Majestate fuerat demandatum, (a) quamplurima in Slavonicis bibliis loca reperiri, correctoris manum flagitantia (b). Nec posse aliter putabat integri-

(a) De hoc ita referunt Acta Erudit. Lipsi. anni 1705. p. 383. Ut sacræ literæ in lingua Ruthenæ emendatius legerentur: supremus Moscorum monarcha curam novæ atque accuratæ versionis Theologis aliquot insignioribus demandavit.

(b) Huc pertinet judicium illud Glückii, præpositi quondam Livoniensis, de bibliis Slavonicis latum, quod Acta Erud. anni 1705. his verbis proponunt. Sed illud remedium nondum sufficere Glückius existimat; cum haud pauca

tegritati suæ opus hoc restitui, quam si de-
nuo summa cum industria ad Ebræum Ve-
teris Testamenti, Græcumque Novi Testa-
menti textum quam fieri possit diligentissi-
me exigatur.

§. 3.

Quo facilius autem de ea, quæ nunc
est, Slavonica versione, lector intelligens
judicare possit: duo tantum in præsens loca,
ex Vetere unum, alterum ex N. Testam. ex
ipso codice Moscuensi, interpretis opera ad
verbum Latine reddita speciminis loco hic
inserere volumus. Atque ex veteri quidem
initium Capitis Primi Geneseos, ab interpre-
te Slavo sic translatum.

W'natschal (a) sotwori Bog nevvo i
semliu i semla (b) bie nevvidima, i ne ukra-
schena, i tma vverchu besdni, i Duch Boschi
noschaschesa vverchu vvodi, i retzsche Bog,
da budet svviet, i bist svviet, i vvidie Bog
svviet, jako dobbro, i raslutschi Bog mesch-
du svvietom, i meschdu tmoju. i naretsche
Bog svviet, Den: a Tmu naretsche noschtsch.
I bist vvetscher, i bist utro den jedin. I
retzsche Bog, da budet Tvverd posredie vvo-
di i vvodi, i budet raslutzschaja posredie vvodi

K 2

i vvo-

in versionem irrepsent menda alia, & cum ipsa analogia
fidei pugnancia ut jam a longo tempore publico S. Cza-
ræ Majestatis mandato interdictum sit ne a quoquam
imprimeretur denuo ac in lucem mitteretur.

(a) Ostroviensis editio vertit *Iskonj*. h. e. ab initio.

(b) Ostroviensis *Semlasche*; h. e. terra autem.

i vvodi, i bift tako. I sotvvori (c) Bog Tvverd, i raslutschi Bog mesdu vvodoiu, jasche (d) podtvverdiu, i posredie vvodi, jasche (e) nadtvverdiu, i naretzsche Bog Tvverd nebo. Ivvidie Bog, jako dobro : i bift vvetscher i bift utro, Den vvtorii. I retsche Bog, da soberetsa vvoda, jasche pod nebesem vv' sovvocuplenie edino, i da javvitsa suscha, i bift tako. I sobrasa vvoda, jasche pod nebesem vvsoimi svvoja, i javvitsa suscha. I naretshé Bog, suschu Semliu, a sostavvi vvodnija naretzsche More, i vvidie Bog, jako dobro. I retzsche Bog da pro-rastit Semla bilie travvnoe, siejuschtsche siema po rodu i po podobiu, i drevvo plodovvito tvvoraschtscheje plod, jemusche siema ego vv'nem, porodu na semli i bift tako. i isnese semla biblie travvnoje, siejuschtschee siema po rodu i popodobiu, i drevvo plodovvito tvvoraschtschee plod iemusche siema jeho vv'nem porodu na semli, i vvidie Bog, jako dobro. I bift vvetscher, i bift utro, Den Tretii. I retsche Bog, iako dobro (f). I bift svvietila na tuerdi &c.

Hoc est :

In principio creavit Deus cœlum & terram & terra fuit deserta & vacua, & tenebræ in profundo, & spiritus Dei motitans se

(c) Ostroviensis *istvvoris*.

(d) Ostroviensis addit *bie* fuit.

(e) Ostroviens. hic iterum addit *bie* fuit.

(f) Ostroviensis habet Iretsche bog da budut swietila, h. e. & dixit Deus ut fierent lumina.

se superaquis, & dixit Deus ut fiat lux, & facta est lux. Et vidit Deus lucem quod bona, & divisit Deus inter lucem & inter tenebras: & vocavit Deus lucem diem, & tenebras vocavit noctem. & factus est vespere, & factum est mane, dies primus. & dixit Deus, ut fieret firmamentum inter aquam & aquam & ut divideret inter aquam & aquam. Et factum est sic. Et creavit Deus firmamentum, & divisit Deus inter aquas quæ supra firmamentum & inter aquas quæ infra firmamentum, & vocavit Deus firmamentum cælum; Et vidit Deus, quod bonum, & factus est vespere & factum est mane, Dies secunda. Et dixit Deus ut congregetur aqua, quæ super cælis in unum confluxum, & ut appareat siccum, & factum est sic. Et congregata est aqua quæ infra, & omnia pertinentia ad eam, & apparuit siccum, & vocavit Deus siccum terram, & congregationem aquarum vocavit mare, & vidit Deus quod bonum. Et dixit Deus ut produceret terra virides herbas, seminantes semen secundum genus & speciem arbores virides proferentes fructus, quarum semen in ipsis secundum simile in terra, & factum est ita. Et produxit terra virides herbas, habentes semen secundum speciem, & simile sui, & arbores fructiferas, ferentes fructus suos, semen suum in se, secundum speciem in terra.

ra. Et vidit Deus quod bonum, & factus est vesper & factum est mane, Dies tertius. Et dixit Deus, ut fierent lumina in firmamento, &c.

§. 4.

Ex Novo Testamento Evangelium quo Christus a diabolo tentatus legitur, in specimen adferemus : quod Slavonice sic reditum.

Togda Iisus vvosvvedèn bist duchom vv' pustiniu iskusitisa ot diavvola : i postivvsa dnii tzschetiri desate i noschtschii tzschetiri desate, posliedi vvsalká i pristupl knemu iskusitel, retzsché, asche sin jesi boschii, rzi jako da kamenie se gliebi budut. Onsche otvvieschtschavv retzsche, pisano est, ne ot gliebie edinom schivv budet tschelovviek, no ot vvsakom glagolie ischodaschtschim, isoust boschiich. Togda pojat ego diavvol vvo svviatii grad, i postavvi ego na krilie Tzscherkovvniem, i glagola jemu : asche sin jesi boschii : vv'rsi sanisu : pisano bo jest, jako angelom svvojim sapovviesť ot tebie sochraniti ta i na rukach vvosmut ta, da ne kogda pretknelchi okamen nogu tvvoju. Ketzsché sche jemu Iisus : paki pisano jest, ne iskusischi gospoda boga svvoiego. Paki pojat ego diavvol na goru vvifoku sielo, i pokasa jemu vvsá tzarstvvia mira i slavvuich. I glagola jemu sia vvsá tebie dam, asche pad poklonischimisa. Togda glagola jemu Iisus
idi

idi sa mnoju satana. pisano bo jest , gospodu bogu tvvoemu poklonischisa , i tomu edinomu posluschischi. Togda ostavvi jegò diavvol , i se angeli pristupischa i sluschachu jemu. Hæc: ita ad verbum transferas:

Tunc Jesus deductus est a spiritu in desertum, tentandi causa a diabolo. Et cum jejunasset quadraginta dies & quadraginta noctes, postremo esuriebat. Et accedebat eum Tentator , dicens : si filius es Dei, dic ut ex lapide hoc panes fiant. Ille vero respondens dixit : scriptum est , non ex solis panibus fore ut vivat homo, sed ex omnibus verbis exeuntibus ex ore Dei. Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam urbem , & stetit eum in tectis templi. & dixit ad eum, si filius es Dei, deice te in terram: scriptum est enim , quod angelis suis mandet de te , ut custodiant te, & in manibus gestent te, ne quando offendas in lapidem pedem tuum. Dixit autem illi Jesus iterum scriptum est, ne tentes Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ad eum: hæc omnia Tibi dabo, si venias adorans me. Tunc dixit ei Jesus , ito pone me Satana ; scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies. Tunc reliquit eum Diabolus , & ecce angeli accedentes ministrarunt ei.

§. 5.

Ceterum in Slavonici codicis editionibus, versionibusque recensendis occupato, mentio hic quoque inferenda est bibliorum Slavonicorum Vitæbergæ majori in forma 584 impressorum (a) quamquam illa non proprie Slavonica sed Slavonicæ tantum dialecti, sicut Bohemica, Vandal. &c. vocari queant. „Hæc autem ita recenset *Lelongius*: (b) Biblia „inquit, Slavonica, Dalmatica, aut Vandalica s. Illyrica, literis Latinis, interprete „*Georgio Dalmatino*, cum ejus proluxa præfatione idiomate Germanico scripta, auspiciis atque sumtibus ordinum Carniolanorum Augustanæ confessionis literis Latinis „sacrorum Bibliorum partem priorem h. e. „Vetus Testamentum interpretatus est &c. Hactenus *Lelongius*: de lingua, qua scripta sit hæc versio, mirum in modum, ut videamus fluctuans. modo enim illam Slavonicam modo Dalmaticam, modo Illyricam, modo Vandalicam eam appellat. Ad nullam tamen harum linguarum Truberiana hæc versio proprie referenda est: eo qui Carniolæ, ac vicinarum provinciarum incolis vernaculus est, sermone scripta, id quod testatur *Georgius Crügerus*, qui in elaboratissima sua, quam Vitæbergæ 1675. de Serbis habuit, dissertatione, in notis ad §. 4. Croaticam hanc ver-

(a) Typis exscripta sunt hæredum Joh. *Krafftii*,

(b) Vid. *Lelong*, Bibl. Sacrum ædit. post. in fol. p. 442.

versionem, in Vitæbergensi bibliotheca a se
visam, nuncupat (c). Nonnulli totius codi-
cis hujus, Vetus scilicet & Novum Testamen-
tum complexi, auctorem faciunt *Dalmati-*
num: sed falso: cum Vetus duntaxat Testa-
mentum ab illo, novum a *Trubero* transla-
tum sit: teste inter alios *Frentzelio*, qui in
præfat. ad origines Ling. Sorab. partem hujus
codicis priorem, h. e. V. T. a *Mag. Dalmatino*,
Novum Test. a *Primo Trubero* confectum esse
scribit. Idem, transferendi codicis occa-
sionem expositurus, scilicet exemplaria, in-
quit, omnia versionis utriusque Hieronymi-
anæ & Methodianæ, (Cyrillianam alii vo-
cant) ad Turcas, s. Christianos sub Turcis
videntes abiisse intellexerunt *Primus Trube-*
rus & *M. Georg. Dalmatinus* (d) hac occasio-
ne coeperunt de nova versione instauranda
quæ B. Lutheri esset conformis, cogitare.
quoque faciliior compendiosiorque lectio
foret: Latinis literis Slavorum linguam
optime posse exprimi decreverunt, & quæ
sequuntur. Verum ut taceam nunc, com-
mentitia esse ac falsa, quæ de Hieronymia-
na versione narrat, nec dici pro certo pos-
se unquamne antea Methodiana versio im-
pres-

(c) Addit *Crügerus* hanc versionem Glagolico s. Cyrillico
Charactere, Christianis in Turcia familiari, conscriptam
esse. Verum in hoc errat: cum ea non alio quam Latino
s. Dalmatico Charactere constet.

(d) A nonnullis Dalmata vocatur, sed parum, ut videtur,
accurate,

pressa extiterit, aut perlata sit in Turciam: aliud omnino his viris bibliorum edendorum conscribendorumque censam dedit. Nimirum Anno 1561. *L. Baro Johannes Ungnad*, (e) decus familiæ *Comitum de Weissenfelsvvolff*, (f) patriæ suæ Carniolæ, vicinisque regnis & provinciis in rebus religionis purioris succurrere volens, Versionis N. T. & aliorum librorum edendorum consilium cepit, & dirigente doctissimo Theologo *Primo Trubero*, openique ferentibus *Antonio Dalmata*, sacerdote ex Servia, & *Stephano Consule*, sacerdote ex Bosnia typographiam triplici character instructam, Cyrillico scilicet, Glagolitico & Latino, in Ducatu Würtembergico comparavit. Sumtum in eam rem quidem suppetavit: quo tamen ex parte sublevatus est munificentia Regis Bohemi *Maximiliani*, & trium

(e) Verba sunt Clariss. *Frischii* in orig. charact. Cyrill. p. 12.

(f) *Thuanus* lib. 38. ann. 65. Comitem hunc appellat, *Joh. Ungnadium Sonneckium*, de quo ita scribit: cum incredibili propagandæ religionis desiderio arderet: immensis quoque sumtibus biblia sacra & Theologorum aliquot scripta in linguam Turcicam & Croaticam converti & ad Gentes illarum linguarum peritas transferri curavit. Sed fallitur; quando in Turcicam quoque linguam biblia conversa prodit. quamquam enim in populorum etiam, qui Turcarum imperio subjecti sunt, usum ea cesserint: non tamen Turcica sed Croatica vel Carniolana tantum lingua excusa sunt. Corrigendus hic ergo celeberr. *Kortholtus*, qui in libro de variis Script. edit. eam quam nunc recensemus versionem p. 197. Turcicis annumerat, Novumque T, Turcicum Oxonii anno 1666, vulgatum esse tradit.

trium Electorum Principum, Saxonici Brandenburgici & Palatini, Landgrafii item Hassiæ & Ducis Wirtenbergici. Hæc typographia fuit prima, e qua in Germania prodierunt libri characterè Glagolitico expressi. *Abrahamus Frentzelius* cit. loco, Pentateuchum literis Latinis scriptum, primum librum censet a *Dalmatino* editum & Lublini a 1578. excusum. at falsus in eo est clarissimus Vir, cum ante duodecim (g) & quod excedit, annos jam Novum Testamentum, duabus partibus, quarum prior comprehendit Evangelistas & acta Apostolorum, posterior Epistolas Apostolorum & Apocalypsin Tübingæ Anno 1562. in 4to prodiiisset. Ac hujus quidem libri solum *Truberum* auctorem editoremque esse ex dedicatione ejusdem patet. Utamque enim hujus codicis partem, docente Clariss. *Frischio*, dedicavit Primus *Truberus Maximiliano*, Regi Bohemiæ, Germanicis verbis: describens simul religionem Græcorum, cui plerique Christiani Slavonica lingua loquentes & Cyrillicis Glagoliticisque literis utentes in Bosnia, Servia & Bulgaria addicti sunt (h). Novum
foe-

(g) Hujus exemplar se possidere refert: propterea sibi carum magnique pretii æstimatum, quod e manibus Dalmatini ad se pervenerit: cui hæc auctor manu sua adscripserit: Venerando atque Doctiss. D. *Johanni Faschang*, Ecclesiæ quæ Christo in Tolsnick Carinthiæ colligitur, pastori vigilantissimo &c. M. Dalmatinus d. d. d.

(h) Laudat hic quoque subsidii hujus Regis ad erigendam hanc utriusque characteris Typographicam, causam, ut
sci-

foedus exceperunt præter Postillam, ex Lutheri, Melanchtonis, *Brentii* scriptis concinnatam, Loci Theologici *Melanchtonis* eodem 1562 anno impressi. (i) Ex quo intelligitur, minime primum librum dici posse Pentateuchum a *Dalmatino* editum, sed inter postremos

scilicet Christiani horum regnorum imo Turci ipsi, quibus eadem lingua ibi Vernacula est, Scripturæ S. legere possint. Confirmat etiam quinque gentes, sive incolas in Croatia, Dalmatia, Bosnia, Servia & Bulgaria, duplices has characterum figuras habere, sed tantum in libris sacris &c. Refert denique quod interpretes sive novæ, novi Testamenti huius versionis auctores in plerisque latinam Erasmi & Germanicam Lutheri secuti sint versionem, non tamen neglectis aliis, inprimis Bohemica, propter quædam difficiliora vocabula, hæc verba sunt clar. *Frischii* p. 17. 181.

- (i) Hunc librum, quem ex D. Professoris *Köhleri* academia mutuum se accepisse narrat, sine dubio innuit Clarissimus *Döderlinus* in libro supra laudato, *Sclavonisch Russisch Heiligthum* &c. p. 10. sic scribens: ich habe auch folgende Bücher conferiret: (1) *Antonii Dalmatini* zu Tübingen ao. 1562. gedruckte Glaubens-Artickel und Catechismus. ad quæ verba doctissimus Vir, in notis p. 16. hæc addit: sonst hat auch im sechzehenden Seculo M. *Georg. Dalmatinus* ein Evangelischer gelehrter Prediger in Ober-Krayn ein Gebeth- und Psalmbuch in slavonischer Sprache zum Vorschein kommen lassen: welche beyde Büchlein Mag. *Felicianus Truber* 1595. zu Tübingen in erwehnter Sprache, doch mit lateinischen Literis nachdrucken lassen, und ich selbst besitze &c. Sed primo in eo fallitur, quod *Georgium Dalmatinum* a priori *Dalmatino* quem cum multis aliis *Antonium*, falso vocat, diversum esse putet: deinde nec memini alicubi *Feliciani Truberi*, cuiusdam a *Primo Truberi*, quem vocant, vel diversi vel ejusdem cum eo mentionem injectam deprehendisse.

mos potius referendam esse. Sed & in eo hallucinatur *Frentzelius*, quod antequam totus S. Bibliorum codex Vitæbergæ lucem viderit, solum Pentateuchum *Dalmatino* editore prodisse tradit. Quippe qui in præfatione bibliis præmissa, certiore facit lectorem, *Primum Truberum* jam ante Novum Testamentum & Psalmos lingua Vandalica scriptos, typis curasse exprimendos (k) se vero ante paucos annos Pentateuchum, Proverbia Salomonis & Ecclesiasticum in linguam Vandalicam traductos emisisse in lucem (l). Integrum hujus sacri codicis titulum, ex *Guil. Crowwei* elencho scriptorum in S. S. Londini edito (p. 23.) petitum exhibet in citato libro suo celeberrimus Theologus nostras *Christianus Kortholtus*, eodem, quo de versione Bohemica, Hungarica, Slavonica agit, capite, sic confectum: „Biblia, tu jeuse, smetu Pis-
 „mu, stariga, inu noviga Testamenta, Sla-
 „vanski, tolmazhena skusi. Juria Dalma-
 „tina. Latine: Biblia h. e. sacra scriptura
 „Vet. & Novi Test. Slavonice translata per
 „Geor-

(k) In Catalogo librorum qui Glagolitico charactere e Typographia Tubingiana prodierunt Psalmorum non meminit *Frischius* p. 17. ibidem tamen impressos exivisse *Lelongii Bibliotheca* p. 443. testatur: Psalmi enim, inquit, Croaticæ ex versione *Primi Truberi* Tubingæ 1566. prodierunt.

(l) Hæc aliaque de Wittebergenfi codice a Polycarpo Lysero quondam notata atque ex ipsius literis excerpta vide in *Lelongii Bibliotheca sacra* p. 443. edit. in fol.

„*Georgium Dalmatinum* (m). In præfatione inter alia quoque indicat *Dalmatinus*, se una cum *Trubero* universam Scripturam sacram in vero timore Domini, & quotidiana invocatione Dei cum e fontibus linguarum originalium & interpretibus aliis tum e *Lutheri* accurata & ubivis celebrata versione in linguam suam patriæ & omnium comodo transcripsisse & transtulisse. Deinde addit, Licet lingua Carniolana, ad quam ipse, ut Carniolanus, respexerit, inprimis idiotismis suis a reliquis dialectis Vandalicis h. e. Slavonicis quodammodo abeat, se tamen ratione orthographiæ, inprimis addendo voces nonnullas ad marginem asteriscis notatas & in indice dedisse operam, ut non tantum in Carniolanæ, inferioris Styriæ & Carinthiæ regionibus, verum etiam in Provinciis Vandalicis aliis atque vicinis hæc interpretatio legi possit, & cum fructu adhiberi. (n) Laboris sui socium *Dalmatinus* habuisse dicitur *Adamum Bohocitz*, (o) quod nescio quo auctore docet *Bibliotheca Lelongii* (p) At nihil hac de re certi. Probabile tamen quodammodo est, *Bohorizium* huic operi manus admovisse: quippe qui eodem tempore, quo Biblia Carniolana Vitæbergæ prodierunt, ibidem versatus, Sla-

(m) Hic titulus non videtur accurate esse descriptis, pro finetu certe legendum est swetu &c.

(n) Vid. *Bibliothec. sacræ* p. 442, & 443.

(o) Nomen auctoris corrupte hic scribitur, cum verum nomen sit *Adami Bohorizi*.

(p) Vid. *Lelong.* pag. cit.

Slavonicæque linguæ apprime gnarus, librum edidit, ad Dalmatino-Truberianum institutum maxime facientem, quem *Horulas Arcticas subcissivas, de Latino-Carniolana literatnra ad latinæ linguæ analogiam accommodata*, inscripsit & Vitæbergæ, eodem a quo biblia Carniolana lucem primum viderunt, anno 1584 in 8vo, imprimi curavit(q). Verum ut ad biblia

(q) Quantum ex indice libri conjicio plane rarissimi, nulloque studio a nobis eruendi, in eo præcipue argumento versatur, ut characterem Dalmaticum latinis literis expressum, ejusque in Slavonicis libris imprimendis usum ac necessitatem exponat. *Frencelius* in citata præfatione librum ipsum se vidisse negat ab aliis tamen certiore factum, agi in eo de Slavonicæ linguæ rebus grammaticis & cognatione Linguæ Moscoviticæ Ruthen. Polon. Bohem. atque Lusaricæ cum Dalmat. & Croatica. Tandem hoc libro se caruisse dolet: multa sine dubio quæ ad institutum suum faciant suppeditaturo. Hæc duo tamen ex Bohorizio notanda lectoribus proponit. (1) *Quod teste eodem Sorabica lingua parum differat a Croatica & reliq.* (2) *Quod L. Slavica orient. novum scriptionis genus ante seculum sortita sit, nimirum opera Truberi Dalmatini & Bohorizii quorum postremus tn. duntaxat approbator, priores inventores.* Meminit quoque hujus libri *Ludolph. Kusterus* (alias *Neosorus* dictus) in collegio quodam ms. quod Berolini quondam habuit, & manu ductionem ad notit: auctorum inscripsit, his verbis: Ad linguæ Slavonicæ notitiam eximie faciunt *Adam, Bohorizii* horulæ &c. vid. & *Lambecii* commentar. de Bibl. Cæsar. Vindob. Lib. I. p. 92. Mentionem quoque illius libri infert supra laudatus *Döderlinus* in epistola ad R. P. D. *Carolus Toschium*, colleg. Societ. Jes. apud Leubenenses in Stiria quondam Græc. ling. nunc vero Tynaviæ in Hungaria Mathemat. Professo-

blia nostra Vitæbergensia redeamus : eundem hunc codicem esse auguror quem Venerand. D. Pater *Johann. Harduinus* in explanatione illa satis nota imaginis Veronensis (r) operibus ejus selectis in fol. p. 97. diariis item eruditorum Gallicis de ann. 1707. inserta, Gallicoque sermone conscripta, in sententiæ suæ defensionem affert. Ni-

fessorem &c. libro ipsius German. adjecta, his verbis : *Ipse articulum Slavorum reputans, cujus extra declinationem usus in lingua non est, plus simplici vice Bohorizii (quem, qua summa Tua Vir optime humanitas est ultro mecum communicasti) horulas, quæ Grammaticæ vicem præstant, adii succisivas 1584. Vitæbergæ editas, sed frustra adii : & paulo post. Scripturam quidem dum salutas Cyrillicam de qua & Glagolitica, lingua Slavonica distinctos idiotismos exprimentibus laudatus Bohorizius tuus pluribus nos docet.*

- (r) Duæ alias imagines Veronicæ appellatæ dicuntur inveniri. Primum illa, quæ Romæ servatur, impressa sudario ab sancta illius nominis femina, Christo crucem portanti oblato. Deinde illa quam sua item expressam de facie *Angaro* misisse Christus creditur, de qua postrema hic agitur. Hæc quomodo Constantinopolin translata sit habemus a *Basilio* Imperatore descriptum, ipsa nunc creditur extra muros Genuenses servari in Ecclesiis, quæ olim Armenorum monachorum fuit. Confer *Papebrochium* & socios ejus in *Act. Sanct. Mens. Maji*, p. 30. in *Ephemerid. Græco-Ruthenis* ad verba illa : *memoria imaginis Christi non manufactæ* De his *αχειροποίητοις* imaginibus Jesuita *Gretserus*, tractatum quoque scripsit, quem *Papebrochius* insignem vocat.

Nimirum ut verba infra imaginem Christi scripta : *Obras Gospodin na Ulbrus*, h. e. *imago Domini in sudario*, non Slavonica, sed Græca esse(s) demonstret: provocat ad biblia Slavonica, in bibliotheca collegii societatis Jesu, ut ait, extantia, ex quibus modo dicta verba : *imago Domini in sudario*, sic Slavonice reddantur: *Pild vel Poldoben Gosdul v' antvvelo*. Verum eo deceptus est doctissimus Vir, quod pro bibliis Slavonicis ipsis, in ea, quæ Slavonicæ sunt dialecti, Carniolana scilicet nostra, vel Wendica inciderit.

Dubitat *Schvvabius* in dissertatione, quam sub præsidio *Gerhardi Jenæ* habuit. de *Ecclesia Moscovitica*, an eadem hæc *Wittebergensis* versio sit atque Slavonica. Quod equidem valde miror, cum ex ea ipsa, quam subjunxit oratione Dominica, cum Slavonica collata, harummet discriminen aperte videatur. Hæc enim ex versione *Wittebergensi*, quam *Truberus* (t) edidit, sic fluit : *Ozba nash, kir si v'*

L

ne-

(s) Harduinis ex his verbis, hunc versum Græcum exsculpit :

ωβραε δη γε γεαφισ γεμα πανονας ανστα.

a Variis propterea fugillatus, inter alios a celeberr. *LaCro-*
sio in vindiciis Veterum Scriptorum pag. 136.

(t) De hoc Viro, qui Carniolanus fuit, Henetæ linguæ in primis gnarus consule D. *Jacobi Andrea* orationem in mortem ejus habitam. De hoc *Philippus Nicolai* in *Regno Christi*. lib. I. p. 7. Hic, inquit, cum anno 1550. Henetæ scriptiois artem primus invenisset, præter *Psalteriam Davidis*, catechesin, *Lutheri*, *Aug. Conf. LL. CC.* & *examen Melancht.* ad hæc librum *Christiana concordia*, & *Lutheri Postillam*, quam vocant domesticam, N. quoque T.

trans-

nebesib, Posuezhénu bodi lime tuoie, pridi k'nam
krailestvu tvoie, s'idise vvolia tvoja, kakor nane-
bi, taku na semlii, kruh nasch usak dainjii dai
nam doneš, inu odpusti nam dulce nasche, kakor
tudi mi odpustimo dulschnikom naschim: inu ne
upelai nas v' iskusno, tamazb reschi nass od slega,
sakai tvoie je krailestru, muzb, zbhasť vekoma
Amen. (u)

§. 6.

Vitæbergensi editione qua fieri potuit accu-
ratione a me exposita (a) ad alias etiam Slavoni-

cæ

transtulit. Refert deinde Baronis Ungnadii, oratoris
Cæsarei suasu hoc fecisse: de quo paulo post narrat, quod
Georgianum natu majorem Principem Quarquare Ata-
bas vocatum Christianum jam factum Græco Augustana
confessionis exemplari donaverit atque ad constantiam
in fide Christiana excitaverit.

(u) Eandem orationem in dissertat. sua inseruit Schvabius,
sed non tam accurate scriptam, quam nostra, quæ ex su-
pra citata collectione orationum Dominicarum Londi-
nensi p. 41. desumpta est.

(a) Reperiuntur quoque Slavonicæ versionis nonnulla in
clarissimi *Elie Hutteri* bibliis polyglottis, id quod præ-
ter *Kortholtum* in libro de variis Sac. Script. editionib.
&c. nos docet celeberrimus Doctor ac Professor Lipsiensis,
Fautor ac patronus noster summopere colendus D. *Jo-
hannes Gottlob Carpzovius* in *Critica sacra codicis He-
bræi* Par. I. cap. IX, ubi paragrapho 2, qua de polyglottis
„celebrioribus lectorem instruit, *Elias*, inquit, *Hutterus*,
„Lufatus, linguæ S. & cognatarum Professionum publi-
„cam Lipsiæ 1577 nactus, haud ita multo post ab *Electo-
„re Augusto* 1579. in aulam accersitus, ut ex ejus institu-
„tione Hebræam linguam hauriret princeps, tandemque
„anno 1583. honorificentissimo ornatus & dimissus testi-
mo-

cæ dialecti versiones breviter indicandas pergam, ex *Lelongii* partim bibliotheca, partim aliunde sumtas. Huc pertinent e. g. Biblia Vandalice, jussu *Friderici Guilielmi* Electoris Brandenburgici conversa & edita. (b) Deinde

L 2

„monio, peragratis Lubeca, Hamburgo, Praga: denique,
 „Noribergæ sedem suam fixit, suisque sumtibus typogra-
 „phiam, scholam linguarum & Bibliopolium constituit,
 „unde Ann. 1599. biblia sacra prodire Ebraice, Chaldaice,
 „ce, Græce, Latine, Germanice & Slavonice in fol. &c laudata
 „data vero editio anni 1599. sex columnis memoratos textus
 „dividit, ita tamen ut in diversis editionis ejusdem
 „exemplaribus ultima columna loco Slavonici, Gallicum,
 „in aliis rursus Saxonium, in aliis Italicum exhibeat &c.
 Haftenus *Carpzovius*. Nobis tale bibliorum *Hutterianorum*
 exemplar, quod Slavonica contineat, videre adhuc non contigit.
 Hinc qualis sit illa versio, num pure Slavonica, an Slavonicæ
 tantum dialecti, certo affirmare non possumus. Slavonicam
 tamen esse probabile est, cum Ruthenica (vel potius Slavonica)
 biblia apud *Hutterum* se vidisse memoret *Adamus Bohoritzius*: conf. *Jacobum Usserium*
 citat. loco. p. 221. ubi hæc adjungit: apud
 „eundem biblia tum Moscovitica tum Croatica lingua
 „exuisse, apparet ex specimine operis polyglotti, præfixo
 „bibliis quadriling. Tom. I. quales etiam complures Psalmi
 „in Euchologio quod penes me est manuscriptum litteris
 „Servianis s. Illyricis, reperiuntur. Cæterum ejusdem
 Slavonicæ linguæ versio inserta quoque videtur *bibliis maximis*,
 (quæ vocantur) cura & labore *Johannis de la Haye* anno 1660.
 Lutetiæ XIX Tomis editis: de quibus celeberrimus *Kortholtus*
 cit. loc. sic scribit: cum reliqui codices non nisi translationes
 suppeditent linguis cruditis, ut vocant, adornatas: novum
 hoc opus idiomata præterea *Illyricum*, Gothicum &c. adjicere.
 Verum de hoc quoque, nobis nondum viso, certi nihil constat.

(b) Hæc sine dubio sunt Wendica: de quibus vide *Jacobum Tolkium*
 in epistola secunda itinerarii pag. 42.

de Biblia Pruthenice seu lingua Veteri Pruthenorum ejusdem jussu reddita, nondum forsitan in lucem emissâ. (c)

Exspectabunt hic fortasse nonnulli a me recensitionem quoque bibliorum Ruthena lingua conscriptorum. sed frustra. cum nullum equidem adhuc, quam Slavonicum codicem sacrum a Ruthenis possideri sciam. Ut audiendi propterea non sint, qui vel Slavonicae versioni similem, vel ab ea diversam distinctamque versionem bibliorum Russicam hic sibi fingunt. quorum quidem postremum præter *Richardum Simonium* (d) & *Christ. Kortholtum* (e) video fecisse *Lelongium*, singulare,
iis

(c) *Tollins in epistola itineraria cit. loc. addit: præter hos sc. Vandalos & Pruthenos veros, s. Borussos priscaque originis inter subjectos se numerare, & eorum quoque lingua exprimi biblia curasse Elector narrabat: hocque idioma Borussorum veterum diversissimum esse a Germanico quo utuntur alias incolæ.*

(d) *Moscovitæ inquit, Iberi s. Georgiani, populi quoque qui colchidis regiones incolunt, suos etiam habent contextus sacri versionis, & non ita pridem biblia sermone & characteribus Moscoviticis edita sunt. vid. supr. cit. loc. in histoire Critique.*

(e) *Hic Cap. XXX. de variis S. S. edit. p. 372. §. 10. Habent ad hoc, inquit Rusi s. Moscovitæ biblia Vernacula, quæ & superiori seculo & nostro non adeo pridem tempore prodierunt. Petrus Paul Vergerius in libro anno 1559. edito, cui tit. A gl' inquisitori che sono per Italia del catalogo dei libri haretici p. 46. hæc ipse se vidisse narrat sic scribens: Sed biblia nunc versa sunt & excusa jam a quibusdam annis in lingua Ruthena. Illa Vilnæ in Lithuania conspexi. Recensite nunc hanc versionem in cata-*

iis caput assignantes. Contra ea alii, uti e. g. *Usserius*, *Schovabius*, *Borbovidus*, aliique multi Russicum Slavonicumque bibliorum codicem pro uno eodemque habent. In his *Godofredus Henschenius* & *Daniel Papebrochius* in *Actis sanctorum* supra adducto loco, *utriusque*, inquiunt, *scil. Methodii & Cyrilli* insigne opus est *Novum ac Vetus Testamentum aliorumque librorum plurium in Slavonicam linguam, quae eadem Ruthenica est, facta conversio*. Ac vidi nuper catalogum bibliothecae publicae *Utrajectinae* ante aliquot annos in folio editum, in quo disertis verbis Slavonica biblia, Russica quoque, communi quodam catalogorum errore, appellantur. Sed dixeris ab *Ernesto* tamen *Glückio* versionem quandam Ruthenice contextam prodiisse. Enimvero quamplurimos scio sic esse persuasos: sed falso. cum hæc *Glückii* Germani hominis translatio fortasse licet perfecta, atque elaborata, (f) nunquam tamen nec in Batavia nec in Russia lucem

L 3

cem

catalogo vestro &c. Me itaque feliciorum fuisse fateor *Vergerium*, cui nunquam (credo nec aliis) vidisse licuit.

(f) Hoc colligitur ex novis *Literariis maris balthici* anni 1701. ubi, transferri nunciatur biblia Russica ex idiomate authentico in linguam Russicam cura et studio *Ernesti Glück* Livoni. Deinde ex his *Astor. Erud.* verbis de an. 1705. p. 240. *Ernestus Glück*, *præpositus Livoniensis*, qui post *Narvam a Russis expugnatam*, captivus *Moscam* abductus est, dolet, quod Rutheni nondum fruantur accurata satis bibliorum versione Slavonica: cum ea qua hactenus utuntur, vicio seculi, quo a *Methodio* Illy-

cem viderit. Quomodo enim in Typographia Amstelodamensi, Petri Magni, Russorum Imperatoris auspiciis anno 1698. ab *Elia Kopievvicz* erecta (g) hæc versio anno 1698, ut persuadere nobis vult Bibliotheca sacra *Lelongii*, prodierit? cum ex Actis Eruditorum Lipsiensibus anni 1705 pateat, hanc ipsam *Glückii* versionem, jam olim a se ad fontium normam compositam in direptione hostili bibliothecæ ipsius universæ, cum Narva prædæ militum diripientium pateret, amissam esse: auctoremque illius novam Novi Testamenti versionem denuo conficere cœpisse. Nec probabile plane est auctore *Glückio* vel in-

Illyrico, confecta est, magna obscuritate laboret, ut vix periodum integram Laicus Ruthenus ad amussim possit intelligere &c. Itaque novam plane versionem adornari optandum fuerit, neque ad eam rem quisquam ipso Glückio magis futurus est idoneus.

(g) Conf. clariss. *Frischii Histor. Ling. Slavon.* § 7. ubi hæc verba *Elia Kopievvitz*, s. de *Hasta Hastennii* ex præfatione ad Grammaticam ipsius latinam adducit: *Propriis sumtibus comparavi typographiam ad imprimendam solam Grammaticam.* In hac dedit quoque catalogum cum editorum tum edendorum librorum, postremis sunt annumeranda Biblia Ruthena. neque enim credibile est, quod in Biblioth. sacra *Lelongii* p. 441. referatur, laudari Bibliorum Ruthenorum editionem in catalogo librorum Rusficorum in hac typographia editorum *Francofurti Germanice publici jurisfacto 1710.* Credendum hic potius auctori *der aufgefundenen Briefe, der dritten Ravage drittes Paquet*, pag. 249. ubi recensitis, qui ex *Kopievvitzii* typographia jam tum prodierant libris, Biblia Rusfica cum Lexico Latino-Rusfico ineditis annumerantur.

integrum sacri codicis Volumen, vel partem
ejus in Ruthenam linguam translata in lu-
cem postea exivisse, cum eodem, quo no-
vam incepisse versionem legimus, anno ob-
iisse constet. Saltem quinto hujus seculi an-
no biblia illa nondum prodiisse, multa pro-
bant. In his, quæ memoriæ Trevoltianæ
anno 1706. p. 1068. referunt: *post Glückii
obitum Petrum Alexiovitziū, Magnum Mosco-
viæ ducem, hanc ipsam versionem perfici jussisse.*
Nec in actis eruditorum Lipsiensibus anni
1705. & seq. de hac biblicorum editione rela-
tum quidquam legitur. dolere potius nar-
rant D. Glückium, quod Rutheni nondum
fruantur accurata satis S. S. biblicorum versio-
ne Slavonica. Memini quidem audivisse ali-
quando de novi testamenti editione satis
splendida quæ in Batavia quondam prodie-
rit. Verum certum est nulla unquam biblia,
quæ vetus, quæ novum testamentum in Ba-
tavis prodiisse. Quæ autem anno hujus se-
culi circiter vigesimo secundo piæ memoriæ
Imperatoris Petri Primi auspiciis ac jussu ibi-
dem in lucem exiverunt, Hollandica tan-
tum lingua constant in folio, sic impressa; ut
singulis paginis in duas columnas divisas, una
Hollandice imprimeretur, altera Ruthenis,
Petropoli postea addendis, vacua reservare-
tur. Ac vidi ipse aliquando in officina ty-
pographica Petroburgensi quamplurima sacri
codicis exemplaria candidis regiisque char-
tis sic impressa, ut dimidium paginae versio-

ni Batavæ insuntum , reliqua ejus pars vacua relicta esset. Cujus rei causam cum ab ejusdem officinæ correctore exquirerem, propterea hoc esse factum respondebat , ut Slavonica versio in altera paginæ columna Petropoli adderetur. Habuisse enim in animo dicebat pie defunctum Imperatorem, utrasque has versiones Hollandicam & Slavonicam uno volumine complexas emittere. nec commodius se hoc facturum putasse , quam si Hollandica separatim primo in Batavia, deinde Russica Petropoli curaret imprimenda. intercedente autem Imperatoris morte negotium esse interruptum. Atque hæc ipsa biblia sunt, quæ in novis publicis *Schiffbeckensibus* de anno 1722. num. 4. pro Moscoviticis falso venditantur , dum ita de illis relatum legitur : „ Der Czaar läſſet die „Bibel zu Amsterdam in Moscovitischer Sprache drucken, und zuvar auf einer Seiten, „damit auf der andern vvas beygeschrieben „oder annotiret vverden könne : den Satz „müssen sie nicht brechen, sondern alle bey- „behalten, vveil der Czaar entschlossen, die- „se Bibel nachdrucken zu lassen, und soll es „selben in die 60000 Fl. zu stehen kommen, nemlich, vvas angieng diejenigen „Exemplarien so gedruckt vvorden, mit denen Littern, die gesetzt sind. Mit dieser „Bibel habe der Czaar den Vorschlag, daß „eine jede Familie oder Haushaltung von „ihm ein Exemplar durch alle seine Länder „kauf-

„kauffen soll , worauf er eine Taxe setzen
„vvolle, für die große, mittlere und gerin-
„ge Standes-Personen, vvelches nach einer
„Calculation dem Czaaren ein Considera-
„bels aufbringen dörffte, so damit continui-
„ret vverden solte , so oft sich neue Haus-
„Gesinde durch Heyrahten vvieder setzen ;
„und in Summa keiner soll eine aparte Haus-
„haltung führen oder angehen, ohne eine
„Bibel, vvodurch der Czaar seine Nation ge-
„dächte vvas vveiser zu machen, so einfältig
„solte gehalten vverden , damit die Geistli-
„chen ihnen auch nichts anders einpredigen
„könnten, als vvas mit der Schrifft überein-
„käme, sowol alt als neuen Testaments, und
„vvas am meisten von dieser Nation zu ver-
„vvundern ist, daß die Geistlichen selbst zu
„diesem Werck Anlaß gegeben, vveil sie in
„vvenig Jahren mehr Erleuchtung gefunden,
„als alle die Zeit, da sie in ihrem Lande
„gleichsam in der Blindheit aufgevvahsen
„gevvesen, und nicht gedacht, daß einige
„Menschen von mehrerm Verstande, als sie,
„gevvesen. Hæc inquam nova publica Hol-
fatica de bibliis, quæ piæ memoriæ Imperato-
ris auspiciis in Hollandia prodierunt. quibus
hæc adjicimus, laudabile hoc Imperatoris in-
stitutum feliciter quidem inceptum, sed præ-
matura ipsius planeque intempestiva morte
proh dolor ! interruptum esse. Præter pau-
ca enim exemplaria, (h) in quibus Slavonica
L 5 æque

(h) Ex archivis, ut vocant, Imperatoriis, tria horum bi-
blio-

æque ac Hollandica reperiuntur, quæque paulo ante obitum Imperatoris e Petropolitana typographia sæpe repetito Imperatoris mandato exiverunt, (i) nulla propemodum conspiciuntur. Quæ causa est quod, quæ passim forte latitant exemplaria maximo pretio vendantur. Atque hæc ipsa sine dubio biblia sunt, quæ *Glückii* versionem continere vulgo putant: quippe quæ nunquam nec in Hollandia nec alibi evulgata est. (k) Talem certe quæ dialecto mere Russica conscripta sit, nondum impressam liquet. Nec talem fortasse *Gluckius* unquam aut confecit, aut in animo habuit conficere. quod nec fieri erat opus nec per antiquam Ecclesiæ Ruthenæ consuetudinem fortasse licebat.

Hæc de impressis Slavonicæ gentis codicibus. (l) De manuscriptis nunc pauca addam. Sunt

bliorum exemplaria nuper, ut audio, in Academicam bibliothecam translata sunt, quorum unum Slavonica & Hollandica continet, alterum duntaxat Slavonica, in tertio notis adjiciendis spatium relictum est.

(i) Relatum nobis est, pie defunctum Imperatorem festo quodam die, cum plurimos Ruthenorum proceres ad convivium vocatos secum haberet, misisse qui bibliorum aliquot exemplaria ex officina typographica peterent. quæ quidem allata inter accumbentes proceres divisisse, reliquosque ad ea emenda etiam atque etiam excitasse.

(k) Hinc constat errare eos, qui sacra apud Ruthenos vernacula, hoc est Russica lingua celebrari, bibliaque hac lingua legi tradunt: quod præter *Schvabium* Cap. II. dissertat. *Usserium* cit. loc. p. 246. aliosque plurimos fecisse video.

(l) Præter duas supra laudatas bibliorum Slavonicorum editiones,

Sunt autem sequentia. I. Biblia Slavonica; codex in pergameno scriptus, qui extabat in bibliotheca *Nicolai Heinsii* p. 1. catalogi. II. Biblia Slavica. Codex Ms. in folio in Lotharingia, Bibl. S. Michaelis ad Mosam ord. S. Benedicti. III. Vetus Testamentum lingua Slavonica caractere Cyrilliano, Bibliothecæ *Seguerianæ* p. 35. catalogi. Meminit quoque *Henricus Whartonus* in additamentis ad *Usserii* historiam supra laudatam p. 371. codicis sacri Slavonici manuscripti, quem in bibliotheca quondam *Lambethana* ipse conspexerit: his verbis utens: Porro versionem & Liturgiam Cyrillicam hodiernum extare vero non est absimile. Amplissimam enim librorum Slavonicorum copiam in catalogo bibliothecæ *Seguerianæ* videre est. Extat etiam manuscriptum in bibliotheca *Lambethana*, codex lingua & literis Slavonicis (quales a Cyrillo inventi dicuntur) pulcherrime exaratus. Illum animadverti continere acta apostolorum, quibus titulus est, *deania Apostolesca*, (emendatius hic legendum *dieania Apostolska*, quæ verba latine redduntur *Acta apostolorum*) & alia quædam, forsitan epistolas Pauli canonicas & apocalypsin cum liturgia ad finem addita. An versio Cyrillo debeatur nec ne, non habeo quod affirmem, cum linguam minus intelligam.

§ 7. No-

tiones, Ostroviensem scil. & Moscuensem in folio, habetur quoque editio in octavo nescio quo loco, characteribus satis nitidis impressa, quam Petropoli olim inter cæteros Ruthene scriptos libros apud clarissimum Domin. Professore Grossum me conspexisse memini.

§ 7.

Novi Testamenti editionum major est numerus. *Saubertus in prolegomenis ad varias lectiones S. Matthæi p. 48.* mentionem facit Novi Testamenti una cum Psalmis nescio qua forma editi absque loco & anno; hisce ab eo „verbis descripti: Qua ego, inquit, usus sum „versione, typis itidem exscripta, sanctorum- „que auctorum Novi Testamenti librorum „ruditer ac sine omni arte formis ligneis in- „cisis imaginibus paslim insignita, ea uti nul- „lum indicium vel anni vel loci, quibus ex- „cusa fuerit, quantum deprehendi, præ se fert, „ita eandem Moscovii alicujus usibus inser- „viisse atque ex Russia nescio quo fato in Ger- „maniam translatum fuisse pene extra dubita- „tionis aleam pono. Sane enim coriaceum „compaginis involucrum, Moscoviticis voca- „bulis atque characteribus ex uno latere, „quod frontispicium libri tegit, est designa- „tum. Et præterea imagines, quas dixi, arti- „ficem Moscovium arguunt &c. Nec levi „suspicionem nitor, ipsum hunc codicem in æ- „de aliqua sacra forte ab ipso Popa s. antisti- „te sacris in ecclesiis prælectionibus fuisse ad- „hibitum. Atqui in nostro codice præter „Novum Testamentum totum, in quo tamen „epistolarum ordo paulo est transpositus, Ja- „cobi, Petri, Johannis & Judæ epistolis ante „Paulinas, immediate post acta Apostolorum „collocatis, præfatio singulis Novi Testa- „menti libris ex Theophylacto aliisque pa- tri-

„tribus Græcis ab initio adjuncta est: etiam
 „conspicitur in principio libri caractere
 „Moscovitico ex V. T. solum Psalterium Da-
 „vidis, quod præ aliis antiqui fœderis scriptis
 „divinitus inspiratis in sacris Rusficis maxime
 „fuisse usitatum discimus ex Oleario &c. Pa-
 „riter in nostri codicis epigraphe Cap. XIII.
 „epist. ad Romanos hujusmodi ceræ & qui-
 „dem miniatulæ gutta notata extat. Quæ
 „omnia produnt profecto librum illum, si
 „non ex ipsis templi adytis ac sacrariis, saltim
 „ex privatis Russorum scriniis ereptum ad
 „nos pertigisse: Hæc clarissimus *Saubertus*
 de suo, quem possedit, Novo Testamento, de
 quo nobis quidem nihil constat, in prolego-
 menis commemorat. In libro ipso subinde
 varias lectiones ex Slavonica versione petitas
 affert. quæ tamen circa nomina propria ut-
 plurimum versantur, doctissimumque virum
 Slavonicæ linguæ vel legendæ vel intelligen-
 dæ non ad modum gnarum fuisse satis pro-
 dunt. Ita exempli causa pag. 64. ad Cap. I.
 Matth. vers. 11. *Ιωσίας δε ἐγενήσε τον Ιεχοναν*,
 hæc annotat: *Textualem lectionem probant Epi-*
phanus, Chrysostomus, Euthymius &c. His acce-
dit Moscovitius interpres qui tamen pro Jechonia
legit Echoniju. cum eadem tamen sit lectio
 Slavonica atque Græca. Slavi enim ac Rus-
 si, quod celeberrimum virum præteriit, *to* e
 in principio positum *ie* pronunciant. sic e. g.
Ecatharina efferunt *Jecatharina*; ego illius, *ieho*.
 &c Simili modo in his verbis *Iosias che rodi Echo-*
niju,

niju, h. e. Jofias autem genuit Echoniam το Echoni-
 nijū pronunciandum est Jechonijū. Ad Cap.
 V. Matth. v. 47. το : τελωναι ετω a Moscovi-
 ta reddi putat εζαιρηνυν : cum sic tamen verba
 Slavonice reddantur : *aschtsche bo liubite liu-
 baschtschich vvas : kuiu msdu imate, ne i mitareli*
 (credo legendum *mitari*, ita enim ubique alias
 οι τελωναι appellantur) *toschde tyvorat?* h. e. &
 si amatis amantes vos, quale præmium habe-
 bitis, nonne vectigalium redemptores hoc fa-
 ciunt? Cap. VIII. v. 5. ad verba τω Ιησϋ &c.
 Moscovita, inquit, reddit δε εμσκαπερναμα.
 Nos vero ita scriptum invenimus *vvschedsche-
 sche jemu vvkapernaum* h. e. eunte autem illo
 Capernaum. Ad Cap. VIII. v. 15, & quidem
 ad verba διηκονει αυτοις, Moscovius, ait, σλεδα-
 γε εμσ. Sed vera lectio est *isluschasche jemu.*
 h. e. & ministravit ei. Cap. X, v. 25. pro *vveel-
 zervula* falso legitur a Sauberto βεολζεβυλα, in
 his verbis *aschtsche gospodin domu vveelzervula
 nar ekoscha, kolmi patsche domaschna jeho?* h. e. si
 dominum domus beelzebul vocarunt, quan-
 to magis eos qui de familia ejus? Cap. XIV. v.
 34. το Γεννησαρετ a Slavo non redditur γεννησα-
 ρετ, ut ille putat, sed *semliu genisaretsku* in his
 verbis : *i preschedsche proidoscha vvssemliu genisa-
 retsku.* h. e. & proficiscens pervenit in terram
 genesaret. Cap. XXI. v. 1. το Βηθ Φαγη non legi-
 tur Slavonice Βυθ Φαγισ, sed *vvnvythsphagiju.*
 Cap. XVII. v. 64. ad verba ετως εκ &c. Sau-
 bertus hanc notam addit : Moscovius habet
 τακωλη νεβοζμογοστε. Sed enim vera hic est
 lectio

lectio. *i glagola Petrovvi takoli nevvesmogoste ied-
dinago Tschasa pobdieti somno h.e. & dixit Petro
itane nequitis unam horam vigilare mecum?*
Lelongius in biblioth. sacra (p. 442.) memi-
nit Novi Testamenti ex Græco lingua & li-
teris Moscoviticis impressi, ruditer ac sine ar-
te, formis ligneis incisus imaginibus insigniti,
in quo singulis N. T. libris præfatio ex Theo-
phylacto aliisque patribus Græcis ab initio ad-
iuncta sit, cum Psalterio Davidis in folio, abs-
que anno & loco in Bibliotheca Basileensi ex-
tantis. a) Eadem pagina meminit Testamen-
ti ex lingua Græca de novo translatis in idioma
Rutheno-Slavonicum dialecto Moscovitica
studio monachorum S. universitatis in cœno-
bio adventus S.S. & vivifici spiritus fraterni-
tatis spiritualis Vilnensis, religionis Ortho-
doxæ Græcæ, a quibus Theodorico Sapiehæ
Subcamerario Witpescio &c. nuncupatum
est, cui præmittitur Psalt. & cant. canticorum
&c. Vilnæ in 8 1623.

Inter reliqua Nova Testamenta recen-
set *Lelongius* Glückianum illud falso extare
creditum, idque Moscuæ ao. 1702 impres-
sum esse asseveranter tradit: testimonio in
primis Hungari nescio cujus eruditi nixus,
quem non dubitare ait, quin versio sit *Ernesti
Glückii* qui post expugnatam Narvam capti-
vus Moscuam deductus, paulo post Russorum impe-

(a) Quæ de literis hic Moscoviticis quibus N. T. impressum
scribit, de dialecto item Moscovitica qua sequens N. T.
consignatum esse commemorat, lectoribus se offerunt: ex
supra dictis falsa esse constat.

imperatorī 6000 imperialium annuo salario suam addixit operam ut illustrem juventutem Russicam in bonis artibus instrueret, & libros nonnullos eximios, veteres ac recentiores in linguam Russicam ex aliis idiomatibus converteret. Addit denique initium transferendi a N. T. factum esse. His jungo Novum Testamentum quod in catalogo librorum Moscuensium nondum edito reperitur A. M. 7188. adeoque circa finem seculi decimi sexti impressum n. 773. Wendicæ & Croaticæ dialectus Testamenta sequentia nobis pandit Lelongius.

- I. Novum Testamentum Vandalica lingua in bibliis Polyglottis.
- II. Croaticum in bibl. Electorali Dresdensi.
- III. Novum Testam. lingua Hartvatschim s. Croatica, characteribus Cyrillianis &c. interprete Primo Trubero, in 4. Tubingæ: ex offic. Georg. Grappenbachii. 1553.
- IV. Idem ibid. ex offic. Raxsti 1557.
- V. Idem nuncupatum Alberto Marchioni Brandenburgico. 2 Vol. 4. ibid. 1565.
- VI. Idem literis Cyrill. Wolfgango Comiti Palatino Rheni, interpret. Trubero, Staton. Dalmat. & Stephano consule Istriæ. 1563; ibid. 4.
- VII. Idem 2 Vol. 8. ibid. 1577.
- VIII. Idem literis tum Glagoliticis tum Cyrillicis 2 Vol. 4. ibid. 1581.
- IX. Nov. Testam. Croatice characteribus Glagoliticis 4. Tubing.

His denique adungere placet tres Novi Testamenti editiones, quas ipsi in manibus habuimus, seduloque perlustravimus. Ex his duas priores nobiscum ex splendidissima sua librorum supellectibili perhumaniter communicavit Venerandus Vir, Theologus Hamburgensium celeberrimus, Joh. Christ: *Wolffius*. quarum prima hunc præfert titulum : Kniga nowago sawieta wnei sche Psaltir blagoschi-naiem Proroka i Tzara Davida , blago slo-weniem bsie. prewed ego mlti Gospodina Otza Innokentia Risiela ml. bo. Archiman-drit &c. labri kiewo Petzscharskoi : perwoe typom isdade w liet ot roschestwa Christo-wa a ch i a. h. e. 1630. Mesetz Dekembr. In-dicta 20. h. e. liber novi Testamenti in quo & Psalterium benedicti Prophetæ & Regis Davidis , benedicente Deo , precibusque suis auxiliante Domino, Patre Innocentio Ri-siela , divina gratia Archimandrita &c. in monasterio quod Kioviæ est Pezarskiensi : primum typus editus , anno post nativitatem Christi 1630.

Locus ubi impressus est hic N. T. liber in fronte illius non comparet. In extrema ta-men pagina (b) his verbis indicatur. Nape-tzschatana bist kniga sia , w'pra voslavvnoi i svviatoi vvelikom Lavvrie Kinovviakiovvo
M Petz-

(b) Solet enim plerumque in libris Slavonicis impresionis locus in calce poni. quod non observasse credo Lelongium aliosque, qui multis S. S. codicibus, loca, ubi typis exscripti sint, non adjecta, persuadere nobis volunt,

Petzscherskago, Stauropiegium Archiepiscopa, Konstantinopolskago, Patriarchi vvsclinskago. h. e. typis exscriptus est liber hicce in splendido & sancto magnoque Monasterio Kioviensi Petzsarskiensi, Stauropiegio, Archiepiscopo Constantinopolitano, Patriarcha Orientali. Cœterum præter figuras aliquot ligno insculptas, nihil singulare hic codex habet. Calendarium quod in fine adjectum est, eleganti manu, colore rubro nigroque pictum, itemque lectiones Evangeliorum & Epistolarum secundum usum Græcorum, & reliqua eodem modo, quo cœteræ Novi Testamenti editiones exhibet. Præmissa est brevis præfatio ad lectorem, quæ nihil tamen notatu dignum complectitur. In principio Evangelii Matthæi, figura crucis Christi a Constantino Magno in cœlo visæ, cum adscripto verbo *ⲙⲉⲛⲁ*, conspicitur: deinde paginis aliquot interjectis, compellatur lector, ut errores forte commissos benevole, excuset & corrigat: (his quidem verbis: *Asche koe pregrieschenie vv knisie sei obraschtscheschi Liuboviu ispravvi, i proschtscheniju nasche nedosto instivo spodobi. &c. h. e. sicuti errores fortasse inveneris pro humanitate corrigas, &c. Notandum hoc est singulis epistolis Paulinis cœterisque annum quo scriptæ sunt in calce adscriptum inveniri.)*

Altera, quam Venerandi Wolffii Bibliotheca nobis suppeditavit, editio Novi Testamenti-

menti Slavonica lingua scripti hunc habet titulum : Bo Slavvu svviatia edinoschtschnia, schivvotvvoraschtschia i nerasdielimia Troizi, otza i sina, i svviatago ducha, Povvelieniem, blagotschestivvieischago, vvelikago Gosudara naschego Zzara i vvelikago Knisa Petra Alexievvza, vvseia vvelikia i malia, i bielia Rosii samoderschtza : Priblagorodnieischem Gosuderie naschem Tzarovvizzie i vvelikom Knesie Alexii Petrovvitzii : blagoslovveniemische Preosvvaschtschennich Archiereevv Meschdupatriarschestvvom, napetschatafa, blagodochnovvennaja kniga sia novvago savvieta, vvtzarstvviuschtschem vvelikom gradie Moskvvie : vvlieto ot sotvvorenia mira 7210. ot roschestvväsche poploti boga slovva 1602. Indicta 10. mense Februario. h. e in gloriam unius substantialis, vificantis & indivisæ Trinitatis, Patris & Filii & sancti spiritus, jussu Christianissimi, magni Domini nostri Zzaar, & magni Ducis Petri Alexiovitzii, totius magnæ & parvæ & albæ Rusiæ autocratoris : & maxime illustri profapia orti, Domini nostri, Zaaris filii Alexii Petrovvitzii ; benedictione autem sanctissimorum Archisacerdotum, Patriarcharum locum tenentium, impressus hic liber benedictus N. T. in Czareensi magna civitate Moscua, post natum Christum 1702. Ornatus & hic liber est figuris, æri, ut videtur incisis, minus elegantibus. Singulis distichon Slavonicum adscriptum legitur. Ita c. g.

M 2

ima-

imagini, S. Matthæum adumbranti, hoc subscriptum est.

Evangelie Matthæi sujat pifasche

Roschdschasa vuploti Boga vvosvieschtschafsche.

h. e. Evangelium Matthæi sanctum scribens, carne induti (vel quicaro factus est) natales describit.

Pauli Apostoli imaginem hi versus comitantur. Pavel isbrannii iasikom utzschitel

*vv'vvieru Christovvu mudr basch lo-
vvitel.*

h. e. Paulus electus linguarum doctor sapientiam vestram sub fidem Christi redigit.

Acta Apostolorum præcedit imago Christi crucis ligno affixi: subjunctis his versibus:

*Bog Tzschelovvek bist Tzschelovvieka radi
Raspiat na Krestie mira griech sagladi &c.*

h. e. Deus homo factus, hominum causa cruci se affigi passus est, ut peccatis mundum liberet.

Singulare hoc codex habet, quod Apocalypsis Johannea in aliis codicibus reliquis scripturæ Novi T. libris juncta, hic plane jungatur; post calendarium demum, catalogum festorum &c. reperiunda. (c) Possem hic quoque subjungere codices N. T. manuscri-

(c) Recentissima Novi Testamenti sine dubio editio est, quæ in forma quarta ao. 1725 Petri Magni, Patris patrum, ut in titulo est, jussu lucem vidit: parum aut nihil a reliquis diversa.

scriptos, variasque quatuor Evangeliorum, quæ separatim multoties prodierunt, editiones, quorum aliquot etiam manuscripta in Moscuensi bibliotheca dantur. sed ne prolixior in hujusmodi scriptis enarrandis fuisse videar: omiſſis reliquis, recentissimam duntaxat Psalteriorum editionem brevibus significabo. Prodiit illa Petropoli jussu Catharinæ Alexievnae, Beatæ memoriæ Imperatricis anno ab orbe condito 7234, post Christum natum 1726. fol. Sequitur titulum Symbolum sancti *Athanasii*. ubi hæc inter alia verba occurrunt: Quæritur. Potzsche somu posnavvaietſa Duch ſvviatii ot otza i ſina? h. e. quomodo dignoscitur spiritus sanctus a patre & filio? Respondetur: po ypoſtaſiechi: poneſche ieſt iſchodaſchtsch: h. e. per hypostasin, quia est procedens. Huic symbolo jungitur brevis instructio, quomodo iis, qui sacra cruce se ſignant, digiti componendi ſint; quod ita fieri jubetur, ut cum pollice priores duo digiti committantur: ne, ſi aliter fiat, S. trinitatis myſterium dividere nos velle videamur. Totum Psalterium in viginti, ut ſolet, kathismi, ut Slavonice vocantur, h. e. ſeſſiones dividitur, quarum modo duæ, modo tres, pro ſanctitate, in Eccleſiis populo præleguntur. In calce conſpiciuntur variæ cantiones ſacræ, & Pſalmi ſelecti, diebus ſectis recitandi. Deinde instructio & regula ſanctorum patrum, quomodo ab eremitis, monachis & Chriſtianis

nis quibuscunque Psalterium (d) canendum sit. Occurrunt denique preces & troparia morientium & mortuorum statui accommodata, atque a parochis recitari solita. &c. Totus hic Psalmorum liber, instructus est Tolkovvanie, h. e. interpretationibus varii generis, ex Eusebio, Theodoreto, Athanasio, Chrysostomo, aliisque patribus desumptis. In fine ejusdem præscriptæ sunt preces Pomianik dictæ, quas pro omnibus fundere Christianus debet. Psalterii quidem, Russica lingua consignati, mentionem infert *Usserius* cit. loc. pag. 221. sic scribens: *Russi sua lingua habent Psalterium Davidis, quod apud Ostracenses impressum est, N. Testamentum, Acta Apostolorum, Pauli epistolas omnes, ut est in narratione de religione eorum ad David. Chythræum anno 1581. scripta p. 236. &c.* Verum in hoc æque fallitur Vir doctus quam qui tota biblia Russice seu Moscovitice translata extare putant.

§ 9.

Antequam historiæ meæ filum abrumpam, ne-

(d) In totum Psalterium concordantias quas vocant ephori sui D. ILINSKII, Rutheni hominis, ope adjutus olim concinnavit illustrissimus CANTEMIRIUS, Moldaviæ quondam Principis filius natu major, easque piæ memoriæ Imperatrici Catharinæ manuscriptas obtulit, quæ imprimi eas statim jussit: nondum tamen, quod sciam, editas.

necessum esse arbitror, intolerabilem illum, qui Ruthenis vulgo exprobrari solet, bibliorum V. T. contemptum, fabulam esse ostendere. Præter alias enim errores Ruthenæ Ecclesiæ cum summa injuria temere impactos, & hic affingitur, quod Vetus Sacri codicis Testamentum pro impuro, obscænisque historiis sca- tenti libro habeant, planeque indignum il- lum judicent, qui templis, Divino numini consecratis, nihil que profanum admittentibus inferatur. Sic enim Olearius in citato suo li- bro p. 276. scribit. Die heilige Bibel haben sie &c. aber es ist seltsam; sie lassen niemals die gantze Bibel in ihre Kirche kommen, sagen, es vvären im alten Testament viel garstrige unkeusche Sachen, vvodurch die Kirche, so ein heiliger Ort, könne verunreiniget vver- den, haben daher nur einige Schrifften der Propheten, neben dem neuen Testament vvelche sie darin tractiren. In Häusern aber ist vergönnet die gantze Bibel zu haben. His propemodum respondent illa auctoris des veränderten Rußlandes: Ich habe in keinen Kirchen und Klöstern das alte Testament gesehen, wol aber das Neue Testament, auf dessen Band und Schmuck sie ein Grosses wenden, das alte Testament aber, ausser dem ersten Buche Mosis, glauben sie zur Er- bauung der Gemeine nicht nützlich zu seyn. Verum inane hoc figmentum est, vel a ma- levolis in Rutheni cœtus opprobrium exco-

gitatum, vel ab iis, qui rerum Ruthenarum non bene gnari sunt, profectum. Nam etsi moris non sit, Vetus Testamentum in templis asservari, ac populo prælegi, non magis tamen propterea in S. S. injurii dicendi sunt Rutheni, quam Evangelici, aliive religionis generi addicti, apud quos Evangelistarum & Apostolorum duntaxat scripta publice in concionibus leguntur atque explicantur. Diffiteri interim non possumus multo majori plane in pretio honoreque apud eos Novi, quam Veteris Testamenti, sive fœderis codicem haberi, quem sane illi non secus venerantur ac colunt, quam vel Alcoranum suum Turcæ, vel suos divinæ legis libros, quos Thora, vocant, Judæi. De priorum vix tolerando novi fœderis cultu clariss. *Nicolaus Bergius* in sæpe allegato libro, capite decimo, quo de Sacra Scriptura aliisque Ruthenorum sacris libris edisserit, sequentibus testatur. „Hic jam, inquit, commoda „se se offert occasio, differendi de libris, quorum „usus in templis ipsorum. Primo loco „nominanda S. Scriptura N. T. &c. Hic autem paulo curatius inquirendum in partes „illas Scripturæ S. quas templis inferunt : „quas inter eminent quatuor Evangelistæ (Ruthen. *Evangelie*) qui MSt. (e) & splendide com-

(e) Nescio tamen ane impressi quoque in altaribus hoc
mo-

compacti laminis argenteis ornati, in altari-
bus syndoni involuti, inveniebantur: tam
sancte habiti, ut non nisi signo crucis pri-
mum muniti, & peculiari amiculo manu in-
voluta, contrectare eadem ausi fuerint. Sed
acta Apostolorum & epistolæ (Apostol ipsis
dictæ) in cathedra ecclesiastica (f) reponun-
tur.

M 5

tur.

modo asserventur. Ipsi, ni fallimur, impressum aliquando
in altari jacentem in nescio quo Rutheno Tzerque
f. templo offendimus.

(f) Per cathedram Ecclesiasticam non credo intelligere hic
suggestum quem nos vocamus sacrum, sive locum illum,
quo verba facere ad populum parochi nostri solent:
quippe qui ignotus, nec in usu est Ruthenis, nullibique pla-
ne locorum, quam in duobus vel tribus ad summum, quæ
Petropoli excitata sunt, quæque, dum viveret, ipse frequen-
tare solebat cum Augustissima sua conjuge Gloriosissimæ
memoriæ Imperator, templis, Petrino scil. Paulino &
Sanct. Trinitatis (Ruthen. Troiza dicto) conspicitur. In-
gentem quippe horum suggestuum, sermonumque qui ad
populum circumstantem publice haberi solent, utilitatem
ex merito secum perpendens pius Imperator, eorum
usum in populo suo incipiebat introducere. Unde jam tum
ipso vivente sæpius in templo S. Trinitatis a Summe Ve-
nerando Præsule Theophane aliisque Slavonica lingua ha-
biti ac recitati sunt sermones, quibus Cæsar ipse cum pro-
ceribus suis, magna populi multitudine cinctus inter-
fuit, quorum nonnulli etiam typis mandati extant. Alio-
qui his locis, quæ orationibus sacris reciandis dicata sunt,
publicis, Rutheni carent. Qua propter nec poterat hæc
spectare auctor: sed respicit hic potius pulpitem illud cui
acta apostolorum, alique N. T. libri, inter prælegendum
incumbunt, non adeo erectum, sed ad teriam magis recli-
nans, aliaque quam qua suggestus nostri sunt forma præ-
di-

tur. Psalterium Davidis (g) cum variis san-
ctorum liturgiis & patrum fragmentis, licet
illi defuerint, ad manus esse debent.

ditum: conf. Leon. Allat. & alios de Templis Græcor. ut
item Berg. p. 88. ubi de nomine *τραπεζα* verba facit.

(g) Psalterium Davidis frequenter lætitant nec de manibus
propemodum reponunt Rutheni.

FINIS LIBRI PRIMI.

AD
LIBRUM PRIMUM
HISTORIAE VER-
SIONUM
SLAVONICARUM
ADDENDA
ET
CORIGENDA.
AD CAP. I. §. 7.
DE
CODICE BIBLIORUM OSTRO-
VIENSI.

Quæ de codice sacro Ostroviensi,
diligenter quidem illa, at minus
tamen, ob codicis illius defectum,
accurate supra tradidimus, iis jam
nunc, postea quam librum ipsum ex voto tan-
dem nacti sumus & inspeximus, nonnulla ad-
dere visum est. Præter omnem enim spem
expectationemque nostram accidit, ut cum
celeberrimum nuper *Fabricium* nostrum, Vi-
rum omni præconio majorem, salutandi gra-
tia accedens, de Slavonicis bibliis ex eo quæ-
rerem:

rerem: non modo se possidere affirmaret codicem biblicorum Slavonicorum Ostroviensem, excelebrati quondam nominis Theologi *Danielis Severini Sculteti* Hamburgensis bibliotheca comparatum: sed &, quæ summa est Viri humanitas, inque omnes literatos homines propensio, mecum se libenter communicaturum, si opus esset, promitteret. Quod cum lubentissime acceperem: ad conferenda ea cum aliis editionibus statim accessimus, atque hæc inde notatu digna in candidi lectoris usum excerpsimus & enotavimus:

„Titulus libri hic est. Biblia (с. ввѣвѣліа) сиріетъ кни́ги вѣтѣхъ и новѣхъ савѣта по-
 „ясѣку словѣнску отъ еврейска вѣллинскіи
 „ясѣк седми деѣатъ и двѣиѣма благоумудрими
 „превѣдники: прѣсѣде вѣоплоѣше господа и
 „спасѣтеля насѣхѣго Іс. Ха. т. і. лиѣта, насѣ-
 „лаѣмоѣ повѣлиѣніѣ Птолѣмеѣ Philadelpha
 „Тзара Егѣпѣтска превѣденѣго свѣду
 „сѣтѣсѣчаніѣмъ, и прѣлѣсѣчаніѣмъ ѣѣліко
 „моѣсѣтѣшѣно, по моѣсѣтѣсѣхіѣю боѣсѣхіѣю
 „по слѣдовѣвѣа, іисправѣвѣа вѣліѣто повѣ-
 „оплоѣсѣсѣніѣ господа бога и спѣа насѣхѣго
 „Іс Ха. а ph pa. н. е. Biblia hoc est, liber
 „veteris & novi Testamenti ex Hebræa in
 „Græcam linguam septuaginta duorum Theo-
 „didactarū interpretum ante incarnationem
 „Domini salvatoris nostri Jesu Christi, tre-
 „centesimo octavo anno, intento mandato
 „Ptolomæi Philadelphi Regis Ægyptii, con-
 „fecta versione, quanta fieri potuit diligen-
 „tia

„tia expressa, & correcta, anno post incar-
 „nationem Domini salvatoris nostri Jesu
 „1581.

Ea, quæ titulo averſa eſt, pagina præter va-
 rios verſus Slavonicos, ſacræ ſcripturæ, ſeré-
 niſſimique Editoris laudem ac præconia con-
 tinentes, Volhiniæ Principis *Constantini* inſi-
 gne, ex tabula, ligno inſculpta, expreſſum, &
 his quatuor libris ^{KK} _{KO} circumdatum, conſpici-
 tur. His poſtea ſuccedunt tres præfationes
 toti operi præmiſſæ. Prima eſt oratio Eu-
 chariſtica ab ipſo ſereniſſimo Duce *Constantino*
 Græca lingua, cui Slavonica e regione adje-
 cta eſt compoſita, qua Deo optimo maximo,
 pro auxilio in his bibliis edendis ſibi præſti-
 to agit gratias: quæ oratio ſic orditur:
 Θεε πατερ παντοκρατωρ αιωνιε αναρχε και παν-
 τοδυναμε, συ εν μονος αθανασιος, και παιδρυ-
 νων αιδιως, ουθεν εν Γειτνιαζων εν σοι &c. Po-
 ſtrema hæc ſunt, digna, ut opinor, quæ ad-
 ſcribantur: Καγω Κωνſταντινος, αγορευωμενος
 και εν αγιω βαπτισματι βασιλης, χαρις σω-
 τηρος ημων Θεε Δεξ Οσροβιας, βοηβοδας Κιοβιας
 και προεδρος Βολινδιας, τοις δε εκλελεγμενοις &c.
 ποθεινως αγορευω, οτι εν ευλογια και οικτιριω
 και Φιλανθρωπια Θεε ηξιασθην αρχη ποιησαι,
 και ιδειν με εν το τελος, ενεκεν τς παροντος, ον υυν
 γαρ υμιν πανταχθ θεωρησθαι ως εν τετυπομενην
 παλαιαντε και νεαν Διασθηκην δηλασθαι.

Εν ΘεωΦυλακη πολει και αρχηκια ημων Ο-
 σροβιας εν Βολινδια, ελει απο κλισεως κοσμου επτα-
 χηλιος

χηλιοστω ογδοηκοστω ενατω. Καὶ χεῖς γο-
 νιας χηλιοστω, πεντακοσιοστω, Ογδοηκο στω
 πρωτω, Εοηδρημιωνος ισαμενς. Horum ver-
 borum versionem jam supra pag. 24. ex *Le-
 longii* Bibliotheca desumptam, dedimus; mi-
 nus tamen in nonnullis accuratam. Primo
 enim verba illa Græca: ὅτι ἡξιωθην ἀρχηποιε-
 σαι καὶ ἰδεῖν με ἐν τῷ τελος, non vertenda sunt:
quod dignatus sit Deus, qui me in hunc finem prin-
cipem constituit, ut hoc opus absolutum viderem,
sed ita potius, quod dignus habitus sim, qui ἔ
initium facerem, ἔ finem etiam viderem præsen-
tis instituti. Verba enim illa ἀρχη ποιησαι
 omisso per typographi & correctoris negli-
 gentiam v corrupte hic leguntur pro ἀρχην
 ποιησαι: quod clarissimus *Lelongius* forte non
 animadvertit. nostram autem veram esse le-
 ctionem Slavonica probat versio: quæ ita ver-
 tit: *Spodobichsa natschalo poloschiti i sobroschenie*
vvidieti diela sego. h. e. dignatus initium facere, ἔ
finem videre operis hujus. Deinde, quod supra
 jam p. 25. ostendimus, pro septies millesi-
 mo octingentesimo primo, ponendum est, octogesi-
 mo nono, pro quingentesimo primo, quingentesimo
 octogesimo primo. Tertio omittenda non erant
 postrema verba Εοηδρημιωνος ισαμενς: quæ
 mensem, quo absolutum hoc opus est, Au-
 gustum significant.

Sequitur altera præfatio, eundem ut
 videtur, *Constantinum* Ducem habens aucto-
 rem: eo diligentius a nobis recensenda,
 quod & rarissima dignissimaque scitu conti-
 neat,

neat, &, quoniam mera Slavonica conscripta est, ab omnibus qui de Slavonicis bibliis memoriæ prodiderunt, *Lelongio, Usserio* aliisve, ob linguæ Slavoniæ imperitiam intacta relictæ sit. Primum hoc notandum est, quod principio præfationis refert: eo, quo biblicorum edendorum opus suscepit, tempore, nullum nec se habuisse, nec in dominio plane ipsius inventum esse Slavonico sermone conscriptum, quem in consilium adhiberi potuerit, codicem. Accidisse tamen postea non sine maxima sua voluptate ut ex Russicis oris ea ipsa quæ Magni *Russorum Ducis Wolodimiri* temporibus, ante quingentos jam annos in Slavonicum sermonem translata sunt biblia, *Garaburdii* cujusdam opera tandem nactus sit. Verba ipsa Slavonica digna sunt quæ apponantur: Ibo i knig glagolemich wiwlia,; w'iwod sego diela,; natzschalstwom neimiechom, dabina schemu,; iswoleniju knatzschalstwu sego sodieania,; wowsem bila dowolna. noi wo wsiech stranach rodu naschego,; jasika Slawenskago,; nisch jedina obrietesa sowroschena w'siech knigach wetchago lawieta. Tokmo ot blagotschestiwa i w'prawoslawii isradno siatelnâ Gosudara i welikago Knasa Ioanna Wasiliewitza Moskowskago i protzschaja,; bogo isbrannim muschem Michailom Garaburdoju,; Pisarem welikago knastwa litomskago,; sêpritoschnim moleniem isproschenuju spodobichomsa priati sobroschenuju

,,vvi.

„wiwliu f'gretscheska jafika sedmi defat i
 „dwiema prewodniki, mnoſchae piati ſot
 „liet na ſlowenskiu prevvedenuju jeſchtsche
 „ſavvelikago Wladimera krestivvschego ſem-
 „liu Ruskiju. Taſche innich vvivvlii mno-
 „go isobritochoſom &c. h. e. ut & liber, vo-
 „catus biblia, initio ſuſcepti hujus negotii (ſci-
 „licet bibliorum edendorum) non ſuppetiit,
 „qui noſtro propoſito, cum hoc incipere-
 „mus, omnino ſuffeciſſet. Sed & in omni-
 „bus partibus gentis noſtræ Slavonica lin-
 „gua conſcriptus nec unus codex invenieba-
 „tur omnibus Veteris Teſtamenti libris con-
 „ſtans. Tantum a ſumme religioſo & glo-
 „rioſiſſimæ memoriæ Auguſtiſſimo Domi-
 „no & Magno Duce Johanne Waſilovvitzio
 „Ruſſiæ & reliqua: per Deo electum virum
 „Michaelem Garaburdium, ſcribam Magni
 „Ducis Lithuani, ſedulis precibus digni ſu-
 „mus habiti accipere integra biblia ex ſe-
 „ptuaginta duorum interpretum Græca ver-
 „ſione, ante quingentos & ultra annos Magni
 „Wolodimiri, qui Ruſſicam terram baptizan-
 „dam curavit tempore, in Slavonicam linguā
 „translata. “Hæc inquam eſt aſſertio *Conſtantinæ*
 Ducis de primis, lingua Slavonica conſignatis,
 bibliis: qua lucem ea accipiunt & confirman-
 tur, quæ, tacente hic hiſtoria, de prima Slavo-
 nica verſione, ejusque auctoribus & antiqui-
 tate, dubitanter quandoque in hiſtoria no-
 ſtra tradidimus. Novumque argumentum
 hoc nobis præbet neminem præter *Methodi-*

um Moraviae Antistitem, cum *Cyrillo* fratre, Slavorum biblia, eaque non de vulgata, ut Pontificii & nostratum aliqui falso putant, sed Graeca septuaginta virali versione conversa, adornasse. Tametsi enim Augustissimi Russorum Imperatoris, cujus sub auspicio Christiani facti Rutheni sunt, memoria; hoc est seculo post Christum natum decimo, primam Slavonicam versionem concinnatam a Principe dicatur: cum quidem *Methodius* ac *Cyrillus* seculo, post Christum natum, nono vixerint: certum tamen est, ex ipsis etiam Russorum annalibus, aliisque multis circumstantiis, non aliam quam *Methodianam* versionem a Principe hic significari. Cumque aliis fortasse multis Princeps, eadem aetate eodemque tempore *Wolodimirum* *Methodiumque* vixisse credidit; non longo certe spatio temporum a se distantes. Sequitur hinc etiam quodammodo vera esse, quae clarissimus *Whar-tonus* in additamentis ad *Jacobi Ulsserii historiam dogmaticam* &c. p. 371. scribit: versionem & liturgiam Cyrillicam hodiernum verosimile esse extare. Cum enim Cyrillicam hanc versionem, a Russorum duce non sine multis precibus impetratam, in Ostroviensi nova versione conficienda vel in primis adhibitam esse appareat: vix dubitationem habere videtur, pleraque *Methodiani* codicis esse retenta, ut in nova adeo hac versione vetus quasi *Methodiana* ac *Cyrillica* superesse videatur.

Alterum hoc notatu dignum in praefatione
N nostra

nostra occurrit , præter supra commemora-
tum Slavonicum codicem, multa alia, variis
linguis ac characteribus (Slavon. raslitzsch-
nich pismen i jasikovv) conscripta biblia re-
perisse, eorumque normam ut sequerentur,
quatenus cum sacra scriptura consonent, in-
terpretibus mandasse. Tantam vero biblio-
rum versionum, ac codicum discrepantiam
deprehendisse, tam multa Scripturæ loca du-
bia, perperam scripta, ac depravata, ut maxi-
ma cura animique sollicitudine affectus sit,
parumque abfuisse, quin edendi biblicorum
consilium abjecerit. Huc tandem accessisse
varias hominum malevolorum calumnias, eo-
rumque qui susceptum opus adjuvarent,
paucitatem. Quæ omnia, gravissima licet
consilii impedimenta, non tanti tamen sibi
esse visa, ut animum plane desponderet, at-
que a consilio suo discederet. quin potius
ad rem, quam aggressus esset perficiendam,
alacriorem esse factum, certissima spe fretum,
fore, ut Deo adjuvante difficultates omnes
superet. Hac mente certos homines, litera-
rum peritos, quaque versum ablegasse. qui di-
versis terrarum orbis partibus, in his Italia,
Candia Insula aliisque remotissimis regioni-
bus peragratis, multisque Græcis, Serbicis &
Bolgaricis monasteriis visitatis: ad Vicarium
denique Apostolorum, Orientalis Ecclesiæ
Principem, sanctissimum Jeremiam, Archie-
piscopum Constantinopolis ac novæ Romæ,
pervenerint, incorruptum planeque emenda-
tum

tum ab eo bibliorum exemplar, cum aliquot Græcæ Slavonicæque linguæ ac literarum peritis interpretibus flagitantes. Quem quidem, Deo animum flectente, adeo propensum & obsequentem invenisse, ut & antiquum codicem bibliorum, a mendis omnibus purgatum & ad Slavonicam versionem conficiendam idoneos homines illis tradiderit Hæc cum latinis verbis exprefferim: in eorum, qui Slavonicam linguam intelligunt, gratiam Slavonico eadem sermone repetiturus sum. Segora-
 „di, *inquit*, poslanmi i pisanmi svvoimi mno-
 „go stran dalekich vvselennia prochoda: ja-
 „ko Rimskia predieli: tako ikandinskia O-
 „stroyvi, patzschesche mnogo monastirei
 „Grezkich Serbskich i bolgarskich, dasche i
 „ido samago apostolom namiestnika, (a) i
 „vvscha Tzerkvve vvoztotzschnia (totius Ec-
 „clesiæ orientalis) stroeniju Tzschinu natz-
 „schalnika, pretzschestnach (sanctissimum)
 „Jeremia (b) Archiepiscopa, Konstantina
 „grada, novvago rima (novæ Romæ) vvs-
 „lennia Patriarcha (totius orbis Patriarcham)

N 2

„vvi-

(a) Notatu dignum est Constantinopolitanum hic Patriarcham, non ut Romanus ille, Christi, sed modestius multo Apostolorum vicarium (Slavon: *Apostoloru namiestnika*) a Græcis appellari.

(b) Idem hic *Jeremias* est quicum Theologis nostratibus, in primis Tubingenfibus, Martino Crusio reliquisque de religione Græca & Lutherana epistolicum commercium intercescit, Græce ac latine postea Vitæbergæ majori forma impressum.

„vvisoko prestolnia Tzerkvve Doidoch, (ma-
 „gnæ προεδριαν habentis Ecclesiæ Antisti-
 „tem) trebuja sotschtschaniem i molienem
 „prileschnim, tako liudi nakasanih vvopisa-
 „niach, svviatich ellniskich i slovvenskich,
 „jakosche, i svvodovv dobrie i spravvlenich
 „(ut & versionem bonam & correctam) i po-
 roka svva vvsakago kromie svvieditelstvov-
 „vvanich &c.

Refert denique in præfatione Princeps, sese & codices & interpretes partim a Jeremia Constantinopolitano Præsule, partim aliunde ex animi sententia nactum, cum iis æque ac cum aliis multis sacrarum literarum peritis rem deliberasse: communique tandem suffragio optimum fuisse judicatum, septuaginta duorum Græcam versionem (c) utpote Hebræis maxime convenientem, quoad ejus fieri possit, summa cura diligentiaque vertendo exprimere.

Sequitur tertia præfatio s. pre de slovvie, ad omnes fideles & pie credentes Christianos directæ, quibus præfixa hæc sunt Scripturæ dicta Joh. V. *Scrutamini scripturas*, &c. & Matth. VII. *non omnes dicentes ad me Domine, Domine*: in qua præfatione præter cætera ad sacrum codicem pertinentia, utilitas, quæ maxima inde hauritur, eximiaque ejus auctoritas, & divinitas satis ample (tribus scili-

(c) Hanc versionem vocat *svvod drevvnago pisanja slavvnago*, h. e. versionem S. S. antiquam celebrem: addens hanc ipsam sibi videri reliquis omnibus magis respondentem Hebræis ac Slavonicis,

(scilicet foliis & dimidio) exponitur. Claudunt denique eam nonnullæ preces ad Deum Eucharisticæ, quibus hæc infra adjecta sunt: *Sia predeslovvania Skasanja &c. mnogogrieschnim Gerasimom Danilovvitzschem sostavleno bie* : h. e. hæc præfatio a peccatis pleno Gerasimo Danilovvitzschio composita est. Tandem coronidis loco additi sunt versus rhythmici Slavonici, triginta distichis constantes; quibus & *Wolodimiri*, Augustissimi illius Russorum Imperatoris, qui ad Christiana sacra Ruthenos perduxit & *Constantini nostri*, Serenissimi Volhiniæ Principis, quo Duce & auspice hæc biblia prodierunt, laudes decantantur: uti e. g. in hoc disticho:

Wladimer bo svvoi narod kreschtscheniem
prosvietil,

Kostantinsche blagorofumia pisaniem o-
svvietil.

h. e.

Wladimirus enim suam gentem baptisma-
te illustravit

Constantinus autem sacras & sapientia ple-
nas scripturas exornavit.

Carmen hoc excipit series ordoque librorum veteris & novi Testamenti, qui idem hic plane est, atque in bibliis Moscuensibus pag. 45. a nobis expositus. Desunt hic tamen summaria, quæ vocant, & præfationes, singulis veteris Testamenti libris illic in Moscuensi bibliorum editione præmissa. At in Novo Testamento eadem atque in Moscuensi codice

tum

tum numero, tum argumento summaria
 reperiuntur. Sola Apocalypsis heic etiam
 præfatione caret. Singulorum librorum fini,
 capitum, quæ in iis continentur, numerus,
 adjicitur. Tertio Maccabæorum libro hæc
 ad calcem adscripta sunt. *Hic tertius liber Mac-*
cabæorum in reliquis bibliis non invenitur nec in
Slavonicis ipsis (antiquis scilicet e Russia acce-
ptis) nec in latinis nec in Letticis (Slavonice
Latskich) tantum in Græcis & Bohemicis (Slavo-
nice Tzscheskoï.) Neque nos autem omittere eum
voluimus. Quibus ex verbis apparet præter
 cæteras multas bibliorum versiones Letticam
 quoque & Bohemicam jam tum extantes, no-
 stros adhibuisse. Ad finem codicis adjectum
 est calendarium Græcum: cum annexa pre-
 catiuncula Eucharistica, Græce ac Ruthenice
 conscripta, qua Deo optimo maximo pro in-
 cepto feliciter perfecto & absoluto gratiæ per-
 solvuntur. Extremum est typographi illud,
 τα μεν γαρ παροντα θεοδεκτα ιησυ ψυχολωγικα
 βιβλια παλαιας τε και νεας Διαθηκης τετυπων-
 ται υπο εμυ τε αμαρτολογατς Ιωαννης, τε θεοδω-
 ρυ υιυ, εκ της μεγαλης ρωσιας, εν θεοφυλακτη πο-
 λει ος ρωβια. ετει απο κηriseως τε κοσμου ζπθ και
 απο σαρκoseως τε κυριυ θευ και σωτηρος ημων Ιη-
 συ χειτς αφπα. βοδρημιανος ιε ημερα. h. e.
 Hæc præsentia sacra sancta & animam ducen-
 tia biblia, veteris & novi Testamenti typis
 exscripta sunt a me peccatis maxime constri-
 cto Johanne Theodori filio, ex magna Rus-
 sia in Deo custodita urbe Ostrovia &c.

Quod

Quod ad externam hujus, ex Celeberrimi *Fabricii* nostri bibliotheca splendidissima accepti, codicis formam attinet, paulo spissior est, quam Moscuensis, chartisque candidioribus ac subtilioribus impressus. Minus tamen correctus. præter varia enim, quæ in textum irrepsere, menda typographica, e Moscuensi postea editione sublata, voces sæpe vocibus, literæ literis implicantur, interpunctionum quoque parum diligenter habita ratione. quæ lectionem non nihil obscurant ac impeditam reddunt. Cæterum versionem ipsam a Moscuensi non differre, legendo animadverti, præterquam quod una & item altera vox interdum vel mutata vel addita sit. Possessorem quondam Ruthenum habuisse Fabricianum hunc codicem: partim ex inscriptis coriaceo integumento verbis, *Biblia Slovenskaja* h. e. *Biblia Slavonica*, partim ex Russice adscriptis in margine adnotatis, non obscure conjicitur. Idem etiam indicant guttæ cereæ plerisque Jesaiæ & Jeremiæ capitibus, in principio pleræque allitæ. Sic enim apud Ruthenos ubique in more positum esse accepimus, ut cereis hisce frustulis, ex consecratis in templo candelis, quæ vel altari imponi, vel sanctorum imaginibus appendi solent, desumtis, ceu notis quibusdam & characteribus lectionem suam distinguant. Quæ cum in veteri codicis hujus Testamento passim videantur, sedulamque possessoris, utpote Rutheni hominis, lectionem, in veteri æque, ac Novo Testamento

prodant : erroris aperte illi convincuntur, qui de Russorum sacris non bene edocti, vetus Testamentum, ut sordidum, multisque obscœnis rebus scatens ab iis reputari, ne dum legi inque manus sumi, in scriptis passim tradunt. Ita e. g. *Heineccius* in libro, *Eigentliche und vvrhaffte Abbildung der alten und neuen Griechischen Kirche* in scripto Part. II. p. 43. *Bey den Russen, inquit, finden vvir hierin eben diesen Missbrauch. Ihre vornehmsten Priester lesen dem Pöbel das neue Testament in ihren Sprachen vor: das alte Testament aber halten sie, vveil es nach ihrer Meynung ausser den Psalmen Davids viel ärgerliche Dinge in sich begreiffet, nicht einmahl vwürdig in die Hand zu nehmen, geschvveige denn öffentlich dem Volck vorzulesen.* confer quæ supra ad calcem primi libri, super hac controversia contra clarissimū *Olearium* differuimus. Quanta cæteroqui raritate *Ostroviensis* hæc editio, vel in *Russia* ipsa hodie vix investiganda, se commendet: ex superioribus jam satis constat: probatque hoc *Johannis Sauberti* illud in prolegomenis ad *varias Matthæi lectiones* pag. 46. *Moscovitica lingua translata ac impressa typographicis characteribus prodierunt integra biblia Ostrobicæ anno Christi 1581. Et hanc ipsam editionem licet videre eam non contigerit mihi, puto esse illam, quam fide dignissimis testimoniis accepi quondam in publicum promovisse illustrissimum Principem Radzivilium.* Quamquam binos hic tamen errores auctor commiserit. Falsum enim primo est *Moscoviticam*

cam in linguam translata hæc biblia esse: deinde *Radzivilium* editorem nunquam habuerunt. Prodiere & hujus quidem auspicio biblia: at non Ostroviensia, nec pura Slavonica, sed Slavonicæ tantum dialecti lingua composita. quæ viginti propemodum integris annis ante Ostroviensem codicem in lucem exierunt. Sic enim intelligere est ex catalogo celeberrimi quondam Lipsiensis bibliopolæ, *Thomæ Fritschii* in cujus parte prima pag. 2. num. 39. hic codex, si quis alius rarissimus, sic inscriptus legitur. „Biblia svvieta „tho jest ksiegi starego y novvego sakona „vvla sine z zudovvikięgo Greckiego y la- „ciuskege novvo na Polski irsyk z pilnoscia „y vviernie vvulzone drukovvano vv Braces- „ciu Loteyvskim z vvskazai na a Nakladen „Osvviconęgo Pana Mikolaica Radzvvila „&c. fol. maj. 1563. gebunden und rahr. De his Radzivilianis bibliis raram a scriptoribus mentionem injectam video. Libellum tamen mecum communicavit clarissimus doctissimusque Vir, Kiloniensis Academiae Professor historiarum inclutus, *Philippus Fridericus Habnii*, ab atavo suo *Stephano Habnio*, Scholæ quondam Gustavoviensis Rectore, conscriptum ac Rostochii ann. 1643 8vo. editum, hoc titulo: *memoria secularis translationis bibliorum Lutheri Germanicorum*. qui pag. 30. de supra commemoratis bibliis curiose hæc observat. *Nec minoribus impensis Nicolaus Radzevilius Dux Lithuaniae, cum Vilmæ religionem purior-*

rem recepisset, curavit S. biblia in Polonicam dialectum transferri & imprimi. sed postea exempla adversariorum malitia sunt coëmta & Vulcano tradita. quam sortem etiam experta est editio Bibliorum Polonicorum ex Hebraicis Græcisque fontibus versorum, quam Henricus Strobandus, Consul Torunensis sumptibus suis in usum Ecclesiarum Polonicarum apparaverat. Quæ res Polonis propterea tanto magis est lugenda, quod etiamnum bibliis orthodoxis careant. Quibuscum Thuani illa ex parte consentiunt: Nicolaus Radevilus Olicæ dux & Palatinus Vilnensis Protestantium doctrinam amplexus, Vilnæ in Lithuania propriis sumptibus s. biblia ex Hebraicis & Græcis fontibus translata sarmatis suis lingua populari dedit. Ad Ostrogiensem codicem ut redeamus: æque raro ejusdem auctores meminere. saltem paucissimis, oculis eum usurpare licuit. De Ilsserio ipso hoc testatur clarissimus Whartonus cit. loc. p. 464. Biblia, inquit, Moscovitica (scribere debuisset Slavonica) illustris Primas nequaquam viderat. Ac dubito sane an Whartonus ipse illa inspexerit. Tam parcus certe in iis recensendis est, ut linguæ qua conscripta sunt, non adeo gnarum fuisse appareat. Atque idem forte judicandum sit de clarissimis Viris Godofredo Henschenio & Daniele Papebrochio: vidisse sequidem in Actis Sanctorum Mense Mayo Tomo I. in Ephemeridibus Græco-Moscis pag. 16. affirmantibus, at hæc pauca tantum de iis afferentibus: Ea hodieque (scil. Methodiana versio) in usu est, qualia anno 1581. Ostrovia,

viæ, quæ Volhiniæ caput est, possidet Plan-
 tinianæ Typographiæ dignissimus heres, Bal-
 thasar Moretus, Balthasaris filius inter rariora
 domesticæ suæ bibliothecæ cimelia, ubi in-
 venit addita Græce & Slavonice præfatiun-
 „cula: Ego Constantinus &c. quæ biblia di-
 „ligenter inspiciens & literas cum forma
 „capitalium seu quadratarum apud Græcos
 „literarum conferens, omnino credes, quod
 „initio dixi, literas Slavonicas, quando eas
 „Cyrillus adinvenit, usu potius quam forma
 „novas fuisse, si paucas excipias, quas ad
 „Græcarum similitudinem difficulter retra-
 „xeris, quasque in Græcis harum Ephemer-
 „dum nominibus non reperio, ideoque puto
 „excogitatas quod Slavonica lingua sonos
 „nonnullos habeat peregrinos a Græca, qui-
 „bus exprimendis condendæ novæ literæ fue-
 „rint.

Quæ cum ita sint: ægre minus laturum
 lectorem benevolum speramus, si in hoc tam
 raro tamque paucis viso codice *Fabriciano* ex-
 ponendo fortasse extitisse videbimur paulo
 longiores.

ad p. 9.

Scripsimus hac pagina in notis, verum
Bernhardiani libri, quem sub titulo *de conveni-*
entia linguæ Britannicæ cum Slavonica celeberrimus
Loescherus citat, titulum hunc esse: *Or-*
bis eruditi literatura a charactere Samaritico de-
ducta. Verum nec hunc libri titulum esse, nos-
 que bina *Eduardi* scripta confudisse: ex *Edu-*
ardi

ard: *Bernardi vita*, quam *Thomas Smithus* quondam edidit, postea cognovimus. Aliud enim *Bernhardi*, celeberrimi quondam in *Oxonienſi Academia Aſtronomi*, ſcriptum eſt *Orbis eruditi literatura a charactere Samaritico deducta*. Aliud: *Etymologicon Britannicum*, quod idem illud eſt quod doctiſſimus *Loeſcherus* indicat. Illud ſeparatim editum, aliquot tantummodo plagulis majori forma impreſſis, conſtat: hiſque verbis a modo laudato *Smidtio* p. 38. exponitur. „Inter libros ab „eo ſcriptos & editos ſeſe offert orbis eruditi „literatura a charactere Samaritano deducta: „quam tabula amplioris formæ elegantiffime „& accuratiſſime juxta ſcripturæ ſuæ exemplar „æri incidendam propriis ſumtibus curavit. „Hinc uno intuitu, & quidem abſque laborioſa indagine intueri eſt varias pro varia „temporum & ſeculorum ratione literarum „figuras, quarum uſus olim erat apud Phoenices, deinde apud Samaritas, Judæos, Syros, Arabas, Perſas, Indorum Philoſophos Brachmanos, populumque Malabaricum, Græcos, Coptitas, Ruſſos Slavosque, Armenos, qui „ex Græcis, uti Æthiopes a Coptitis ſua alpha, „derivarunt, & denique apud veteres latinos, „e quorum literis Francos, Saxones, Gothos, „aliasque gentes ſeptentrionales ſuas quoque „traxiſſe, ille ad oculum oſtendit. &c. Hoc vero ſcriptum *Grammaticæ Hickeſianæ*, quæ *Oxonii* 1689. prodiit, annexum eſt. De quo ſupra commemoratus auctor cit. loc. p. 40. „hæc

„hæc affert: *Etymologicon Britannicum*, sive vo-
 „cabulorum Anglicorum & Britannicorum
 „origines Russicæ, Slavonicæ, Persicæ & Ar-
 „meniacæ, quas ex amplissima, ut videtur
 „ex præfatione de orbis eruditi literatura,
 „dissertatione, quam sedulo molitus, decer-
 „ptas ad calcem Grammaticæ Hiccesianæ
 „Oxonii 1689 editæ, sub isto nomine com-
 „parere voluit. Hoc autem nobile argu-
 „mentum sub justo Glossarii titulo magno
 „volumine facile quidem explicare poterat,
 „nisi ad alieni operis, neutiquam grandio-
 „rem molem admissuri, fuisset accessio. Plu-
 „ribus hæc exposita legas in supra laudata *Edu-*
ardi Bernhardi vita D. Roberti Huntingtoni, Epis-
 copi Rapotensis epistolis adnexa & Londini
 1704. in 8vo edita.

ad. p. 11. lit. (e) in not.

Circa veram vocis hujus scriptionem fa-
 teor me fluctuasse. Rectius autem sine du-
 bio scribitur *Ostrovia* seu *Ostrovium*, quam *Ostro-*
gium. In ipsis enim, quæ Ostroviæ prodie-
 runt, bibliis, Slavonicis typis editis, *осровіа*
 Græce hæc urbs vocatur, quam propterea scri-
 tionem sequi præstat.

ad p. 27. lit. (c) in not.

Duo signa illa, quæ in fine vocabulis Sla-
 vicis apponi solere, eorumque tonum mode-
 rari diximus *feri* & *fer* (non *fad*) vocantur.
fad enim diphtongi quasi vicem præstat,
 idemque valet quod *ja*.

ad p. 62.

De hac Chrysoftomo falso tributa Armenica
bibliorum versione, aliisque adulterinis ac sup-
posititiis versionibus, in cæteris de latina ma-
nuscripta ad Hieronymum falso relata (cui &
alii Italicam nescio quam affingunt) consule
Richardi Simonii Bibliothecam Criticam Gal-
lico idiomate conscriptam Tom. III. p. 411.

ad pag. eandem.

De hoc *Theodoreti* loco consuli quoque
meretur celeberrimus Vir, *Christianus Korthol-*
tus in libro *de lectione bibliorum in linguis vulgo*
cognitis, deque sacris publicis idiomate populari
peragendis Ploenæ 1692. in 4to edito. p. 72.
§ 94. Ibidem contra *Bellarminum* aliosque
disputans, eximium hunc *Theodoreti* locum
præque cæteris notandum vocat, verbaque hic
occurentia ἡ ἐβραίων φωνή cum *Zenobio Alci-*
aiolo inter Pontifices scriptorum veterum in-
terprete, recte exponi putat per *Hebraicos li-*
*bro*s. Pervertere hunc locum satagit *Erber-*
mannus, nec de V. Testamento, sed gene-
ratim de libris Ebræorum agere obvertit.
At illi respondens *Kortholtus* contrarium ex
scopo auctoris demonstrat: quem talem esse
ostendit. Non propositum ipsi fuisse de
sacris translationibus ex instituto agere, sed eo
potius tendere *Theodoreti* disputationē, ut in-
dicet, non esse cur Græci præ aliis nationibus
lingua sua tantopere se efferant, cum lingua-
rum atque idiomatum differentia nihil quid-
quam generi humano vitii afferat &c. At-
que

que in hoc argumento dum occupetur, variisque rationibus & exemplis assertioni suæ fidem conciliare studeat, inter alia & hoc urgere, quod, cum multa præcipuorum, etiam e Græcia auctorum monumenta flocci non fiant amplius, contra libri biblici, qui idiomate Hebraico, Græcis barbaro conscripti, tantam celebritatem & auctoritatem per universum orbem nacti sint, ut non in Græcam modo sed in tot insuper alias fuerint conversi. Unde perspicuum, quare solorum V. T. librorum hic fiat mentio, nempe quod cæterorum nihil attineret meminisse, quippe non ex barbaro in aliam linguam translatorum, sed Græco. Affert deinde Kortholtus similem quendam *Theodoreti* locum: quem, quia in rem nostram facit, & huc transcripturi sumus. Scilicet hic legitur 8. libro: his verbis. *Cum corpora iuduti inter homines versabantur Apostoli: modo ad hos modo ad illos populos accedebant, & nunc Romanos nunc Hispanos aut Celtas alloquebantur, postquam vero ad eum se receperunt, a quo missi fuerant, omnibus illis continue perfruuntur non solum Romani, quique Romanum jugum amant & ab illis gubernantur, sed & Persæ & Scythæ & Massagethæ & Indi & Aethiopes, atque ut semel dicam πάντα της οικουμένης τὰ τέμματα* h. e. c. omnes fines terræ &c.

ad p. 85 & 86.

Per Sarmaticam Scyticamque illam in artiori significato acceptam linguam, Tomitanam

nam Geticamque intelligendam esse, affirmare nobiscum videtur doctissimus *Stephanus Hahnus*: dum in supra citato lib. p. 28. ab hodiernis etiam *Scythis Sacram Scripturam Tomitano sermone legi, tradit.*

ad pag. 87.

Bergius citat libri III. cap. XXIX. *Socratis*, verum substituendum est cap. XXI. cujus hoc argumentum est, ὡς οἱ Μακεδονίαν φρονεῖντες καὶ οἱ πρὸ αἰακίου ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ συνελθόντες τὴν ἐν Νικαίᾳ πρὸς εἰσκυρώσαν. quo in capite non longe ab initio sic legitur. Μελίτιος Ἐπισκοπος Ἀντιοχείας ἔδωκε συναινῶν τοῖς προγεγραμμένοις. Εὐσεβίου, σαμοσατῶν, Εὐαγρίου Σικελίου, ἀπαμείας, Ζωιλίου λαριστῶν, αἰακίου καίσαρειας, Ἀντιπατρῶος, &c. Per ultima verba Ἀντιπατρῶος, h. e. *Antipater Rossi* scil. episcopus, *Imhoferus* ipseque clarissimus *Bergius* Ruthenum quendam, qui Niceno concilio interfuerit Patriarcham, Antipatrum appellatum, significari putat. de quo tamen fortasse *Socrates* hæc scribens, ne per somnium quidem cogitavit.

ad pag. 105.

Cum his quoque facit *Andreas Schottus* in libro de *Scripturæ interpretibus*. *Dalmatica*, inquit, *biblia in hunc usque diem summa cum veneratione habentur a Dalmatis. quorum ipse meminit Hieronymus ad Sophronium.*

ad pag. eand. ad lit. (p)

Eandem sententiam tuetur *Kortholtus* in lib. de *lectione S. S.* in linguis vulgo cognitis, p. 166. ubi
a Che-

a Chemnitio, ad Sophronianam etiam epistolam provocante, dissentiens. *Tametsi fortasse, inquit, Hieronymus per linguæ suæ homines, alios fortasse ibi non intelligit, quam qui idioma callerent latinum. Hac enim locutione nihil in ejus scriptis occurrit frequentius, ubi latinos designat græcisque opponit, qui legebant Origenis hexapla.*

ad p. 75.

De Syriaca quoque lingua, an eam scilicet calluerit Hieronymus, controversia eruditos, in primis Jacobum Triglandium & Waltonum intercedit: quorum hic quidem negat, ille vero, scilicet Triglandius affirmat: hisce potissimum rationibus adductus. Primo omnium consensu Hieronymum fuisse patrem longe doctissimum ac πολυγλωττωτατον. Deinde ejus discendæ occasionem habuisse & facultatem maximam. In Syriam enim profectum, quam diutissime ibidem vixisse. nec probabile esse, per tot annos in Syria commoratum linguam & genti domesticam, Ebraicæque linguæ, quam callebat, admodum vicinam non didicisse. Tertio denique ex Hieronymi ipsius scriptis non obscure colligi posse censet. Et sane probabilitate res non caret. Gravissimum hoc me dubium tenet: quod teste etiam Massiliensi, paucos illos, quos citat scriptores Syros, non Syriace, sed in Græcum translatos legisse ait. Ephremi certe librum illum de quo infra pluribus commentabimur, Græce conversum tantummodo adducit. conf. Jacobi Triglandii Volumen Dissertation. Theo-

logicarum & Philologicarum Delphis 1728. recul. pag. 118. in dissert. de, tribus in cælo testibus.

ad pag. 119.

Idem propemodum effugium est Cardinalis Bellarmini, ad objectionem nostratum : toti quondam Slavonicæ nationi aliisque populis domestico sermone sacra celebrandi potestatem a Pontifice concessam esse, respondentis. *Quia, inquit, totum simul regnum sit conversum, nec potuerint inveniri ministri, qui latine celebrarent, visum esse Pontifici melius, permittere ut Slavonice id fieret, quam nullo modo.* Primum autem falsum est uno eodemque tempore totum Moraviæ regnum conversum esse, in quo convertendo per plures annos Duum viros istos *Methodium* ac *Cyrillum* consumsisse scimus. Deinde verosimile non est, eorum, qui missas latine peragerent; ad quod fane faciendum eruditionis non multum requiritur, tantam tunc temporis inopiam fuisse.

ad pag. 120.

Affirmavimus hic quidem conventui Romæ habito *Methodium* ac *Cyrillum* interfuisse : cum vero de hac re non adeo certo constet, in medio potius hanc rem relinquendam esse putamus.

ad p. 132.

In supraadducto *Hahnii* libro, quem de versione Germanica bibliorum Lutheri inscripsit, hanc observatiunculam in calce adscriptam reperi, *Bibliotheca Polotiæ apud Moscos libris e Græca*

Græca in Slavonicam linguam a Methodio & Constantino conversis instructissima e doctoribus fere Græcis. Quænam autem bibliotheca hæc Polotiæ sit, me prorsus latet.

ad pag. 158.

Cum Lelongio hic conspirat laudatus Habnii cit. loc. p. 29. sic commemorans: Donec tandem anno 1584 biblia prodirent in linguam Slavonicam traducta, latinis tamen literis scripta, auctoribus Georgio Dalmatino, & Adamo Bochorizio.

ad pag. 162.

Rarissimus quoque est Wittebergensis codex, nec unquam profecto illum in catalogis, præterquam in eo, qui Lyserianam, quæ Helmstadii nunc venditur, bibliothecam exhibet, offendi: ubi inter cætera biblia exotica hæc quoque deprehenduntur. Eadem ut pro me emeret, amico cuidam commiseram: sed nimio pretio constitisse nuper edoctus sum.

ad pag. 162.

Verba *Harduini* hæc sunt: Quelques uns ont cru, que cette inscription en langue Slavone. Mais outre que l'explication, que nous venons de rapporter, détruit visiblement cette opinion, & que la copie sur la quelle on l'a jugée, par exemple: *Imago Domini in sudario*: il faudroit lire en Slavon: *Pild ou Poldoben Gosdul vv' antuelo*: car c'est la vraie signification de ces mots dans les bibles Slavones, dont il ya un exemplaire dans la bibliothé-

que du college des Jesuites & dans quoi il s'agit, il n'ya pas le moindre vestige d'aucun de ces mots Slavons. Ad quæ celeberrimus ejus adversarius, Slavonicæ non minus quam reliquarum omnium linguarum mirifice peritus Vir, Doctissimus *la Crosius in vindi- ciis veterum* scriptorum p. 212. erudite ac solide sic respondet : hanc sententiam , quæ tota prodit ignorationem linguæ Slavonicæ, omnino excusabilem , nisi cum summa temeritate conjuncta esset, nullo negotio refutabimus. Quæ verba hlc retulit ut Slavonica, ea sunt ex *corruptissima veteris illius linguæ dialecto desumpta*, e Carinthiaca scilicet versione biblicorum Georgii Dalmatini, quæ prodiit Vitæbergæ anno Dom. 1584. Ita enim Capite! V. Deuteron. hæc verba sacri contextus: Non facies tibi sculptile nec similitudinem: Georgius Dalmatinus interpretatus est. *Ti si nemash sturiti oberiga Pilda v' oben* Podobi. ubi vox *Pilda* sculptile significat. quam vocem procul omni dubio Carinthii & complures alias e Germanica lingua mutuati sunt &c. Porro vetustas Slavorum voces in lingua Carinthiaca expiscari, perinde est, ac si quis e *Bruciioli* versione Italica biblicorum Gruteri inscriptiones Romanas interpretaretur. Revocabo igitur *Harduinum* ad veterem Slavorum linguam, ad biblia nempe, quibus Bulgari, Servi & Mosci jam ab 800 annis utuntur. ex quibus eadem Deuteronomii verba latinis literis, cum Slavonicæ desint, neque Græcæ suffici-

sufficiant, exscribam. Ea sunt ejusmodi in
bibliis Moscuæ editis anno Dom. 1663. Da nesot-
vorischi sebie vajania i nikoegodje obraza, ubi
 vox Obraz eodem sensu atque in inscriptio-
 ne, de qua hic agimus, occurrit, &c. Tan-
 dem addit. At quid opus est? peregrinantur
 hodie per Europam Moscovitæ: periculum
 faciat *Harduinus* in quovis illorum liturgicæ
 Slavorum linguæ non rudi. nisi eam inscri-
 ptionem ita interpretetur ut nos interpreta-
 ti sumus: nihil erit quod intercedamus, quo
 minus spondaicum *Harduini* versum inter ve-
 terum inscriptionum monumenta eruditi re-
 cipiant. hæc sunt verba celeberrimi *la Croixii*,
 Viri inter doctissimos seculi nostri facile re-
 ferendi, ac πολυγλωττωτα, quæ quoniam ad
 institutum nostrum in primis spectant, inte-
 gra huc adscribere visum fuit. conf. doctissi-
 mum ejus librum, quem data opera adversus
Harduinum, veterum multorum scriptorum
 fidem in dubium vocantem composuit, pro-
 ptereaque *vindicias veterum scriptorum* inscripsit,
Roterodami sub initium hujus seculi octava for-
 ma editum. p. 223. in notis, inque textu ipso.
 p. 136. Ubi hæc addit. Eam ego inscriptionem
 cum multis Moscovitis & erudito cuidam
 homini, qui in Servia peregrinatus est osten-
 dissem, statim sine ulla hæsitazione Slavoni-
 cam esse dixerunt & alii post alios his verbis
 quasi uno ore interpretati sunt: *Imago Do-*
mini in sudario. Confer etiam *Supplementa di-*
arii eruditorum Gallici de anno 1707. mense
 O 3 Mar-

Martii: ubi ingeniosam hanc Patris explicationem ab eo insertam legis. Inscriptio ipsa hæc est ωβραϰ ΓΠΔΗ Ηα & βρϰ. Hanc primo Græcam inscriptionem conjiciebat. quod cum minus feliciter illi procederet: versum, quendam Græcum & quidem *spondaicum*, sed grammaticæ æque ac prosodiæ regulis adversantem extundebat. Dignum hunc esse scribit celeb. *la Crocius* in quo interpretando æternum dasudaret tota natio criticorum, nisi labore eos sublevatos voluisset *Harduinus*.

ad p. 163.

Probabile Magis est Wendica seu Carinthiaca latinis characteribus scripta, quam antiqua Slavonica lingua versionem Hutterianam constare. Aut enim Slavonicæ ipsius linguæ cognitione, aut typis certe Slavonicis *Hutterus* (ut probabile est) caruit. præterea Biblia Wittebergensia a Dalmatino & Trubero latinis Characteribus edita jam tum extabant: nec alio opus erat, quam ea transcribere.

ad pag. 166.

Quam perfecte Slavonicam linguam calluerit *Ernestus Glückius*: ex eo etiam intelligitur, quod non exiguum cantionum sacrarum, quæ in Lutheranorum cœtibus frequentari solent numerum, ex Germanica in Slavonicam linguam ita transtulit, ut idem plane metrum, eadem pene verba, eundemque rythmum retinuerit. unde & eadem servata melodia perinde ut Germanice conscriptæ com-
mode

mode cantari possuut. Harum cantionum plusquam triginta ipse vidi in libro quodam manuscripto, quem amicus, Slavonicæ linguæ in primis gnarus, perque complures annos in Russia quondam versatus, ad pervolvendum nuper mihi obtulit. In his Cantio illa satis pervulgata : *Dis sind die heiligen zehen Gebot,* sic incipit.

Sei jest sakon ot Gospoda
I sapovviedi boschia
Sto Moyseom Darovval
Ina gorie Sinai stor dal
Gospodi Pomilui.

Hoc est :

Dis sind die heiligen zehn Gebot
Die uns gab unser Herre GOtt
Durch Mosen seinen Diener treu
Hoch auf dem Berge Sinai
Kierie eleis.

Cantici illius poenitentialis : *Ach GOtt und
HErr &c.*

sequens est initium :

Och Gospodi!
Kals taschéli!
Griesi stomi tvvorili
Niest Nissoje
Pridobschische
Welmi bo prestupili.

Hoc est :

Ach GOtt und HErr!
Wie groß und schvver!
Sind mein' begangne Sünde,

Da ist niemand
Der helffen kan
In dieser Welt zu finden.

ad pag. 181.

De hac divisione Psalmorum Ruthenis Græcisque usitata hæc refert clarissimus *Heineccius* in amplissimis suis de Ecclesia Græca Commentariis Part. III. pag 272. Der Psalter Davids ist bey ihnen in gevvisse Stüke eingetheilet, die sie *κατιστα* nennen, vveil sie bey deren Verlesung sich nieder setzen dürffen &c. solcher Stücke sind in dem Griechischen Psalter gemeiniglich 20. Ein jedes Stück, vvelches von den Anfangs Worten den nahmen führet, theilen sie vvieder in drey Absätze, vvelche sie *σασεις* nennen: vveil sie nach deren Endigung aufstehen, und sagen: Ehre sey dem Vater und dem Sohne &c.

ad pag. 194.

De eximia, qua Novum testamentum Rutheni prosequuntur, veneratione & hoc testatur, quod, si Rex vel Imperator quidam, eligitur ac coronatur, inter cætera homagii solemnia, caput primum Johannis osculari, inque illud jurare solent, quæ cerimoniam hodieque viget.

Errata primi libri extantiora sic corrigantur.

p. 14, lin. 17. fœdus. p. 33. l. 27. Heinsium. p. 41, l. 7. scripta, p. 47. l. 21. judicium, p. 57. l. 15. quam. p. 61. post Cromerus inferatur qui. p. 62. l. 7. tribui. p. 69. l. 17. de voir. p. 76. l. 21. Quo. p. 114. l. 14. Commentariis suis. p. 131. lin. 22. libri, lin. 11. Huic. p. 134. l. 11. Theodoræ. p. 145. l. 10. Græci l. 11. quos. l. 29 & 30. pluribus observavi locis ut &c. p. 154. l. 3. causam. l. 11. opemque. l. 26. linguam & l. 33. ubi & novum Testamentum. p. 156. l. 7. Turcæ. p. 159. l. 6. post eodem deleatur a. p. 117. l. 5. suppellectili. p. 187. l. 8. corrigenda.

LIBER

LIBER II.
HISTORIA
VERSIONUM
EPHREMI SYRI
IMPRIMISQUE
VERSIONIS SLA-
VONICÆ.

CAPUT PRIMUM.
DE
VARIIS EPHREMI OPERUM
VERSIONIBUS.

CONSPECTUS PRIMI CAPITIS.

- § 1. Ostendit majoris faciendam esse Slavonicam operum Ephremi Syri versionem, quam clarissimus TENTZELIUS eam fecit.
- § 2. De Scriptis Ephremi Syriacis, authentica lingua consignatis agit.
- § 3. De versione Ephremianorum operum Græca.
- § 4. De versionibus Ephremi latinis, cum veteribus tum recentioribus.
- § 5. De versione Arabica & Æthiopica.
- § 6. De versione Gallica & Germanica,

Historiæ

§. I.

Historiæ codicis sacri in Slavonicam linguam translati, operæ pretium nobis videtur brevem quandam expositionem versionis Slavonicæ, operum Ephremi Syri, celeberrimi quondam Syrorum doctoris, scriptorisque disertissimi adjungere. Neque enim *tentzelii* illud de hac versione editum judicium, quo nimium profecto abjecte de ea sentit, tantum apud nos valet, quin, Græca una excepta, reliquis hanc omnibus quacunque demum lingua confectis versionibus, si minus præferendam, æquiparandam tamen putemus. Neque mirum cuiquam hoc esse debet: cum tanta semper in Ruthena Ecclesia *Ephremi*, gente quidem Syri, sed cum Græcæ Slavonicæque Ecclesiæ placitis amice conspirantis, fuerit auctoritas, tantaque æstimatio, ut non ab homine illum, sed Deo ipso doctrinam suam plane admirabilem hausisse Rutheni credant. Teste enim *Oleario* in itinerrario p. 276. hanc a majoribus traditam fovent opinionem, *Ephremum*, quem Slavonice *Iefrem Sirin* vocant, aureis literis consignatum librum ab Angelo accepisse, quem nemo nisi ipse aperire potuerit. quo accepto tanta continuo dicendi scribendique virtute præstitisse, ut in omnium animis admirationem sui concitaverit. Quod factum miratu dignum, a Ruthenis Græcisque constanter creditum, etiamsi a plu-

plurimis in dubium vocetur : indicio tamen esse potest, quanti hic Vir Ruthenis æstimetur. Quamque inde fit verosimile, quem præ aliis doctoribus suis Rutheni tantopere extollunt, ejus in scripta fideliter accurateque transferenda præcipuam eos curam impendisse ? Quominus clarissimi *tenzelii* judicio hic standum est, quo sola conjectura ductus, in *Exercitationum selectarum septima* (a) quæ de *Ephremo Syro* agit, p. 287. non majorem fortasse Slavonicæ, quam Germanicæ, quæ parvi pretii est, auctoritatem tribuens, de ea sic pronunciat : *Versio Germanica Johanne Schveigero interprete Moguntiae prodit anno 1565. in 8. monente Lambecio, quæ procul dubio ad normam latinarum versionum facta, parvique est momenti. Similiterque censebunt prudentiores de Moscovitica versione, quam nonnulli ab Oleario significari volunt. Ut enim Russi Græcorum religionem sequuntur, Syriacæque linguae dediti non sunt : ita in Ephremo transferendo alium profecto fontem, quam Græcum non agnoscunt. Quam vere hanc conjecturam fecerit tenzelius : ex ea, quam nunc dabimus, simplici plane omnique partium studio aliena Slavonicæ Ephremianorum operum versionis historia clarissime elucebit. Quam priusquam exordiar, non inconveniens proposito nostro facere videbo, Syriacis primum authenticis breviter enarratis : singulas, quæ in hunc usque diem extant, dicun-*

(a) Separatim jam ante hoc scriptum in forma dissertationis nifallor, prodierat.

cunturve extare Ephremianorum scriptorum versiones ordine percensere.

§. 2.

Syriaco primum sermone *Ephremum* scripta sua, in gentis Syriacæ utilitatem composita, exarasse: non verosimile tantum sed etiam exploratum est. Græcæ enim linguæ, ut plerique opinantur, non erat gnarus: ad minimum non ita eam perfecte didicerat, ut vel loquendæ (a), vel scribendæ illi valeret. Quamquam Pontificiorum nonnullis; in his doctissimo *Aulifio*, in libro Italico, *de scholis Ebræorum*, celeberrimo *Assemanno*, in Bibliotheca orientali, multisque aliis secus sentire placet. dum Græcæ non magis quam Hebraicæ linguæ eum expertem fuisse statuunt. Hinc omnia illa, in quibus contrarium scriptores Græci testari videntur, loca, ut supra adductum miraculum defendant, in alium detorqueere sensum conantur. inprimis *Theodoret* illud

(a) Provocant secus sentientes ad mutuum illum *Ephremi*, cum *Basilio Magno* congressum, in quo illum divino quodam numine afflatum *Basilio* Græcis verbis compellanti, Græce respondisse, ab eoque tempore Græcam linguam in promptu semper habuisse. quam suspecta hæc autem historia sit, vel hinc cognoscitur, quod in re ipsa, num Græce scilicet, an Syriace cum *Basilio* locutus *Ephremus* sit, scriptores mirum quantum discordent. Deinde *Ephremus* ipse nihil, nec de congressu ipso cum *Basilio* ipsi intercedente, nec de miraculosa illa qua Græcam linguam arripuisse fertur Θεοδιδασκαλία, quidquam commemorat. Confer de hoc congressu *Assemannum* Parte I. Bibl. oriental. p. 43.

illud lib. IV. *Historiae Ecclesiasticae* cap. 26. quando Ephremum παιδείας & γεγευμένον ἑλληνικῆς, h. e. *litteras Græcas non degustasse* refert, non de lingua, sed disciplinis tantummodo Græcorum, quas Ephremus non addidicerit, exponunt. Ita e. g. *Assemannus* (b), contra *Tillemontium*, (c) Pontificiæ religioni addictum & *Guilielmum Caveum* (d) qui præter vernaculum, id est Syriacum sermonem, haud ullum calluisse doctorem nostrum asserunt, in transcurso quasi disputans, ejus, inquit, *opinionis auctores faciunt Theodoretum lib. 4. cap. 26. & Sozomenum lib. 3. cap. 16. Verum nec Theodoretus, neque Sozomenus de Græco sermone ibi loquuntur, sed de Græcorum sapientia, seu institutione, qua sanctum Ephrem caruisse volunt. Dein postea Nyssenum in Encomio, Amphilochem in vita Basilii, Metaphrasten in vita Ephre-
mi, omnesque denique Syros scriptores in partem vocat: unanimi consensu fatentes, Ephremum Basilii magni precibus, Græcæ linguæ donum obtinuisse* (e). Idem colligi posse putat ex ipsius Ephremit scriptis. quiquidem disertis verbis in *commentario in Jonam* versionis Græcæ septuaginta interpretum me-
mine-

(b) In Bibliotheca Orientali P. I. p. 55. & 71.

(c) In Memoriis quæ historiæ Ecclesiasticæ inserviunt, Gallice conscriptis Tom. VIII. p. 743.

(d) In Historia literar. Tom. I. p. 133.

(e) Norunt autem isti, qui genuina scripta a spuris & adulterinis dignoscere didicerunt, quam parum fidei his omnibus, ab *Assemano* adductis scriptoribus tribuendum sit.

minerit (f). Verum enim vero clariora sunt Theodoreti verba, clariora reliqua, quæ Græcam Ephremo linguam abjudicant, testimonia, quam ut gravius quidquam iis obver-
ti

(f) Et hoc argumentum admodum infirmum est. Quis enim verba illa in commentario ipsius in Jonam occurrentia: *in Græco legitur* &c. ab ipso Ephremo profecta, nec ab alio potius, qui commentarium descripsit, Græcæ fortasse linguæ perito, adscripta esse, cuiusmodi multa, etiam in Syriacis, occurrunt, temere affirmabit? Frustra quoque provocat *Assmannus* ad sermonem illum Ephremi in Vossiana editione reperiundum, quo *Irenæum* citare dicitur. Perlegi ipse sermonem istum, qui Tom. II. operam editionis versionisque Vossianæ p. 301. reperitur: sed nihil, quod contrariæ sententiæ faveat, deprehendi. Verba ibi sequentia leguntur: in tractatu de virtute Cap. 8. *ad quos* (scilicet hæreticos) *pulchre & magnifice quidam sanctorum enunciauit, dum sic docens, ait* &c. ad quæ verba *Vossius*: *Irenæum hoc loco intelligit, apud quem libro primo adversus hæreses cap. I. ista eadem ad verbum adducuntur*, hincque tandem concludit Ephremum, latinæ linguæ penitus licet ignarum, Græcæ tamen peritum extitisse, idemque ex alio ejus sermone, in quo Athanasium, ut opinatur, citavit, elicere conatur. Sed facile ad hæc omnia est respondere. Nimirum *Assmannus* ipse in prologo Bibliothecæ orientalis, pagina secunda fatetur, jam olim in more positum fuisse Syris, ut eruditissimi quique viri interpretis munus obirent, scriptisque Græcorum in Syriacum vertendis operam navarent, quo factum, ut illi præcipue patres, qui vel origine & patria Syri, Græce scripserint, ut *Ignatius*, *Chrysostomus*, *Epiphanius*, *Theodoretus*: vel ab ipsis interpretibus ignorari non poterant, ut *Basilius*, *Athanasius*, *Cyrillus*, *Ambrosius* (addo & *Irenæum*) in Syriacum sermonem jam olim transferrentur, quid mirum itaque si *Irenæum* & *Athanasium* Ephremus, Græcæ licet linguæ ignarus, quandoque citaverit? cum & Syriace illi sine dubio extarent, patrioque sermone ab Ephremo legi possent.

ti queat. Quo majus itaque Syriacis Ephre-
mi scriptis, nimirum authenticis, pretium
merito ab omnibus statuitur: eo gravius cer-
te dolendum est, pleraque ejus Syriaca scri-
pta hominum partim incuria, partim Syria-
cæ literaturæ neglectu, temporum denique
injuria intercidisse. Bona enim parte Ephre-
mianorum operum in Græcam jam olim lin-
guam conversa: Syriaca ipsa negligi, ver-
tique tandem blattarum tinearumque in pa-
bulum cœperunt. Extot enim tantisque Sy-
rorum auctorum scriptis (clarissimus *Asser-
mannus* inquit) etiam non pauca in biblio-
thecis monasteriorum Ægypti & Syriæ con-
dita ipse vidi, testesque vivi & præsenteshic
in urbe affirmant: plura certe perierunt. Ce-
leberrimæ porro bibliothecæ, quæ in Italia,
in Gallia, in Anglia, & in Germania existunt,
ex amplissima Syriacorum codicum messe ali-
quot manipulos exhibent. Syriacæ erudi-
tionis neglectus id fecit. adeo Græcarum li-
terarum studium omnium latinorum men-
tem curasque omnes occuparat. Secus nun-
quam doctissimarum gentium (ut certe fue-
runt Agyptii, Syri, Assyrii, Chaldæi) leges, sa-
cra, & amplissimus ad omnes scientias appa-
ratus periissent. Quo majorem illi laudem
merentur, qui & superiori & hoc seculo no-
stro ex tanto naufragio quasi relictas tabulas,
ubicunque potuerint locorum, colligere nec
labori nec sumtibus parserunt. Cæterorum
hic autem diligentiam industriamque in
COR.

conquirendis magnisque sumptibus comparandis Syriacis monumentis facile superavit Romanus Pontifex *Clemens XI*, in rei literariae incrementa natus. Hic enim, *Assemanno* teste, comparandis orientalium gentium scriptis curas novas, nec ulli suorum Prædecessorum susceptas adjecit, effecitque ut bibliotheca Apostolica (Vaticana) quæ Græcis latinisque codicibus affatim instructa videbatur, Hebraicis etiam, Syriacis &c. præter ea quibus antea donata fuerat, manuscriptis ornaretur. Ad quam rem ex animi sententia perficiendam Viros Orientalium linguarum peritissimos quoquo versus in orientem misit. Ac præter cæteros hanc sibi a Pontifice demandatam provinciam cum magna sua laude, inque eximiam Vaticanæ Bibliothecæ accessionem administravit clarissimus Vir, in Bibliotheca nunc Vaticana linguarum Syriacæ & Arabicæ scriptor, *Josephus Simonius Assemannus*, Maronita Syrus. qui anno hujus seculi decimo quinto, Roma profectus: civitates primo Alexandriam, Canopum, Cairum, Nitriæque deferta petiit, omnibusque eorū locorum monasteriis sedulo perreptatis: alia etiam, in primis Syriæ loca, proposito suo opportuna magis visa, adiit: donec tandem re prospere atque ex voto gesta, suisque & amicis & consanguineis, quos in Syria invenit, salutatis: biennio post cum pretiosissimo codicum manuscriptorum thesauro Romam rediit. Horum non exiguam partem manuscripta Ephremi Syriaca conficiunt. Quæ sequen-

P

tia

tia auctor ipse recenset (g) *Ephremi Syri commentaria in Genesin, Exodum, Leviticum, Numeros, Deuteronomium, Job, Josue, Judices 1. & 2 Samuelis 1 & 2. Regum in Osee, Amos, Michæam, Joel, Abdiam, Jonam, Nabum, Habacuc, Sophoniam, Aggaeum, Zachariam, Malachiam, Ezechielem, Jeremiam, in threnos ejusdem, in Cantica Canticorum; in Danielelem, in Isaiam. Ejusdem sermo, quod tempore orationis non sit videndum, aut obloquendum. Ephremi Carmina II.*

Non satis autem clarissimo *Assemanno* videbatur, Apostolicam bibliothecam tanta manuscriptorum rarissimorum copia locupletasse: sed & hanc inprimis operam sibi addendam esse putabat, ut, qualia quantaque in thesauro isto recondita essent, singulis pateret. Hoc consilio præter illos, quos Vaticana suppeditabat, codices, omnia quæ in Barberina, Collegiorum, Urbani de propaganda fide Medicea, Bononiensi aliisque bibl. diligenter perlustratis, investigare poterat, Syriaca æque ac Arabica manuscripta unum in volumen collecta, ordine recensuit, diligenter explicuit, doctissimeque illustravit (h) præfixo hoc titulo: *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana, in qua*

(g) Omnium, quos ex oriente auctor advexit, codicum tum Syriacorum tum Arabicorum & Copticorum Catalogum, *Bibliorhecæ illius orientali annexum vides: qui duodecim foliis majori in forma constat.*

(h) Negari prorsus nequit, omnes omnino, qui hoc saxum ante eum volverunt scriptores, ex veteribus *Hieronimum & Gennadium*, ex recentioribus *Hebediesu, Abrahamum Echel-*

qua manuscriptos codices Syriacos, Arabicos, Persicos, turcicos, Hebraicos, Samaritanos, Armenicos, Aethiopicos, Græcos, Aegyptiacos, Ibericos & Malabaricos, jussu & munificentia Clementis XI. Pont. Max. ex oriente conquisitos, comparatos, auctos & Bibliothecæ Vaticanæ addictos recensuit, digessit, & genuina scripta a spuris secrevit, addita singulorum auctorum vita Ioseph. Simonius Assemanus. Totum opus in totidem partes, quot Tomis absolvetur, divisit. Prima auctores Syros orthodoxos, Iacobitas & Nestorianos, sive illi Syriace primum scripserint, seu ex aliis linguis in Syriacum sermonem translati fuerint, complectitur. Altera Arabas, tum Christianos tum Mahometanos. Tertia, Coptorum & Aethiopum libros: nec non Persarum Turcarumque præcipua ingenii monumenta. Quarta sacros Syrorum codices, Syriace vel Arabice scriptos, ut biblia sacra &c. Prima pars est hujus loci, quæ Clementi XI. Pontifici dedicata, anno hujus seculi decimo nono, majori in forma Romæ, satis splendide ornata prodit. in eaque parte capite sexto Ephremi vita scriptaque ample ac dilucide ab auctore exponuntur. (i) Rarioribus, quæ hic afferuntur,

P 2

Ephre-

Echellensem, Faustum Nayronum, Carvenum, Hottingerum, Herbelotium, cæterosque qui Syriacas res persecuti sunt, longo post se intervallo reliquisse, quorum quidem plerorumque auctorum in hac re publicati libri vix catalogi, nedum integræ bibliothecæ nomen sustinent.

(i) Præcipui & reliquis antiquiores codices hi sunt. Commentariorum in V. T. tres codices. Nitriensis unus. Alter Sy-

Ephremi scriptis annumeranda sunt Syriaca Ephremi acta, quæ nemo hactenus publicaverat, ac ne extare quidem apud Syros credebantur, ex codice Vaticano annorum fere sexcentorum descripta. quæ tamen ipsa an genuina sint alii judicento. Præter commentaria in sacram scripturam, quæ pro amissis aliqui jam olim reputarunt, compluresque hymnos, alia quoque hic Ephremi scripta, a nemine unquam visa, multo minus exposita ac recensita, exhibentur. Nihilo tamen secius clarissimus ipse Vir fatetur pag. 62. longe plura Ephremum scripsisse, quam quæ in Vaticanis cæterisque a se consultis codicibus reperiantur. (k) Sermorum certe, quorum maxima est in Syriacis codicibus, non plures quam

Syriacus ex oriente ab ipso advectus. Tertius Garficius, h. e. Arabico quidem sermone sed literis Syriacis exaratus. Inter alios etiam a *Barlahamo Edesseno*, qui circa annum Christi 550. vixit, scriptum codicem se habuisse refert; multo tamen fortasse, si recte inspicias, juniorem. quis enim nescit, quam sæpe istiusmodi manuscripti codices ætatem suam mentiantur, & vel doctissimis interdum, inque arte Critica & Diplomatica versatissimis vitis imponant? De horum autem aliorumque, quos clarissimus *Assmannus* in auxilium vocavit, codicum, antiquitate creditaque *γνῶσις* conf. *Biblioth. ejus oriental.* p. 63. 117. 118. & 133.

(k) Multo plura, quam quæ in bibliothecis Europæis nunc asservantur, Syriaca scripta Ephremum reliquisse, *Hieronymus*, qui libri ejus de Spiritu S. meminit, *Philoxenus Maburgensis*, *Johannes Maro*, *Salomon Episcopus Bostrensis*, *Dionysius Barsalibaus*, cæterique ab *Assmanno* p. 56. 57 & 58. adducti scriptores, plura alia Ephremi scripta enarrantes, testantur.

quam triginta & unum continentibus penuria, multo majorem numerum ab eo confectum esse abunde liquet. Sunt tamen in his Syriace conscriptis sermonibus, nonnulli, vel nondum editi, vel ab editis insigniter differenter. Ulti e. g. sermo I. *de Virginis annunciatione* p. 139. qui in reliquis deest II. *de incarnatione verbi*, qui a Vossianis p. 207. & 210. differt. IV. *de morte Aaron sacerdotis*, adhuc ineditus V. *de timore Dei, & consummatione seculi*. inedit. VI. *de jejunio*. inedit. VII. in illud Psalmi: *pone domine custodiam ori meo & custodiam labiis meis* inedit. IX. *In Bardesanem carmina duo* inedit. XI. *De laudibus Edessenorum*. inedit. XII. *De poenitentia sermones duo*. inedit. XIII. *In illud Ecclesiastæ, omnia vanitas, & afflictio spiritus*. inedit. XIV. in illud Esaie: *tollatur peccator, ne videat gloriam Dei*. inedit. XVI. *Paræneses duæ*. inedit. XVIII. *Deprecatio*. inedit. XIX. *De reprehensione & correptione*. inedit. XX. *De Lazaro quatrigenario* inedit. XXI. *De Dominica Hosannarum*. inedit. XXII. *De fide sermones tres*. inedit. XXV. *De luctu spirituali*. inedit. XXVI. *Paræneses*. inedit. XXVII. *De peregrinatione*. inedit. XXVII. *Deprecationes duæ*. inedit. XXX. *Parænesis ad monachos*. inedit. XXXI. *De paupertate*. inedit. Hi, inquam, sunt sermones Syriaci in Vaticanis codicibus reperiundi, atque ab Assemanno nobiscum communicati: qui tamen, ut non omnes pro ineditis (1) facile haberi possunt: ita omnium

(1) Paucis exceptis, omnes modo commemoratos Ephremi ser-

fortasse fidem germanitatemque nonnulli Criticorum non admittent. Utcunque autem sit : multorum eruditorum, in primis *Carvei & Dupinii* vota celeberrimus *Assmannus* impleret, si, quæ dantur in Vaticana aliisque bibliothecis Italicis, Batavis, Anglicis & Germanicis (m) Syriaca Ephremi opera genuina, cum Græcis codicibus diligenter collata latineque versa in lucem emitteret. Quantum enim literatis constat, nemo adhuc Syriaca, hujus doctoris monumenta singulari volumine complexus, typis exscripta dedit. Animo hoc quidem dudum agitavit, eruditus quidam Italus, *Maielli* dictus (quem *Carolus Maiellum*, Vaticanæ bibliothecæ præfectum esse credo) de quo ita referunt memoriæ Trevoltienſes, (memoires pour l'histoire des sciences & de beaux arts : de anno 1717. menſe Maji p. 836.) Deux pretres Syriens ont apporté ici des manuscrits Syriaques des ouvrages de S. Ephrem, qui ſerviront a perfectionner l'edition que l'abbé Maielli prepare &c. Nondum autem hæc editio a *Majello* parata prodiit, incertum an impoſterum proditura. Verum

sermoneſ pro ineditis videtur habuiſſe auctor : verum, ſi accurate Græcum latinumque impreſſum codicem perluſtraverimus : non dubito quiſ plures ex iis editos, paſſimque reliquis ſermonibus intermixtos deprehenſuri ſimus.

(m) Non exigua pars Syriacorum Ephremi ſcriptorum, ut ex impreſſis catalogis videre licet, in publicis Europæ bibliothecis latitat, immo & in privatis paſſim ea deprehen-

Verum ut in viam paululum relictam redeamus, & aliorum etiam in eruendis conqui- rendisque Syriacis Ephremi scriptis studium ac laborem persequamur: præter *Jacobum Golium*, qui varia secum ex oriente Syriaca manuscripta reportavit, cæterosquæ viros celeberrimos, singulari hic præconio efferendus est doctissimus ille *Anglus Robertus Huntingtonus*, *Episcopus Rapotensis*. Hic mirabili quadam cupiditate, Syriaca Ephremi scripta, quotquot tandem investigari possent, comparandi incensus: non ipse quidem eadem exquirendi gratia Orientem petiit: alias tamen post alias eo literas, desiderii sui internuncias, non sine sumptu misit. Atque ea tandem usus est felicitate, ut in Patriarchæ cujusdam Antiocheni, STEPHANI PETRI nomine, summa viri humanitate, literisque non leviter imbuti, amicitiam perveniret. Quæ tanto magis illi delectabilis ac jucunda accidit, quod illius beneficio varia, jamdudum expectita Ephremi scripta, commentarium scilicet in Pentateuchum, & homilias nonnullas Syriace exaratas, nancisceretur. (n) Testis hu-

P 4

jus

(n) Intelligimus hoc ex *Huntingtonis*, quam *Thomas Smith* composuit, quæque, epistolis ejus præmissa est, vita, Londini 1704. 8vo edita: ubi hæc refert: *Felicior autem fuit in libris Ephremi Syri venandis, quorum aliquos, in orbe Christiano, ut puto, ignoratos, Patriarchæ Antiocheni beneficio adjutus auspicato nactus est. In primis vero recenseri debet, illius in pentateuchum commentarius. Totum in Pentateuchum commentarii hic memi-*

jus rei est ipsius Patriarchæ epistola, qua Ephremianum in genesin commentarium quærendo tandem invenisse se nunciat, Italice „conscripta: “In quanto, inquit, al commento del Serafico Santo Efrem: ha certo, „ch'abbiamo adoprata tutta la diligenza, e „trovato il commento della genesi, l'habbiamo comprato &c. Communicavit sine dubio hunc ad se missum codicem *Huntingtonus* cum erudito illo, quem tum temporis Ephremianorum operum (Syriacorum ut opinor) editionem meditatum, in epistola quadam ad *Michaelem Nau* Jesuitam exarata, scribit. (o) At nunquam tamen postea nec *Huntingtonianus* codex, qui cum aliis hujus Viri codicibus testamento legatis, in *Bodlejana*, ni fallor, bibliotheca nunc asservatur, nec meditata ab illo editio, interveniente fortasse auctoris morte, lucem vidit.

§ 30

meminit, at minus recte, cum ex epistola quadam *Huntingtoni* ipsius pateat, non plures libros quam genesin & exodum continuisse.

(o) In Hac epistola, qua inter alia etiam a *Nau*, qui in oriente tum versabatur, ut Ephremiana monumenta sedulo ubique investiget, sibi que mittat, petit, in ea inquam sic scribit: *quid quid horum, conscriptum eo, quo usus est, idiomate Syriaco reperire potes, eme precor, & in usum literati Christianique orbis Halebum mitte in Angliam deportandum. Ibi enim Vir doctus & linguarum Syriacarum præcipue peritissimus editionem meditatur prædicti auctoris ex antiquissimis quaque versum manuscriptoris summa cum fidelitate exprimendam.*

§. 3.

Hæc de Syriacis præfati scriptis: ad varias eorum versiones nunc progredimur. Harum omnium & antiquissima & accuratissima sine dubio est Græca. *Sozomeno* quippe, *Hieronymo* & *Nicephoro Callisti* testantibus, vivente adhuc *Ephraimo*, , neque ita multa post, optima ac præstantissima ejus scripta de Syriaco in Græcum conversa sunt. περιουσι, inquit *Sozomenus*, αὐτὸς καὶ εἰσετι νυν, ἃ συνεγραψατο πρὸς ἑλληνίδα φωνὴν ἐρμηνεύσει, καὶ πολὺ ἀποδίδει τῆς ἐν ᾧ πεφυκεν ἀρετῆς. h. e. nam *Ἐ*. ipso superstite libri ejus in Græcum sermonem translati sunt, Ἐ usque ad hoc tempus transferuntur: nec tamen a domestica ac nativa præstantia multum recedunt. Græca igitur versio cum Syriacæ propemodum coæva sit: quanto hæc reliquis præstantior meliorque etiam censenda, facillime perspicitur. Ne dicam enim antiquissima quæque Syriaca scripta fuisse correctissima: multo plures tum existebant græcæ admodum linguæ periti, nec dum etiam a pristina integritate Græca lingua tantum desciverat. *Sozomeni* quidem certe ætate versionem Græcæ plurimum tributum textuique illam authentico propemodum æquiparatam legimus. καὶ πολὺ ἀποδίδει, inquit *Sozomenus*, τῆς ἐν ᾧ πεφυκεν ἀρετῆς. ἀλλὰ καὶ ἑλλήνων πίστεως τῷ Συρίῳ εἶναι θαυμάζεται. h. e. nec tamen a nativa ac domestica præstantia multum recedunt. Sed dum Græce legitur, non minus admiratio-

ni est, quam dum Syriace. Miror itaque *Tenzelium* quid impulerit, ut cum multis aliis antiquis græcis versionibus, Ephremianam etiam ceu parum accuratam, nævisque nescio quibus affectam reprehendat? Verum quidem est in temporum suorum interpretes graviter in vectos jam tum esse *Hieronymum* & *Sozomenum*. At Ephremianæ versioni nihil hinc decedit, quam quidem uterque modo commemoratorum scriptorum laudat, peneque Syriacis parem ponit. Hæc autem antiqua versio hodieque an supersit, sique superest, quænam eo scripta, quotque numero referenda sint: difficile admodum dictum est. Verosimile tamen videtur, cum tanto semper in pretio æstimoque (a) Ephremi scripta apud omnes extiterint: non minimam, Græce olim versorum partem, mendis licet non plane nullis affectam, hodieque reperiri. Neque enim negari potest, in plerisque sermonibus Ephremi, qui hodieque impressi extant, Græcis, virtutes eas omnes, quas veteres in hoc Viro admirati sunt; clarissime enitere: spirareque eos antiquum illum Ephremi genium. Ut igitur ferendus non sit *Tenzelius*, dum Græcas plane omnes, quotquot manu exaratae passim in bibliothecis fervantur, versiones, ipsius tempore nondum editas, nec cum specie aliqua veritatis reprobant. Quod enim ex libris Græcorum

(a) Tantæ auctoritatis olim Ephremi scripta fuisse veterum annales tradunt, ut in plurimis sacris cœtibus post Sacram scripturam legi sueverint.

corum lectionariis magna ex parte corruptis, plerosque sacros sermones quondam exscriptos esse ait, idque Cardinalis *Bonæ* testimonio confirmat, in sola positum est conjectura. Cui & libenter equidem concedam, fieri facile potuisse, ut aliorum Ephremorum (b) scripta perperam nostro attributa sint: at non omnia tamen protinus in hunc censum referenda esse putem. (c) Cum igitur & Græcæ Ephremianorum scriptorum versioni sua laus auctoritasque constet: magnas certe apud omnes eruditos iniit gratias, insigniterque de doctore Syro est promeritus eruditus ille Angelus *Eduardus Thwaites*, in Academia Oxoniensi Græcæ linguæ Professor, quod antiquæ Græcæ versionis non pauca Ephremi scripta, ad

(b) Plures hoc nomine appellatos extitisse: partim ex *Assmanni* Bibliotheca Orientali partim ex celeberrimi Fabricii Bibl. Gr. constat. qua de re vix dubitandum, quin hæc nominum ἀμφιβολία Ephremo nostro partim genuina aliqua scripta subduxerit, partim falsa aliqua subornaverit.

(c) PHOTII ætate Græca Ephremi versio paululum jam corrupta, saltim variis interpretationibus, ab indocta μεταφρασων turba profectis, defœdata fuisse videtur. Hoc enim conjicias ex PHOTII illis in bibl. cod. 196. ἡ δὲ λέξις καὶ τὰ σχήματα ἔθαιμαστον εἰ πρὸς το κοινωτερον της ομιλίας καὶ ἡμελημενον νενευκεν. ἔγὰρ εἰς τον γεννητορα των νοημάτων, ἀλλ' εἰς τον ταυτα μεταφρασαμενον. ἡ αἰτία διαλαμβανει. hoc est: oratio tamen ejus ac figuræ nihil mirum si ad consuetum homiliarum usum & inelaboratum dicendi genus vergant. Non enim in auctorem sensuum sed in horum interpretem ea conferenda culpa,

ad codicum antiquorum, quæ Bodleiana ipsi suppeditavit, manuscriptorum fidem, quo putuit ordine, accurationeque in lucem dedit. Prodiit nimirum hæc editio Oxonii ex theatro Sheldoniano, anno hujus seculi nono in folio hoc titulo insignita. Τα τῶσιν πατρῶς Εφραίμ τῶ Συρῶ περὶ τὴν Ἑλλάδα μεταβληθέντα, e codicibus manuscriptis. Digna certe tam splendido, quo comparet, habitu: tantaque & chartarum & typorum munditie. Nam & in digerendis Ephremi scriptis non inconcinnus ordo, & in discernendis iis judicium, & in restituendis corrigendisque, industria non postrema deprehenditur. Nihilque plane laboris studiiq; intermisit auctor, quin ea omnia, quæ reperiri possent, manuscripta, ex bibliothecarum latebris prolata, sedulo inter se conferret, lacunas suppleret variasque lectiones partim in margine, partim ad calcem operis notatas, fideliter summaque cum diligentia in lectoris usum adduceret: ea denique omnia quæ subinde occurrunt sacra Scriptura loca ubique adnotaret. At nimis justo tamen diligens fuisse videtur in sermonibus quibuscunque, Ephremi nomen præferentibus, inque codicibus a se repertis, divulgandis. (d) quo factum est ut inter plurimos germanos Ephremi foetus, adulterini quoque & ὑποβολιμαῖοι ali-

(d) Horum sermonum. præter binas Ephremi vitas, in fine additas, centum & quinquaginta septem in oxoniensi codice reperiuntur, totusque liber quinque alphabetis constat.

aliqui, uti e. g. sermo qui inscribitur, *κατα
μιμησιν των παροιμιων*, sermo item *εις πατερες
τελειωθεντας*, Testamentum Ephremi, &c. in-
termisti passim reperiantur. Ad puritatem
textus quod attinet: insignem quoque fateor a
clarissimo editore adhibitam esse diligen-
tiam, ut mendis plane omnibus intactum ac
illibatum illum traderet. Nihilominus ta-
men in tanta scriptorum, quæ perlegenda, cor-
rigenda, riteque ordinanda erant, multitudi-
ne ac varietate, abesse vix poterat, quin ali-
qua hinc inde errata partim typographica,
partim textualia irrepererent. Horum ut non-
nulla in transcurso quasi a me notata affe-
ram p. Σπ. lin. 13. in his verbis: *πας δε και τολ-
μωσιν αφιεναι την συναξιν, και εξιεναι προς της
δπολυσεως διχα αναγκης μεγαλης: αναγκης*
pro *αναγκης* scriptum est. p. λ. l. 35. pro his
verbis: *οι εν τελειοι και σοφοι εμπωροι ετοιμοι
εχοντες την εμποριαν μετα χαρας, εκδεχονται
πνευσαι αυτοις τον ανεμον &c.* teste Slavonica
versione sic legendum est: *οι εν τελειοι και σο-
φοι εμπωροι ετοιμον εχοντες την εμποριαν: μετα
χαρας εκδεχονται &c.* Huc pertinet locus il-
le p. Σο, in sermone, *πειπακοης*, qui sic in-
cipit: *και πει τε χρονε μη ολιγορει*, ubi sequen-
tia statim verba: *τισι γαρ υποβαλλει ο εχθρ^{ος}
επιθυμιαν εις το χημα ωρα το καηρον, οπως μη
φερων ο αδελφ^{ος} το λειον της ηδονης, φυγη το
σαδιον: ex loco parallelo p. Σθ lin. 26.
υποβαλλει ο εχθρ^{ος} επιθυμιαν εις το χημα
ωρα το καηρον: ινα μη φερων ο αδελφ^{ος} το λια^ν
της*

της Πιθυμιας, Φυγη το σαιδιον sic corrigimus ut pro λειον, λιαν substituamus. sic & p. ρλη lin. 14. corrupte legitur: αγαπα γαρ τας ακτημονας τας θλιψαντας, pro καὶ τας θλιψαντας. id quod ex loco parallelo p. ριζ lin. 13. aperte intelligitur.

Monendum hic quoque arbitror, quem in sedulo perlustrandis Ephremi sermonibus, iisque cum Slavonico exemplari conferendis, errorem in Oxoniensi hac editione commissum, fortuito deprehendimus. Nescio enim quo casu acciderit, ut sermo ille, duo circiter folia complectens, *de secundo Christi salvatoris adventu*, cuius hic titulus est εις την δευτεραν παρυστιαν τῃ Κυρια ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, quique sic incipit, προσελθετε καὶ δευτε υἱοι φωτὸς &c. in græcis bis reperiatur. Primo pag. ρις. lin. 14. subiectus illi, ad quam forte pertinere visus est, orationi paræneticæ, sic incipienti: προσεχε σεαυτῷ, ὡ νεότης, ποθεῖς ἀσκησαι &c. Deinde pag. ρλς v. 40. Diversam equidem argumenti pertractationem primum esse credidi; cum & alios sermones, iisdem verbis incipientes, inter se diversos tamen, invenerim: verum utrosque propius contemplatus, ejusdem non modo argumenti, sed & iisdem, si paucula excipias, verbis sententiisque conscriptos reperi. Hoc enim utriusque, quod apponere non abs re fore duximus, est initium.

p. 116. προσελθετε, δευτε υἱοι φωτὸς, ἀκυσταίτε της ἐυλογημενης φωνης σατε της ἐυλογημενης φω-	p. 14. προσελθετε, καὶ δευτε υἱοι φωτὸς, ἀκυσταίτε της ἐυλογημενης φωνης σατε της ἐυλογημενης φω-
---	--

ἐκείνης, καὶ μακαρίας τῆς Φωνῆς καὶ μακαρίας ἐ-
 σωτηρίας ἡμῶν τῆς λε κείνης τῆς Σωτηρίας ἡμῶν
 γωσῆς πρὸ ἡμᾶς. δευ- τῆς λεγωσῆς πρὸ ἡμᾶς.
 τε υἱοὶ εὐλογημένοι τῆς Δεύτε οἱ εὐλογημένοι τῆς
 πατρὸς μὲ κληρονομη- πατρὸς μὲ κληρονομήσα-
 σαμένην τῶν οὐρανῶν βα- τε τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
 σιλείαν. βλέπετε ἀγα- ρανῶν. βλέπετε ἀδελφοί
 πητοὶ μὲ, μηδεὶς ὑμῶν μὲ, μηδεὶς ὑμῶν σερηθῆ
 σερηθῆ τῆς μακαρίας τῆς μακαρίας ταύτης
 ταύτης κληρονομίας. ἰδὲ κληρονομίας. ἰδὲ γὰρ ἔστι
 γὰρ ἔστι θυραὶς ἐστὶ. Φῶς ἐκ Φω- θυραὶς ἐστὶ. Φῶς ἐκ Φω-
 ἐκ φωτὸς κατέβη πρὸς τὸ κατέβη πρὸς ἡμᾶς,
 ἡμᾶς, ἀνηνεύκε πρὸς το καὶ Φωτισαὶ ἡμᾶς (ε) ἀ-
 Φῶς. κατέβη πρὸς ἡμᾶς νηνεύκε πρὸς τὸ Φῶς κα-
 γενομένου ὡς ἡμεῖς, ἵνα τῆς πρὸ ἡμᾶς γενομο-
 ἡμᾶς ὁμοίως ἐαυτῷ ποιη- νῶ ὡς ἡμεῖς, ἵνα ἡμᾶς
 σῇ, Ὁ Ἀθάνατος πρὸς ὁμοίως αὐτὸ ποιήσῃ. Ὁ Ἀ-
 τῆς θνήσκῃς κατήλθε, καὶ θάνατος πρὸς τῆς θνή-
 ποιήσας αὐτὸς Ἀθάνατος τῆς κατήλθε, καὶ ποιή-
 ἀνέβη πάλιν πρὸς τὸν πα- σας αὐτὸς Ἀθανάτης ἀ-
 τέρα. Νυν ἔρχεται μετα νέβη πάλιν πρὸς τὸν πα-
 δοξῆς τῆς εὐλογημένης Πα- τέρας. Νυν ἔρχεται μέλα
 τῆς, κρίναι ζώντας καὶ δοξῆς τῆς εὐλογημένης Πα-
 νεκρῶς. Ὁ δὲ ζῶν γεγο- τῆς, κρίναι ζώντας καὶ
 νεν ἡμῖν, πληρῆς φωτὸς νεκρῶς. Ὁ δὲ ἡμῖν γεγο-
 καὶ δοξῆς, ἵνα ἡμεῖς ἐν φω- νε πληρῆς φωτὸς καὶ
 φωτὶ βαδίσωμεν ἐν αὐτῷ δοξῆς, ἵνα ἡμεῖς ἐν φωτὶ
 πρὸς τὸν πατέρα. βαδίσωμεν πρὸς τὸν πα-
 Δεύτε ἀγαπητοὶ βαδι- τέρας. Δεύτε ἀγαπητοὶ
 σῶμεν εἰς τὴν ὁδόν, βαδίσωμεν εἰς τὴν ὁδόν
 ἣν ὁ κύριος ἐδείξεν ἣν ὁ κύριος ἐδείξεν
 ἡμῖν,

ἡμιν, ἵνα μετα χαρᾶς ἡμιν, ἵνα μετα χαρᾶς
 Φθασωμεν εἰς την αὐτῆς βασιλειαν. λαβωμεν ἐν
 ὀπσιτισμον καὶ ἐλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις ἡμῶν. ἔκ
 ἐστὶ γὰρ ὀλιγον το διασημα της ὁδὸς ἐκείνης. Πε-
 ριζωσαμενοι ἐν τὰς ὀσφυας ἡμῶν ἐν (f) εἰλι-
 κρινεα καὶ ἀληθεια ὡς ἀνθρώποι ἐκδεχόμεθα
 τον ἰδιον δεσποτην. ἀψωμεν τὰς λαμπαδας ἡμῶν,
 καὶ γενναίως νηψωμεν : προσδοκωμεν γὰρ τον
 Κυριον ἡμῶν ἐκ τῶν ἔρανων δεξαδα. Μη ἐν νυ-
 σταζωμεν (g), ἵνα μη σβε-
 θωσιν ἡμῶν αἱ λαμπα-
 δες. Ἡ γὰρ κραυγὴ ἐκείνη
 ἀφνω γινετα. ἰδὲ ὁ Νυμ-
 φιος, ἐξέλθετε εἰς ἀπαν-
 τησιν αὐτῆς πάντες οἱ ἀ-
 γαπῶντες αὐτον, καὶ
 ἐτοιμασαντες ἑαυτοὺς ἰδεῖν
 αὐτον μετα δόξης.

(f) το ἐν rectius hic abest.

(g) Νυσταζωμεν omnino
 scribendum erat.

Φθασωμεν εἰς την αὐτῆς βασιλειαν. λαβωμεν
 ὀπσιτισμον καὶ ἐλαιον
 εἰς τὰ ἀγγεῖα ἡμῶν. ἔκ
 ἐστὶ γὰρ ὀλιγον το μηκος
 της ὁδὸς ἐκείνης. περιζω-
 σωμεν ἐν τὰς ὀσφυας ἡ-
 μῶν εἰλικρινεα καὶ ἀλη-
 θεια, ὡς ἀνθρώποι καὶ δε-
 λοι γνησιοὶ ἐκδεχόμενοι
 τον ἰδιον δεσποτην. Ανα-
 ψωμεν τὰς λαμπαδας
 ἡμῶν, καὶ γενναίως νη-
 ψωμεν. Προσδοκωμεν
 γὰρ τον κυριον ἡμῶν ἐκ
 τῶν ἔρανων δεξαδα. μη
 ἐν νυσταζωμεν, ἵνα μη
 σβεννυντα αἱ λαμπαδες
 ἡμῶν.... (h). ἡ γὰρ
 κραυγὴ ἐκείνη ἀφνω γι-
 νετα. ἰδὲ ὁ Νυμφιὸς ἐρ-
 χετα. ἐξέλθετε εἰς ἀπαν-
 τησιν αὐτῆς πάντες οἱ ἀ-
 γαπησαντες αὐτον καὶ ἐ-
 τοιμασαντες ἑαυτοὺς, ἰδεῖν
 αὐτον μετα δόξης.

(h) Hic viginti circiter ver-
 fus inferti sunt, in priori de-
 ficientes.

Hæc inquam pars est sermonis in codice Oxon. bis positi, ex quo ideo hæc, paulo prolixiora fortasse visa cuipiam, adduximus, ut quanta sit codicum manuscriptorum vel in una sæpe pagina differentia, quamque commode unus ex altero emendari ac restitui possit exinde cognoscatur. Absit tamen, ut propter hoc aliaque levioris momenti παραρρηματα, vel perspicacissimis sæpe non evitanda, Oxoniensi splendidissimæ editioni quidquam derogem. quam sane, pro eo ut meretur, omni laudis genere prosequor, cunctisque Ephremianorum operum editionibus, quæ adhuc in lucem prodierunt, longissime antepono. Interea nec hoc dissimulem, nec ipse fortasse editor clarissimus diffitebitur, posse huic editioni, non ornamenti nihil, augmentique aliunde fortasse accedere. Præstantissimos equidem codices in Anglorum bibliothecis reperiundos, editori non defuisse scio. Defuere tamen alii, qui in Italia Galliaque passim latitant, illis fortasse antiquiores, multi. E Vaticana præcipue bibliotheca ornamenti non parum subsidiique peti posse quis dubitet? cum quidem clarissimus *Assermannus* in bibliotheca orientali p. 156. sequentia hæc inedita Ephremi opera Græce in ea extare referat:

I. *De secundo adventu Domini & consummatione sæculi.* Cod. Vatic. 272. fol. 324. ἀκούσατε ἀδελφοί ἀγαπητοί, ὅσοι τὸ ἅγιον βάπτισμα: *Auscultate fratres carissimi, quicunque sanctum baptismum &c.*

Q

ptis-

II. *De secundo Domini adventu & consummatione seculi.* Cod. 1192. fol. 106. ἡρώησαν ἄνθρωποι φιλοχρηστοί, *Percontati sunt quidam Christum diligentes.*

III. *De consummatione seculi, de Antichristo & de caritate.* Cod. Palat. 16 & 2669. ἀγαπητοὶ μηδὲν προέμνησμεθα: *nihil anteponamus carissimi.* (i)

IV. *De quiete.* Cod. Vat. 442. fol. 269. ἀδελφοὶ κλησαθε τὴν ἡσυχίαν. *fratres possidete quietem* (k)

V. *De monachis.* Cod. 704. fol. 53. τί δε ὁ προφήτης τρυγὼν κηρύσσεν, *quare Propheta viduam turturem?*

VI. *Qualis debeat esse monachus.* cod. Alexand. 45. f. 138. Δεῖ τὸν νεὸν ἀσκήτην ἀκτῆμον εἶον ἔχειν: *Monachum novitium pauperem vitam agere oportet.* (l)

VII. *Exhortatio ad peccatores.* Cod. Vat. 1259.

(i) Ineditis hic sermo annumerari nequit, quippe quem in editione Oxoniensi, p. Υνε, c duobus manuscriptis Anglicanis jam typis mandatum videas: hoc titulo: λογος πρὸς τὴν κοινὴν ἀναστάσεως, καὶ μετάνοιαν, καὶ ἀγάπης, καὶ εἰς τὴν δεύτεραν παρυσίαν τῆς Κυριακῆς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Idem inter Slavonice translata Ephremi opera typis mandata extat: sermo in ordine centesimus quartus: de quo vide inferius.

(k) Jam editus reperitur hic sermo in codice Slavonico, ubi ordine est centesimus primus: eadem inscriptione, sic incipiens. *Cole frater silentium.*

(l) Neque hic sermo pro inedito haberi potest, in Slavonico codice reperiendus: inque appendice ordine nonus.

1259. fol. 125. πας χριστιανος ἀποτασσεται τῷ
 Σατανα: *Omnis Christianus resistit diabolo.*

VIII. *De vita stulta & de poenitentia* Cod. 581.
 f. 159. ὅσοι ταῖς ἐν ματαίᾳ quicunque vitæ vani-
 tates &c.

XI. *De verbo otioso*: Cod. 497. fol. 202. τί
 ἐστὶν ὀργῶν λόγος: *quid est verbum otiosum?*

X. *De vigilantia & compunctione.* Cod. Ale-
 xandr. 45. f. 173. τηρεῖ σεαυτὸν ἀγαπῶντε ἀνελ-
 βως. *Diligenter custodi te ipsum carissime. (m)*

XI. *De poenitentia.* Cod. Palat. 68 ἐννοήσω-
 μεν ἀδελφοί: *Recogitemus fratres.*

XII. *Preces pro septem diebus hebdomade.* Cod.
 Vat. 1190. *preces aliæ diversæ.* Cod. 790.

XIII. *Sententiæ per Paulum Monachum collectæ*:
 Cod. Palat. 258.

XIV. *Fragmenta in Pentateuchum, in Josue, in
 Judices, in Ruth.* Cod. Vat. 746. 747. 748. 751.
 Cod. Palat. 203. *In Psalmos* Cod. Vat. 752.
In Evangel. Cod. Vat. 663. 733. & 1190.

Multo plura autem, quam quæ clarissimus
Assmannus hic producit, inedita passim Ephre-
 mi opera in bibliothecis Imperatorum ac Re-
 gum asservari certum est. Non dubium, ce-
 leberrimus inquit *Fabritius*, ex Cæsareanis ms.
 de quibus *Lambecius* T. I. p. 117. seq. Tom. III.
 p. 104. Tom. IV. & V. plur. loc. itemque Tom.
 VIII. plura posse græce proferri, quæ *Vossius*
 tantum latine extulit, nonnulla etiam quæ ab

Q²

eo

(m) Idem reperitur in codice Slavonico, hoc titulo, *De pie-
 tate & sobrietate & tranquillitate animæ*, in appendice
 sermo decimus tertius. Incip. Cave tibi ipsi dilecte bene.

eo sunt omiſſa. ut Tom. IV. Lamb. p. 170. memoratur S. Ephremi λογος πει της ενεργειας τ' μισοκαλης δαιμονος. incipit. πατερες και αδελφοι ακουσατε, πολλακις γαρ εχθρος υποβαλλει τω ανθρωπω, λεγων, ακμην νεωτερος ει, απολαυε των επιθυμιων σου. opus Ephremi de spiritu sancto, quod Hieronymus allegat, nusquam apparet, nec eis τον ωρθοδοξον δογματικα, confer. Biblioth. Græc. Lib. V. p. 331. Inter cæteros autem codices, Græca Ephremi scripta complectentes, omnium facile judicio eminent & excellunt quinque illæ membranæ, in Imperatoria Moscuenſi bibliotheca adhuc latentes. (n) quarum sive vetustatem, multum pretii codicibus addentem, sive γνησιότητα, textusque puritatem, sive denique varium in editorum scriptorum apparatus spectes: nulli cum his facile codices ubicunque latitantes conferri ac comparari possunt. Eoque magis obstrictum me esse fateor clarissimo doctissimoque Viro, catalogi manuscriptorum Moscuenſium editori, Athanasio Schiada, Græcæ linguæ in Nefkienſi monasterio Profefſori dignissimo (o) quod horum ipsorum codicum

(n) Quinque hi codices reperiuntur in catalogo manuscriptorum Moscuenſium Moscuæ primum edito, deinde a celeberrimo Lipsienſium Professore D. KAPPIO Lipsiæ recudi curato, pag. 31, & 41.

(o) Est hic Vir Græcus genere, patria Cephalonius. Officium primo auditoris, ut vocant, castrenſis, in Ruthenorum exercitu per plures annos gessit. Hoc tandem abdicato: Moscuam concessit, scholæque, Imperatoris auspicio quon-

cum recensionem quandam non indiligenter a se olim factam (p) benevole mecum Petropoli cum essem, communicare haud detrectaverit. Cujus etsi partem tantummodo descriptam possideamus non ultra dimidium primi codicis perductam : hanc ipsam tamen lectoris in gratiam attexere non gravabimur : cum vel ex hoc specimine de reliquis haud difficulter possit judicari. Recentio ejus, quam ex Græco vertimus, hæc est.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕ- | Index contentorum
ΝΩΝ ΛΟΓΩΝ, ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΕ- | sermonum & adhor-
ΣΕΩΝ Ὁ ἁγίου ΕΦΡΕΜ, ὁ | tationum sancti Ephre-
Q 3 ΣΥ-

quondam ibi constituæ cum aliis præfectus, Græcas in ea literas per aliquot annos non sine laude docuit. Inde Petropolin vocato juventutis, in monasterio Nefkiensi, non procul a Petropoli urbe sito, erudiendæ, munus demandatum est, Græcæque linguæ Professoris titulus impositus. Vir cæteroqui est admodum ingenuus, comis, affabilis, atque ad inserviendum aliis promptissimus, unde nos eo familiariter Petropoli usi sumus; nec possumus non varia ejus in nos officia publice hic deprædicare, doctrina quoque præditus est non vulgari. græcorum in primis scriptorum monumenta diligenter legit, in quibus æque ac in studio antiquitatum, præcipue græcarum egregie est versatus.

(p) Erat enim illi ab Archimandrita quodam commissum, ut codices Moscuenfis Bibliothecæ manuscriptos confuse hætenus jacentes, in ordinem redigeret inque catalogum referret. Cum igitur singula manuscripta perlustrandi copia ipsi daretur; non intermittendum simul putavit, quin præ aliis rara & antiqua sibi visa, qualia etiam sunt Ephremiana, reliquis diligentius inspiceret, eosque saltem, qui in iis continebantur tractatus, in usum suum enotaret.

Συρὸς ἐν πεντέ τευχέσι, ὧν τὰ δύο μὲν κεινταὶ ἐν τῇ τῆς τυπογραφίας Μοσκοβιτικῆς βιβλιοθήκῃ, τρεῖς δὲ ἐν τῇ συνοδικῇ τῆς αὐτῆς πόλεως βιβλιοθήκῃ. Ἀ τευχὸς τυπογραφικὸν περιέχον φυλλα μεμβρανικά τε. τὸ μὲν αὐτὸ μικρὸν ποδὸν ἑνὸς καὶ ἡμισί. οἱ δ' ἐν αὐτῷ χαρακτῆρες, μικροὶ μὲν καθαροὶ δὲ, ἐκ τε Ἰ εἶδος Ἰ μελανόν, καὶ ἄλλων διαφορῶν σημειῶν ἔχοντε κραινασθαι ὥστε τὰ ἑξακοσια ἔτη εἶναι ἀρχαῖον.

Ἐπιγραφεται βιβλὸς τῶν παραινέσεων Ἰ ἁγίου Εφραίμ καὶ εἰς τὸν βίον αὐτοῦ. ποῖαν μὲν Ἐπιγραφὴν, καὶ πῶς ἡ καθέμία παραινέσις δέχεται, ὡς κατὰ τὴν τάξιν κειμένην αὐτῇ εὐρεῖς.

mi Syri, in quinque codicibus, quorum duo quidem reperiuntur, in typographica Moscuenſi bibliotheca, tres autem in Synodali ejusdem urbis bibliotheca. Primus codex in typographica domo asservatus, folia continet membranacea 355. cujus quidem longitudo pedis unius & dimidii. Characteres autem, qui in eo conspiciuntur parvi quidem at satis puri, & distincti: quantumque ex nigra forma, aliisque variis indicis possum conjicere, ultra sexcentos annos habet.

Inscribitur, liber admonitionum sancti Ephraimi & in vitam ejus. qualis inscriptio, & quomodo quæque admonitio incipiat, ordine hic positum invenies.

φυλλον α. πινάξ των
 ψαλμωσεων.

φυλλ. β. Ἐάντις Εφραιμ
 ἐξομολογησις, ἡγαν πρε-
 σευχη πρὸς τὸν Θεόν.

Ἦς ἡ ἀρχὴ. Ἰασαί με
 κυρὲ καὶ ἰαθῆσομαι. in
 Oxoniensi codice. p.
 135.

φυλλ. γ. Ἐάντις βιθ.

Ἦς δὲρχη: γεγενηται
 ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὀνομαζέ-
 Εφραιμ Συρθ in O-
 xon. aliter incipit.

φυλλ. δ. Ἐάντις λο-
 γθ ψαλμεικθ.

Ἦς ἡ δὲρχη. δόξα σοι
 Θεθ, δόξα σοι. in Oxon.
 p. 264.

φυλλ. ε. Ἐάντις ψαλ-
 μωσις. β.

Ἦς ἡ δὲρχη. ἀγαπήτε
 χριστιανθ εἰ Δία τῆς
 χαριτθ &c. in Oxon.
 p. 264.

φυλλ. ζ. Ἐάντις ψαλ-
 μωσις γ.

Ἦς ἡ δὲρχη. εἰαν ἀποτα-
 ξαμενθ τῷ βίῳ εἰς-
 ελθῆς &c. in Oxon.
 p. 266.

Folio (1) index ad-
 monitionum.

Fol. (2) Sancti E-
 phraimi confessio; ni-
 mirum preces ad De-
 um.

Cujus initium: sana
 me Domine, & sana-
 bor.

Ejusdem vita.

Cujus init. natus in
 oriente quidam nomi-
 ne Ephraim Syrus.

Fol. (4) ejusdem ser-
 mo adhortatorius.

Cujus init. gloria ti-
 bi Deus! gloria tibi!

Fol. 5. ejusdem ad-
 monitio (2)

Cujus init. Dilecte,
 Christianus es per gra-
 tiam. &c.

Fol. 7. ejusdem ad-
 monitio (3)

Cujus init. Si nun-
 cio remisso huic vitæ,
 ingressus fueris &c.

φυλλ. η. εἰς αὐτὸ πρὸς
κατηχημένων, καὶ προ-
τροπὴ διδασκαλίας ἐκ
θεοῦ, πρὸς αἰνεσίαν. δ.

Ἡς ἡ δέχῃ. ἀγαπήτε,
ἰδοὺ πρὸς αἰνέτημι σοὶ διὰ
την, in Oxon. p. 267.

φυλλ. θ. εἰς αὐτὸ πρὸς
διδασκαλίας καὶ νουθε-
σίας πρὸς αἰνεσίαν ε.

Ἡς ἡ δέχῃ. ἀγαπήτε
ἐάν βαλῃς δέχας καλὰς.
in Oxon. p. 268.

φυλλ. ι. εἰς αὐτὸ πρὸς
παραδόσεως κανόνων
μοναχῶν, καὶ συνθεσίας
παραίν. ζ.

Ἡς ἡ δέχῃ. καὶ πρὸς
ἐργοχειρὶς μὴ ὀλιγωρεῖ.
in Oxon. p. 269.

φυλλ. ιβ. διδασκαλίας
καὶ νουθεσίας ὑποθέσεις:
πρὸς αἰνεσίαν. η.

Ἡς ἡ δέχῃ. καὶ πρὸς
χρόνον μὴ ὀλιγωρεῖ. in
Oxon. p. 270.

φυλλ. ιβ. πρὸς διδασκα-
λίας καὶ διεγερσίαν πρὸς
τον ἡφον παραίνεσις. θ

Ἡς ἡ δέχῃ. ἀδελφε ἀ-
γωνίζεσθαι σπῆλιωτης.
in Oxon. p. 272.

Fol. 8. ejusdem de
catechumenis : & ex-
hortatio doctrinalis ex
Deo. admonitio (4)

Cujus init. Dilecte,
ecce propono tibi te-
stamentum.

Fol. 9. Ejusdem de do-
ctrina & admonitione,
adhortatio. (5)

Cujus init. dilecte si
jeceris bona funda-
menta. (in oxon. βαλ-
λης pro βαλῃς.)

Fol. 10. ejusdem de
traditione canonis
monachorum & foe-
deris, admonitio. (7)

Cujus init. Et de
manuali opere ne sis
negligens.

Fol. 12. Doctrinae &
adhortationis funda-
mentum. admonit. (8)

Cujus init. & de tem-
pore ne sis negligens.

Fol. 12. De doctrina
& excitatio ad Ni-
phum, admonitio. (9)

Cujus init. Frater
certa ut strenuus miles.

φυλλ.

φυλλ. αὐτῷ. Νεθεςια
 πρὸς αὐτοφίας παραινέ-
 σις. 1.

Ἡς ἡ ἀρχὴ. ἀδελφε.
 εἰαν ἀποταξάμενται τα
 ματαῖς βίαι. Oxon. p.
 273.

φυλλ. 15. πρὸς τὰ μηύ-
 ψηλοφρονειν. παραιν. 1α

Ἡς ἡ ἀρχὴ. δεῖ δὲ καὶ
 τὰς ἐκ οἰκίαι καὶ μοχ-
 θήρας βίαι ἐρχομεναις &c.
 in Oxon. 173.

φυλλ. 12. πρὸς συστα-
 σεως προεσώων, καὶ πρὸς
 ποιμαντικῆς ἐμπιστευσεως
 παραινέσις. 1β.

Ἡς ἡ ἀρχὴ. ἀδελφε
 Ἰπισευθῆς ψυχὴν ζωσά
 ὡς περ ἀνῆρ. in Oxon.
 p. 274.

φυλλ. 1η. ἐξεκονισμα-
 τὰ πρὸς βολων πρὸς τὰς
 πρὸς εὐδοίας καὶ ὑποταγῆς
 μεναι παραινέσις.

Ἡς ἡ ἀρχὴ. κατὰ με-
 ρα οἰκοδομεται πόλις.
 in Oxon. p. 275.

φυλλ. κ. πρὸς ἀγῶνας
 τὰς μονηρας βίαι καὶ ἀσκη-
 σεως ὑποδεγμα. παραι-
 νέσις. 1γ,

Folio eodem. ad-
 monitio de odio su-
 perbiæ. adhortat. (10)

Cujus init. Frater si
 reliquisti vanam vi-
 tam.

Fol. 16. De animo
 demisso: admonit. (11)

Cujus init. Decet
 autem & eos qui
 ex miserabili & la-
 boriosa vita egressi
 sunt.

Fol. 17. De conven-
 tu præpositorum, & de
 pastoralis cura admo-
 nit. (14)

Cujus init. frater si
 credidisti animam, cir-
 cumcinge uti Vir.

Fol. 18. allusiones
 parabolicæ ad præpo-
 sitos & subjectos, ad-
 monitio.

Cujus init. Ex parte
 (paulatim) ædificatur
 civitas.

Fol 20. Ad certami-
 na monasticæ vitæ &
 exercitationis exem-
 plum: admonit. (13)

Ἡς ἡ δέρεχη. ἀδελφε
ἡξιώθης τὸ ἀγιὸν ἐνδυμα-
τὸ τὸ μοναχὸν. in O-
xon. p. 276.

φυλλ. κγ. περὶ φιλαυ-
τίας καὶ κενῆς ἀπάτης.
παραινέσεις. ισ.

Ἡς ἡ δέρεχη. ἡ πλανα-
σά ἐνεργεῖται, (in O-
xon. p. 278. ἡ πλανα-
σε ἐνεργεῖται?)

φυλλ. κγ. περὶ διεγερ-
σεως ψυχῆς καὶ εὐταξίας,
παραινέσεις ιε.

Ἡς ἡ δέρεχη. ἀδελφε
ὅταν κρῆσθαι σοι ὁ ἀδελ-
φός. (in Oxon. p. 279.
ὅταν κρῆσθαι.)

φυλλ. κδ. ὡφελεία
κοινὴ περὶ διορθώσεων, καὶ
ποθὺν πνευματικὸν πα-
ραινέσεις. ις.

Ἡς ἡ δέρεχη. ἀγαπῶντοι
ἐννοήσωμεν, τὰς ἐσωτὲς
ἐνωπίον &c. in Oxon.
p. 280.

φυλλ. αὐτῶ. παραινέ-
σεις. ιζ.

Ἡς ἡ δέρεχη. ἀδελφοί
λογίζομαι ὅτι τρεῖς εἰσιν
νυσταγμοί. in Oxon. p.
280.

Cujus init. Frater
si dignus habitatus es
sancto indumento mo-
nachi.

Fol. 23. De sui i-
psius amore & vana
deceptione, admoni-
tio. 13.

Cujus init. quare de-
ciperis superate a dia-
bolo.

Fol. 23. De excita-
tione animæ, discipli-
na, admonit. (15)

Cujus init. Frater si
pulsaverit tibi frater.

Fol. 24. Utilitas
communis correctio-
nis, & desiderii spiri-
tualis admonit. (16)

Cujus init. Dilecti
cogitemus stantes co-
ram, &c.

Eod. Fol. admonit.
(17.)

Cujus init. fratres
existimo tres esse dor-
mitationes.

φυλλ.

φυλλ. κς. ὑποϋπα-
σις πρὸς πειραζομένους
ὑπο τῶ ἰδίου λογισμοῦ
παραινέσις. ιη.

Ἡς ἡ δέχνη. Ἐάν συμ-
βῇ τινα ἀδελφόν ἐλθεῖν
εἰς τὸν μονηρὴ βίον.

φυλλ. κη. Ὅτι ὁ χρεῖ
γελαν καὶ μετεωρίζεται,
ἀλλ' ἀδιαλείπτως πεν-
θεῖν, παραινέσις. ιθ.

Ἡς ἡ δέχνη. δέχνη
κατατροφῆς ψυχῆς μο-
ναχῶ γελῶς &c. in O-
xon. p. 176.

φυλλ. λβ. πρὸς νεώ-
τερους πρὸς ὑπακοῆς ἐν
κατανυξίαι παραινέσις. κ.

Καὶ ἡ δέχνη : πρὸς σε-
χε σεαυτῷ ὡ νεότης, πο-
θεῖσα ἀσκησά. in O-
xon. p. 115.

φυλλ. λς. πρὸς ὑπο-
μονῆς καὶ κατανυξέως πα-
ραινέσις. κα.

Ἡς ἡ δέχνη. Ἀγαπήτοι
γενώμεθα ὡς καλοὶ στρα-
τιῶται. in Oxoniensi
deest.

φυλλ. κζ. πρὸς ὑπο-

Fol. 26. instructio
tentatrum a sua cogi-
tatione. admonit. 18.

Cujus init. Si acci-
dat quendam fratrem
pervenire in monasti-
cam vitam.

Fol. 28. Quod non
oporteat ridere & glo-
riari, sed continue lu-
gere, a monitio. 19.

Cujus init. initium
subversionis animæ
monachi, risus &c.

Fol. 32. ad júniores
de obedientia admo-
nitio. 20.

Et init. cave tibi i-
psi o juvenus, deside-
rans asceticam vitam
agere.

Fol. 3. De patientia
& quiete admonitio 21,

Cujus init. Dilecti
geramus nos ut boni
milites.

Fol. 73. De succum-
ta.

Ταλικων Ἰππτην ἔχθρα
παλην. παραινεσις. κβ.

Καὶ ἡ δέχνη. τοῖς ἐν
κοινοβίοις. in Oxoniensi
p. 283.

φυλλ. λθ. πρὸς τὸ, δι'
ἧς εἰσοδὸν πολεμεῖ ὁ Εχ-
θρῶ, παραινεσις. κγ.

Hujus initium non
adscriptum. forte in
Oxon. p. 283.

φυλλ. μδ. πρὸς βολὴν
περὶ βεβηκότων.

ἡ δέχνη. ὑποβαλ-
λεῖ ὁ λογισμῶ τῷ ἀ-
δελφῷ, τοσαυτὰ ἔτη ἔ-
χεις &c. in Oxon. p.
287.

φυλλ. με. πρὸς ἀδελ-
φὸν σαλευομένον ἀποτο-
πῆς εἰς τόπον. παραινε-
σις. κδ.

ἡ δέχνη. ἡ πίστις
μητρὸς ἐστὶ παντὶ ἔργῳ.
in Oxon. p. 288.

φυλλ. μη. πρὸς ἀφοβί-
αν καὶ ἀμελείαν παραι-
νεσις. κζ.

ἡ δέχνη. ἀδελφῶ
ῖς διηγησάτο μοι λεγών.
in Oxon. p. 293.

φυλλ. ν. Εἰς τὸ, τῷ

bentibus inimici pu-
gna. admonitio. 22.

Cujus init. In cœno-
biis junioribus mona-
chis.

Fol. 39. in illud qua
via nos impugnet ini-
micus. admonitio. 23.

Fol. 34. oppugnatio
seniorum.

Cujus init. suggeri-
tur cogitatio fratri, tot
jam annos habes.

Fol. 45. ad fratres
volitantes ex uno loco
in alium, admonit. 61.

Cujus init. fides ma-
ter est omnis boni ope-
ris.

De animo omni ti-
more curaque vacuo.
admonit. 27.

Init. Frater aliquis
mihi narravit, dicens.

Fol. 50. In illud ha-
έχον-

ἐχόντι δοθήσεται, καὶ πε-
ρισσευθήσεται. παραι-
νεσις. κ η.

ἥς ἡ δέχνη. γεγραπται
γὰρ τῷ ἐχόντι δοθήσεται.

φυλλ. αὐτῷ. πρὸς ἀκα-
τακτασίας. παραιν. κ θ.

ἥς ἡ δέχνη. ἀδελφοί
ἐάν τις τῶν εὐλαβεσέων.
in Oxon p. 295.

φυλλ. ν β. πρὸς ταπει-
νοφροσύνης. παραιν. λ.

ἥς ἡ δέχνη. ἀγαπήτε
ἐάν τυχῆς περικοπῆς. in
Oxon. p. 297

φυλλ. ν γ. ὅτι δεῖ τον
μοναχὸν μακροθυμον
εἶναι καὶ ἀμνησικακον.
παραινέσις. λ α.

καὶ ἡ δέχνη. Ἐάν συμ-
βῇ κακία, & κακίσον
μεν. &c. in Oxoniensi.
p. 298.

φυλλ. ν ε. πρὸς παθῶν
παραιν. λ β.

ἥς ἡ δέχνη. ἐν ἀμε-
λείᾳ διαγῶν τὰς ἡμέρας
αὐτῷ. in Oxoniensi. p.
298

φυλλ. ν δ, πῶς δεῖ

benti dabitur & abun-
dabit, admonit. 28.

Init. Scriptum est e-
nim habenti dabitur.

Folio eodem. De
non damnare. admo-
nit. 29.

Init. Fratres, si quis
eorum qui pietate ali-
os superant.

Fol. 52. De animo
demisso admonit. 30.

Cujus init. dilecte si
præ aliis dignitatem
consequeris.

Fol. 53. Quod o-
porreat monachum
longanimem esse nec
malorum memorem.
admonit. 31.

Init Si accidat ma-
litia non pessimum
quidem &.

Fol. 55. De passio-
nibus admonit. 32.

Cujus init. Vir in
negligentia transigens
dies suos.

Fol. 56. Quomo-

πῶς

ὁ δὲ καλεῖν ὀλιγοῤῥεντας
καὶ ὀλιγοψυχας παραιν.
λγ.

καὶ ἡ δὲ χη. Ἀδελφός
ἐζητεῖ τὸν ἑαυτοῦ ἀδελ-
φόν, in Oxon. p. 30.

φυλλ. ξ. ὅτε δει τὸν ἀ-
ναγινωσκόντα ἐν ὧσιν ἀ-
δελφῶν φιλοπονωσ ἀνα-
γινωσκεν. παραινέσις.
λδ.

καὶ ἡ δὲ χη. Ἀδελφε,
ἐὰν προστάχθῃ σοι ἀνα-
γνῶναι. in Oxoniensi.
p. 303.

φυλλ. αὐτῷ. Ἀνδρρη-
κόν περὶ παρθενιας, καὶ
σοφροσύνης. παραινέσις.
λε.

ἡ δὲ χη. τῷ ἀδελ-
φῷ ἢ τῇ ἀδελφῇ ὑπο-
βαλλει. in Oxoniensi.
p. 304.

φυλλ. ξν. περὶ ἀγνειας
καὶ καταστροφῆς, πα-
ραιν. λς.

καὶ ἡ δὲ χη. παρεια-
ζε τὴν ἀγνείαν ἀγαπῶντε
ἀδελφε. in Oxon. 306.

φυλλ. ξδ. περὶ τῆ μη-
ρεμβεσθαι τὰς ὀφθαλμοὺς

do oporteat consolari
desperatos quasi & ani-
mo dejectos admoni-
tio. 33.

Init. Frater quære-
bat fratrem suum.

Fol. 60. quod opor-
teat legentem in auri-
bus fratrum, lubenti
animo legere. admo-
nit. 35.

Initium. Frater
si imponatur tibi lege-
re.

eodem fol. Contro-
versia de virginitate,
& temperantia. admo-
nit. 35.

Incip. Fratri vel so-
rori in susurrat.

Fol. 63. De castita-
te & tranquillitate. ad-
monit. 46.

Inc. Compara casti-
tatem dilecte frater.

Fol. 64. Quod non
huc illuce oculi cir-
cūde

ὡδε κακίσε, παραινέσεις.
λξ.

καὶ ἡ δέχνη. ἐν ζινικα-
ταργεῖται ὁ πολέμῳ;

φυλλ. ξς. Περι. πρᾶυ-
παθείας. παραινέσεις. λη.

ἡς ἡ δέχνη. Μοναχε,
ἔτω τῷ χεῖρῳ ἐπηγγει-
λας ἀρεσῶν. in Oxon.

p. 308

φυλλ. ξη. πρὸς ἀνυπο-
τακτους καὶ πρὸς κατὰ σα-
σεως, καὶ φόβῳ θεοῦ καὶ
ἐκ κριματῶν τῶν μελλον-
των. παραινέσεις. λθ.

καὶ ἡ δέχνη. Αγαπή-
τε ἐὰν ἐλθῶν ἀδελφῶν
παρεκαλέσῃ σε. in O-
xon. p. 309.

φυλλ. οδ. πρὸς εὐλα-
βείας. παραιν. μ.

ἡς ἡ δέχνη. ἀδελφε
προσεχε σφοδρῶς, μὴ
ἀπολεσῇ τὴν εὐθείαν ὁδόν.
in Oxon. p. 315.

φυλλ. ος. πρὸς τῶν
ἐκπιπτοντων ἐξ οἰκείας
ἀμελείας, καὶ προφασί-
ζομένων προφασεὶς ἐν ἀ-
μαρτίαις. παραιν. μα.

ἡς ἡ δέχνη. ἀδελφε τον

cumvolvendi sint, ad-
monit. 37.

Incip. Quomodo a-
boletur bellum?

Fol. 66. De mansue-
tudine admonit. 38.

Cujus init. Monache
ita Christo promifisti
placere.

Fol. 68. ad inobe-
dientes & de tranquil-
litate & timore Dei &
judicio futuro. admo-
nit. 39.

Inc. Dilecte si ve-
niens frater roget te.

Fol. 74. de pietate
admonit. 40.

Incip. Frater, cave
diligenter ne relinquas
rectam viam.

Fol. 76. De cadenti-
bus sua desidia, ac præ-
tendentibus varias
prophases in peccatis,
admonit. 41.

Incip. Frater si mo-

μονηρη βιον Ἰπιδυμησας.
in Oxon p. 317.

φυλλ. πβ. προς ἀδελ-
φον ἐκπεσοντα, καὶ πε-
ρ. μᾶνοιας. παραιν. μβ.
καὶ ἡ δέχνη. τῆς ἐν
ὑποταγῇ καθιζομενης.
Oxon. p. 322.

φυλλ. πθ. προς Ἰνα
ὁ λογθ εἰρηται, ὅτι
κρεισσον γαμειν ἡ πυρξ-
δαυ. παραιν. μγ.

ἡς ἡ δέχνη. ἀκχε θ Α-
ποστολῶ λεγοντθ. in
Oxon. p. 329.

φυλλ. υ. πει ἀγα-
πης, ἡς ἐσιν ὁ Χρῖσθ
παραινεις. μδ.

καὶ ἡ δέχνη. ἀγαπη-
τε εἰαν ἀξιωθῃσῃ γνω-
σεως. in Oxon. 332.

φυλλ. υα, πει ὑπο-
μονης. παραινεις. με.

καὶ ἡ δέχνη. ἐφη ὁ κυ-
ρθ της δοξης. in O-
xon. p. 337.

φυλλ. υζ. πει κακοη-
θειας καὶ αμελειας. πα-
ραινεις. μς.

καὶ ἡ ἀρχη. ἐν τροπον
ξιφθ νευροκωπει ἱππων.
in Oxon. 341.

nasticam vitam concu-
pivisti.

Fol. 82. Ad fratrem
cadentem, & de poeni-
tentia admonit. 42.

Incip. in statu subje-
ctorum sedentes.

Fol. 89. ad quem ser-
mo dictus sit, quod
melius uxorem duce-
re quam uri. admo-
nit. 43.

Incip. audi aposto-
lum dicentem.

Fol. 90. De amore,
qui est Christus. admo-
nit. 44.

Incip. Dilecte si di-
gnus fueris habitus co-
gnitione.

Fol. 91. De patientia.
admonit. 45.

Incip. Dixit Dominus
gloriae.

Fol. 97. De mala con-
suetudine & negligen-
tia. admonit. 46.

Incip. Quemadmo-
dum gladius nervos in-
cidit equo.

φυλλ.

Φυλλ. 49. πει Δια-
φορας τας μονασικας βιαι
και τας κοσμικας. παλαιν.
μζ.

και η αρχη αγαπητε
αδελφε εαν αποταξαμε-
νται τω βιω γενη μονα-
χοι. Oxon. 342.

Φυλλ. ρ. προς ευλογιον.
παλαινεσ. μη.

και η αρχη. εις τον της
υπακοης αφορων. in
Oxon p. 333.

Φυλλ. ρε. Τας αυτα προς
διορθωσιν των εμπροσθως
διαγοντων και υμας α-
παιτουντων. λογ. α.

ε η αρχη. αγωνιω α-
δελφοι μας και φριτω. in
Oxon. p. 76.

Φυλλ. ρκγ. πει κειτα-
νυξεως και σωτηριας ψυ-
χης. λογ. α ν.

και η αρχη, δευτε παν-
τες αδελφοι ακουσατε in
Oxon. p. 19.

Φυλλ ρκγ. πει προ-
σευχης. λογ. α ν α.

ε η αρχη. μακαριον
οντως το μη αμαρτανειν.
in Oxon. non adest,

Fol. 99. De discrimi-
ne monasticae & secu-
laris vitae admonit. 47.

Incip. dilecte frater,
si renunciaveris vitae
factusque sis mona-
chus.

Fol. 100. Ad Eulo-
gium admonit. 48.

Incip. In illum obe-
dientiae respiciens.

Fol. 105. Ejusdem
ad correctionem in
cupiditatibus viventi-
um, & honores appe-
tentium.

Incip. Laboro fra-
tres & contremisco.

Fol. 123. De exci-
tatione & salute ani-
mae. sermo 50.

Incip. Venite o-
mnes fratres audite.

Fol. 123. De preci-
bus.

Inc. beatum omni-
no non peccare.

Φυλλ. ρκζ. πει ἀγα-
πης λογ. ν α.

ἡ ἀρχὴ. Καλῶς εἶ-
πεν ὁ Κυρι. , ὅτι το
φορτιον μου &c. deest
in Oxon. extat autem
in mst. Vindobonens.
vid. Lambecium Tom.
III. p. 108. laudatur hic
sermo in oratione Nyf-
seni in Ephrem.

Φυλλ. ρκθ. πει ψαλ-
μου λογ. ν γ.

ἡ ἀρχὴ. καὶ πει
μεν τῆς ἀγαπῆς. in mst.
tantum Vindobonensi
extat.

Φυλλ. ρλα. πει νη-
στειας λογ. ν γ.

ἡ ἀρχὴ. ποθ' εσον
τὴν πτωχειαν τα Χριστ.
Deest in Oxon.

Φυλλ. ρλβ. πει ὧν
ἐχει ὁ βι. λογ. ν ε.

καὶ ἡ ἀρχὴ. ἡννοησω-
μεν ἀδελφοι, ὅτι ἔδεν ἡ
μεις. in Oxon-deest. in
Vindobenensi 32. ex-
tat. eodem tit. hoc init.

ἡννοησωμεν ἀδελφοι ὅτι

Fol. 127. De amore
sermo 51.

Cujus init. bene di-
xit Dominus, quod o-
nus meum &c,

Fol. 129. De Psal-
mis sermo 63.

Incip. Et de amore
quidem.

Fol. 134. De jeju-
nio sermo 53.

Incipit: expete pau-
pertatem Christi.

Fol. 132. De iis quæ
vita hæc habet. ser-
mo 53.

Incip. Cogitemus
fratres, quod nihil nos
&c.

Cogitemus fra-
tres quod nihil no-
ἔδεν

ὅθεν ἡμᾶς ὀφελήσει
περὶ τὰ κοινὰ.

Φυλ. ρ λ γ. πρὸς Φι-
λοπρωχίας λόγος. ν 5.

καὶ ἡ ἀρχὴ. δευτε λοι-
πον ἀδελφοί πρὸς φρονη-
σωμεν.

in Vossio tantum ex-
tat. F. i. f. 15.

Φυλ. ρ λ ε. πρὸς τῶν
μακαρίων τοπῶν λόγος.

ν 7.
καὶ ἡ ἀρχὴ. ταύτας τὰς
ἐντολάς &c.

Φυλ. ρ λ η πὼς βλα-
σφημεῖται τὸ θεῖον, καὶ
τίνα ἀπαιτεῖ ὁ θεός, ὡς
ἐστὶ τιμὴ καὶ κρατὶς, ὃ καὶ
πάσης ἀγιοσύνης δώρη;
λόγος. ν η.

καὶ ἡ ἀρχὴ. λέγει ὁ
θεός. Δὲ τὰς προφητάς.
tantum in Voss. & mst.
Vindob. cod. 28.

Φυλ. ρ λ θ. ἐρωτη-
σις. τί ἐστὶν ὃ λέγει ἀπο-
στόλος, Δὲ τῆς ὑπακού-
σεως τὰ νόμους τοῦ θεοῦ α-
τιμαίνειν, καὶ πὼς αἰμα-
ζέται ὁ θεός; ἀποκρι-
σις

bis profuturum sit, ex-
trema mundi.

Fol. 133. De amore
paupertatis sermo 56.

Incip. Venite tan-
dem fratres contemna-
mus.

Fol. 135. De beatis
locis. sermo 57.

Incip. Hæc præce-
pta.

Fol. 138. Quomodo
blasphemetur Divi-
num, & quænam repe-
tat Deus, cui honor &
potentia, quique om-
nis sanctificationis
dator est. sermo 58.

Incip. Dicit Deus per
Prophetam.

Fol. 139. Quæstio,
quid est quod dicat a-
postolus, per trans-
gressionem legis De-
um inhonorare, &
quomodo inhoneretur
Deus? responsio.

καὶ ἡ ἀρχὴ. ὥσπερ ὁ
τα γράμματα τῆ βασι-
λεως.

Φυλλ. ρμε. πως γε-
γραπται περὶ τῶν αἱρετι-
κῶν, ὅτι τῆς μισθντας σε
ἐμισησα κυριε, καὶ ἀλ-
λαχῶ εἰρηται ὅτι ὡς τῆς
ἐχθρῶς μὲ μισησας ἐαυ-
τῆς; καὶ ἀλλαχῶ, ὅτι ἔ-
μισησεις παντα ἀνθρώ-
πον. ἀποκρισις.

καὶ ἡ ἀρχὴ. τῆς αἱρε-
σιωτας ὡς βλασφημῶς
&c.

Φυλλ. αὐτῶ. ποια αἰ-
μαρτια ἐστὶν ἀσυγχωρη-
τῶν? ἐρωτησις. ζ. ἀπο-
κρισις.

ἡς ἡ ἀρχὴ. ἡ εἰς το αἰ-
γιον πνευμα, καὶ ἡ πάν-
των τῶν αἱρετικῶν.

Φυλλ. ρμζ. ἐρωτη-
σις, ποια αἰμαρτια βα-
ρυτερα, χωρὶς τῆς αἱρε-
σεως; ἀποκρισις.

καὶ ἡ ἀρχὴ. ὥσπερ
πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Φυλλ. αὐτῶ. περὶ με-

Incip. Quemadmo-
dum qui Regis literas,
apud Voss. p. 180.

Fol. 145. Quomodo
scriptum sit de hære-
ticis, quod odio per-
sequentes te odi Do-
mine & alibi dictum
est, quod tanquam ini-
micos odio persequor
eos? & alibi quod non
odio persecuturus sis
omnem hominem, re-
sponso.

Incip. hæreticos ut
blasphemos.

Fol eod. Quodnam
peccatum est irremis-
sibile? quaestio & re-
sponso.

Incip. Illud in spiri-
tum sanctum, & illud
omnium hæreticorum.

Fol. 147. Quaestio
quale peccatum gra-
vius præter hæresin: re-
sponso.

Incip. Quemadmo-
dum omnium virtu-
tum.

Fol. eod. De poe-
τα-

Τανοιας λογ^Θ: ζ β.

ἡ ἀρχὴ. κατελθὼν κυ-
ρ^Θ ἐκ τῆς κολπῆς.

Φυλλ. ρνδ. πρὸς Θεο-
σεβειαν καὶ πειμ^Τανοιας
καὶ κατανυξεως καὶ σω-
τηριας ψυχῆς καὶ ἀποτα-
γῆς τῆς βίβλ^Θ λογ^Θ π^Τραι-
νεῖν^Θ. ζ γ.

ἡ ἀρχὴ. Σγω Ε-
φραιμ ἁμαρτωλ^Θ,
χαυν^Θ &c. in O-
xon p. 126.

Φυλλ. ρνθ. πρὸς
μοναζοντας οἱποιοι ὀφει-
λυσιν εἶναι λογ^Θ. ζ δ.

ἡ ἀρχὴ. δεῖ τον νεον
ἀσκητην. in Oxon. de-
est. reperitur in cod.
Vaticano.

Φυλλ. ρζα. κατα-
νυκτικ^Θ λογ^Θ, ζ ε.

ἡ ἀρχὴ. Εν μια των
ἡμερων ὁρθρ^ς μιας &c.
in Oxon. p. 110. ubi
incipit ἐν μια των ἡ-
μερων ὁρθρ^ς λιαν ἀνα-
τας.

Φυλλ. ρζδ. πει με-
Τανοιας λογ^Θ. ζς.

ἡ ἀρχὴ. μαθωμεν

nitentia sermo 62.

Incip. Veniens Do-
minus ex sinu.

Fol. 153. ad pieta-
tem, & de poeniten-
tia & salute animæ &
renunciatione vitæ
sermo adhortatorius. 63

Incip. Ego Ephraim
peccator, debilis &c.

Fol. 159. Ad mona-
chalem vitam agentes,
quales esse debeant.
sermo 64.

Incip. Oportet no-
vum monachum.

Fol. 161. Sermo ex-
citans 65.

Incip. Uno die
matutino tempore.

Fol. 164. De pœni-
tentia sermo 66.

Incip. Discamus
R 3 ἀμαρ-

ἁμαρτωλοὶ εὐσπλαγ- peccatores misericor-
χνειαν. Deest in Oxo- diam,
nienſi codice.

Φυλλ. ρξζ. περὶ τῶν
παθῶν λόγος. ξζ.
ἡ ἀρχὴ. Θελῶ εἰ-
πεῖν ὀνόματι τῆς δόξης σου.
in Oxon. p. 100.

Φυλλ. ρο. περὶ ἀλη-
θείας ἀποδείξεως καὶ ὅτι τρο-
πὸν εὐρήσῃ ψυχὴ τὸν Θε-
ον, δι' ἣν καὶ ἦλθεν ὁ κυ-
ριος λόγος. ζη.

ἡ ἀρχὴ. ὁ τὴν ἡσυχίαν
ἐκ.

Φυλλ. ροβ. περὶ φο-
βῆς κυρίου λόγος. ξθ.

ἡ ἀρχὴ. μακαριοὶ
ἀνθρώποι ἐκεῖνοι. in
Oxon. p. 2.

Φυλλ. ρογ. περὶ ἀφο-
βίας λόγος. ο.

ἡ ἀρχὴ. ὁ δὲ μὴ ἔ-
χων φόβον. in Oxon. p. 3.

Φυλλ. αὐτῶ. περὶ ἀ-
γάπης, λόγος. οα.

ἡ ἀρχὴ. μακαριοὶ ὁ
ἔχων ἀγάπην Θεοῦ. in
Oxon. p. 2.

Φυλλ. ροε. περὶ τῶν
μὴ ἔχοντων ἀγάπην λο-
γος. οβ.

Fol. 167. De passi-
onibus sermo 67.

Encip. Volo loqui
coram gloria tua.

Fol. 170. De vera
abnunciatione & quo-
modo inventura sit a-
nima Deum, propter
quam & venit Domi-
nus: sermo 68.

Incip. Qui quietem
(expetit.)

Fol. 172. De timo-
re Domini. sermo 69.

Incip. Beatus homo
ille.

Fol. 173. De animo
timore carenti.

Incip. non habens
timorem.

Fol. eod. De amore
sermo 71.

Incip. beatus ha-
bens amorem Dei.

Fol. 175. De non
habentibus amorem.
sermo 72.

εἰ ἡ ἀρχὴ ἀληθὴς καὶ
ταλαιπώρος &c. in Oxon.
p. 3.

Incip. Miser & affli-
ctus.

φυλλ. αὐτῶ. περὶ
μακροθυμίας λόγος.

Fol. cod. de longa-
nimitate. sermo 73.

εἰ ἡ ἀρχὴ μακαρὴς
ἀληθῶς ὁ ἀνθρώπος
ἐκείνός. Oxon. p. 3.

Incip. Beatus verè
homo iste.

φυλλ. 905. περὶ τῶν
μη ἔχοντων μακροθυ-
μίαν.

Fol. 176. De non
habentibus longanimi-
tatem.

εἰ ἡ ἀρχὴ ὁ μη ἔχων
&c. in Oxon. p. 3.

Incip. Non habens.

φυλλ. αὐτῶ. περὶ
ὑπομονῆς.

Fol. eod. De patien-
tia.

ἡ ἀρχὴ μακαρὴς
ἀδελφοί, ὅσις ὑπομο-
νὴν ἐκτησατο. in Oxonien-
si p. 4.

Incip. Beatus, fratres
qui patientiam conse-
cutus est.

Atque hæc hæctenus de Moscuensibus aliis-
que rarioribus passim latentibus Ephremia-
norum operum Græcis manuscriptis. (q) ex
quibus dilucide opinor apparebit, Oxonien-
sem Græcam editionem, satis accuratam il-
lam quidem, magnoque cum studio confe-
ctam, multis tamen partibus adhuc augeri, re-

R 4

stitui

(a) Teste enim *Combesfio* in biblioth. concionat. superiori
jam seculo clerus Gallicanus in publico quodam conven-
tu D. Joh. *Auberto* collegii Laudunensis præposito, ejus-
dem cleri interpreti demandaverat, ut S. *Ephremi* opera
utraq. lingua evulgarer. Ac cœpta etiam, *Combesfius*
inquit est editio, Vitreanis typis, sed non ultra 60 folia
perdita-

stitui ac locupletari posse, minimeque inane illum operam sumtutum, qui de nova aliqua ad præstantissimorum vetustissimorumque codicum fidem exacta, græco latina editione, quæ jam olim quidem incepta sed non absoluta est, conficienda cogitaret. Prima autem omniumque antiquissima ei cura esse deberet, ut quæ falsa sunt, nomenque Ephraimi aperte mentiuntur scripta, a veris germanisque diligentius circumspectiusque, quam adhuc factum est, secerneret. ad quod recte faciendum, sedula multaque scriptorum

perducta, cum segnius agenti *Auberto* mors incidit &c. De hac editione celeberrimus *Tillemontius* in memor. Gallic. Tom. VIII. p. 746 in not. le celebre, inquit, imprimeur Antoine Vitré a fait voir autre fois a M. Herman, un essai qu'il avoit imprimé du Grec de S. Ephrem, sur un manuscrit que le Cardinal Barberin avoit envoyé a Monfr. Aubert, qui nous a donné S. Cyrille d'Alexandrie: mais on ne croit point, que cette premiere feuille ait en de suite. Editionem hanc tamen Aubertianam perficiendi consilium abbas quidam ceperat in Gallia, Burgeois gallicæ vocatus, ac sine dubio eam perfecisset, nisi codicum mst. subsidio fuisset destitutus. quos licet totius cleri gallicani nomine e Vaticana sibi expeteret: non potuit tamen accipere, conf. *Tillemont*, c. l. Cæterum novam accuratorem locupletiolemque Ephremianorum operum edit. requirere etiam videtur *Casimiras Oudin* in commentar. de script. Eccles. p. 526. sic tradens. *Hæc de manuscr: a me observata sunt &c. ad futuram correctionem simul & ampliorem omnium S. Ephremi operum editionem, quam nonnulli optarunt eruditi viri* In primis hanc exoptarunt *Bollandus* in actis sanct. Tom. I. Febr. p. 52. Du Pin. in nova bibl. Eccles. Tom. II. p. 150. & 151. *Cotelerius* in monument. Tom. III. p. 151.

ptorum ipsius lectio, accurataque stili cognitio requiritur. Dehinc sedulo in id incumbendum, ut inter plurimas variantes lectiones optima verissimaque semper eligatur, eaque ex parallelis etiam, si aliunde non liceat, locis quandoque eruatur. Neque minus opera danda, ut quæ superflua vel bis posita identidem occurrunt, sedulo omiſſis, ineditorum præcipue ratio habeatur. Denique negligendæ non essent aliæ etiam Ephremi versiones, inprimis Arabica & Slavonica. quippe quæ ex antiquissimis maximaque fide dignis codicibus olim translata dubium non est quin ad verum scriptoris sensum expiscandum accuratamque latinam versionem concinnandam plurimum conferre possint.

§. 4.

Missis nunc Græcis : ad latina Ephremi opera convertimur. quæ ut ætate, ita & ἀκριβεια, elegantia, puritateque græcis longissime sunt postponenda. Pontificiam merito hanc versionem latinam dixeris, quam unice Pontificii venerantur, solique concinnarunt. Suo jam tempore sermones aliquot latine versos extitisse *Vincentius Bellovacensis* in speculo Histor. lib. XIV, cap. 8. (a) & *Johann. Trithemius* in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, com-
R 5
mo-

(a) Ibi septem opuscula Ephremi Syri latine versa suo tempore extitisse narrat, quibus *Trithemius* sequentia adjungit : *de contritione cordis, de cogitationibus, de predicatione*

morant. At neque auctorum, qui interpreta-
ti sunt, nomina, nec sermones fortasse ipsi ad
memoriam nostram transmissi sunt. ut pa-
rum adeo nihilve de iis constet. quamquam
Casimirus Oudinus cit. loc. has ipsas antiquas
versiones a *Vincentio Bellovacensi* indicatas ho-
dientum in manuscriptis Anglicis superesse
credit. Utcunque ista se habeant : primus, qui
nobis innotuit latinus Ephremianorum ope-
rum interpres ac *μεταφραστής*, *Ambrosius* qui-
dam est, monachus Camaldulensis, seculo
decimo quinto, & sexto clarus. quem magni
nominis Virum *Oudinus* vocat. (c) Quod
elogium tametsi merita illius quodammodo
superare videatur: negari tamen nequit, in
Græcis quibusdam scriptoribus in latinam lin-
guam convertendis laudabilem operam præ-
stitis-

tione dura, de celebratione dura, de planctu super Edessa
urbe. conf. D. Fabr. B. G. Vol. V. p. 332. Cæterum quam bar-
baro & inficeto plane dicendi genere antiquæ illæ versio-
nes conscriptæ sint, vel ex ipso sermonum titulo : de *pra-*
dicatione dura, de celebratione dura &c. intelligitur. me-
minit & Tenzelius c. I. p. 280. codicis cujusdam ms. Lip-
sienfis, sex libros Ephremi de compunctione animæ conti-
nentis, qui ante Camaldulensis tempora scriptus ei visus
sit. Cujusmodi & aliam versionem extitisse ex Floro Dia-
cono colligi ibidem tradit.

(c) Eundem abbatem totiusque ordinis præfectum vocat;
nescio autem quo fundamento cum & ipse se monachum
Camaldulensem vocet, & ab omnibus, qui mentionem ejus
inferunt, auctoribus hoc titulo afficiatur. Errorem itaque
sine dubio hic commisit *Oudinus* : ex eo fortasse ortum,
quod Venerabilis, ut vocant, abbatis Cluniacensis librum,
qui *Ambrosii* translationibus annexus quandoque repe-
ritur, ad *Ambrosium* ipsum pertinere credidit.

stitisse. Nam præter alia græcorum doctorum scripta, *Johannis Climaci*, abbatis montis Sinai librum asceticum quem scalam paradisi vocat (d) & *Sophronii* Patriarchæ Hierosolymitani libellum, pratum spirituale dictum, latine vertit. (e) Eandem in sermones aliquot Ephremi Syri asceticos transferendos curam impendit. qui tamen utrum ex Syriaco ipso, an Græca μεταφράσαι conversi rectius dicantur: dubium cuiuspiam videri queat. Postremum asserit celeberrimus Vir *Andreas Rivetus* in critico sacro (f) *Ambrosius*, inquit, *Camaldulensis monachus*, sermones sub Ephremi nomine non paucos e Græco in latinum conversos emisit, qui anno 1547. Coloniae ex Novesiana officina prodierunt. Primum elici posse videtur ex vita *Ambrosii* hujus, ab Augustino Florentino contexta, historiaeque ipsius Camaldulensi inserta: ubi hæc inter alia leguntur: *delatum ad eum est e Syria B. Ephremi, Eremitæ Syri volumen egregium, quod in latinum nunquam eatenus prodierat. Id igitur latinitate donatum ipsi Cosmo (Medici) obtulit.* Dubium hoc quidem omne solvere se putat

(d) Hoc scriptum, jam ante, ut ex præfatione colligitur, translatum correctiori tantummodo versione aliqua donavit.

(e) Hæ duæ translationes Coloniae Agrippinae, sumptibus Bernardi Gualtheri anno 1924, una cum ineptissimis illis abbatis Cluniacensis miraculorum libris octava forma junctim prodierunt.

(f) Vid. *Andrea Riveti Criticum sacrum* qui Lipsiæ 1690 8vo. editus, lib. III. cap. 21. p. 335. ubi de Ephremi scriptis agit, in *Opusculis*, ejus Tom. II. p. 1041.

tat Tenzelius l. c. p. 280. sic pronuncians. *Cave autem ex Augustini verbis colligas, Ambrosium ex Syriaco, nativoque Ephremi idiomate vertisse. nam ex Græco tantum illum transtulisse, ex ipsa præfatione (g) manifestissime colligitur.* Nescio tamen an dubio huic plane satisfactum sit. illa certe qua Tenzelii solutio nititur argumentatio non sufficit. Nimirum ad verba illa Camaldulensis in præfatione provocat, qua mera usus allegoria, Ephremum, ut senem aliquem e Syria profectum introducit, quem, cum in confabulando Græcum esse senserit, in cellam invitatum, latine etiam loqui ut discat, rogaverit. ac per verba illa, *animadvertit Græcæ locutionis gnarum*, nihil aliud, nisi versionem Græcam, quam in latinam converterit, indicari tenet. ad quam tamen meo quidem iudicio non respexit, nihil aliud hic sibi volens, quam ut in græcam etiam linguam aliquando jam traducta esse Ephremi scripta innuat. (h) Verum hæc aliis dijudicanda relinquentes, de tempore quo versio hæc primum prodierit, dispiciemus. Oudino auctore prima editio prodiit Brixia 1490; recusa deinde Argentorati 1500 in 12. Coloniaeque 1547, 8. At plerique alii scriptores Argentoratensem illam editionem anno 1509 divulgatam primam esse ajunt. Coloniensem autem

(g) Totam hanc præfationem operi suo inseruit, *Lambecius* in Bibl. Vindobon. 'citato loco.

(h) Conf. Tenzelii Exercitat. select: p. 280. seq.

tem anno 1547. impressam Ambrosianæ versionis esse propterea negat Tenzelius, quod & Vossius sermonem ex ea adducens incertum ejus auctorem pronunciat, & is ipse, quem adduxit, sermo (scilicet *de transfiguratione Domini*) in Vindobonensi codice non apparet. quo accedit, quod Centuriæ Magdeburgenses, dum Coloniensem hanc editionem commemorant, esse in ea addunt, quæ Camaldulensem auctorem non agnoscant. (i) Cæterum Ambrosiana hæc versio non plures quam novendecim sermones in latinum translatos complectitur. In his postremus est de laudibus Josephi, qui in Oxoniensi editione p. 234 reperitur, huncque titulum præfert τὸ μακαρίων καὶ ὁσιωτάτων πατρῶν ἡμῶν Εφραίμ καὶ ὁικουμενικῶν διδασκαλῶν λόγος εἰς τὸν θαυμαλόν Ιωσήφ, quem e monasterio quodam acceptum reliquis tandem a se translatis adjecit. (k) Nec dubium est, quin, si vita illi diuturnior concessa esset, reliqua plura Ephremi scripta in latinam conversa linguam fuisset emissurus.

(i) Emendandus igitur & corrigendus præter Oudinum est RIVETUS, qui in crit. fac. p. 336. Coloniensem hanc editionem Ambrosianam versionem continere putat.

(k) Hunc pro inedito habuisse videtur Tenzelius, inque manuscripto Vindobonensi, quod Lambecio T. I. B. V. p. 119. testante præter viginti alios sermones ab Ambrosio translatos & hunc complectitur, tantummodo extare credidisse. Verum ex Bibl. Græca. cit. loc. p. 13. patet, impressis reliquis & hunc adjectum esse. Aliæ igitur sint necesse est binæ illæ, quæ in codice Vindobon. nondum impressæ continentur, homiliae.

rus. Quod reliquum est versioni huic non multum adeo eruditi tribuunt, eamque ad fontem licet accurate satis expressam, æque tamen ut latinas reliquas interpolatam ac depravatam censent. Versionem ipsam inspicere nobis non licuit, raro obviam. Quantum tamen ex aliis duabus, quæ hunc virum auctorem habent, versionibus, a Venerando D. *Fabritio* nobis præstitis, nimirum *Johannis Climaci & Sophronii* Patriarchæ intelligimus: in dicendo satis quidem esse videtur planus ac perspicuus, nec in transferendo indiligens: dictio tamen ejus pura minus est ac castigata. barbara enim sæpe minusque latina adhibet vocabula, interdum & solæcismis aliisque orationis vitiis indulget. (1) Longe profecto hac parte eum antecedit, alter ille, cujus nunc quoque versionem breviter exposituri sumus, interpretes, *Petrus Franciscus Zinus*, oppido sane perspicuus, elegans & disertus. Hujus

(1) Exempli loco sit initium Capit. III, Versionis *Climaci*, gradus 16, quod tale est: *Spiritualem omnem operationem visibilem siue intellectualem præcedit propositum nostrum optimumque desiderium, quæ ex cooperatione Dei in nobis fiunt. Nisi enim priora præcesserint, secundum subsequi non solet. Si tempus omni rei sub coelo est, ut ait Ecclesiastes, inter homines vero nostræ quoque conversationis sacratæ res constat: inspiciamus diligentius &c.* Studuisse tamen aliquantulum sermonis puritati, sibi que fortasse ipsi satis latinum fuisse visum: ex præfatione ejus in *Climaci* versionem liquet: quam se latinus convertisse putat.

jus versionem aliqui Dillingæ anno 1562. curante auctore prodiisse putant. quibus contradicens *Tenzelius* Dillingianam illam, quam ipse possedit, editionem, cura *Jacobi Menckhusii, Belstani*, qui ex duobus codicibus manuscriptis latinis eam correxerit, anno 1563 in lucem demum emissam refert. Aliam autem plane esse suspicor Dillingianam hanc editionem ab illa, quæ Venetiis anno 1574. impressa est. Quam enim in illa Ephremianorum opusculorum divisionem se invenisse refert *Tenzelius*, quorum prior pars libellis quinque de tremendo die judicii & resurrectione universalis, de jucunditate & gaudio supernorum civium & regni cœlorum, de munditia animæ & laudibus Christi, posterior autem sermonibus de defectu religionis, de pœnitentia &c. constet, hanc inquam divisionem in illa, quæ mihi præsto est, editione omnino non reperio. Præmissis enim ibi de virtutibus ac vitiis, Ephremi sermonibus, sequitur homilia de linguæ morbo, cæterisque vitiis, hanc excipit sermo de pœnitentia & confessione, hanc Ephremi ipsius confessio, sui que ipsius reprehensio, alique varii generis sermones, quibus in fine tandem subjungitur Ephremi vita, Gregorio Nysseno adscripta. nulla hic binas in partes divisio, nullus hic sermo de resurrectione universalis. nullus de munditia animæ & laudibus Christi, defectuque religionis occurrit. cujusmodi nec ullos unquam ab Ephremo conscriptos legisse memini. Unde in
cam

eam propemodum suspicionem adducor, ut credam, diversam plane non modo editionem sed & versionem *Tenzelium* incidisse. Magis fortasse illâ Venetæ nostræ respondet, quæ *Gesnero, Simlero, Labbeo*, aliisque testibus 1562 Dillingæ prodiit. Quamvis enim hoc anno aliquam ibi Ephremi editionem in lucem unquam exiisse neget *Tenzelius*: fides hic tamentribuenda omnino est *B. Ittigio*, qui in bibliotheca patrum p. 73 præsto se habuisse affirmat S. Ephremi opera, P. Francisco Zino interprete e Græca lingua in latinam versa, annoque 1562. apud Sebal dum Mayerum Dillingæ impressa. Idem etiam colligi posse videtur ex præfatione editioni Venetæ præmissa, cujus hoc est initium: *Quatuor hi sancti viri Augustine Pontifex humanissime, quos ego e Græciæ tenebris, quibus multis jam seculis delituerant, in latii lucem superioribus annis eduxi, & variis episcopis commendavi.* Saltim jam ante versionem hanc ipsam ab auctore editam, non nullisque episcopis dedicatam clarissime hinc perspicitur. Verum hæc alii, quibus & reliquæ editiones in promptu sunt, diligentius examinabunt. Nos de *Zini* versione ipsa paucula addemus. Titulus talis est. *Præclara ac divina quædam quatuor doctrina & sanctitate illustrium abbatum, Ephraem, Nili, Marci & Esaie opera: e Græco in latinum conversa, Petro Francisco Zino Canonico Veronensi interprete. Venetiis apud Bologninum Zaltenum 4574. 8.* Quod ad sermones attinet in hac *Ziniana* versione conten-

tentos, qui quadraginta circiter numero sunt, argumento non solum & dicendi genere sed & ordine aliisque circumstantiis ab Ambrosianis plane diversos ac discrepantes reperi. (l) stilus præterea quo uterque utitur est dissimilimus, obscuram ille minimeque cultam & emendatam dictionem passim sequitur, textui que ad verbum exprimendo accurate nimis studens, puritatem sæpe negligit, perspicuitatemque amittit. Hic vero majori in transferendo libertate usus, non adeo sollicitè quidem literæ inhæret: castitatis vero elegantiaque latini sermonis utique est observantissimus: omniaque in eo plana perspicua, & aperta sunt. nec dubitamus, quin hæc Zini versio, cum fructu ab eo, qui versionem aliquam Ephremianorum operum latino græcam aliquando concinnandam susciperet, posset adhiberi.

S

Tertius

(m) Ambrosianæ, quod miror, versionis ne verbulo quidem meminit, nec aliter subinde loquitur, quam si nulla unquam latina Ephremi versio hætenus extitisset, primusque ipse esset, qui latine eum verterit. e. g. in his verbis præfationis, *dum sanctissimum quendam senem, qui multis jam sæculis poene mutus ac sordidus in tenebris jacebat, excitarem, ut latine a me loqui edoctus, & vestimentis paulo elegantioribus exornatus tibi meo nomine gratularetur.* Fortasse autem studio facit ut Ambrosianam versionem dissimulet, quemadmodum & Vossius, qui tamen multo eo impudentior, tota sæpe loca in versionem suam transcripsit, a qua culpa Zinum video alienum esse, nisi quod & ipse, perinde ac Vossius, inventionem illam de senex ex Syria profecto, latineque loqui docto, in præfatione suam fecerit,

Tertius nunc sequitur latinus Ephremi interpres *Gerardus Vossius*, cum Gerharδο Johanne (sive Johannis scil. filio) *Vossio*, Rhetore ac Polyhistore apud Batavos, superiori seculo celeberrimo non confundendus. Erat hic Vir literarum græcarum æque ac Romanarum admodum peritus. multaque & assidua patrum lectione hoc fuerat consecutus, ut in scriptis eorum accurate intelligendis, dextreque interpretandis egregie esset versatus. Hinc maximam vitæ suæ partem in *Chrysostomi*, *Theodoreti*, aliorumque græcorum scriptis in latinum vertendis, scholiisque illustrandis contrivit. Præter cæteros autem omnes dignum habuit *Ephremum*, in quem egregie exornandum eque tenebris in lucem proferendum operam suam omnem industriamque conferret; eo lubentius susceptam, quod ab ipso Pontifice *Sixto V.* ad hanc spartam suscipiendam fuerat incitatus. Iisigitur quæ ad rem tantam perficiendam requiri videbantur, subsidiis instructus, negotium est aggressus. quod quidem adeo feliciter illi, antiquorum multorum codicum auxilio adjuto, successit, ut intra paucorum annorum spatium, totum hoc translationis opus absolveret. Ac primus quidem latinæ hujus versionis, majori forma impressæ Tomus anno 1589. prodibat. Hunc anno 1593. secutus est alter Tomus, tandemque anno 1597 Tomus tertius & postremus. Atque hæc nova Ephremi versio tanto cum applausu, com-

mu-

munique approbatione, a Pontificiæ sectæ addictis præcipue, excepta, tamque avide lecta ac coëmta est, ut intra viginti circiter annorum spatium vel quinquies recuderetur. Harum altera editio Coloniae ad Romanum exemplar impressa 1603 eadem forma prodiiit. Tertia Antvverpiæ 1609. Quarta iterum Coloniae 1616. Quinta Antvverpiæ 1619 in lucem exiit. (n) Qua nos usi sumus editione, ex Viri summe reverendi, *Johannis Christophori Wolffii*, Theologi inter nostrates doctissimi ac celeberrimi supellectile depromta, Coloniensis est anno 1616 apud Arnoldum Quentelium, tribus quidem tomis, sed qui unum tantum volumen conficiunt, majori forma impressa; hoc titulo: *S. Ephrem Syri, patris & scriptoris Ecclesiæ antiquissimi & dignissimi opera omnia, quotquot in insignioribus Italiae bibliothecis, præcipue Romanis Græce inveniri potuerunt, in tres tomos digesta, nunc recens latinitate donata, scholiisque illustrata, interprete & Scholiaste Reverend. D. Doct. Gerardo Vossio (o) Borchlonio*

S 2

nio

(n) Wilhelm; Ernestus Tenzelius primam Vossianam editionem anno 1589- ab ipso auctore publicatam, deinde 1593 auctius ab eo emissam putat, sic scribens cit. loc. p. 279. „*plurima Vossius ex græco in latinum sermonem convertit,* „& Romæ 1589, auctiusque an. 1593 publicavit, quæ editio postea Coloniae ann. 1603 recusa &c. sed errat in eo auctor cum ex Vossio ipso p. 814. constet, singulos primum tomos, quo commodius comparari legique possent, separatim ab auctore editos, junctim postea prodiiisse.

(o) In fine totius operis ortum patriamque sic describit. Ego *Gerhardus Vossius* al. *Voskens* Ioanna, *Voskens* natus,

nio Germano, Præposito Tungrensi &c. Totum opus in tres tomos divisum est; quorum primus tomus tractatus Ephremi 89 alter 95, tertius 37 complectitur. Si, quid de hac Vossiana versione eruditi judicent, disquirimus: mirum quantum sententiis illi diffident. Pontificii nimis illi tribuentes, nihil in ea non laudandum magnique faciendum putant, omniaque inibi contenta scripta ceu genuina & authentica venerantur. Alii, nimirum plerique protestantium, nimis eam deprimentes, innumeris erroribus scatentem, nulla plane fide dignam, plurimisque in locis depravatam ac interpolatam versionem vocant. Hinc *Tentzelius* cit. loc. p. 285; *permittat nobis, inquit, tam diu de universis dubitare, donec Syriacum prodeat exemplar, manifestumque reddat, an & qui interpretes bona malave fide in transferendo usi sint. & pag. 285. Faciat igitur, inquit, periculum noster Dupin & Vossii versionem ad mss. græca in bibliotheca regis sui expendat, orbemque literarium deinceps reddat certio rem annon Augiæ stabulum purgandum suscepit? Æque rigidum censorem se præbet Andreas Ri-*

vetus

oppido Borchloon, quod primarium est totius comitatus Loffensis, Diœcesis *Leodiens.*, patria Teutonicus. ibidem scripta græca a se translata editaque sequentia recenset (1) *Joh. Chrysost.* de laudibus Apostolorum Petri & Pauli, eorumque martyrio 1531 editum. (2) *Theodoreti* de charitate. 1581 edit. (3) *Gregorii* Papæ IX. gesta, nonnullaque incerta de unione græcorum cum latin. Ecclesia 1586 edita cum quatuor canonizationum ejusdem Pontificis actis. De variis Vossianæ editionis versionibus confer in primis D. Fabricii B. g. cit. loc.

vetus in *Critico* suo *sacro*, dum ea omnia quæ translata dedit *Vossius*, *Ephremi* opera pro genuinis nobis obtrusa pronunciat. Ut aliorum iudicia de hac versione nimis rigida nunc prætereamus. Media hic autem via insistendum est. Nam non minus profecto temere ille ageret, qui nihil in hac versione laudare vellet, quam qui omnia. Laudem utique mereatur *Vossius*, quod tanta, quanta nemo unquam diligentia curaque ex tota Italia, quotcunque indagare potuit, græca *Ephremi* scripta, in bibliothecis passim exarata manu exstantia collegerit, inque latinam translata linguam, communem omnium in utilitatem divulgaverit. Laudanda quoque *Vossii* in eo est industria, quod variis identidem lectionibus, ex codicibus, quos adhibuit, rarissimis vetustissimisque (p) diligenter notatis : singulis E-
 S 3 Ehre-

(p) Antiquissimus sine dubio optimæque notæ codex, quem adhibuit, est *Sfortianus* : de quo ita in præfat. ad lector. *Primum omnium exemplar & maximum & antiquissimum vetusto caractere græco in membranis descriptum, medio atque favore sanctissimi D. N. Xysti V, ante ejus pontificatum ex Sfortiana bibliotheca, ubi sub num. I. reperitur, commodato accepimus, illudque jam totum transcriptum cum plurimis Vaticanis optimus & eruditiss: Cardinal. Sirletus ex incomparabili librorum suorum thesauro depromptis. Duos quoque codices mst memorat Cryptoferrateneses, a Cardinal: Carafa, bibliothecar. tum Apostol. secum communicatos, quorum alter annum 531. in calce adscriptum prætulit : quem licet postremum multo juniorem esse *Montfauconius* ipse, diplomaticæ rei peritissimus, demonstraverit : satis antiquum tamen esse inde colligo, quod pleræque variæ lectiones a *Vossio* passim ex hoc codice notatæ cum Slavonica versione, ex antiquissimis codicibus translata conspirant.*

phremi sermonibus, loca communia, ut vocant, hoc est græcorum æque ac latinorum patrum, similis argumenti scripta, in eorum præsertim, qui sacra tractant, sanctissimamque disciplinam populo exponunt, usum adjecterit, aliaque Scripturæ loca ex aliis clarioribus ac parallelis vel explicuerit, vel confirmaverit. Nec minus laudabilem in locis passim obscuris illustrandis, corruptis emendandis, dubiis confirmandis operam exhibuit. In eo autem est reprehendendus, quod nescio quam ob causam ea sæpe quæ in manuscriptis cohærebant ac conjuncta erant, diviserit, ac disjunxerit, totasque sæpe unius ejusdemque corporis partes divulsas separaverit. *Tillemontio* teste deceptus eo est, quod singulis sermonibus, singulos esse titulos in manuscriptis credidit (q) cum nihil tamen frequentius in codicibus manuscriptis fieri videamus, quam ut diversis unius tractatus partibus diversi etiam tituli imponantur. Atque ex hac partium, quæ cohærebant, divulsione factum esse existimo, ut plurima in hac Vossiana editione

(q) Tillemont, in memoriis suis Tom. VIII. in not. p. 746. Je ne scay pas, inquit, comment excuser ce qu'il avoüe lui mesme avoir fait, de demembrer des pieces qui sont jointes dans les manuscrits, d'avoir mis une partie d'un costé, & l'autre d'un autre sans dire seulement, qu'il y ait apparence que ce ne sont pas des membres d'un mesme corps: est postea addit. Je ne scay si c'est de ce demembrement, que nous viennent plusieurs traitez qui ne sont que de veritables fragmens, & des bous de sermons, dont on ne scait ou prendre ni le commencement ni la fin.

tione non tam scripta quam scriptorum fragmenta & detruncata quasi corpora passim appareant. Alterum in Vossiana versione reprehensione dignum est, quod nulla *Ambrosii Camaldulensis* mentione plane facta, plurima tamen ex versione ejus mutuatus pro suis venditavit. quod literarium ejus plagium præfatio inprimis prodit, quam Lambecio testis (r) totam propemodum descripsit. Tercio hoc illi vitio vertitur, quod in transferendis in latinam linguam Ephremianis scriptis minime se fidelem, ac sincerum interpretem præbuerit, sed pro arbitrio suo nonnulla omiserit, alia immutaverit, plurima etiam interpolaverit inque textum intruserit: nullo id alio consilio, quam ut Pontificiæ causæ velificetur, suæque sectæ erroribus colorem aliquem inducat. Inprimis autem latinam hanc Vossii versionem malæ fidei suspectam reddit intempestiva illa Pontificiorum in græcis Ephremi scriptis supprimendis diligentia. Quodsi enim ea, qua par erat fide sinceritateque Vossius græca convertisset: quid opus erat, hos ipsos, quibus usus ille est, codices manuscriptos, in hodiernum usque diem tam studiose cauteque premere, nec, ut plura alia patrum scripta, quæ ex Italiae officinis splendidissima pleraque prodierunt, publicari velle. Hujus rei autem in abbate Bourgoisio, de quo jam supra mentio facta est, clarissimum

S 4

mum

(r) In memoires pour servir a l'histoire Ecclesiastique de six premieres siecles, Tom. VIII, p. 746. in not.

mum habemus exemplum. Quantacunque enim diligentia, quamque sedulis demum precibus codices aliquot manuscriptos e Vaticana bibliotheca, ad novam suam, quam parabat, editionem Ephremi Græco-latīnam, ab Auberto jam inceptam concinnandam, totius cleri gallici nomine efflagitaret: repulsam tamen pro codicibus accepit. Testem ejus rei Tillemontium ipsum adduco p. 746. citato loco sic scribentem: *Cependant Mr. Bourgeois, Abbé de la chaise Dieu, Docteur tres pieux & tres digne de foy m'a assuré qu'on lui avoit refusé a Rome le texte Grec, quoiqu'il le demandast au nom des eveques de France qui le vouloient faire imprimer.* Nolim tamen interea fidem plane omnem Vossianæ editioni cum Riveto, Tentzelio, aliisque derogare. quam sane in plerisque locis cum Slavonica nostra versione ad vetustissimos quosque codices, quam fieri potuit accuratissime translata convenire intelleximus. Quarto in Vossiana versione hoc non probant eruditi, cum latinis non græca simul, quod fieri facile potuisset, Ephremi scripta edidisse: cum dubium non sit, quin, si græca ipsa extarent, multo certius meliusque judicium de germanis spurisque Syri scriptis ferri plurimaque penitus investigari possent. Unde & recte tillemontius (s) *Assurement, inquit, Bollandus a raison de souhaiter qu'il nous eust donné le texte grec, qu'il avoit entre les mains, & il est difficile de comprendre qu'il ait*

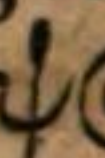
en

(s) Vid. Tillemont. Tom. VIII. memor. p. 318. & 319.

eu quelque bonne raison de ne pas faire une chose qui lui eût si honorable & si avantageuse à l'Eglise. Sed nimirum veritus est Vossius, ne, si græca prodirent, fraus detegeretur. Quinto denique *Vossii* in scriptis Ephremi dijudicandis verisque ac genuinis a falsis supposititiisque secer-
 nendis *ακριβειαν* diligentiamque merito hic requiras. Nam cæcus profecto sit oportet, cui non plurima Vossianæ editionis scripta spuria ac subornata videantur. Pontificii cordatiores ipsi hoc non negant. In his *Tillemontius*, accuratus, sincerus, & si quis alius iudicio pollens scriptor citato loco: Il suffit, inquit, assurément de savoir, que ces ouvrages sont traduits sur une traduction, & que nous n'avons ni le grec ni le syriaque, pour ne leur pas donner une autorité entière, au moins dans les matières contestées, quand on supposeroit que les traducteurs ont eu toute la fidélité & toute la capacité possible (t) &c. & paulo inferius pag. 758. negari non posse ait, inter opera illa, quæ Ephremi nomen præ se ferunt, plurima, quorum auctor non sit, scripta reperiri. Idem in textu ipso paulo adhuc apertius affirmans, (u)
 „Il est difficile, inquit, de douter qu'il n'y ait
 „dans cette édition (scil. Vossii) plusieurs pièces,
 „ces, qui ne sont pas du grand S. Ephrem: mais
 „nous

(t) Hæc postrema verba Tillemontii propterea notanda sunt, quod & ipse Vossii fidem in dubium vocasse quodammodo videtur.

(u) Vid. Tillemont, cit loco p. 747.

,, nous ne craignons pas d'assurer qu'il y en a
,, plusieurs aussi, dont on ne peut douter qu'il
,, ne soit auteur &c. Quænam autem in Vos-
siana editione genuina, quæ spuria Ephre-
mi scripta sint, difficile admodum & peri-
culosum est, generatim pronunciare. Pleri-
que germana ista censent, in quibus ingenii
ista sublimitas, quam in Ephremiano de spiri-
tu sancto tractatu, quondam legendo se de-
prehendisse *Hieronymus* testatur, eminet ac e-
lucet. Verum minus accurate sic fieri nos
quidem persuasi fumus. Quis enim ingenii
hanc sublimitatem, hocque orationis
in sublimi tantummodo argumento locum
habens, in reliquis omnibus Ephremi scriptis
scrupulose quærat? Aliam utique per-
tractationem, aliud dicendi genus, alias sen-
tentias dogmatica, alias moralia exposcunt.
Illa, quæ mysterii plena pleraque sunt, & su-
blimia, sublimem quoque stilum, ac sublimes
sententias: hæc, quæ mysterii nihil continent,
sed ad communem vitam spectant, stilum eti-
am submissiorem, sententiasq; minus exquisi-
tas, nec tam alte petitas postulant. Nostro qui-
dem judicio pro adulterinis Ephremi scriptis
habenda illa sunt, in quibus solita illa ac famili-
aris plane Ephremo dicendi perspicuitas facili-
tasque non deprehenditur. Hanc enim, quam
diximus, orationis virtutē, omniū facile prin-
cipem ac præcipuam noster adeo est sectatus, ut
secure sineq; ulla dubitatione possis ea omnia
quæ obscura nimis & impedita sunt ad spuria
&

& ὑποβολιμαία rejicere. Atque hæc ipsa nota est, qua omnium optime certissimeque vera a falsis scripta Ephremiana dignosci posse Tillemontius ipse statuit. (x) *il nous, inquit, a paru, qu'on peut dire être dignes de lui les uns qui sont le plus grand nombre, ont plus de facilité & de netteté, & postea : Ceux qui sont élevés & faciles ont aussi pour eux Sozomene, qui reconnoit de la facilité dans S. Ephrem &c.* Cum hac autem facilitate mira quædam persuadendi vis, eximius sententiarum splendor, multaque dictionis amoenitas est conjuncta. quod his verbis testatur Photius (y) ἐν ταῖς τοῖς ᾠδαῖς τῶν ἁγίων (scil. Ephremi) θαυμάσειεν ἂν τις ὅσον μὲν ἐμβαθύνεται το πείθον, ὅσον δ' αὐτῶν ἀποσάξει το ἡδυνον, καὶ ὁλως εἰς ὅσον βρῇ το ἡθῶς. hoc est : in his paræneticis sermonibus sancti (scil. Ephraimi) miretur aliquis, quam alte penetret persuadendi vis, quantumque ab his fluat jucunditatis, quam denique affectuum copia abundet. Hæ igitur dicendi virtutes quibuscunque Ephremi sermonibus & scriptis insunt, omnium consensu sineque ulla hæsitazione pro germanis haberi possunt. a quibus autem absunt, ea inter spuria numerari. Hinc genuina pleraque existimari debent, quæ in primo Vossianæ edit

(x) Vid. *Photii* bibliothecam ex edit. Hoerschelii Augustæ Vindelicorum 1701. publicatam p. 264 ubi de scriptis Ephremi ample differit. vid. & Oudin. loc. cit. ubi totum hunc locum græce latineque dissertationi suæ de scriptis Ephremi Syri inseruit.

editionis tomo continentur : nec pauca secundi Tomi. Contra ea maxima pars eorum quæ in tertio Tomo extant scriptorum, supposititia reputanda est. Spurius e. g. sermo primus, asceticus, ad imitationem proverbiorum conscriptus, quem etsi non plane fide dignum non plane tamen rejiciendum censeret *Tillemontius*. Sermo item in margaritam pretiosam, quam licet indubitatae fidei *Tillemontius* existimet : nos tamen ut nimis obscuram ac subtiliter nimis philosophantem repudiamus. (*)

(*) Non germanum hunc esse Ephremi factum multa probant. in primis curiosa illa ac sciolo conveniens in divinam Christi naturam investigatio, his præcipue in verbis : *margarita neque ut mulier generatur, neque ut spiritus in figura procedit. Et Christus non permixtus cum divinitate neque purus est homo, neque cum immissa divinitate permixtus. Sed neque in figura spiritali factus est. Margarita in hypostasi & alium per se lapidem non generat. Christus quoque non est alius, nisi quod ex patre ab æterno genitus &c.* hæc enim aliaque divinam Christi naturam rimantia Ephremi homiliæ, qua filii Dei naturam curiose scrutari vetat profus sunt contraria : nec illum adeo auctorem habere possunt.

Ad adulterinos sermones quoque pertinet sermo iste decantatus, qui inscribitur *Confessio* &

¶ *sui ipsius reprehensio. qui sic incipit : cum in multis vobis fratres prodesse videar. (*)*

(*) Multis jamdudum eruditis non immerito hic sermo malæ notæ præbuit de se suspicionem. non postremum hoc *υοδειος* argumentum est, multa hic inepta, anilia, reliquisque Ephraimi scriptis in os contradicentia, multa denique ne Christiano quidem homine, ne dum viro tam sancto, qualis erat Ephremus, digna, nonnulla etiam fidei non analoga occurrere. quo pertinet e. g. illud : *Poenitentiam egi, sed an Deum mihi placaverim ignoro. etiam sanctos ut pro me intercedant imploro &c.* quæ profecto nullo Christiano, vereque credente digna est oratio. Obscura deinde multa cimmeriisque tenebris obvoluta passim sese offerunt. qualia sunt ista p. 667. *Et siquidem naturalibus ratio contenta sit, nihil solet exigere, modum enim naturæ definivit ac terminum ipsi ad subsistendum constituit.* ejusdem notæ sunt, quæ p. 611 sequuntur. *pelliceas vero habebant atque gerebant, tanquam ad exercitationem accommodatas. Temperantia enim colore indiget. vestimentique illud genus erat congruens tum domi, tum etiam foris &c.* Ea denique de se auctor ipse narrat, quæ nebulonibus potius pessimoque cuivis homini, quam integerrimæ vitæ scelerisque puro Ephraimo convenire

nire videantur. Citatur etiam pag. 603. homilia auctoris *de Verbo*, secunda trinitatis persona, tractatus item *de providentia*, in his verbis: *de providentia scripsi sed an Deo placuerint mea scripta, ignoro.* quæ tamen scripta nec hodie ipsa extant, nec a veterum ullo sub Ephremi nomine citata inveniuntur. ne dicam plurima hic deprehendi Scholasticorum more potius, quam Ephremiano disputata. Cujusmodi sunt illa. *Nihil sua sponte in rerum natura existit: quoniam se ipsum facere nemo potest. Nam si quis se ipsum faceret, is esset prius, quam fieret, & quo pacto postea talis factus esset? nam quod existit, antequam fiat, non indiget ut id fiat quod est, neque alieno opus habet auxilio, ad illius quod est, constitutionem.* Porro ejusmodi hic occurrunt vocabula, quæ lingua originali græca non Syriaca, conscriptum hunc primum sermonem fuisse manifeste produnt. Omnium clarissimum autem *voðeias* argumentum est, de processione spiritus sancti a solo patre sententiam apertis hic verbis propugnari. quæ cum longe recentioris sit ætatis, quam ut Ephremum vel auctorem vel asseclam habere queat: dubitationem vix habet quin a recentiori quodam græco hoc scriptum compilatum sit. a solo autem patre spiritus sancti processio

sio his verbis proponitur: & quoniam prævidit, nihil eorum quæ fecit, ipsum capere posse: produxit filium sine principio ex substantia sua & spiritum sanctum non ex necessitate. Idem paulo post apertius: Cæterum spiritus sanctus non genitus est, sed processit ex substantia patris, non imperfectus, neque promiscuus: itemque postea aliumque pater consortem volens non quem genuit, sed produxit, spiritum sanctum ex substantia sua En disertam processionis spiritus S. a solo patre assertionem! quibus illud p. 604. accedit. Pater ergo neque tempore indiguit in generatione verbi, neque ullo temporis intervallo post verbum produxit spiritum sanctum Obvertet hic aliquis tritum illud philosophorum dictum posito uno non excludi alterum. Verum quis non videt, in omnibus his locutionibus filium a productione spiritus sancti hic excludi? Miror itaque Tillemontium nihilo secius hunc sermonem pag. 757. pro genuino habuisse.

Eundem in censum refero sermonem p. 539 de vita religiosa & monastica Tillemontio ipsi suspectam visam. lamentationes item gloriosissimæ virginis matris Mariæ super passione Domini p. 697. in mulierem peccatricem p. 711. De Mariæ laudibus p. 705 in sanctum Basilium M. p. 724. in quadraginta sanctos martyres p. 727. testamentum denique Ephremi, quod in Vossianis est postremum, cuius

Iusque falsitatem pluribus infra demonstra-
bimus. (y)

De versione ipsa ut paucula sub finem affe-
ramus, non illa ubique sibi constat. satisque
claris indiciis apparet, nec ab uno illam aucto-
re confectam, nec eadem industria elabora-
tam esse. plurima hic videas non indiligenter
nec impuro adeo ac ina moeno sermonis ge-
nere conscripta: multa vero etiam oscitanter
fatis nullaque adhibita diligentia, inculto ad-
modum, obscuro, barbaro, planeque inemen-
dato stilo proposita deprehendas. exemplo
sint ista sermonis in Vossiana edit. p. 468.
*Cæterum honestatis inimicus conspiciens, nihil in ob-
sidione sanctæ civitatis eos valuisse abstrahere a
Domino, neque in via ut escis se contaminarent,
inducere potuit. Quare in cor regis se immittit.
itemque illa p. 637. ubi vero ipsa animadvertit ar-
tes suas & varios ornatus nihil apud justum valere
atque præstare, majore concupiscentia ardore fla-
grabat sollicitudineque anxia quid ampli (pro am-
plius*

(y) De his reliquisque Ephremi scriptis in Vossiana versio-
ne occurrentibus confer omnino *Tillemontium* in notis:
ubi hæc scripta unum post aliud ordine examinat quæque
vel spuria vel germana ipsi visa sint ac merito talia
cenferi debeant, sincere non minus quam docte exponit, in
qua sparta obeunda, etsi omnium reliquorum scriptorum
diligentiam longe superaverit, cæterisque omnibus sectæ
suæ addictis partium minus studiosus veritatem ingenue ut
plurimum fateatur: dubium tamen non est, religioni in-
terdum aliquid dedisse, multorumq; scriptorum, quæ Vos-
siana editio habet, falsitatem, ne odium sibi ipsi conflaret,
de industria celasse.

plius) cum eo agendum foret, ignorabat. Minima autem omnium in tertio Tomo concinnando ab editore diligentia præstita videtur, in quo nullam propemodum paginam, quamplurimis vitiis partim grammaticis, partim textualibus non defoedatam conspicias. & augiæ profecto stabulum purgandum is susciperet, qui in hoc tomo præsertim, latine translata Ephremi scripta soloecismis, barbarismis, græcismis, aliisque, quibus scatent, sermonis sordibus liberare vellet. huic rei testimonio sequentia, cujusmodi innumera alia deprehenduntur, loca esse possunt e.g. p. 542. *Qui exaltari optat, penitus se humiliet & qui vult ibi consolari hic jam lugeat & fleat. & paulo post. Est civitas illa plena lætitiæ & jubilationis, plena felicitatis atque suavitatis, quæ æternæ conjunctæ vitæ, in ea habitantibus jugiter manant. & paulo inferius ead. pag. unusquisque cum suis opibus ac mercedibus gloriatur & exultat & p. 543. & linguae usus, quibus cor perfrui desideret, Christone, an rebus præsentis seculi, ostendis & pag. 545. nos vero miseri, nos infelices ne usque ad verbum quidem invicem tolerare possumus. & inferius: an ignoras miser, quia illic omnes cogitationes tuæ atque sermones conscripti erunt? aut nescis quoniam omnis creatura cum horrore tribunal adstabit &c. Adeo non injurius in Vossianam versionem fuisse dicendus est Tillemontius, quando plurimis eam maculis nævisque contaminatam scribit! De negligentia auctoris & hoc testatur, quod eadem sæpe, iisdem pene*

T

ver-

verbis proposita recurrant. Duo nos tantum loca transcursum legendo observavimus. vix autem dubitamus, quin plura attento lectori se datura sint similia. Primus locus reperitur in duobus illis sermonibus: primo p. 442. in sermone *commonitorio & catechetico* (quæ verba auctoris sunt) *ad monachos*, qui sic incipit: *Venite dilecti mei, venite patres fratresque mei, &c.* deinde p. 554, in sermone qui inscribitur *sermo asceticus de vita religiosa atque monastica*, hoc init. *labor & dolor me ad dicendum & loquendum* (ecce hic tautologiam Vossianam) *impellunt.* evidentius ut error cognoscatur, meliusque ab aliis evitetur: utriusque bis repetiti loci initium attexemus.

Pag. 443. lin. 17.
Quamobrem vos obsecro carissimi, supplexque oro, sobrii estote ac vigilate hoc tempore exiguo, & ad undecimam hanc horam contendite. Appropinquavit jam vespera & retributor mercedis cum gloria adveniet, redditurus unicuique secundum opera sua. Attendite vobis ipsis, ne quis vestrum honeste atque ex virtute vivens nimi-

Pag. 554. Sobrii igitur simus & vigilemus obsecro, fratres dilectissimi, in hoc brevi vitæ nostræ tempore & in hac undecima hora viriliter decertemus. Appropinquavit enim jam vespera & mercedis retributor Christus cum gloria venit, ut reddat unicuique secundum opera sua. Attendite itaque vobis ipsis, fratres, ne quis vestrum de bono opere præsumens

ne

um de se præsumat ne- negligentemque vivens
 gligensque immensam immensa illa salvatoris
 ejus munerationem præmia deperdat. Si-
 deperdat. Similis e- milis enim est mona-
 nim est monachus a- chus agro alicui semi-
 gro seminato, qui plu- nato, qui pluvia ac ro-
 via ac rore rigatus in re rigatus incremen-
 cumentum capit, læ- tum capit & fructum
 titiæque fructum fru- lætitæ producit, sed
 ctificat: sed cum jam cum jam ad frugum
 ad ipsum fructum per- tempus pervenerit: ma-
 venerit, majorem so- jorem curam bonæ a-
 litudinem bono a- gricolæ ingerit. soli-
 gricolæ ingerit. solli- cite enim tunc advi-
 citus namque pervigi- gilat, metuens ne vel
 lat, timens, ne vel re- repentina grandine
 pentina grandine vel a aut a camporum ju-
 peccatoribus (forte mentis segetes ipsius
 pecoribus) campi sua vastentur. ita etiam
 fata destruantur. Sic monachus quamdiu in
 & monachus donec in hoc vivit corpore die
 hoc corpore vitam nocteque de immor-
 duxerit, quotidie de tali æternaque vita sol-
 immortalis vita curet licitus sit oportet, ne
 sollicitusque sit necesse per negligentiam in
 est, ne per segnitiam vanum cucurrisse de-
 in vanum cucurrisse prehendantur. Gaudet
 reperiatur. Glo- exultatque agricola, ac
 riatur exultatque Deo gratias agit, quan-
 agricola, quando suam do messem jam suam in
 messem jam congrega- horrea congregavit, &
 rit & compensatio- compensationem la-
 bo-

laborum receperit. eundem in modum gaudebunt exultabuntque angeli Dei in cœlis, quando quis timens Deum consummaverit cursum suum &c. &c. laborum suorum perceperit. Eodem modo lætantur & exultant in cœlis angeli Dei, cum quis timens Deum recte hic cursum suum consummaverit. &c. &c.

Alter locus occurrit in duobus illis sermonibus: primo p. 107. in sermone, *quod ludicris rebus abstinendum sit Christianis*, deinde p. 180 in Ephremi interrogationibus & responsionibus & quidem in illa interrogatione *quid sibi vult dictum illud Apostoli? &c.* Horum sequens est initium.

Pag. 107. Impletur quoque Pauli Prophetia in nobis quæ sic habet: Veniet tempus quando sanam doctrinam non sustinebunt --- quis enim hodie sacram scripturam sustinet? quis sedulo Christi mandatis intentus est? quis sapiens & custodiet hæc. Quis ostendet nos non esse prævaricatores legis? Multi potentes, omnes sapientes secundum carnem, inquit Apo-	P. 180. Et ecce id quod ab apostolo dicitur, re ipsa jam cernimus comprobatum. Quis etenim tolerat scripturas divinas? Quis Christi præceptis est intentus? Quis sapiens & custodiet hæc? Quis ostendet non esse nos prævaricatores legis? omnes sapientes secundum carnem; multi nobiles, multi docti ac scribæ & legis periti, & reges & principes & divites & pauperes
--	--

stolus. Multi scientes, peres & servi & liberi
scribæ, & legis periti, & doctores & monachi
& doctores & paupes, & virgines, & aliis mix-
res, servi & liberi, soli- ti. Quis horum o-
tariam vitam sectantes nium poterit affirmare
& virgines & in cœ- aut ostendere, Christi-
tibus aliorum viventes ano homini licere ci-
& senes & juvenes. tharœdorum more
Quis autem horum ludere aut tripudiare,
omnium demonstrare aut cymbala pulsare
poterit, convenire aut choreas ducere,
Christianis citharizare, aut acclamare aut haru-
aut tripudiare aut spicem agere, aut phy-
cymbala pulsare aut lacteria quæ vocant, fa-
acclamare, aut haruspi cere aut furari, aut dæ-
cem agere, aut phyla monas consulere?
cteria, quæ vocant face-
re, aut eadem circum-
gestare, aut dæmonia
consulere? &c. &c. (2)

T 3

§. 5.

(2) Hæc paulo prolixius attulimus, ut de versione Vossiana, quomodo cum græca aliisque latinis versionibus partem, secum ipsa conspiret, eo melius judicetur. Quod reliquum est has aliasque repetitiones in Vossiana editione reperiundas, inde ortas esse credo, quod qui bis repetiti sunt sermones aliis in codicibus aliter inscripti aliudque initium forte habentes interpreti se obtulerint, ut adeo facile fuerit sermones jam ante translatos novos esse credere. Verum hoc ipsum indicio esse quæritur, non omnia Vossium ipsum, sed alios laborum forte ministros transtulisse. Nam si ipse omnia convertisset, errorem sene dubio animadvertisset.

§. 5.

Tertia succedit versio Ephremi, nimirum Æthiopica. De qua Tenzelius (a) sic pronunciat: *Quid autem judicabimus de Arabica versione, quando Thomas Jamesius in catalogo bibliothecæ Oxoniensis refert, in ea adservari Ephremi paræneses, epistolas & sermones num. 52 manu exaratos? nihil sane aliud, quam sequendo Huetium, qui in libro de claris interpretibus erudite commonstrat, exiguæ fidei esse Arabum versiones.* Secus autem fortasse de hac versione judicasset Tenzelius, si, quem ex oriente secum Assemanus advexit, codicem, Ephremiana scripta in Arabicam linguam versa continentem, oculis usurpare licuisset. Hunc ita Assemanus recenset. *Paulo antiquiorem isto nacti sumus codicem, quum Ægyptum lustraremus, cui ad calcem fol. 281 hanc temporis notam Amanuensis apposuit: explicite die 20 Abib, anno sanctorum martyrum 1325.* Nimirum & alium codicem, Arabica lingua scriptum, minus antiquum præsto habuit Assemanus: totidem fere, quot suo tempore extitisse atque a se ipso lectos Photius testatur (b) sermones completentem. Hic anno Christi 1329, quantum quidem ex verbis codici adscriptis colligitur, exaratus, deque Græco in Arabicum conversus est. (c) Eundem a superiori codice, cum quoad

(a) In exercitat. select. p. 287, 88.

(b) In Bibliotheca cod. 196.

(c) Patet hoc ex epigraphe quæ ad calcem Codicis bibliothecæ S. Petri in monte aureo legitur. *Transtulit hunc librum*

quoad versionem, multis in locis ab illa abeuntem, tum quoad sermones ipsos, eorumque ordinem ac numerum differre clarissimus Assemanus observat. catalogum simul annexens sermonum, (numero 56) in codice extantium. Optandum autem esset, ut & versio Arabica in latinum diligenter translata extaret. Nam si sermonem istum, qui *reprehenso sui & confessio* inscribitur paucosque alios excipias: meris germanis atq; a nemine unquam in dubium vocatis Ephremi scriptis constat. (d) ut multum adeo ei, tum quod ad antiquitatem, tum quod ad puritatem germanitatemque tribuendum esse videatur. De *Æthiopica* Ephremi versione nihil propemodum constat, nisi quod ad Arabicam sine dubio versionem expressam *tenzelius* auguretur. Esse tamen *Æthiopicam* quandam Ephremi versionem olim confectam, Ludolfi ista testantur (e) *græcorum patrum scripta Æthiopice versa, Habessinii legunt atque amant. Notissimi inter ceteros sunt Basilus, Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Ephrem Syrus & ni fallor etiam Irenæus.*

T 4

§ 6.

librum e Græco exemplari in Arabicum sermonem Abraham, Johannis Antiocheni filius Protospaharius, scriptor Melchita, qui lectores auditoresque enixe rogat ut preces tum pro interprete, tum pro eo qui interpretationem procuravit, fundere dignentur. Amen.

(d) Testamentum enim aliaque similis notæ scripta ibidem non reperiuntur.

(e) Jobus Ludolfus in epistola ad Hottingerum, quam hic bibliothecæ orientali p. 326 inseruit

§ 6.

Inter cæteras Ephremi versiones Gallica etiam & Germanica comparent. At neutra magni æstimanda est. in quibus concinnandis ne Græcam quidem versionem sed latinam interpretes secutos constat. De Gallica hoc ipse fatetur auctor *Franciscus Fevardentius* in præfatione sic scribens. „Je me suis aidé en ceste tranlation partie des livres imprimez a Dilingen, partie a Paris, mais principalement j'ai suiviz ceux qui ont été imprimé a Couloigne (f).” Atque hæc versio Parisiis 1602, 8 apud *Michaelem Sonnum* impressa prodit, hoc titulo: “Divins opuscules & exercices spirituels du tres saint père Ephrem Archidiaque d'Edesse en Mesopotamie, escrit par le dit autheur l'an trois cens cinquante en langue Syriaque & en mesme tems tournéz en Grec : puis en latin par plusieurs autheurs, maintenant mis en notre langue Francoise &c. par F. Francois Fevardent de l'ordre de S. Francois, Docteur en Theologie en l'université.” Errat igitur Tenzelius, quando hanc versionem, Parisiis 1579 editam, ad græcæ versionis, ut titulus habeat, normam confectam fuisse scribit. Plurimi tamen eam faciunt

(f) Addit quidem eodem loco auctor: *J'ai en recours en quelques endroits obscurs a quelques traitez a la main, qu'avec grand travail j'ay ramassez d'un costé & d'autre.* Verum non magni momenti sunt, quæ explicuit & emendavit.

ciunt Pontificii, in primis Labbeus : graviter ideo a nostratibus reprehensus. qui quidem omnes hanc versionem ut maneam mutilamque (g) merito rejiciunt. In his Rivetus cit. loco p. 339. *Multa, inquit, omittit Vossius, quæ Camaldulensis habet & contra : quæ fraus non solum patebit ex latinorum interpretum collatione, sed etiam ex impuri illius sycophantæ Fevardentii fraudibus & tricis Ephremi nomine Gallico idioma te evulgatis.* (h) Non multo majoris fortasse pretii habenda est germanica illa, quam Johanne Svaigero interprete, Moguntia 1565 in octavo dicitur prodiisse, versio. Quid enim de hac versione egregii sibi quis promittat; cum reliquæ omnes, quas habemus Germanicæ antiquæ versiones, ita pleræque comparatæ sint, ut vix legi a quoquam inque manus sumi mereantur?

(g) Mutilata utique dicenda est hæc versio, cum pro lubitu suo sermonum ordinem ac *συναφειαν* turbaverit, ac divulserit : nulli religioni sibi ducens ex uno sæpe sermone tres pluresque misere quasi dilaniatos, efficere.

(h) Notandum hic est, jam ante Fevardentium nonnullos Ephremi sermones in Gallicum sermonem a Petro Cuvret, homine Gallo translato Paris, 1520, sub tit. *la fleur de predication* in 8vo prodiisse.

CAPUT II.

DE VERSIONE EPHREMI SYRI SLAVONICA.

CONSPECTUS CAPITIS.

§ 1. Titulum Versionis Slavonicum latine versum sistit.

§ 2. Sermones in Slavonica versione contentos ordine enumerat, singulorum initio latinis æque ac Slavonicis verbis simul adscripto.

§ 3. De iis quæ ad externam Slavonici codicis formam, ejusdem raritatem, reliquasque, circumstantias spectant exponit.

§ 4. Breve judicium de hac versione exhibet, specimenque aliquod ex ea adducit.

§. I.

Posteaquam singulas Ephremi Syri, quotquot hodie extant, versiones, ea qua fieri potuit brevitate, ordine exposuimus: reliquum est, ut & Slavonicam minus in vulgus notam, sed magna fide dignam versionem paucis persequamur. Quo primum tempore in Russia hæc prodierit, non liquet. Satis tamen antiquam eam esse: certum est. & memini me vidisse aliquando Petropoli editionem Ephremi Syri sub initium superioris seculi forma quarta impressam. Nulla autem editio vel accuratior, vel locupletior, vel splendida magis est, quam Moscensis illa, quæ primo hujus seculi anno, Invictissimi Herois, Augustissimique Ruthenorum Monarchæ, gloriosissimæ memoriæ Imperatoris, in gloriam seculi suæque gentis salutem nati, *Petri Primi* auspiciis majori forma splendidissime impressa prodiit. Cujus quidem editionis cum & ipsi exemplum quoddam diu quærendo demum erutum, ac Petropoli comparatum possideamus: non erit opinor nec a proposito nostro alienum, nec lectoribus ingratum, comprehensa in eo Ephremi scripta, qua titulum initiumque breviter enarrare. Liber ipse Slavonice sic inscribitur.

Bo slavvu svvatiä| In gloriam sanctæ
jedino suschtschnia, | unisubstantialis, vi-
schiwotvvoraschtschia | vificantis & indivisæ
Tri-

i nerasdielimia Troizi, Trinitatis, Patris & Fi-
 Otza, i fina i svviata- lii & Spiritus Sancti.
 go Ducha. Povvelie- Jussu religiosissimi,
 niem blagotschesti- Magni Domini nostri
 vvieschago vvelikago Tzaar & Magni Prin-
 gosudara naschego cipis, Petri Alexievvit-
 Tzara i vvelikago Kna- tza, totius magnæ &
 sa, Petra Alexievvitza, parvæ & albæ Russiæ au-
 vvsea vvelikia, i ma- tocratoris sub nobili ex-
 lia, i bielia Rosii Sa- stirpe genito Domino
 moderschza. Pri bla- nostro Zarovvitschio
 gorodniëischem gosu- & magno Principe A-
 darie naschem Tzarw lexio Petrovvitschio,
 tschie, i vvelikom kna benedictione autem
 sie, Alexii Petrovvitz- totius consecrati con-
 schie: blagoslovveni cilio, Patriarchatus loco
 emsche vvsego of- constituti, editus est
 weschtschennago so- liber iste Deo acce-
 bora, meschdu Patri- ptorum scriptorum E-
 arschestvvom: Isda- phremi, benedicti Pa-
 desa kniga fia, blagou- tris nostri Ephremi Sy-
 godnich trudovv, Pre- ri: translatis denuo ad
 podobnago Otza na- græca manuscripta do-
 schego Jephrema Sy- ctrina plenis & sapien-
 rina: Knëische i w no- tibus ejus sermonibus,
 vvo prevvedoschasa monachis æque ac re-
 fgretscheskich chara- liquis cujuscunque sta-
 teinich knig outschit- tus hominibus in exi-
 telnaia jegoi vvrasu- miam utilitatem & sa-
 mitelnaja slovvesa, lutem. cui accedit bea-
 Monascheskomu i ti abbatis *Dorothei*, ani-
 Mirskomu sostoianiju mæ salutaris liber. in
 Impe-

vvo isradnuju polsu i Imperatoria sede, ma-
 spasenie; ieschtschesche gna urbe Moscua. an-
 i bla got schenna go no ab orbe condito
 Avvwi Dorothea Lu- 6. 10. post nativitatem
 sche spafitelnaja Kniga: autem incarnati Dei
 w Tzarstwu jut sch verbi 1701. Indicta
 tschem vvelikom gra- decima, mense Decem-
 die Moskvvie. vvlieto bri.
 ot sotvvorenia Mira
 6210. ot roschestvva-
 sche po ploti boga slo-
 vva 1701 Indicta 10
 Mesetza Dekembria.

§ 2.

Initium facit Ephremi Syri vita, ab Anony-
 mo quodam composita, quæ etsi eadem esse
 videatur atque illa, quæ in Vossiana editione
 p. 12. & in Oxoniensi p. ηλθ̃ inserta reperitur:
 in multis tamen ab illa discrepat. e. g. pro ver-
 bis ipso initio statim occurrentibus, ὑπαρχων
 ἐν τοῖς χρόνοις Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου βασιλέως,
 καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ βασιλευσάντων: in Slavonico
 legitur: tempore Constantini Magni natus
 pervenit usque ad tempora Regis Theodosii Ma-
 gni. Deinde verba illa p. γμ lin. 7. πρὸς
 τὸν Θεοφορὸν ἐκεῖνον usque ad ὅπερ τοῖς ὀφ-
 θαλμοῖς μὴ τεθεάμην τῇ νυκτὶ ταύτῃ in Slavo-
 nicis plane desunt. Ut alia nunc loca, in qui-
 bus discrepantia nonnulla deprehenditur,
 præteream. Vitam Ephremi exicipit ligno in-
 sculpta affigies, in qua Ephremus mensæ assi-
 dens, libroque hæc verba inscribens *as Chries-*

nim

nim Jephrem, h. é. ego peccator Ephrem, conspicitur : subscriptis his versibus.

Jephrem svviat, kriepost glavvi po Davidu.
Schisnototschnich vvod i slia potschinu
Tzerkvvi vvo kriepost, vvspasenie liudem
Da knigu jego Tschtuschtsche muk is bu-
dem.

h. e.

Ephrem sanctus fortitudo capitis secundum
Davidem:

Viventium aquarum fundit abyssum
Ecclesiæ in fortitudinem, in salutem homi-
nibus.

Ut librum illius legentes poenis liberemur.

Sequuntur sermones ipsi: hac inscriptione:

*Kniga propodobnago Otza naschego Iephrema Syrina,
soderfchaschtschaia vv'sebie slovvesa vv'nakasaniara-
slitzschna kpolsie i spaseniju vvsaköi duschi Christi-
anskoi. hoc est: Liber sanctissimi patris nostri E-
phremi Syri continens in se sermones variae disciplinae
in utilitatem salutemque omnis animæ Christianæ.*

Sermo I. inscribitur.	Instructione de pietate
Nakasanie o umilenii	& salute animæ, & de
i spasenii duschi, i o ot-	abdicatione vitæ. apud
retzschenii schitija p.	Voss. p. 66.

I. in Oxon. p. 126.

<i>Incip.</i> As Jephrem	Ego Ephrem pecca-
grieschnii i nerafu-	tor & insipiens, semper
mnii, prisno slabii, i	debilis & remissus.
ou nilii.	

Ser-

Sermo II. Blagodar-
enie ko Spasiteliu bo-
gu. p. 5. in Oxon. p. 264

Incip. Slavva tebie
Bosche, slavva tebie.

Sermo III. Pouïtsche-
nie o blagotzshestii, i
k'chotaschim vv' niti
vv' monascheskoje. p. 6
in Oxon. p. 264.

Incip. Wosliublen-
ne Christianni li iesi
boschieju blagodatiju;

Serm. IV. Nakasa-
nie k novvonatzschal-
nim Monachom. p. 8.
in Oxon. p. 266.

Inc. Wosliublenne
aschtsche otvvergasa
iesi schitia sego.

Sermo V. k' mona-
chom o iesche terpie-
ti iskuschenija. p. 9. in
Ooxo. p. 287.

Inc. Wosliublenne
se predlagaiu ti drugo-
je predloschenie o go-
spodie.

Sermo VI. Nakasan-
ie o iesche krotku biti
monachu. p. 10. in Ox.
p. 268.

Gratiarum actio ad
servatorem Deum. ap.
Voss. p. 334.

Gloria tibi Deus,
gloria tibi!

Instructio de religi-
one & ad volentes ini-
re monasticam vitam.

Amantissime esne
Christianus divina gra-
tia?

Instructio ad mona-
chos recens factos.

Dilectissime si abne-
gasti vitam hanc.

Instructio ad mona-
chos ut fortiter sustine-
ant tentationem.

Dilectissime ecce
propono tibi aliud
mandatum (proprie
depositum) a Domino.

Instructio ut mitis sit
monachus.

Incip. Wosliublen-
ne aschtsche sotvvori-
schi natzschalo dobro.

Serm VII. Nakasa-
nie. o iesche vv' tru-
diech prebivvati p. 11.
in Oxon. p. 269.

Incip. I o rutzsch-
niem. brate dielie ne
prenebregai.

Serm. VIII. Nakasa-
nie. o iesche nevvd-
watifa strastem. p. 12.
in Oxon. p. 269.

Incip. O bivvaiusch-
tschem sche soblasnie-
vviem rekschago.

Serm. IX. Nakasa-
nie. o iesche vvsegda-
schiēje terpienie sta-
schati. p. 13. in Oxon.
p. 270.

Incip. Jo vvremeni
vvosliublennene ne pre-
ne mogai.

Serm. X. Nakasanie
o nachodaschtschich
pomisliech p. 14. in O-
xon. p. 271.

Incip. Wosliublen-
ne ne ouklonāisa ot li-
tza nachodaschich,

Dilectissime si fece-
ris bonum initium.

Instructio ut in labo-
ribus semper versetur.

Et de manuali opera
frater ne negligas.

Instructio ne succum-
bat cupiditatibus.

De existente autem
scandalo scimus dicen-
tem.

Instructio ut quoti-
dianam patientiam ex-
erceat.

Et de tempore ne sis
incuriosus.

Instructio de in-
cidentibus cogitatio-
nibus.

Dilectissime ne ter-
gum des obviam eun-
tibus cogitationibus.

In-

Serm. XI. Nakasanie vvo iefche fre-svubiti vvsegda p. 15. in Oxon. p. 272.

Incip. Brate podvvi-faifa jako dobr vvo in.

Serm XII. Nakasanie o iefche ne imieti wo-oumie kitzschenia. p. 16. in Oxon. p. 273.

Incip. Brate asch-tsche otvvergasa iesi fuetnago schitia.

Serm. XIII. Nakasanie o sostojanii nasto-iatelei i o pastirskom wvvierenii. p. 17. in Oxon. p. 274.

Incip. Brate porutz-schilfa iesi duschi, pre-pojaschi Tzschresla tvvoia.

Sermo XIV. Nakasanie pritzschami k' nastavvnikom i podtz-schinennim. p. 19. in Oxon. p. 275.

Incip. Po tzschasti solidaietfa grad i po so-vverscheni i bivva jet bran.

Serm. XV. Naka-

Instruction, ut sobrius sit semper.

Frater certa tanquam bonus miles.

Instruction ne habeat in mente arrogantiam.

Frater, si dereliquisti vanam vitam.

Instruction. de statu praefectorum & de pastoralis cura.

Frater si tradidisti animam: cingas latera tua, ut vir.

Instruction parabolica ad superiores & subditos.

Per partes aedificatur civitas, & per imperium geritur bellum.

Instruction de certami-

fanie o borbie monascheskago i pustinnago. p. 20. in Oxonien. p. 276.

Incip. Brate aschtsche spodobilsa iesi svviatomu obletzsche-niju monascheskomu.

Serm. XVI. Nakasanie, iesche ne biti tschtscheslavvnu p. 22 in Oxon. p. 278.

Inc. Brate potzscho prelschtschaieschia pobieschdaiem diavvolom ;

Serm. XVII. Nakasanie o vvosdvvisanii duschi vv molitvvu k bogu. p. 23. in Oxon. p. 279.

Incip. Brat iegda kleplet ti brat noschtschi-ju, jakoda vvoftaneschi.

Serm. XVIII. Nakasanie ko ispravvleniju schelania duchovvnago. p. 24. in Oxon. p. 280.

Incip. Wosliublennii, porasumiem pred-

minibus monasticae & eremitarum vitae.

Frater si dignus fueris habitus sancto indumento monastico.

Instructio ne vanæ gloriæ sit cupidus.

Frater cur seduci te sinis, superate a diabolo?

Instructio de elatione animæ in precibus ad Deum.

Frater quando ad Januam tuam pulset frater noctu, ut surgas.

Instructio in correctionem desiderii spiritualis.

Dilectissimi, scimus stantes coram mundanis

stoiaschtschia pred nis regibus.
semnim Tzarim.

Serm. XIX. Nakafanie o bdienie, i tre-svvennoi molitvie. p. 25. in Oxon. p. 280.

Inc. Brate pomisch-laiu, iako tri sut dremania &c.

Sermo XX. Nakafko iskuschaemim o svvoiego pomisla. p. 26. in Oxon. 281.

Incip. Aschtsche slutzschitsa kotoromu bratu priiti vv monascheskoje schitie.

Serm. XXI. Nak. o brani vvraga k'novvo-nazschalnim monachom i o rutzschnom dielie. p. 28. in Oxon. p. 283.

Incip. Wo obsche s schiwaschtschimi iounimi monachi raslitz-schno boretsa vvrag.

Serm. XXII. Naki koim vvchodom ratuiet vvrag monachi, i o prechoschdenii miest-niem. p. 30 in Ox. p. 285

De vigilia & sobriis precibus.

Frater existimo tria esse somniorum genera.

Instruct. ad tentatos a sua cogitatione.

Si accidat fratrem quendam ingredi monasticam vitam.

Instructio de pugna inimici adversus vitam monasticam recens ingressos monachos, & de manualibus operis.

In communione viventes juniores monachos diverse impugnat diabolus.

Instr. Quo introitu superet diabolus monachos & de transitu ex uno loco in alium.

Incip. Raslitzschno
boretfa diavvol s su-
schtschimi pod ducho-
vynim otzem.

Sermo XXIII. Jako
podobaiet vvo iedi-
nom mieftieprebivva-
ti monachu dokon-
zschini svvoeia. p. 2.
34. in Oxon 288.

Incip. Blofchiht po-
misl startzu.

Serm. XXIV. Iako
ne podobaiet mona-
chu smiejatifa ni glu-
mitifa, no ne prestanno
plakati. p. 35. in Oxon.
176.

Incip. Natzschalo
rasvvraschtschenia du-
schih monachovvie
smiech &c.

Serm. XXV. Poou-
tzschenie monachom
Jounim, o posluscha-
nii, i smirenii &c. p. 39
in Oxon, p. 330.

Incip. Wnemlih se-
bie o iounosti da ne
kogda lienostiju ismie
chom pogubischi twoe
vvremia.

Diverse pugnat dia-
bolus contra eos qui
sub spirituali patre ver-
santur.

Quod oporteat uno
loco manere mona-
chum usque ad mor-
tem.

Imponit cogitatio
monacho.

Quod non oporteat
monacum ridere scur-
ramque agere, sed con-
tinue lachrymari.

Initium dissolutæ
vitæ monachi risus &c.

Instructio monacho-
rum juniorum de obe-
dientia & mansuetudi-
ne.

Cave ipsi gesti a ju-
ventute ne pigritia &
risu perdas tempus
tuum.

Ser-

Sermo XXVI. O
Terpienii. p. 42. in Oxon. deest.

Incip. Liubimntzi
budem iako grabrii
vvoini.

Serm. XXVII. O je-
sche ne prechoditi mo-
nachu ot miesta na
miesto. in Oxon. p. 289

Incip. Wiera mati
jest vvsakomu blagu
dielu.

Serm. XXVIII. O
lioubvvi i milosti k'
pokaia vvschemusa p.
45. in Oxon. p. 292.

Incip. Aschtsche pri-
kliouzt schit sa bra-
tu obschtschia schisni
otlutzschitisa.

Serm. XXIX. Oka-
fanie o Palladii Mona-
sie, jese bes stracha bo-
schia poschivve vv' ne-
pokorstvie. p. 48. in
Oxon. p. 293.

Incip. Brat ničkii
povvieda mnje &c.

Serm. XXX. Nakaf.
o jelsche imuschtsche-
mu dastsa, p. 49. in Ox.
p. 294

De patientia

Dilecti erimus ut
magnanimi milites.

Non oportere mona-
chum ex alio loco in
alium transire.

Fides mater est o-
mnis boni operis.

De amore & miseri-
cordia in poeniten-
tem.

Si accidat fratrem a
communione mona-
chali discedere.

Narratio de Palladio
monacho, qui sine ti-
more Dei vixit in ino-
bedientia.

Frater aliquis narra-
vit mihi.

Quod habenti da-
tur.

Incip. Pischet bo i-
muschtschemu dastfa.

Serm. XXXI. Nakaf.
ojesche iskuschajema
ne fasirati no moliti
gospoda o isbavvlenii
jego. p. 49. in Oxon.
295.

Incip. Bratie ascht-
sche kto ot govvien-
nia bratii stojah vv so-
borie.

Serm. XXXII. O
smirennoi mudrosti.
p. 52. in Oxon. p. 297.

Incip. Wosliublen-
ne aschtsche polutz-
schischi predspieanie,
jako stati &c.

Serm. XXXIII. Ja-
ko prodobalet Christi-
ainnu dolgoterpieliwu
biti i ne slobivvu. pag.
52. in Oxon. p. 298.

Incip. aschtsche pri-
kliutzschitsa sloba, ne
vv'slobu oubo kloutz-
schitsa.

Serm. XXXIV. O-
strastech, p. 54. in Ox.
p. 299.

Inc. Musch dni svvo-

Scriptum est autem:
habenti datur.

Instruct. Quod ca-
dentem in tentatio-
nem non oportet judi-
care sed pro eo orare.

Fratres, si quis ex re-
ligiosis fratribus stans
in coetu.

Demiti sapientia.

Dilectissime si con-
sequeris prærogati-
vam, ut stes &c.

Quod oporteat Chri-
stianum longam pati-
entiam & mansuetudi-
nem exercere.

Si præter spem ira te
incesserit, non in iram.
&c.

De cupiditatibus

Vir dies suos in pi-
gri-

ja vv'lienosti schivvii. *gritia transfigens.*

Serm. XXXV. Kako podobaiet monachu outieschati skortaschago i isnemogavvuschtschago. p. 55. in Oxon. p. 300.

Incip. Brat iskasche svvoiego brat. *Frater quærens suum fratrem.*

S. xxxvi. Kako podobaiet zstuschtschemu vvo uschi bratii prili eschno tzschitati. p. 59. in Oxon. p. 303. *Quomodo oporteat legentem coram fratribus, diligenter attenteque legere.*

Incip. Brat aschtsche povvelieno tebie budet tzschitati vvo uschi. *Frater si iussum tibi fuerit legere in auri-*

Serm. XXVII. O Dievvstvvie, i o tzielomudrii soprotivvno. p. ead. in Oxon. p. 304. *De cœlibatu & temperantia.*

Incip. Bratu ili sestrie bloschith pomisl netschestivvii &c. *Fratri vel sorori suggeret cogitationem sceleratus.*

Serm. XXXVIII. O Tzschistotie. p. 62. in Oxon. p. 306. *De castitate apud Voss, T. 1. p. 125.*

Incip. Wosliublenii brate oupodobisa Tzschistotoju Phiniku. *Dilectissime frater compara castitatem palmæ.*

Serm. XXXIX. O jesche ne nametati *Non huc illuc oculos circumferendos, sed*
otz-

otzschima siemo iOwa-
mo, no dolu imieti
otzsch. p. 63. in Oxon.
p. 307.

Incip. Boprostzschim
oupraschnaiaetfa bran?

Sermo XL. O Kro-
tziēi Straſti. p. 65. in
Oxon. cod. p. 308.

Incip. Monasche,
Niesi li obieschtschalsa
Christu ougonti? to
kako &c.

Sermo, XLI. K' ne-
porivvim i o oustroie-
nii, i o ſtrasie boschi i o
ſudie buduschtschem.
p. 66. in Oxon. p. 310.

Incip. Brate alcht-
sche prisched brat mo-
lit ta, glagolia:

Serm. XLII. O bla-
gogovvienii p. 71. in
Oxon. p. 315.

Incip. Brate vv
nemli ſielò, ne pogubí
právage putí.

Sermo XLIII. O ot-
padajuſchtschich ot
ſvvoeja lienosti, i
nepſchtschujuſch-

in terram dejiciendos.

Interrogatio. Quo-
modo componitur
bellum.

De mansuetudine?

Monache, nonne
promisisti Deo place-
re? quomodo igitur.
&c.

Ad inobedientes & de
præparatione & de ti-
more Dei & de iudicio
futuro.

Frater si accedens
frater roget te, dicens:

De pietate.

Frater cavē tibi dili-
genter, ne a recta via
aberrēs.

De cadentibus sua
pigritiæ culpa & non
sentientibus causas
peccatorum.

tschich

tschich vvini o grie-
siech. p. 73. in Oxon.
p. 315.

Incip. Brate mona-
scheskomu li schiju
pothotiel iesi.

Sermo XLIV. O
blaschennich. p. 78. in
Oxon. p. 196.

Incip. Blaschen
ische vvosne navvidit
schitie siè tzschemo-
vvietzscheskoje.

Serm. XL. O Sudie i
o molstini. p. 83. in
Oxon. & Voss. ed. deest.

Incipit. Bog sii bla-
gii tzschemovviekoliu-
betz, mnogimam obra-
fovval jest puti na spa-
senie &c.)

Serm. XLVI. O
Dievvstvvie. p. 89. in
Oxon. deest. in Vossi
an. ed. p. 126.

Incip. O Dievvstwie
i o svviaschtschenii du-
schevvniem glagolet
Paue lapostol.

Serm. XLVII. Ko
ispravvleniju pristra-
no fchivvuschtschim

Frater cupisne mo-
nasticæ vitæ te trade-
re.

De beatis.

Beatus qui odio ha-
bet vitam hanc huma-
nam.

De judicio & elee-
mosyna.

Deus existens bonus
hominum amator,
multas nobis propo-
suit vias ad salutem.

De virginitate (coe-
libatu.)

De coelibatu & san-
ctitate animæ dicit Pau-
lus apostolus.

In correctionem dis-
solute viventium &
ihonores appetentium.

U 5

tzsche.

tzscheſti i ſano vv i
muſchtschim. p. 93. in
Oxon. p. 76.

Incip. Podvvifchuſa
bratie moia i trepeſch-
tſchie, i pezschaliu.

Sermo XLVIII. Slo-
vvo o ſtraſti ſpaſo-
vvie. p. 100. in Oxon.
deest.

Incip. Bojuſa glago
lati iaſikom, i koſnu-
tiſa ſtraſchiei povvieſti
ſpaſovvie.

Sermo. XLIX. Po-
vviēſt o ſvviatiem A-
vvramou. p. 104. in O-
xon. p. 220.

Incip. Bratie moia,
choſchtschu vvom po-
vviedati ſchitie dobro
i ſovverſchenno mu-
ſcha divvna.

Sermo. L. Opoka-
jarii. p. 118. in Oxon.
p. 102.

Incip. Schedii go-
ſpod ot niedra otza i
bivv nam put ſpaſenia
&c.

Serm. LI. O poū-
tzſchenii i o pokajarii

Commoveor fratres
mei & contremiſco &
moereo.

Sermo de paſſione
Salvatoris, in Voſſio p.
692.

Horreo lingua elo-
qui, & attingere tre-
mendam hiftoriam ſal-
vatoris.

Historia de ſancto
Avvramio.

Fratres mei cupio
vobis exponere vitam
boni & perfecti viri ad-
mirabilem.

De poenitentia.

Descendens Domi-
nus ex ſinu patris & fa-
ctus nobis via ſalutis.

De doctrina & poe-
nitentia,

pag. 123. in Oxon. p. 28

Inc. Boliesn nudet
ma isreschtschih, i ne-
dostonistvvo moje &c.

Sermo LII. O po-
kaianie. p. 131. Deest
in Oxon. cod.

Incip. Poneſche u-
bo mira otvverglſa jeſi
liubimitzſche &c.

Serm. LIII. O po-
kaianii p. 136. in Ox.
deest.

Incip. Wnemli ou-
bo ſebie, ieda kogda
vvo ouninie predafi
ſebe.

Serm. LIV. O Poka-
janii p. 141. in Oxon.
deest.

Incip. Bes litza ni-
ſche jeſt ſerzalo.

Sermo LV. O poka-
janii p. 147. in Oxon.
p. 19.

Incip. pridite liubi-
mizi moi, pridite otzi
i bratijamoja.

Serm. LVI. Poch-
vvalà monachom, ob-
ſchtsche ſchivvuſch-
ſchim. p. 148. in Oxon.
deest.

Dolor ſtimulat me
eloqui & indignitatem
meam &c.

De poenitentia

Quoniam igitur ré-
nunciaſti mundo dile-
cte.

De poenitentia.

Cave igitur tibi, ne
quando torpori te tra-
das.

De poenitentia.

Sine facie coecum
eſt ſpeculum &c.

De poenitentia.

Venite dilecti mei,
venite patres & fratres
mei &c.

Laus monachorum
in communione vi-
ventium.

Incip.

Incip. Rai ispolnen
jest ploda vvesela.

Sermo LVII. O Schi-
teiskich pezschaliech i
vveschtschech. p. 149
in Oxon. deest.

Incip. Iakosche sö
ous nera frieschenie
orlu, tako i mirskaja
petzschal.

Sermo LVIII. O wi-
fokomudrii, i o dieliè
savvistnie i o preche-
schdenii ot miesta na
miesto. p. 149. in Ox.
deest.

Incip. Iakosche dre-
vvo vvisokó i krasno
bes ploda, tako i mo-
nach &c.

Sermo LIX Besieda
suiatago Jephrema
jegda priidoscha k'ne-
mu bratija initovvi-
nia i vvoprofischja je-
go o dielesiech. p. 153.
in Oxon. p. 1.

Incip. Blaschu vva
schu schisn o Christo
liubzi jako blagoders-
novvenne jest.

Serm. LX. O strasie

Paradisus est, plenus
fructu lætitiæ.

De mundanis curis
& rebus.

Quemadmodum
vinculum indissolubi-
le aquilæ, ita & munda-
na cura.

De elatione mentis
factisque ab invidia
profectis, & de transi-
tu ab uno loco in ali-
um.

Quemadmodum ar-
bor alta visuque pul-
chra sine fructu : ita
& monachus.

Sermo sancti Ephre-
mi quando venerunt
ad eum Monachi *In to-
vini* consulentes eum
de operibus.

Laudo vestram vitam
o Christi amatores.

De timore Domini.
bo-

Boschie. p. 154. in Ox.
p. 2.

Incip. Blaschen ou
bo tzschelovviek toi
ische imat strach bo-
schii vv sebie.

Serm. LXI. O ne
imuschich stracha bo-
schia. p. 154. in Oxon.
p. 2.

Incip. Ne imiejui
stracha boschia.

Serm. LXII. O Li
oubvvi. p. 155. in Ox.
p. 2.

Inc. Blaschen musch
imiejai liubovv bo-
schieiu, iako samago
&c.

Sermo LXIII. O ne
imuschtschich lioub-
vve. p. 155. in Oxo-
nienti p. 3.

Incip. O kaianen
sche i strasten, ische ot
lioubvve daletziche o-
stoiai.

Serm. LXIV. O dol-
goterpienii. p. 156. in
Oxon. p. 3.

Incip. Blaschen poi-
stinnie Tzschelovvek,
ische dolgo terpienie.

Beatus igitur homo,
qui habet timorem
Dei in se.

De non habentibus
timorem Dei.

Non habens timo-
rem Dei.

De amore.

Beatus Vir habens
amorem Dei: quoniam
ipsius &c.

De non habentibus
amorem.

Sceleratus autem &
dissolutus, qui ab amo-
re longe abest.

De longanimitate.

Beatus vere homo,
qui longanimus.

Serm.

Serm. LXV. O ne
imuschthschich dol-
goterpienia. p. 126. in
Oxon. p. 3.

Incip. Ne imiejai
dolgoterpienii.

Serm. LXVI. O ter-
pienii. p. 157. in Oxon.
p. 4.

Incip. Blaschen iest
bratie takovvii, ische
terpienie &c.

Serm. LXVII. O ne
imuschtschie terpienia
p. 157. in Oxon. p. 4.

Incip. Okajanen
sche i strasten, ne stia-
schavvu terpienija.

Serm. LXVIII. O
besgnievvii, jesche ne
imieti gnievva. p. 158.
in Oxon. p. 4.

Incip. Blaschen
Tzschelovvieck on i-
sche ne oudob rasgnie-
vvajem bivvajet.

Serm. LXIX. O Na-
gloduschii, reksche o
gnievvie. p. 158. in
Oxon. p. 5.

Inc. Nagloduschie-
ru sche derschimii sko-
ro.

De non habentibus
longanimitatem.

Non habens longa-
nimitatem.

De patientia.

Beatus est fratres, ta-
lis, qui patientiam &c.

De non habentibus
patientiam.

Maledictus autem
& perversus non possi-
dens patientiam.

De animo ira caren-
te, qui scilicet iram
non fovet.

Beatus homo ille, qui
non facile ad iram
concitatur.

De animo ira facile
effervescenti.

Oxycholia autem
quem tenet cito &c.

Serm.

Serm. O Krotosti. p.
159. in Oxon. p. 5.

Incip. Blaschen iest i
treblagoschen vvo i-
stinu &c.

Serm. LXXI. O Lu-
kavstvvie. p. 159. in
Oxon. p. 6.

Incip. Ridati oubo
podobalet i plakatifa.

Serm. LXXII. O I-
stinie. p. 160. in Oxon.
pag. 6.

Incip. Blaschen jest
ische, vvo istinie schi-
vvot svvoi outvverdi.

Serm. LXXIII. O
Lschach i o ne istini. p.
161. & in Oxon. p. 7.

Incip. O kajanen
sche i strasten vvesdie
tschai vvinu.

Serm. LXXIV. O
posluschanii. p. 161. in
Oxon. p. 7.

Incip. Blaschen jest
ische stascha sebie pos-
luschanie.

Serm. LXXV. O ne
posluschanie i ropta-
nii p. 161. in Oxon. p. 7.

Incip. Proklat i o-
kajanen &c.

De animi demissio-
ne.

Beatus est & terbea-
tus vera.

Demalitia.

Ejulare igitur oportet & plangere.

De veritate.

Beatus est re qui in
veritate vitam suam
constituit.

De falsis, & non ha-
bentibus veritatem.

Maledictus autem &
perversus ubique exer-
cens falsitatem.

De obedientia.

Benedictus est qui
præditus est virtute
obedientiæ.

De inobedientia &
murmuratione.

Rejectus & maledi-
ctus.

Ser-

S. LXXVI. O iesche
ne imieti savvihsti i
kvvnosti. p. 162. in O-
xonienfi p. 8.

Incip. Blagoschen
iest ischi savvisti i re-
vvnosti ne poslied
stvovva.

S. LXXVII. O sa-
vvihsti, i revvnosti. p.
163. in Oxon. p. 8.

Incip. W sichsche
oujasvvivvii.

S. LXXVIII. Jesche
ne biti klevvetniku
p. 164. in Oxon. p. 9.

Incip. Blaschen iest
i treblaschen.

S. LXXIX. O okle-
vvetanii p. 164. in O-
xon. p. 9.

Incip. Naslaschda-
jaifa vv klevvetach bra-
ta svvoiago.

Serm. LXXX. O
vvosderschanii. p. 194
in Oxon. p. 10.

Incip. Blaschen woi-
stinnu, i treblaschen
sochranivvii &c.

Non habere quem-
quam oportere in-
vidiam & Zelotypi-
am.

Benedictus est qui
invidiam & Zelum
non sectatur.

De invidia & Zelo.

Qui in istis autem vi-
olatam conscientiam
habet.

Ne quis sit calumnia-
tor.

Benedictus est & ter
benedictus.

De calumnia.

Qui delectatur ca-
lumniis in fratrem
suum.

De continentia.

Benedictus profecto
& ter benedictus cu-
stodiens.

Ser.

Serm. LXXX. O ne
vvosderschanii. p. 165.
in Oxon. p. 10.

Incip. A nevvos-
derschaja isa, i ne imi-
ejai vvosderschania.

Sermo LXXXII. O
pokajanii. p. 176. in
Oxon. p. 160.

Incip. Datel vvsiech
blagich, i istotzchnik
istzielenii.

Serm. LXXXIII. O
pokajanii i oumilenii.
p. 171. in Oxon. 112.

Incip. Oumilisa du-
sché moja, oumilisa, o
vvsiech blagich.

Serm. LXXXIV. O
Sudie i o lioubvvi i o
pokajanii. p. 134. in
Oxon. p. 253.

Incip. Priidité vv
sebe bratie moia.

Serm. LXXXV. O
nedieli, i jakone podo-
balet Christianom glu-
mitisa poganskimi die-
li. pag. 180. in Oxon
deest.

Incip. Iako ne po-
dobalet igrati.

De incontinentia.

At incontinens, &
non habens continen-
tiam.

De poenitentia.

Dator omnium bo-
norum & fons sanatio-
nis.

De poenitentia &
contritione.

Compungere anima
mea, compungere.

De iudicio & amore
& poenitentia.

Descendite in vos
fratres mei.

De non faciendis &
quod non deceat Chri-
stianos pagana festa
& paganos ludos fre-
quentare.

Quemadmodum
non licet ludere.

X

Serm.

Serm. LXXXVI. O
prinoschenii sui atago
pritschaschenia. pag
184. in Oxon. deest.

Incip. Glagolachu o
niekojem bratie, jako
bivvſchu soboru &c.

Serm. Ko bratu ot-
padschu i o pokajanii
p. 186. in Oxon. p. 222.

Inc. W pokorstvu
siedaschtschu bratu
&c.

Serm. LXXXVIII.
K'komu slovvo rez-
scheno bist: lutsche
schenitisa i posagati,
neseli rasschisatisa. p.
191. in Oxon. p. 329.

Incip. Poschluschai
Apostola Paula glago-
liuschtscha: &c.

Serm. LXXXIX. O
Lioubvvi. p. 192. in O-
xon. p. 332.

Incip. Lioubimi-
tzsche moi aschtsche
spodobischisa rasumu.

Serm. LXXX. O
Tzielomudrii i o ter-
pienii i o pokajanii p.
193. in Oxon. p. 337.

De oblatione sancti
sacramenti.

Dixerunt de fratre
quodam quod tempo-
re coetus publici.

Ad fratrem caden-
tem & de poenitentia.

Imperio subjecto fra-
tri.

Ad quem sermo di-
ctus sit, melius uxorem
ducere, quam uri.

Audi Apostolum
Paulum dicentem.

De amore.

Dilecte mi si prædi-
tus fueris sapientia,

De castitate & pati-
entia & poenitentia.

Incip.

Incip. Retzsche go-
spod slavvi &c.

Serm. XCI. O Sloo-
bitzschnei misli.

p. 199. in Oxon. p. 341.

Incip. Imsche obra-
som metzschschili pre-
sieckajet.

Serm. XLII. Iako ne
podobaiet klatisa. pag.
201. in Oxon. 227.

Incip. Gospoda i spa-
su naschemu Jiisu
Christu reckschu.

Serm. XCIII. Ko
Eulogiju. d. 203. in O-
xon. p. 333.

Incip. Na plod pos-
luschanija vvliraia bra-
te.

Serm. XCIV. O bla-
schenstviev. p. 207. in
Oxon. p. 428.

Incip. Blascheni wo-
sliubivvschii boga.

Sermo. XCV. O po-
kaianii i o pudusht-
schem sudie. p. 290. in
Oxon. 347.

Incip. Priidite liou-
bimitzi, priidite otzi
&c.

Dixit Dominus glo-
riae.

De vitiosa mente.

Quemadmodum gla-
dius venas dissecat &c.

Quod non oporteat
jurare.

Domino & salvatore
nostro Jesu Christo di-
cente.

Ad Eulogium.

Ad fructum obedien-
tiae respice frater.

De beatitudine.

Beati amantes De-
um.

De poenitentia & de
futuro iudicio.

Venite dilecti, veni-
te patres.

Sermo. XCVI. O De poenitentia.
Pokajanii. p. 216. in
Oxon. deest.

Incip. Ouvviedim Discamus peccatores
grieschnizi miloserdie, misericordiam.
kako bie &c.

Serm. XCVII. Piesn Oda decens ad pec-
Tzschinia ksogriescha- cantes & poenitentes.
iouschtschim i kaiou-
schtschimfa. pag. 220.
in Oxon.

Incip. Dokolie o Quousqueo amice
Drusche derschim detentus a diabolo.
wragom &c.

Serm. XCVIII. O De cupiditatibus.
straltech. p. 221. in Ox.
p. 100.

Incip. Coschtschu Volo dicere coram
rechtschi pred slavvo- gloria tua Chrifte.
iu tvvoëju Chrifte.

Serm XCIX. O ter- De patientia & de
pienii, i o konztschi- fine mundi & secundo
nie i o vvtorom pri- adventu Domini no-
schestvii gospoda na- stri Jesu Christi & de
scheho Iisa Christa i o doctrina divinorum li-
poutzschenii boschest- brorum & qualis silen-
vvennich knig i zschto tii utilitas.
iest besmolvvi polsa. p.
225. in Oxon. deest.

Incip. Svvietlo schi- Laudo vitam &c.
tiè &c.

Serm. C. Opokaja- De poenitentia.

nii. p. 219. in Oxoni-
ensi deest.

Incip. Moliu vvi
oubou bratie.

Serm. CI. O bes-
molvvi. p. 232. in Ox.
deest.

Incip. Staschi brate
besmolvvie.

Serm. CII. O vvie-
riè i o oupovvanii i o
lioubvvi. p. 233.

Incip. Moliu vvi ou-
bo bratia.

CIII. O pokajanii,
i o lioubvvi ieschtsche
sche i o kreschtschenii
ispovviedanii, i kre-
stu pochvvala i o
vvtorom prischestvii
Christovvie i o bu-
duschtschem sudie. p.
234. in Oxon. p. 455.

Incip. Nitzshtosche
predpotzschtim liou-
bimaja bratica.

CIV. O vvtorom
prischestvii Christo-
vvie. p. 234. in Oxon.
deest.

Incip. Woslioublen-

Rogo vos igitur fra-
tres.

De silentio,

Consequeris frater
silentium.

De fide & spe & a-
more.

Rogo vos igitur fra-
tres.

De poenitentia & a-
more, ut & de bap-
tismate & confessione &
crucis laude, & altero
adventu Christi, & de
futuro iudicio.

Nihil existimemus
dilecti fratres majoris.

De altero adventu
Christi.

Dilecti frâtres, de-
naia

naia bratia ouklon-
schesa vvoli slago puti.

CV. O prekrasnom
Josiph. 158. in Oxon.
p. 234.

Incip. Bosche Avvra-
amovv.

CVI. O Antichri-
stie. 264. in Oxon. pag.
359.

Incip. Kako as grie-
schnii Jephrem?

CVII. O pokajanii, i
o spasenii duschi. vv
nedieliju malo pustnu-
ju. p. 273. in Oxonianfi
deest.

Incip. O tretsche-
nie, iesche vv presui-
atiem kreschtschenii
tvvorim.

CVIII. O svviatic i
pretzschestich i schi-
vvotvvora shtschich
Christovvich tainach.
p. 283. in Oxon deest.

Incip. Nedovvolno
oubo iest nam.

CIX O Avvraam i
Isaazie. p. 287. in Ox.
p. 414.

Incip. Preselaiet bog

clinantes omnes ama-
la via.

De pulcherrimo Jo-
sepho.

Deus Abrahami.

De Antichristo.

Quomodo ego pec-
cator Ephrem.

De poenitentia &
salute animæ in heb-
domate quadrage-
simali.

Abnegationem quam
in baptismo facimus.

De sanctis, veneran-
dis & vivificantibus
Christianis sacramen-
tis.

Non satis igitur est
nobis.

De Abrahamo & I-
saaco.

Transmigrare fecit
pra-

pravvednago Avvraa-
ma.

CX. Pochvvalah o
svvatiem Wafilii Ar-
chiepiskpie kefarii
kappadokiiskia. p. 292
in Oxon. 399.

Incip. Wosliublen-
nii priklonite ko mnie.

CXI. Slovvo islavvi-
lelnoie svviatago Je-
phrema o sebiesamom,
i is povviedanie, i o
promislje. p. 299. in
Oxon. p. 82.

Incip. Womnogich
vvam bratie mnasa
potreben biti.

CXII. O otziech
skontzschavvschichsa i
vv postie profija-
vvschich. p. 303.

Incip. W sii den
pervii.

CXIII. O otziech
svviato poschivvschich
i skontschavvschichsa. p.
307. in Oxon. p. 119.

Incip. Outrobaiu
moeju buliu.

Deus optimum Abra-
hamum.

Laus Basilii Archi-
episcopi Caesariae Cap-
doc:

Dilectissimi inclina-
te mihi.

Ephremi reprehensi-
o sui ipsius & confes-
sio, & de praescientia.

In multis vobis fra-
tres mihi videor pro-
desse.

De patribus defunctis
& jejuniis claris.

Hoc die primo.

De patribus qui san-
cte vixerunt & defun-
cti sunt.

Animi excrucior.

Sequuntur jam aliquot Ephremi sermones, qui novæ huic editioni accesserunt, de græco recens translati: hoc titulo: Ina slowe-
sa novvoprevvedenaja togoschde suiatago
Jephrema. hoc est, nonnulli sermones re-
cens versi ejusdem sancti Ephremi.

Sermo I. Nakasanie
o molitvie. p. 310. in
Oxon. deest una cum
novem sequentibus.

Incip. Blaschenno
vvoistinnu iesche ne
grieschiti.

Sermo. II. O Lioub-
vvi. p. 311.

Incip. dobrieretzsche
Gospod.

Serm. III. O Psalmo-
pienie. p. 314.

Incip. O Lieoubvvi
oubomnogo riechom
i niniesche.

Serm. IV. O postie.
p. 316.

Incip. Woslioubi
nischschetu Christo-
vvu.

Serm. V. O sujetnom
sem schitii p. 318.

Incip. Pomislim bra-
tie, jako nitzschtosche

Instructio de preci-
bus.

Beatum profecto non
peccare.

De amore.

Recte dixit Domi-
nus.

De Psalmodia.

De amore igitur sa-
tis multa diximus nunc
autem.

De jejunio.

Amato paupertatem
Christi.

De vanitate hujus
vitæ.

Cogitemus fratres,
quod nihil conducatur
nas

nas vvolpolsuiut.

Serm. VI. O nisch-
tsche lioubii. p. 318.

Incip. Gradite pro-
tzscheie bratie.

Serm. VII. Oblaschen
nich miestiech p. 309.

Incip. Sia sapovviedi
tyvorasche.

Serm. VIII. kako chu-
litfa bog i kogo istia-
suiet. p. 322.

Incip. Glagolet bog
tزشres proroka.

Serm. IX. Nakasanie
k monaschestvvu-
schim, jakovvi dol-
schistvvujout biti. p.
328.

Serm. X. Nakasanie
Oumilitelnoie. p. 329.
in Oxon. p. 110.

Incipit. W iedinom
ot dnii, outra iedine-
go.

Serm. XI. Nakasanie
o istinnom ot retzsche-
nii i koim obrasom
obraschtschet duscha
boga, iesche radi prii-
de gospod. p. 333. in
Oxon. deest.

nobis.

De amore pauperta-
tis

Venite cæteri fra-
tres.

De beatis locis.

Hæc præcepta faci-
entes.

Quomodo blasphe-
metur Deus & quem
judicaturus sit.

Ait Dominus per
Prophetam.

Instructio ad ducen-
tes monasticam vitam,
quales esse oporteat.

Instructio de contri-
tione cordis.

Die quodam, tem-
pore mututino.

Instructio de vera
abnegatione & quo-
modo inventura sit a-
nima Deum cujus gra-
tia venit Dominus.

Incip. Moltzschanie
slaschavvii i oujedine
nie dostisajai.

Serm. XII. Wospo-
minatelnoie o rasch-
nich dobrodietelnich
sostoianiich. p. 334. in
Oxon. p. 130.

Incip. Wesden vvo
oumie imam vvidie-
nie, iesche mnje povvi-
edal.

Serm. XIII. O bla-
gotzschestii i tresvvo-
sti i oumilenii duschi.
p. 338. in Oxon deest.

Incip. Bliudi sebe
samago liubesne &c.

Sermo XIV. Na-
kafanie polesno o ie-
sche kako staschati ko-
mu smirenomudrie: i
matsche vv sebie sto
glavv. p. 343. in Oxon
p. 200.

Incip. Natzschalo
plodonosia Zvviet.

Serm. XV. O skvver
nich pomisliech. p. 364
in Oxon. deest.

Incip. Lioubesnii
aschtsche kogda

Silentium tenens &
solitudinem ample-
ctens.

Admonitio de diver-
sis virtutum statibus.

Toto die mente agi-
tabam visionem quam
vidi.

De pietate & sobrie-
tate & tranquillitate a-
nimæ.

Cave tibi ipsi dilecte.

Instructio utilis, de
eo quomodo conse-
quatur quis mansuetu-
dinem, continens cen-
tum capita.

Principium fructus
flos est.

De malis cogitatio-
nibus.

Dilecti si quando
malæ cogitationes.

Serm.

skwerni pomisli &c.

Serm. XVI. Nakafanie tzsches poslanie ouvviesch tschatelnoie o dobrodieteli k' monaschestvvuiuschtschim. p. 356.

Incip. Liubefnii pochvvalaju vvaschu liuboro.

Serm. XVII. K monachom o pustinnom i postnitzseskom schitii. p. 374. in Ox. deest.

Incip. Wnemli febie jounosche vvosliu bivvic monaschestvvo. vvati.

Serm. XVIII. O slogulanii i strastech. p. 175.

Incip. Rasipani sut obschie vv fa strasti vvo vvsem tzschelovvietzschestvvie.

Serm. XIX. O outiesnenii duschi iegda nemo sch tschetvvuet vvo brani ot ratnika vvraga, i molitsa bogu p. 313. in oxon. 134.

Instructio per epistolam suasoriam de virtute ad ducentes monasticam vitam.

Dilecti laudo vestrum amorem.

Ad monachos de eremitarum vita & ieiunio.

Cave tibi ipsi juvenis cupiens monachus fieri.

De turpiter dictis & cupiditatibus.

Dispersæ vulgo omnes cupiditates in omni genere humano.

De angustiiis animæ, quando infirma in certamine cum inimico diabolo, & quomodo orare debeat Deum.

Incip.

Incip. Duscha os-
korblenaiah procho-
dit ktebie svviiatii wla-
diko.

Serm. XX. O sošto-
jani dobrodietelnago
schitijah. 388. Deest.
in Oxon.

Incip. Bratie blago-
slovvenie ou pot re-
vvim.

Serm. XXI. O iesche
sovverschennu biti
monachu. p. 394.

Incip. Nekogda ko
mnie priidoscha nietzi,
profachtsche &c.

XXII. Poslanie ko
Ioannu monasche
stvvioufchtschemu, o
terpienii i iesche ne
preltschatschata pomis-
lami vvinoju opravv-
danii i glagolati, iako
pastir schivvu, i o
tzielomudrii. p. 409.
in Ovon. p. 343.

Incip. Mnogaschdi
ouv vieschtschavvsche
blagogovvieinieischa-
go Theodora.

Serm. XIII. K'no-

Anima tristis accedit
te sancte Domine.

De statu virtutis.

Fratres benedictio-
ne utamur.

Quomodo perfectus
esse debeat monachus.

Aliquando me ac-
cesserunt aliqui quæ-
rentes &c.

Epistola ad Johan-
nem Monachum de pa-
tientia & ne decipiatur
cogitationibus, quasi
justus sit, dicatque: ita
ut pastorem decet vi-
vo & de temperantia.

Multoties persuade-
bam religiosissimo
Theodoro.

Ad novos monachos

vvo-

vvomonaschestvoni
ouschtschim o dobro-
dieteclech. p. 444. in
Oxon 140. imatsche w
sebie Tzschetire
glavvi.

Incip. Gospod na
spasenie Tschelovvie-
kovv prisched miru.

Sermo. XXIV. O
dobrodietelech. p. 426
in Oxon. p. 150.

Incip. Nusschdno
oubo vvosmniech.

Serm. XXV. Ojesche
vvnimai sebie. p. 437.
in Oxon. p. 160.

Incip. Dolschni ie-
smi lioubesnii naut-
schati &c.

Serm. XXVI. Jako
ne podobajet smieja-
tisa i koschtschunstwo-
vvati, no plakati i rida-
ti. p. 455. in Oxon. p.
170.

Incip. Natzschalo
rasvvraschtschenia
duschi monachovvi,
smiech.

Serm XXVII. O du-
chownom schitelstwie

de virtutum exercitio:
continet quatuor ca-
pita.

Dominus in salutem
hominum venit in
mundum.

De virtutum exer-
citio: habet capita de-
cem.

Necessario igitur
cogitabam.

Ut noscat aliquis se
ipsum.

Decet nos dilectissi-
mi docere.

Quod non oporteat
scurrari & cachinna-
ri sed plangere & sin-
gultire.

Initium perversio-
nis animæ monachi ri-
sus &c.

De spirituali vita
ad novum monachum.

k' novvopostris cheno
mu monachu. p. 458.
in Oxon. p. 179.

Incip. Pochvvalich
tvvoju vvieru.

Serm. XXVIII. O
pravvom schitii p. 471.
in Oxon. p. 257.

Incip. Pravvago
schitijah schelaieschili.

Serm. XXIX. O bla-
schenstvach. p. 480.
in Oxon. p. 191.

Incip. Blaschen ische
bist svvoboden.

Serm. XXX. Savviet
svviatago Iephrema
Syrina. p. 489. in Ox.
p. 365.

Incip. As Iephrem
oumiraju, vviedomo
oubou vvam da budet,
muschie Jedestii.

Serm. XXXI. Wo
svviatich Otzah na-
schego Grigoria Jepi-
scopa Nysskago slovo
pochvvalnoie prepo-
dobnomu Otzu na-
schemu Syrinu. in Ox.
deest.

Incip. Dvvischit ma

habet 93 versus.

Laudabam tuam fi-
dem.

De recta vita.

Rectamne vitam ex-
petis ?

De beatitudinibus.

Beatus qui est liber
&c.

Testamentum san-
cti Ephremi Syri.

Ego Ephrem morior,
notum igitur vobis sit
viri Edesseni &c.

Sancti patris nostri
Gregorii Episcopi Nyf-
seni oratio encomiasti-
ca in sanctissimum pa-
trem nostrum Ephre-
mum Syrum.

Excitat me ad præ-
k na-

k nastoiaschemu pod-|sentem pertractatio-
logu. |nem.

Toti operi coronidem imponunt sequentia
sex disticha Slavonica, ab interpretibus con-
fecta.

Triypostasiu vv iedinst vvie vvsiech bogu
Radoſtnim ſerdzem poiem chvvalu
mnogu

Udoſtojeni vv knigach bogomudrich
Duchovvna muſcha Iephrema slov mu-
drich.

Blagonatzſchalo, konetz ſuiat ousrieti,
Obſchtsche ſovvietno, vv prevvodie ſie-
diti:

Gretzſcheskich slovves vv novvo prevve-
denich

Otziem vviernim, vv polſu predloſchenich
Duchovvni mirſti, vvolte protſchitati:

A truſchdſchimſa vv ſich miloſt proſtirati.
Raſumom ſvvoim, pripravvte lioubefno,
Aſchtsche tſchſto vvdiele ſritza nepo-
leſno.

Hoc eſt:

Trisubſtantiali in unitate omnium Deo
Læto corde occinimus laudem multam,
Digni habiti in libris divina ſapientibus
Spiritualis viri Ephremi, ſermonum ſapien-
tia refertorum

Felix initium ſanctumque exitum videre.
Unanimique voluntate translationem per-
ficere

Græ-

Græcorum Sermonum denuo translatorum
Oculis fidelium, in utilitatem subjeutorum.
Quotquot estis live sacro live seculari sta-
tu viventes hæc legite quæsumus
Et qui istis operati sunt veniam concedite.
Sapientiaque vestra benevole emendate
Si quid in translatione minus accuratum.

Hosce versus sequuntur abbatis *Dorothei*,
quem hodierni Græci perinde ac Rutheni *Doro-
ropheum* pronunciant, moralia scripta, centum
& viginti sex paginas occupantia: quorum
quidem recensicnem, quoniam hujus loci non
sunt, sed ob argumenti affinitatem Ephremi
scriptis tantummodo annexa, alibi daturi su-
mus.

§. 3.

Ephremianus hic codex quingentis & o-
ctodecim foliis majori forma impressis con-
stat. moles tamen ejus quatuor digitorum spif-
situdinem non multum excedit. Chartæ non
minus ac typorum, qui majusculi sunt, tantus
nitor tantaque mundities est, quanta nullum
unquam in Russia impressum librum me con-
spexisse memini. ut summo itaque jure hæc e-
ditio possit Imperatoria tantique Herois, qui
imprimendam curavit, Majestate, amplitudi-
neque digna appellari. Quæ enim ad exter-
num alias libri cultum spectant, nihil eorum in
hac editione facile neglectum est. in qua tam
splen-

splendida sunt omnia, ut e Batava potius officina quavis instructissima, quam Russica produsse credas. Pro tantis autem in hanc editionem factis impensis, miror equidem non maiorem quondam exemplorum numerum impressum esse. Quantum enim ex summa hujus codicis raritate, magnoque quo vulgo venire solet pretio conjicias, paucissima tum exemplaria prelum subierunt. Sicubi verum esset, quod Petropoli a nescio quo mihi amico relatum esse memini: Ephremiana scripta, ceu ecclesiæ Ruthenæ scitis placitisque in nonnullis contraria iisque qui ab Ecclesia græca divortium fecerunt, hominibus, si non re vera, ad speciem tamen faventia, legi vendique esse prohibita: non postremam hanc quoque raritatis causam esse dicerem. Sed vix credibile est hoc factum. cum tanta semper in admiratione existimationeque apud omnes Ecclesiæ græcæ sacris addictos Ephremi scripta extitisse constet: ut auctoritatem illis, si a Sacra scriptura discedas, longe maximam unanimi consensu detulerint. Rutheni certe dici non potest, quanto amore quantaque veneratione doctoris hujus scripta hodieque prosequantur. quorum lectio tam mire eos tenet, ut nullum tempus melius collocatum existiment, quam quod in legendis iis consumatur. Ex omnibus autem Ephremi opusculis nullum majoris æstimant, cupidiusque ac majori cum voluptate legunt, quam sermonem illius *de Antichristo*, qui in codice Slavonico homilia

Y

est

est centesima sexta. Hanc enim unicam manuetiam exaratam elegantissimeque descriptam passim apud eos invenimus. Tantam igitur sui existimationem cum apud omnes Ruthenis sacris deditos Ephremiana scripta jamdudum consecuti sint : probabile non est lectionem eorum unquam fuisse prohibitam : & aliunde omnino codicis hujus raritatis causa repetenda est. Forte an Raskiolskiana illa, quibuscunque recentioris ævi libris in Russia emissis tam inimica secta, cum multis aliis vel in Sclavonicam linguam translatis, vel Slavonice consignatis Ecclesiæ libris plurima etiam Ephremianæ hujus versionis exempla abstulerit & aboleverit. Est quippe genus quoddam hominum in Russia, hæresi hac infectum, ut libros omnes sacros & Ecclesiasticos, post *Niconis*, Patriarchæ quondam Rutheni mortem vel in Russia olim impressos, vel hodie correctius emendatiusque prodeuntes, antiquæ disciplinæ contrarios multisque fidei erroribus contaminatos putent. Hinc summa illi diligentia curaque vetustiores quosque & antiquæ impressionis libros undique conquisitos collectosque thesauri instar custodiunt ac conservant : recentiores autem omnes diris omnibus devotes igni flammisque persequuntur. Neque enim illi, experientia quotidiana teste, religioni sibi ducunt, eorum quos diximus, librorum magnum sæpe numerum coëmere aliaque quacunque via comparare, postea flammis tradere.

Quo

Quo certe evenit, ut multi Ruthenorum libri ad sacra pertinentes, si non perierint omnino, facti tamen sint rarissimi. (*)

§. 4.

Slavonicam versionem ipsam duæ potissimum res commendant. Primum satis accurata interpretum, Slavonicæ non minus quam Græcæ linguæ bene peritorum (a) in transferendo diligentia. Deinde codicum quos ad manus illi habuerunt, inque vertendo secuti sunt, antiquitas. Slavonica enim cum græcis, qui extant, sermonibus sedulo committentes, tantam plerisque in locis congruentiam similitudinemque deprehendimus, ut iisdem pene verbis ac phrasibus singula expressa visa sint. Manuscriptorum porro a translatoribus adhibitorum vetustatem satis illa arguit, jam supra a nobis indicata, codicis Slavonici cum antiquissimo illo Cryptoferratensi, quo *Vossius* usus est, manuscripto codice conformitas.

Y 2

tas.

(*) Si quis alius Ephremianus hic certe codex rarus admodum & pretiosus dicendus est. multas ego privatorum bibliothecas, vario Slavonicorum librorum apparatu instructas visitavi; at in nulla tamen Ephremum reperi. Tandem amici cujusdam opera, qui in taberna quadam mercatoria, inter cæteros ad vendendum expositos, Slavonice impressos libros cum invenit, sexque imperiales pro eo solvit, auspicato nactus sum.

(a) Qui interpretum hic munus obierunt, Græcos natione Slavonicam linguam in Russia edoctos, cujusmodi plures semper ibidem adsunt, probabile est fuisse.

tas. (b) Quo accedit clarissimi doctissimique Viri, in Nefkiensi monasterio græcæ linguæ Professoris *Athanasii Schiada* fide dignum testimonium. quippe qui non semel sed sæpius coram mihi, de variis mecum rebus differenti affirmavit, in uno ex quinque supra commemoratis codicibus, notatum se legisse: ad eorum ipsorum fidem, Slavonicam, qua Rutheni hodie utuntur, versionem expressam olim, recognitam & emendatam esse. Quæ omnia ut Slavonicam translationem nostram (c) faciunt inprimis commendabilem: ita non exiguum illi pretium apponunt varia, quæ in ea continentur inedita. quorum aliqua in græcis impressis, nonnulla in latinis operibus, multa etiam in utrisque non leguntur. Ea quæ in Græcis Ephremi operibus desiderantur, sunt sequentia. I. Sermo in codice Slavonico XXVI. qui inscribitur *instructio de patientia*. II. Serm. XLV. *de iudicio & eleemosyna*. III. sermo XLVI. *De coelibatu*. IV. sermo XLVIII. *de passione salvatoris*. V. sermo LII. *de poenitentia*. VI. sermo LIII. *de poenitentia*. VII. LVI. *laus monachorum in communione viventium*. IX. LVII. *De mundanis occupationibus & rebus*. X. Sermo LVIII.

-
- (b) Ita e. g. in sermone de Antichristo divisio seu sectio illa per metra, in alia aliaque iterum divisa, quæ Vosio testante, in nullo codice Græco manuscripto, præterquam in antiquissimo Cryptoferratensi reperitur, simili plane modo in Slavonico nostro extat. vid. Vosii edit. p. 226.
- (c) Disimulari tamen nequit, superesse nonnulla in Slavonica translatione, quæ limam, medicamque manum sibi exposcant.

LVIII. De elata mente & invidia deque transitu a loco ad locum. XI. LXXXV. De non faciendis, & quod non oporteat Christianos paganorum ludis delectari. XII. LXXXVI. de celebratione sacre cocnae. XIII. Sermo XCVI. de poenitentia. XIV. XCVII. ad peccatores & poenitentes. XV. C. de poenitentia. XVI. CI. De silentio. XVII. CII. De fide & spe & amore. XVIII. CIV. De altero adventu Christi. XIX. CVII. De poenitentia & salute animae &c. XX. CVIII. De sanctis & puris & vivificantibus Christi sacramentis. His accedunt ex recens translatis sermonibus (d) septendecim sequentes. I. de precibus. II. de amore. III. de cantione Psalmorum. IV. de jejunio. V. de vana vita. VI. de amore paupertatis. VII. de beatis locis. VIII. quomodo blasphemia afficiatur Deus. IX. De vera abnegatione & quomodo anima inventura sit Deum &c. XII. De pietate & sobrietate & tranquillitate animae. XV. De pravis cogitationibus. XVI. Instructio per epistolam ad monachos &c. XVIII. De turpiter dictis & cupiditatibus. XX. De statu virtutis. XXI. quomodo perfectus sit monachus.

Eorum qui nec in Græco Oxoniensi codice, nec in latina Vossiana versione extant, sermonum, quinque numero deprehendimus. I. in codice Slavonico sermo XLV. qui inscri-

Y 3

bi-

(d) Hinc perspicuum est, non uno tempore Ephremi scripta in Slavonicam linguam esse translata. Nimirum primi centum & tredecim sermones antiquæ sunt versionis in nonnullis fortasse correctæ & emendatæ. Reliqui XXXII. in manuscriptis demum Græcis reperti, in Moscuensi codice postea accesserunt.

bitur. *De iudicio & eleemosyna*; quique incipit *Deus existens bonus hominum amator* sex foliis constans. II. sermo LXXXVI. *De oblatione & celebratione sanctæ cænæ*, qui sic incipit: *Dicebant de aliquo fratre*. constatque duobis foliis. III. sermo CVIII. *De sanctis & puris & vivificantibus sacramentis*, hoc initio. *Non satis igitur nobis est fratres* const. 4 foliis. IV. In appendice sermo IX. *adducentes monasticam vitam*: hoc initio: *Oportet novum monachum*. V. in appendice sermo XVII. *De virtutibus ad monachos*, hoc princip. *Dilecti laudo vestrum amorem*. constat septem foliis & dimidio. Hi inquam sunt sermones, quorum nec volam nec vestigium in græcis latinisque impressis Ephremi operibus, quantavis licet attentione a me perlectis, inveni. quique propterea sine ulla dubitatione τοῖς ἀνεκδότοις annumerari possunt. De cætero notandum hic est, in codice nostro Slavonico, non centum quadraginta unum, sed centum & quadraginta tantum sermones comprehendi. Per interpretum enim errorem factum est (e) ut sermo ille Ephremi, quo immodicum risum in monacho reprehendit, bis positus occurrat. primo fol. 36. ubi est sermo vigesimus quartus, deinde fol. 455. ubi in appendice est sermo vigesimus octavus. Utri-

us-

(e) Miror hunc errorem non animadvertisse interpretes, cum eadem utriusque sit inscriptio, idem plane initium. forte in græco quem adhibuere, codice differentia aliqua eos decepit. quod eo facilius factum fuit, quod non ambos ipsi sermones, sed postremum tantum, pro novo habitum transulerint.

usque Slavoniæ versionis & antiquæ & novæ ut differentia cognoscatur, habeatque lector, unde de hac sæpe dicta translatione quodammodo ipse statuatur: singulorum initia in latinum conversa, speciminis loco subjiciemus.

Fol. 35. (b) Nakasanie, jako ne podobaiet monachu smiejatila, ni glumitisa, no neprestanno plakati. Natzschalo rasvvraschtshenija duschih monachovvie smiech i dersoft. Jegdah sche vv fizevvich vvidischi sebe o monasche, vvieschd sebe jako vvo glubnije potoplajema, i neprestai molasa bogovvi, jako da isbavviht ta ot smerti sea. Smiech bo i dersoft pogublaiet monacha. Retzsche bo nieckii ot staretz o dersofti jakosche vvietr snoi iest rastlievvaja plodih monachovv. o smiesie sche ninie po-

Fol. 455. (a) Nakasanie jako ne podobaiet smiejatisa i koschtshunstvvovvati, no plakati i ridahiti. Natzschalo rasvvraschtshenija duschieh monachovvi smiech i dersoft. jegdah vv sich ousrischich sebe monache, vvieschd sebe vvo glubinich slich nispadscha. Ne prestaische molaisa bogu, iako da isbavviht ta ot smerti sea. Smiech i dersoft pogublaiout plodih monascheskia. *smiech i dersoft vv sra-
sti sramnia vvvergaionth
monacha. ne totzschin
mladago, no i starago.*
Smiech i dersoft iest. (f)
Retzscheh niekto ot
Y 4 svvia-

(f) Hæc quibus linea subducta est, in primo sermone desiderantur. sine dubio per errorem omissa, cum in latina æque ac græca versione habeantur :

sluschai : smiech bo svviatic i oboure
 blaschenstvvo plaz- vvaiouschtschii vvietr,
 schevvnoie vvon is- i rastlievvaiouscht-
 goniht. Smiech ne so schii plodih monacho-
 sidajet i ne graniht, no vvi: O smiechsche seh
 i pogublaiet, i sosida- slischi smiech obla-
 nijah rasruschaiet. schenstvvie slesi ot-
 Smiech ducho svviata vvergajet. i jasche so-
 go petzschaliht, stroiena rasruschaiet.
 duschich ne pol- Smiech ducha svviata-
 sujet, i tielo rastlie- go oskorvvlaiet. du-
 vvaiet. Smiech dobro- schu ne polsuiet, tie-
 dieteli progoniht, ne lo sche rastlievvajet.
 imat bo pamati smer- smiech dobrodieteli
 tnia, ni poutzschenia progonajet, ne imat
 mukam. otnmih go- pamati o smerti, nische
 spodin ot mene h rasmischlenia o mu-
 smiech, darui mih kach. Otnmih ot me-
 platzsch i ridanie, je- neh goispodih smiech,
 gosche prisno isch- i darai mi platzsch i ri-
 tscheschi ot mene. Na- danie, jegosche ischt-
 zschalo sche iest pla- scheschi ot mene bo-
 tzscha, resche vvie- sche. Natzschalo pla-
 dati komuschdo sebe. tzscha, jesche snati ko-
 Budi sche platzsch mu sebe. Da budet
 nasch ne po tzschelo- sche nam platzsch ne
 vvieku, ni jesche vvi- po tzschelovvieku, ni-
 edati Tzschelovvie- sche ko jesche javvla-
 kom, no po bosie vvi- tisa tzschelovvekom,
 eduschtschem taini no po bogu vviedou-
 serdetzchnia. Jako da schtschemu vvsa taina-
 tiem samiem blaschi- ja serdza : jako da ot
 nego

mi budem. Budem ſche oubo ſvvietli li- tzſchem radujouſch- tſcheſe o duſie ſvvia tiem i o darovvaniich goſpodnich platzſchu- ſchtscheſa i ridaiouſch- tſche. Smislom boga molaſchtsche, jako da ſoblioudet nas ot wſa- kia ſlia vveſchtschi, i da ne liſchit nas Tzar- ſtvvia ſvvojego, i bla- gich jegο, jakosche ougotovval jeſt liou- baſchtschim jegο, ja- kosche ougotovval jeſt lioubaſchtschim jegο.	nego oublaſchimſa. Boudem oubo ſvvie- tli lihzem, radou- jouſchtscheſa vv duſie ſvvatiem o darovvn- notſch goſpodnich. Platzſchuſchetscheſche i ridaiouſchtsche vv' miſlech, boga oumo- laiouſchtsche, jako da ſochranith nas ot vvſa- kago vvīda lukavva- go, jeſche ne liſchitiſa zarſtvvia nebeſnago i blagich, iasche ougo- towah blagwugodiw- ſchim jemu.
---	--

Hæc ita ad verbum latine reddas. (g) *In-
 ſtruſtio, quod non oporteat cachinnari & ſcurram
 agere, ſed plangere & lugere.*

Initium perversionis animæ monachi riſus
 & procacitas. (h) quando in hiſ te conſpexeris,
 monache, exiſtmes te in abyſſum malorum
 irruiffe. Ne deſiſtas autem orare Deum, ut
 Y 5 eri-

(g) In translatione horum verborum poſtერიoreм ſermo-
 nem utpote magis accuratum ſecuti ſumus.

(h) Græcuſ interpres reddit γελωσ καὶ παρρησια :
 latinuſ : riſuſ & impunitaſ atq; licentia.

eripiat te ex morte ista. Risus & procacitas in cupiditates perversas conjiciunt monachum, non solum juniorem (i) sed etiam seniore. Risus & procacitas est. (k) Dixit aliquis ex sanctis: exæstuans ventus & evertens fructum monachi. De risu autem sic accipe. Risus beatitatem lachrymarum aufert, quæque ædificata destruit (l) Risus spiritum sanctum tristitia afficit. Animæ non prodest, corpus autem corrumpit. non habet recordationem mortis, nec meditatur supplicia. Aufer a me, Domine, risum & da mihi planctum & ejulatum, quem a me poscis Deus. Principium ejulatus est, nosse unumquemque se ipsum. Esto

(i) In Græco hic est pluralis & *μονον νεωτερος αλλα η γεροντας*. ita & latinus. Verba præcedentia *risus & procacitas perdunt fructum monachi* in Græco defunt, non item in latino.

(k) Hic aliqua omissa videntur in Slavonico. sed interpunctione tantum alia opus est: nimirum tali: *Risus & procacitas est, dixit aliquis ex sanctis, exæstuans ventus &c.* & hæc lectio magis certe placet quam quæ in græca latinaque versione deprehenditur, ubi verba paululum immutata sic sunt: *ο γελας και η παρρησια καταφερει τον μοναχον. Ειπε τις των αγιων περι της παρρησιας. η παρρησια ανεμω καυσαντι ομοια, αφαιρεστα της καρπης τς μοναχς.*

(l) A græco latinoque μεταφραση hæc ita effertur: *ο γελας τον μακαρισμον τς πενθης εξω βαλλει και τα οικοδομηθεντα καταλυει.*

Esto autem luctus noster (m) non secundum hominem, neque ut videatur ab hominibus: sed secundum Deum, expiscantem omnia arcania cordis, ut ab eo gratiam consequamur. Simus igitur sereno vultu, lætantes in spiritu sancto bonis a Domino in nos collatis, lugentes iidem & plangentes in cordibus, (n) Deo supplicantes ut illibatos nos præstet ab omni specie etiam mala, ne privemus nos regno coelesti (o) benedictionibusque, quæ paratæ sunt gratis & acceptis ei &c.

(m) In Græcis hoc paulo aliter: ἐστὼ τὸ πένθος ὑμῶν μὴ κατ' ἀνθρώπων in latinis autem: sit vero luctus noster.

(n) Hæc in priori sermone corrupte sic leguntur: budem sche oubo suietli litz schem rado v vionschtschesa o dusie suiatem i o daro v vanniich gospodnich radujnschtschesa i radaionschtsche. Smislom boga molaschtsche iako da soblindet. h. e. Simus igitur sereno vultu, lætantes (Vossius minus recte gloriantes) in spiritu sancto, &c. de donis Domini lugentes et plangentes. In cordibus Deum orantes, ut custodiat &c. verbum enim smislom ad priora pertinere quis non videt? Sic igitur Slavonica corrigenda: rado v vionschtschesa v v dusie suiatem o daro v vanniich gospodnich. Platzschtschusche sche i vidajonschtsche smislem: boga molaschtsche.

CAPUT III.

- I. Exhibet dissertatiunculam De falsitate Testamenti Ephremiani.
 - II. Continet duos sermones Ephremi Syri adhuc ineditos inque codice Slavonico repertos de sacra coena, Slavonicis latinisque verbis expressos, notisque quibusdam ab auctore illustratos. ex quibus simul demonstratur, Ephremianum seculum a sententia vel errore potius transubstantiationis plane fuisse alienum.
-

I. De falsitate Testamenti Ephremiani
Dissertatio.

Quod me facturum supra pollicitus sum : Testamenti Ephremiani *νοθείαν* falsitatemque brevibus demonstrare : in eo nunc solvam fidem. praesertim cum instituti id nostri ratio non modo permittere sed & postulare quodammodo videatur,

Pleraque illa si non omnia, quæ testamenti titulum præ se ferunt, scripta pro falsis ac subornatis reputanda esse: multi jamdudum eruditi passim in scriptis suis observarunt. Inter cætera huc pertinet *Testamentum illud duodecim Patriarcharum*: latine primum a diversis, deinde a celeberrimo *Grabio* Oxonii Græce editum. quod etsi non aliter ac genuinum, ipsisque a patriarchis conditum, imperita monachorum turba semper æstimaverit: supposititium tamen esse & falsum a nemine eruditorum hodie dubitatur. (a) Simile scriptum est *Gregorii Nazianzeni*, testamenti & ipsum titulo insignitum. quod a *Barnaba Brissonio* primum in formulis, deinde a *Leunclavio* aliisque (b) luci datum, nescio qua specie veritatis *Baronius*, *Sirmondus* nuperrimeque *Scipio Maffejus*, (c) pro germano quarti seculi monumento venditare audeant. Quisquis enim eorum, quos singula propemodum secula tulerunt, im-

po-

(a) Inter cæteros eruditus Vir *Richardus Simonius* in bibliotheca Critica, malæ fidei hoc esse scriptum ostendit: sic inter alia tradens. *On ne doit nullement douter, que des les premiers siècles du Christianisme l'on ait fabriqué expres plusieurs ouvrages qui ont eu cours, non seulement parmi les heretiques, mais aussi parmi les orthodoxes. Je mets dans ce rang celui qui a pour titre: Testament des douze Patriarches: conf. ejusdem bibliothecæ critique ou recueil de diverses piéces critiques. Paris, IV. Volum. in 8vo edit. Tom. II. p. 224. Cap. XIV.*

(b) Reliquis accuratius hoc scriptum transtulit *Sirmondus*, annalibus etiam *Baronianis* insertum.

(c) Omnem operam dat *Maffejus* in historia sua diplo-

storum fraudes, inque germanis antiqui ævi scriptis callide imitandis versutiam probe novit, externa illa testamenti Gregoriani forma, antiquis Romanis testamentis plane simili, parum movebitur. Sed his aliisque similis notæ scriptis de industria nunc prætermisissis: ad Ephremianum testamentum me converto. Quem ingenii foetum quo accuratius perpendo: eo major certe admiratio me subit inventos esse aliquos, in iisque eruditione iudicioque pollentes Viros (d), qui vel tironibus discipulisque indignum scriptum, magistro ipsi communique Syrorum doctori tribuere non vereantur. Verum & hic valet commune ac tritum illud: libenter homines quod volunt id facile credunt. In tanta enim veritatis luce quid aliud credulitatis hujusce causam esse dicam non video. Vel unam hujus scripti perio-

matica ante biennium Italico sermone edita, ut ab omni illud falsitatis specie liberet. non dubitans antiquissimis quibusvis & fide dignissimis scriptis hoc apponere. hinc lib. I. parag. 18. *Dal quarto, inquit, secolo abbiamo in greco il testamento di S. Gregorio Nazianzeno, che trovato nel Archivio di quella chiesa da un lettore e notaio, fu da lui trascritto e dato fuori. & paulo post p. 46 in somma, inquit, la sincerità di tal documento traluce in ogni parte, talche, se bene non così vane veramente e senza fondamento alcuno fossero le difficoltà, come il dotto Tillemont giudicò: non saprei con tutto ciò scusare il Gotofredo del essersi sopra di esso mostrato ambiguo ed incerto.*

(d) Uno ore Pontificii testamenti hujus veritatem asserere conantur, præter Natal. Alex. & Fleurium, Du Pinus

in

periodum attento ad rem animo qui legit, cumque reliquis Ephremi scriptis, a nullo unquam in dubium vocatis comparat, fraudem quam vocant, piam hic subesse facillime odorabitur. Possunt autem illa, quæ scripti hujus Ephremiani veritatem suspectam reddunt, vel falsitatem potius demonstrant, ad quatuor potissimum capita vocari.

I. *Genus dicendi ipseque stilus ac totius orationis per totum scriptum compages Ephremiano stilo neutiquam consona ac conformis est.*

II. *Multa continet hoc scriptum, quæ in Ephremi prudentiam, gravitatem, orthodoxiam, ταπεινοφροσυνην pietatem denique cum fir-*

in Biblioth. Eceles. Tom. II. ubi de Ephremo agit: ipseque, quod miror, iudicii acrimonia pollens Tillemontius in *memoires Ecclesiastiques* Tom. VIII p 745. qui tamen non totam ab ipso Ephremo, sed extremam partem ab ejus familiari quodam compositam assumat. *mais, quand il auroit, inquit, effectivement composé par avance le commencement de cette piece, cela ne se peut dire de la fin avec aucune vraisemblance, & il est bien plus probable, ou plutôt il est visible que ces sont les véritables paroles qu'il dit en mourant & qui furent recueillies & écrites mot à mot par quelqu'un des assistans.* Ex recentissimis qui testamenti Ephremiani veritatem adstruere alloboravit est supra commemoratus Assemanus in *biblioth. oriental.* Tom. I. p. 141. sequ. quamquam ille ipse non diffiteatur quam plurima ab aliis esse assuta & intertextata. conf. eund. pag. 151. ubi hoc testamentum cum sermone qui inscribitur *reprehensio sui ipsius* conciliare studet. Nuper etiam eruditus quidam in Anglia, ut amicus non pridem inde reversus mihi retulit, singulari aliquo scripto testamenti hujus *γνησιότητα & αυθεντία* defendendam sibi sumsit.

*firma in Deum fiducia conjunctam minime
conveniunt.*

III. *Adsunt nonnulla in hoc testamento quæ in
illum quo Ephremus tunc versabatur vitæ
statum conditionemque non quadrant.*

IV. *Aperte sibi aliisque Ephremi scriptis contra-
dicentia in hoc scripto reperiuntur.*

Primo inquam orationis textura ac facies
Ephremiano, quo in scriptis suis germanis u-
titur, non respondet. quod falsitatis argu-
mentum manifestum facit *Caveus* in prole-
gomenis ad historiam Ecclesiasticam: sic tra-
dens: stilus totiusque orationis contextus
longe diversus ab eo dicendi charactere, quo
in genuinis suis usus est auctor, manifestum
præbet suppositionis argumentum. Stilus
itaque Ephremianus cum argumento ipso,
ita est perspicuus ac planus, ut vel infantissi-
mus quisque intelligat. Contra in hoc te-
stamenti scripto omnia tam sunt obscura, per-
plexæ & difficilia, ut ne perspicacissimus qui-
dem legendo assequatur. Porro periodi in
Ephremo omnes apte sunt compositi suisque
partibus chærentes. In testamento hoc au-
tem suppositio nulla periodus recte se habet.
Illic ubique membra membris, commata com-
matibus partes partibus rite adaptantur. Hic
omnibus suis membris ac partibus oratio sco-
parum instar disjecta ac dissoluta interfistit ac
claudicat. In germanis Ephremi scri-
ptis utramque, ut ajunt, paginam faciunt
(e) fa.

(e) sacrae scripturae dicta, quibus tanquam luminibus quibusdam (alia enim rhetorica ornamenta solícite non quæsit) orationem suam distinguit, atque illa quidem adeo ad rem accommodata, suoque loco posita plerumque afferuntur, ut non aliunde petita sed ex argumento ipso nata esse videantur. Hic in testamento vel nullum plane scripturae dictum, vel haud commode saltim & ad præsentem materiam apposite adductum vides. Ephremiana alioqui dictio non est sterilis, non concisa nimis, non hiulca: qualis in testamento maxima ex parte cernitur. In genuinis Ephremi singula pene verba cum iudicio, nec sine ratione posita conspiciuntur: contra ea in hoc falso scripto plurima sunt *ατομα* & incondite plane scripta: ante omnia vero ineptis & plusquam anilibus tautologiis, eorundemque verborum ac phrasium tædiosis repetitionibus laborat. Obscuritatis malæque cohærentiæ satis multa sunt indicia. In primis illa, quæ apud Vossium p. 789. lin. 24. leguntur. *Virum au-*

Z tem

(e) Ad stilum proprie hæc non spectant: possunt tamen aliquo modo huc referri. Inter alios enim dictionis Ephremianæ characteres merito etiam numeratur frequens sacrae scripturae dictorum allegatio: quod hæc Riveti etiam testantur in Crit. fac. p. 340. & 341. si diutius lector in scriptoris a Vossio interpolati lectione versetur: nullo negotio vel dictum Hardingi vanitatis arguet, dum art. 3. sect. 5. ait, homilias Ephrami pene totas ex scripturis constasse, vel earum plerasque quas latinitate Camaldulensis & Vossius domarunt, Ephremi genuinas non esse comperiet,

tem inclytum ac gloriosum decent divitiæ, at paupere humilitas convenit: & generosos quidem decet regnum, infimis vero militiæ convenit consolatio, discernens consolationis gratiam. item illa quæ paulo post sequuntur. Non autem hæc adfero tanquam gratiam spernens: nam & loquor quæ scripta sunt clementissime Christe. Quæ enim utilitas in sanguine meo si in ignem ardentem missus fuero? &c. Præcipue autem in his verbis quæ pag. 785. linea ultima occurrunt connexio. nem justam merito desideres. in tota vita mea nemini prorsus maledixit (f) & cum nullo fidei unquam contendi. siquidem cum apostatis omnibus docens, eosque objurgans ac admonens cunctis diebus meis non obtorpui in sanctorum sententiis atque consiliis. Atque hinc tandem sic concludit. Scitis igitur, fratres, virum sapientem

(f) Hic tanquam sorex se ipsum scripti hujus compilator prodit: dum in tertia persona loquentem E. phremum introducit. in tota inquit vita nemini prorsus maledixit, pro maledixi. quod apertum imposturæ vestigium jam alii notaverunt. Cæterum in his verbis nescio plane quid sibi velit: cum apostatis omnibus docens &c. Slavonica versio paulo aliter hæc exprimit: cum apostatis autem omnibus docui & objurgavi (scilicet eos) in omni vita mea impigre admonens ex sacris libris. Græcus ita vertit μετα γὰρ τῶν ἀποστατῶν πάντων διδασκῶν καὶ ἰπτιμῶν τὰς ὅλας ἡμέρας με &c. forte in Græco ita legendum est. μετα δὲ τῆς ἀποστατῆς πάντας διδασκῶν, per tmesin, pro μετὰ διδασκῶν πάντας ἀποστατῆς, h. e. in viam reducens: vel pro ἀποστατῶν substituendum erit ἀποστολῶν.

*entem odio neminem persequi. quæ quomodo ex
antecedibus fluant, aut cum iis cohæreant:
divinare plane non possum. Non bene quo-
que cohæret, quando is qui non multo ante
de spe plane omni dejectus ac desperabundo
similis sua scelera deploraverat, & instantem
mortem ceu quarumcunque calamitatum
principium fuerat averfatus, idem paulo post
immemor quasi sui, a se exemplum sanctita-
tis omniumque virtutum capere suos jubet,
seque omni plane vitio carentē jactitat. Quam
sterilis, jejuna, intersistens ac hiucla sit ora-
tio: initium testamenti ipsum liquido decla-
rat. in qua tamen orationis parte elaboranda
diligentius alioqui scriptores versari solent.
Initium autem testamenti hoc est. *Ego Ephrem
mori. Notum igitur cunctis sit, o Viri Edesseni.
testamentum quippe vobis relinquo, symbolum mo-
numenti doctrinæ veritatis &c. Tautologiæ ine-
ptissimæ hoc indicium est, quod phrasin illam
moriendum mihi jam est, vel undecies una
eademque pagina incondite repetitam videas,
hoc modo. *Laquei mortis prævenerunt me. dies
vitæ deseruerunt me. vestimentum corporis detri-
tum est. tela perfectæ jam est. defecit oleum terre-
stris meæ lucernæ. qui demersuri sunt scapham mo-
do appropinquant. meos implevi annos. incola terræ
hinc abeo ac migro. Defecit in me spiritus. Ea quæ
ad me pertinent modo finem habent. terminus ad-
venit. Ut innumeras duriores metaphoras, alia-
que orationis vitia, ab Ephremi stilo prorsus
aliena taceamus. Ad alterum nunc pergimus***

vo. *Dei* argumentum, quo plura in hoc scripto incondita, inepta ac puerilia, pietati denique & sanæ doctrinæ contraria contineri diximus. (g) Et quid quæso abjectius est, judicii que imbecillitatem magis prodit, quam quod indefessum suum in sacris tuendis studium dilucide declaraturus, cani se pastoritio ipsum comparat? quid imprudentius, quam tot tantisque diris eos devovere, qui vel sub altari vel alio templi loco mortuum ipsius corpus collocaverint. Hæc enim auctoris verba sunt pag. 786. lin. 50. *si quis vero fallacibus rationibus ausus fuerit sub altari me collocare: supremum ac cœleste altare talis nunquam videat.* Judicium prætera in eo quis requirat, quod tantis se juramentis adstringit, Deorumque ac hominum fidem testatur, se nunquam a vera fide vel latum unguem declinasse, cum nemo unquam auditorum, quos in hoc scripto præcipue alloquitur, de eo dubitasset. Nec minorem in eo judicii lapsum committit, quod, si quis pannos suos, reliquiarum instar, in materiam superstitionis forte converterit, impieque coluerit, ceu gravissimum hoc in se peccatum ne vindicaturus aliquando Deus sit timet: his contra se usus verbis: *O Ephrem plus in*

(g) Scilicet hoc tertium vo. *Dei* argumentum pronunciat *Caveus* cit. loc. *Fabula*, inquit, *inanes*, *nugæque ineptissima ab ævo apostolico vel scriptoris alicujus antiqui ingenio & gravitate abhorrentes librum, quo continentur, cujuscunque tandem nomen gerat, supposititium esse clamant, saltem justam de eo dubitandi rationem exhibent.*

*in te, quam in me homines crediderunt. nam si a te monumenta sibi sumere velint, fortasse in mandatorum observationes quæ ipsis tradidi non crediderunt. quasi vero tam injustum se erga homines gerat Deus, ut quæ præter culpam nostram nobisque insciis ac invitis fiant, nobis imputet? Ut plura alia ineptiarum genera inconditasque plane nugas tacitus præteream. Quam multa nunc etiam eximiae sancti Ephremi pietati firmæque in Deum fiduciæ, cum vera orthodoxia conjunctæ penitus repugnantia ex testamento afferri possent! sed uno alteroque exemplo erimus contenti. pietate Ephremi indigna illa est oratio, qua mortem instantem reformidans deprecansque ait. *Hei mihi quoniam laquei mortis prævenerunt me! heu quoniam dies vitæ defecerunt! hiccine Christiano homine, ne dicam tam sancto Viro, qualis Ephremus erat, dignus sermo est? siccine in Christum salvatorem pie credentes se gerere sic se itineri ad cælum accingere morientes solent? quin gaudent illi potius & exultant, ex hac vitæ miseria, in sempiternæ tranquillitatis domicilia se transituros. non illi mortis adventu expavescunt: sed læto eam vultu animoque erecto exspectant, certissima spe nitentes, ab omni tandem malo liberatos, in angelorum Deorumque immortalium jucundissimum consortium brevi se venturos. Non igitur in Ephremum cadunt, hæc verba plane desperantis: *Utrique circumdederunt me lictores atque satellites, severi exactores ad sub-***

Z 3

jici-

jiciendum cervices meas tanquam hominis malefactoris gravissimo supplicio. Quid igitur? ploremne? at non est qui attendat. clamemne? at ubi est qui me exaudiat? Hei mihi ab increpatione judicii expectationi mihi gravis! Doctrinæ qua Ephremus imbutus erat saniori inprimis hoc repugnans deprehenditur, quod pro se, aliquando defuncto, preces fieri oblationesque institui efflagitat, his usus verbis. Et nunc volo fratres mei commonefacere &c. ut post meum exitum ac transitum assidue memoriam mei in precibus vestris faciatis: & postea p. 786. lin. 43. Reminiscamini autem mei, vilis & abjecti in sanctis vestris precibus cunctisque deprecationibus. jam in vanitate & peccatis vitam meam complevi &c. hæc inquam aliaque verba Ephremo tribuuntur, de quibus nunquam ipse ne somnians quidem cogitavit. In vita quidem dum esset: amicos & auditores sæpe suos, ut preces precibus suis jungant, Deumque sibi eo propensiores reddant concilientque rogat: uti e. g. Tom. I. version. Voss. p. 67. Omnes eos, inquit, rogo obtestorque amici Dei, & fratres mei carissimi, ut pro me homine peccatore & minimo apud Deum intercedere velitis &c. atque has viventium pro viventibus fusas preces, licitas non minus quam utiles judicabat p. 68. sic scribens: fratres compatimini mihi, qui commiserationis habetis viscera: non enim otiose divina dixit scriptura. frater qui adjuvatur a fratre, quasi alta ac munita civitas &c. Viventium autem pro defunctis preces Ephremus nusquam in scriptis licitas esse dixit, nedum

dum sibi ipsi expetiit. Has & in vanum fieri putasse : manifeste passim indicat. ut si in laudato sermone p. 69. *præveniant me*, inquit, *commiserationes Dei vestra deprecatione, antequam pertrahar una cum operantibus iniquitatem* : quibus verbis quid aliud significatum vult, quam post mortem nullum precibus relictum esse locum ? Hinc post mortem etiam poenitentiam agere non licere tam sæpe commonet. Nec est quod putes a seculi sui contagio labem fortasse aliquam traxisse nostrum. Eo enim quo Ephremus vivebat seculo nondum hæc pestis invaluerat hominumque animos occupaverat. sed multo hæc postea opinio, quatenus scripturæ sacræ protinus est contraria, foveri in ecclesia publiceque defendi coepit. (h) Adsunt quoque in hoc testamento aliqua solitæ Ephremi, planeque eximiae ταπεινοφροσύνη minime respondentia. in primis huc illud spectat, quando se ipsum discipulis suis omnibusque Edessenis exemplum pietatis, sanctitatis omniumque virtutum, quod in oculis semper habeant, proponit. e. g. in his verbis : *memoriam vobis omnibus relin-*

Z 4

quam.

(h) Et hoc igitur clarissimum falsitatis testamenti argumentum est. merito enim, *Carveo* auctore *VOΘΕΥΣΕΩΣ* damna, tur liber, in quo reperiuntur dogmata iis plane contraria. quæ ingenuinis & indubitatis operibus verus auctor tradidit. egregie igitur illi falluntur, suæque ipsorum vincita cædunt, qui nescio quæ purgatorii vestigia in hoc testamento se deprehendisse credunt.

quam ac speculum immaculatum &c: minime hæc inquam arrogantia superbiaque in demissi animi Ephremum cadit. Tantopere enim huic, quam ταπεινοφροσύνη Græci vocant virtuti semper studuit Ephremus, ut ipsi propria quasi dici queat. Unde Tillemontius cit. „loco pag. 312. „La vanité, inquit, est le „vice qu'on pouvoit le moins soupçonner y „avoir de part, puisque l'humilité estoit le „propre caractère de saint Ephrem: Elle est l'ame de tous ses écrits.

Reperiri quoque nonnulla in hoc testamento diximus, quæ in eum quo hæc scribens versatus fuisse dicitur, vitæ statum minime conveniunt. Et sane non aliter se res habet. Nam morti vicinus testamentum scripsisse vel ore protulisse fertur. Quem autem unquam morientem ejusmodi tam prolaxis nugis adæo oporose excogitandis consarcinandisque vacantem vidimus? Quis unquam moribundus orationem tam longam studioseque meditatam recitavit? Brevia sunt & interrupta quæ morientes proferrunt. De aliis rebus cogitant in limine mortis constituti, quam ut oratores agant, variisque ineptiis tempus terant. (i)

(i) Nonnulli varia quæ ex hoc testamento Ephremo tributa absurda fluunt prævidentes, non ab ipso Ephremo ea, quæ nunc est, forma compositum aiunt: sed a discipulis potius ejus in formam redactum: qui ea quæ beatus vir breviter tantum

Sed & multa in hoc testamento obveni-
unt, quibus & sibi ipsi & aliis Ephremi scri-
ptis aperte contradicit. quando alibi np. pag.
788. lin. prima & sequ. eum sese esse fatetur,
cujus in corpore cunctæ iniquitates & peccata assi-
due regnaverint. alibi autem in se tanquam virtu-
tum omnium exemplum intueri, seque imi-
tari discipulos suos jubet. Reliquis Ephremi
scriptis varia quoque in os contradicentia oc-
currunt. ita e. g. p. 786. nullum se unquam
marsupium, nullum baculum gestasse, nullius
argenti aurive possessionem habuisse glori-
atur. at contra ea in sermone *qui confessio & sui*
ipsius reprehensio inscribitur p. 606. *in explebilem*
suam munerum accipiendorum aviditatem ipse ac-
cusat. Idem in hoc testamento in se tanquam
virtutū speculum inspicere quoscunque man-
dat. in sermone autem : *de vita religiosa &*
monastica. apud Voss. p. 551. auditores suos ad
diligentes preces aliasque Christiano dignas
virtutes excitans & extimulans, alios potius
sanctitate conspicuos viros quam se imitari ju-
bet. „ne otio, inquit, atque desidia ob-
torpescas neque ad me pigrum ac segnem
attendas. Mihi enim sufficit confusio vul-
tus mei. qui dico & non facio, moneo, &
non intelligo. Cæterum imitator esto per-
fectorum ac spiritualium patrum, & regu-
lam

Z 5

lam

tum præceperit & prolocutus fuerit, diductius persecuti
sint. Verum hac ipsa responsione Testamenti fidem non
salvant, sed potius destruunt suamque causam produunt.

„Iam istorum exquire ac sequere, eorumque
 „decretis insiste.” Neque non illa cæteris
 Ephremi locis contradicunt, quando idcirco
 mortuum suum ac inanime corpus templo
 inferri ponique sub altari vetat, quod foeti-
 dum cadaver sit, nec deceat vermem putredi-
 ne scatentem (quæ *Vossi* verba sunt) in tem-
 plo & sanctuario reponi. alio enim loco &
 quidem in sermone *de morte*, quem non *Basi-*
lio sed *Ephremo*tribuendum esse postea proba-
 bimus, longe aliter de corporibus eorum qui
 in Christo salvatore pie sancteque obdor-
 miverunt judicat, tantumque abest ut cade-
 vera ea impura vocet ut sancta potius omni-
 que honore digna arbitretur. Sic enim ille
 „pag. 204. „at exitus, inquit, & vitæ disces-
 „sus pretiosus & illustris habetur, non qui-
 „dem in genere omnium hominum sed eo-
 „rum duntaxat qui sancte & juste vitam hanc
 „transegerunt. Pretiosa itaque mors est.
 & postea: Antea quidem in mandatis
 „datum erat sacerdotibus & Nazarenis ne se
 „aliquo mortuo inquinarent, &c. nunc au-
 „tem ille qui ossa martyris contingit, quan-
 „dam sanctificationis communicationem, &
 „eam gratiam quæ corpori insidet assumere
 „creditur: pretiosa enim coram Domino
 „mors sanctorum ejus. (k)” Eant nunc ad-
 ver-

(k) Hunc locum ii notare debent qui corpora defuncto-
 rum sine discrimine cadavera vocanda putant: quos ut
 ab

versarii atque hæc loca inter se pugnancia in concordiam reducant & concilient. Quod antequam fecerint, reliquaque dubia contra veritatem germanitatemque falso crediti Ephremiani testamenti mota solverint ac diluerint, nunquam profecto a nobis impetrabunt, ut scripti hujus antiquitatem cum iis veneremur. (1)

ab aliis nostratibus Theologis ita a magnæ famæ Viro, Theologo consummatissimo, Professore apud Lipsienses Primario *Henrico Klausingio*, Præceptore quondam nostro Fautoreque maxime colendo in collegio mst. refutatos me legisse memini.

- (1) Plures aliæ quæ falsitatem testamenti hujus arguunt, suppetunt rationes. in primis duæ (1) quod terminis plane obscurissimis, atque ab Ephremi ingenio ac consuetudine abhorrentibus passim scateat, in his e. g. verbis: *Et per ignem illum trinonymum sanctissima trinitatis &c. per tres intelligibiles ignis subsistentias quæ sunt altitudo, Et voluntas tua Et unum atque idem.* quæ postrema verba, *altitudo, voluntas tua, Et unum atque idem*, equidem divinare non possum quid significant, nec alii credo me sagaciores. Certe si *Böhmi* aut aliorum Quakerorum tempore hoc scriptum primum prodiisset: ab herum aliquo consignatum crederem. In Ephremo quidem certe nusquam hujusmodi vocabula reperies, qui tanquam scopulos barbara ejusmodi, obscura, atque inaudita vocabula vitavit. (2) Quam maxime scripti hujusce fidem suspectam reddit, quod in variis antiquis codicibus

græcis manuscriptis non reperitur. Arabica etiam versio id non habet. nec in antiqua Slavonica versione, ad vetustissimos græcos codices expressa legitur. Verum non opus est ad hæc & similia argumenta confugere, cum alia per se jam satis gravia firmaque attulerimus, quæ & ipsa ad reliquorum etiam Ephremo falso adscriptorum sermonum, qualis e. g. qui *reprehensio sui ipsius* & *confessio*, inscribitur, aliorumque multorum futilitatem demonstrandam valere possunt.

II.

DUO SERMONES
EPHREMISYRI
QUI NEC IN GRÆCO
OXONIENSI CODICE, NEC IN
OPERIBUS LATINIS VOSSIA-
NIS REPERIUNTUR EX SLA-
VONICO VERSI INQUE
LUCEM PRIMUM
PROLATI.

Præfatiuncula.

Quo rarius plerumque in antiquis Græcorum æque ac latinorum patrum scriptis ejusmodi occurrunt loca, unde illi qui transubstantiationem in sacra cœna credunt, erroris aperte convincantur: (a) eo magis profecto mihi gratulor, inter cætera Ephremi Syri adhuc inedita invenisse, quæ si non reliquis omnibus quæ in hunc usque diem a nostratibus Theologis producta & adhibita sunt testimoniis, apertius ac dilucidius, æque tamen aperte ac evidenter transubstantiationem in prima Ecclesia non esse creditam testantur. Non leve esse fateor nec reliquis facile postponendum testimonium illud *Chrysostomi* quod in epistola ejus ad *Cæsarium* (b) his præcipue in verbis reperitur: „an-

(a) Factum hoc inde est quod circa ecclesiæ incunabula inaudita res erat transubstantiatio, nec quemquam patrum vel in animum venit suspicari, fore ut ejusmodi opinionis monstrum aliquando ederetur. hinc de vera ac reali corporis ac sanguinis Christi in sacra cœna præsentia graviter quidem ac luculenter multa, de panis autem quam nemo omnium in dubium vocabat, veritate pauca ab iis disputata vides.

(b) Totam hujus epistolæ tantopere controversæ, atque a *Petro Martyre* primum inventæ posteaque ab *Emerico Bigotio* descriptæ & ad edendum paratæ historiam exponit illustris Vir, *Scipio Maffei* in libro Italico ante biennium

circi-

„antequam sanctificetur panis, panem nomi-
 „namus, divina autem illum sanctificante
 „gratia, mediante sacerdote, liberatus est
 „dominici corporis appellatione, etiamsi na-
 „tura panis in ipso permansit: hoc inquam
 est testimonium *Chrysostomi* plerisque nostra-
 tium non sine causa magni æstimatum (c)
 Majoris tamen adhuc ponderis esse nostra in
 duobus quæ mox sequentur *Ephremi Syri*
 sermo-

circiter Manturæ in 4to edito, cui titulum dedit *Istoria diplomatica, che serve d'introduzione all' arte Critica in tal materia, con raccolta de' documenti non anco divulgati* &c. pag. 127. seq. ubi & epistolam ipsam ex codice Florentino a se descriptam, quam una cum literis, variisque annotatis *Jacobo Basnagio* jam ante in Hollandiam transmiserat, adjectis quibusdam observationibus inferuit. Eandem historiam perstringit *Wilhelm Ernest, Tentzelius* in *exercitat. selectar.* parte posteriore: pag. 348. nec non celeberrimus Vir, Professor eloquentiæ Lipsi. ensis longe meritissimus *Joh. Erh. Kappius* in binis de hac epistola Lipsiæ habitis dissertationibus doctrina multa refertis.

(c) Quantum huic testimonio *Chrysostomi* nostrates æque ac Reformati tribuant: inter cætera his verbis declarat *Maffeius* pag. 270. *Nun antico monumento fu forse mai, come sapete, tanto avidamente fra voi altri Signori da noi separati abbracciato ne si universalmente celebrato,, come il presente* &c. & postea: *gran trionfo si cantò da tutte le commnioni separate dalla chiesa cattolica Romana a motivo di tale epistola, quasi si fosse scoperto per essa, essere stato S. Gio Grisostomo di senso diverso dal nostro in materia dell' Encaristia.* neque hoc sane negari potest, quidquid etiam *Harduinus, Le Quien, Maffeius* aliique Pontificiæ sectæ addicti effugiorum quærant, qui quamvis reliqua omnia, suppressionem tamen hujus epistolæ per se suspicionis plenam in dubium vocare non possunt.

sermonibus de sacra cœna conscriptis reperta testimonia: parum abest, quin mihi ipsi persuadeam. Quæ enim adversus illius epistolæ fidem auctoritatemque a Pontificiis vulgo moveri solent, dubia: locum hic plane non habent. Objiciunt e. g. incertam rem esse, utrum Chrysostomo an alii cuivis hoc scriptumtribuendum sit. At hoc dubio Ephremiani sermones carent, quos quidem apertis postea argumentis demonstrabimus ad nullum alium quam Ephremum auctorem referri posse. Opponunt deinde adversarii, non agere Chrysostomum in hac epistola proprie atque expresso, de sacra cœna, sed de longe diversa materia: nec firmum adeo certumque inde testimonium peti posse: (d) præterea testimonium hoc ipsum esse tam obscurum & ambiguum ut ad alia, cujusmodi multa sint, clariora Chrysostomi loca necessario recurrendum sit. Hæc autem omnia nostris sermonibus neutiquam obverti possunt. Nam & unice in illis dataque opera de sacra cœna *Ephremus* agit, & omnia in illis satis plana tamque perspicua sunt ut ambigui nihil contineant. nullus denique est in toto Ephremo locus, ex quo germana veraque auctoris sententia de sacra cœna apertius luculentius atque explicatius hau.

(d) Io dimando Maffei inquit, perche trattando in più lo hi il Grisostomo dell' Eucaristia non in essi; ma debba se la sua dottrina in tal materia pescare in epistola, che tratta d' altro, ed' in cui solamente d' una similitudine si tocca dell' Eucaristia? vid. cit. loc. p. 292.

hauriatur. Quæ cum ita sint : non male me nec Lutheranae causæ, nec comòdo curiositatiq; lectoris consulturum credidi, si sermones hosce duos *Ephremi Syri* adhuc ineditos, ex fide digna Slavonica versione productos communi luci, omniumque oculis exponerem. (e) Nam etsi Lutherana religio, immotis Scripturæ sacrae fundamentis unice innixa, nullis ejusmodi præfatis, nullis patrum testimoniis ad se tuendum penitus indigeat : (f) nulla tamen res magis valet ad immissa vibrataque adversariorum tela retorquenda eosque in viam revocandos, quam si hos ipsos, quos causæ suæ patronos, sententiarumque asseclas constanter crediderunt, Lutheranis in castris militare vident. Nec vana fortasse est spes nostra fore, ut adversarii nostri, novum hoc Ephremi testimonium sane quam evidentissimum remoto omni præjudicio legentes suæ, de transubstantiatione, sententiæ tandem valedicant. Quo minor autem cuiquam de testimoniū hujus sinceritate dubitandi, interpretisque in subjunctis sermonibus transferendis vel fidem vel diligentiam requirendi ansa relinquatur : Slavonicum textum ipsum, latinis eregione positum afferemus, ut singula unusquisque examinare, veritatemque testimonii hujus cognoscere ipse queat.

(e) Merentur omnino & reliqui tres sermones in codice nostro Slavonico extantes, inediti, ut in latinam linguam translati prodeant, quoniam autem per temporis chartæque spatium hoc fieri jam non licet : in aliam occasionem *ἐνδοσίου* eorum differemus.

(f) Absit enim ut hæc aliaque patrum testimonia contra Pontificios urgentes, traditionem tamen eorum ceu fidei normam cum iis agnoscamus, auctoritatemve patrum nimis efferamus, quippe qua κατ' ἀντίθετον duntaxat contra adversarios disputantes utimur. Parum igitur nos movet quod clarissimus *Masseius* in epistola ad *Basnagium* Protestantium levitatem & inconstantiam fugillaturus cit. loc. scrib. : *Molto piace mi primieramente di vedere, come con questo trionfo mostrano pur anch' essi di riconoscere la fortza della tradizione conservataci da' padri e non sò dunque perche altri volte anzi d'ordinario tanto poi l'anniliscano e la disprezzino,*

Sermo Primus Ephremi

Syri Instruct. de sanctissimis & vivificantibus Christianis sacramentis. (a)

Non satis igitur est, fratres, Christianos tantummodo nos vocari. cum opera quoque ipsa a nobis requirantur. Si quidem verum esse credatis, quod magnum Jacobum, fratrem Domini dicentem percipitis : fidem sine operibus mortuam esse. Minime itaque negligendum est præceptum de bonis operibus. Alioquin Christianismus solus nihil nos juvabit. Neque id profecto mirum. Quid enim militem pugnare juvat, nisi legitimo modo pugnet ? Sic enim illum pugnare ac dimicare oportet, ut imperator mandat, Quod si igitur & nos Christianorum tantum nomen profiteamur : non autem spiritualibus, ut decet, armis præliamur, nulli nobis usui Christianismus futurus est. Verum nos neque pro aliis rite propugnamus, nec nostræ ipsorum animæ consulimus. Et quid tandem aliquando in formidabili illo iudicii die respondebimus ? At quomodo, inquires fieri potest, ut qui in mundo vivit, servetur ? Quid ais ? brevi hæc te, si vis, docebimus. Non locum quemquam salvare scias, sed sincerum cor, firmumque serviendi Deo propositum. In paradiso existens *Adamus*, maxima in tranquillitate, salutis naufragium faciebat, *Loth* autem inter Sodomitas agens

Nakafanie o suiaticih i pretzſchestich, i ſchivvotvvoraſchtschih Chriſtovvich tainach. in cod. Slavon.

pag. 283. ſermo 108.

Ne dovvolno oubó jeſt nam bratie,
jeſche imenovvatíſa totzſchiu
Chriſtianom, no i diela trebie ſut
nam. Aſchtsche li ſche ne vvieru-
jete to oubó ſliſchite, zſchtó glagolet vveli-
kii Jakovv brat boſchii, Jako vviera beſdiel
mertvva jeſt. i vviesdie oubó trebie jeſt nam,
ſapovviedeí dielanija. Semuſche ne ſuſchtschu,
Chriſtianſtvvo nam ni na kii ſche ouſpiech
budet. niſche ſemu tzſchudiſa. Kii bo jeſt ou-
ſpiech vvoinu & vvoinſtvva togo, aſchtsche
ne boreť po ſakonu, jakoſche podobajet bra-
tiſa vvoinu po ſvvoiemu vvoienvvodie; aſch-
tscheſche i mi vv chriſtianſtvvo totzſchiu o-
diejavvscheſa, i tiem oruſchiim ne boreť,
jakoſche podobaiet nam bratiſa, oubó ni na-
kuju ſche polſu budet nam chriſtianſtvvo. Mi-
ſche ni ſa iniech boreťſa, ni ſvvoěja duſchi
breſchem. I ne vviiem oubó Zſchtó imami
otvvieſchtsati na ſtraſchnom ſudia, retſche-
ſche mi : kako poſredie mira moſchno jeſt
ſpatiſa; zſchtó ſie glagolschi; aſchtsche goſch-
tscheſchi, aſ ti vvkratie ſkaſchu : jako ne
mieſto ſpaſaiet, no blagii oum, i jeſche k bo-
gu proiſvvolenie. Adam vv rai ſii, jako vv
vvelizie tiſchnije, no potope. Lot ſche vv ſo-

agens mediisque quasi fluctibus jactatus servabatur. *Saulus* ille regiis habitans in palatiis, hanc pariter ac æternam vitam amittebat. Contra ea *Hiobus* fimo immerfus, magnisque ac prope innumeris miseriis & afflictionibus oppressus, coronam tamen iustitiæ consequabatur. Quam recte igitur fieri posse negabis, ut quis in mundo versans incolumis evadat? Enim vero hoc temere nimis affirmatur. At quare non sæpius in sanctis divinisque templis convenimus, unde maxima profecto in nos utilitas redundat? Nonne videtis eos, qui munere quodam a Principe, honoribusque ornari cupiunt, nequaquam desides ac oscitantes inveniri, tolerare hiemem, calorem æstatis ferre, nullaque plane incommoda refugere, omnem inserviendi occasionem quærere, nihilque magis curare, quam ut ne minimam quidem sui Principis offensionem incurrant. Hæc quidem in illos dicta volumus, qui vel templis intempestive se subducunt, vel eo, quo ineffabile illud ac tremendum sacræ cœnæ mysterium administratur, tempore, in illis stantes, variis indecoris sermonibus tempus conterunt, idque tam sancto venerationeque digno loco! Quid agis frater? non ne cum verbi divini ministro orante dixisti: elevemus ad Deum corda nostra? Nihilne metuis homo? nihil te putet tremenda hac hora mendacii crimen admittere? O rem admirandam! Cœlestis regis epulas apparatus! agnum Dei ipsum pro te mactatum! ignem cœlesti mensa

emi-

domiech jako vv vvólnach morskich no spa-
sasa. Saül, vv palatach Tzarskich sii , i siju
schisn , i onu pogoubi. Iouvvysche na gnoi-
schtschi hieda, vv'vviedach i vv skorbiech
vvelikich , no vvienetz pravvdnii prijath.
Da jesche oubosia glagoleschi, jako ne mosch-
no jest posredie lioudei spastisa ; to sei glagol
nitzshtosche jest. Potzschtosche oubosie ne
tzschafto sebe sobiraie na boschestvvenia i
svvatia sobori, ponesche polsa vvelika ot sich
nam bivvajet ; ili ne vvidite aschtsche kto
choschtschet san vvfiati ou knasa , kako ne
lienitisa, no prebivvajet blis knasa, simu terpa,
i snoi podemla i iniech podvvisaia , jesche
pomoschtschi jemu ko vvladizie o sem , da
bi ne pogrieschihl, jegosche schelalet. Sie
sche vvsa glagoliu as ische vvon is i tzerkve
ischodaschtschim , ili vv' nei stoiaschtschim,
i vv tzschas sluschbi straschnijatojah i trepet-
nija trapesi, besiedouiouschtschim besiedi ne-
podobni svviatago sego i tzschestnago miesta!
tzschtotvvorischi o bratie ; niesi li ovviesch-
tschalfia iesi, iegda retzschet Jerei : Gorie imi-
eim serdza. Tische retzscheschi : Imam ko
gospoda. Ne bonschilisa ot tzschelovvietsche,
ni framlaieschilisa , vv tzschas sei straschnii
losch obrietajasa ; o vvelikoietzschudo ! tra-
pesa Tzara nebesnago prigotovvtena ! Agna-
zu boschiju tebe radi sakalajemu , ochniju
duchovvnomu ot svviatia trapesi istekajemu !
Seraphimom predstoiaschtschim i cheruvvi-

dmicantem ! adstantes Cherubimos ! & Sera-
phimos circumdantes, facieque alis oblecta
cum omnibus cœlestibus exercitibus una cum
sacro ministro pro te orantes ! sacrum ignem
exeuntem ! sanguinem Christi, tui mundan-
di gratia sacro calici infusum ! Nonne te pu-
det ? non ploras ? non tecum ipse habitas ? ut
nec pro te ipso, nec pro aliis Deum ores ?
Quid ? conscientia nonne ipsa te judicabit ?
Centum & sexaginta octo horis hebdomas
constat, hoc est septem diebus. in his tu nec
unam horulam Deo tuo dicabis ? Quod si
tu tamen tempus hujus vitæ occupati-
onibus, quin & ridendo garriendoque consum-
feris : quo vultu audebis ad hunc divinum
tremendumque ignem tanta immunditia con-
spurcatus accedere ? audeasne impuris mani-
bus accedens, regis vestes tangere ? Vix cre-
diderim. Ne putes quem hic panem, quod-
que vinum vides ; eadem hæc existere.
Minime frater : nolito hoc credere. Pre-
cibus sacerdotis sanctique spiritus adventu
panis fit corpus, vinum sanguis Neque
enim ut alius cibus sese habet in hominibus,
ita hic quoque. Sed quemadmodum can-
delam ceream ita exedi ac consumi flamma
vides, ut nullæ particulæ in cera relinquantur :
sic cum hoc mysterio quoque comparatum
est. Totum enim in totum corpus (scil. ho-
minis) abit (se digerit) inque ejus substantiam
quasi resolvitur. (b) Corporibus enim caren-
tes

mom paraschtschim ! Scheftokrilatim litza
svvoia sakrivvaiouschtschim, i vvsiem filam
nebesnim so jereēm sa ta molaschtschimfa.
Ogniju duchovvnomu schodaschtschu krovvi
Christovvie vv tzschasu tainuju sa tvvoie
otzschtschenie vvlivvaiemie. Ne stidi-
schilisa ni li obridaieschi sebe, ne somni-
schisa, ni sa sebe oubu molasa, nische sa
inago. i sovviest tvvoja ne ofueschdajet li
tebie, o tzschelovvetsche; sto i scheft de-
fat, i osm tzschasovv imuschtschi nedie-
li, eschejest sedm dnei. jedin sche toz-
schiu tschafs sebie otlutzschihl iest bog.
Jeda oubu i toi dielami sejah schisni smi-
echi i besiedami sujelnimi preprovvosch-
dajeschi, i kako smiejeschi k tomu bo-
scheftvvennomu i straschnomu ogniu pri-
stupiti, stakoju skyvernoju; jeda oubu smie-
jeschi pristupiti i priati sa risu tzarévvu,
gnoi derscha vv ruzie svvoëi; mniu oubu
nikakosche. Ne jakosche chlieb, vvidischi,
ili vvino, i tako mnischi a fuschtscha; Ni
bratie moi, ne pomischlai tako. Molitwo-
ju bo Jereevvoju i soscheftvviem svviatago
ducha tvvoritza oubu glieb sei plotiju i wi-
no krovviju. ne bo jakosche ino braschno
bivvajet vv tzschelovveziech, takoschde i
fié. no jakosche svvieschtschu vvoschtscha-
nuju, ognem vvidischi isfutzschaiemu, i dras-
gu niekotorich ne oftanuschtschich vv vvo-
stzie: tako i pri tom tainstvvie bivvajet.
Wseh boh rasidetfa po vvsemu tielu i vvfla-

tes Seraphim ardentibus carbonibus Esaiam sanctificabant. Ignis vero non unam habet naturam sed duplicem, ligno enim constat & flamma. Non aliter sacer panis non una pane natura constat, sed & divina. (c) Corpus enim (scil. Christi) quod unius naturæ est cum divina, non una natura gaudet sed duplici. (d) Huc igitur si accedis Christum amans homo, tremendum illud sanctissimumque sacramentum accipis non ab homine vel sacerdote, sed ab ipsis Seraphimis, eodem igneo cochleari, quod Esaias vidit.

Perpendite hoc igitur dilecti mei. Dominus noster Jesus Christus ea nocte qua prodi se voluit, discipulis hoc suis & apostolis testamentum reliquit: immo vero omnibus in se credentibus, quo tempore scilicet in sancto & celebri illo monte pascha vetus cum discipulis suis comedit, atque ita totum vetus Testamentum absolvit. Hoc facto discipulis lavavit pedes, in sancti baptismatis signum; fractoque pane discipulis obtulit, dicens: Accipite & edite, hoc est corpus meum, fractum pro vobis in remissionem peccatorum. Similiter vinum & aquam calici infudit (e) iisque dedit, inquiens: bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus Novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in memoriam mei. Quoties enim hunc panem comeditis & calicem hunc bibitis, mortem filii hominis annuntiatis. Verbum Dei itaque cum sit vivum & efficax, Deusque omnia quæ

knet na suschestvvo. *Besplotni bo Seraphim ou-
glen goriaščtschim osti Isaju.* Ogn sche ne iedi-
no iestestvo imat v sebie, no dvva, drevvo bo iest,
i ogn : takoschde i glieb sei sviatii ne iedino ie-
stestvo imat chliebnoie, no i boschestvennoie. Plot
bo jedino jestvenna s'boschestvennim, ne
jedino jestestvo imath, no dvva. Da oubo
pristoupajuschtschii Christolioubzi, ne jako
ot tzschelovveka priemlem straschnoie ono-
je pritzschaschtschenie ili ot suieschtschen-
nika, no jako ot samogo onago Seraphima,
so ognennija tejah tšchitzi jousche vvidie Isaia. I
se sche rasumiei vvoslioublenne : Gospod
oubo nasch Jisus Christos, chota sa nih priati
smert vvolnuju, v noschtsch onu, v'niu-
sche predatja vvoschotie, savviet poloschich
outzschennikom svvoim i apostolom : i pa-
ki tiemi vvsiem vvierujouschtschim k nemu
jegda na gornizie suiatago i slavvnago siona
vvetchuju Phasku so outzschenniki svvoimi
fniel, i skontzschavv vves vvetchii sakon.
Po tom sche oumih nosie outzschennikom
svvoim priloschenie svviatago kreschtsche-
nia sodievvaia, takoschde pedlomivv chlieb
podadé ihm glagola : priimite i jaditzte, sie
jest tielo moie iesche sa vvih lomimoie vvo
ostavvlenie griechovv. Takoschde naliavv
tzschasu vvinah i vvodih dadeh ihm glagola:
Piite ot seiah. vvsih, sia jest krovv moja no-
vvago savvieta, jasche sa mnogia islivvaie-
ma vvo ostavvlenie griechom. sie tvvorihte
vv' moie vvospomnianie. Jelischdi bo asch-
tsche

voluit, creaverit, sic ut dicente eo, fiat lux confestim lux facta sit: dicente porro fiat firmamentum: factum sit: cum præterea verbo Dei coelum fundatum, coelum, inquam, & terra aqua & ignis aër omnesque plane creaturæ in usum hominis productæ sint, cumque voluerit supra omnia venerandus Deus verbum, homo nasci: quomodo is quæso ipse efficere non possit, ut panis ipsum corpus Christi vinum sanguis ipsius sit. Principio terræ mandavit herbam producere: quæ propterea in hanc usque horam, pluviam mittente cœlo, vi divini, quod initio accepit, mandati, herbam emittit. Jam vero simili modo Deus dicit, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, & hoc facite in memoriam mei. Cum igitur omnia omnipotenti ejus jussu fiant: usque dum ipse veniat, prout ipse ait; dum venio: cumque pluvia in terram decidente, gramen revirescat: tum vero & spiritualis hæc pluvia, hoc est spiritus sanctus, sacerdotis precibus ipsiusque efficacia accedens panem hunc corpus & vinum sanguinem aperte efficit. (f) Quemadmodum enim Deus principio quæque creans, spiritus sancti virtute ea procreavit, ita & hodienum omnia virtute spiritus sancti supernaturali modo facit: quod nemo tamen nisi per fidem intelligit. Dicente enim ad archangelum sancta Virgine; quomodo hoc mihi eveniat, quæ nullius viri notitiam habeo? respondebat Gabriel, spiritus sanctus te superveniet, virtus-
que

tsche glieb sei iadihte, i tzschaschu siju piete,
smert sinatzschelovvetscheskago propowie-
daiete. Jelma oubo slovvo boschie schivvo
iest, i dieistvvenno, i vv se sieh, jelihko
vvosgotie bog, i sotvvorih. i aschtscheretz-
scheh budi svvieht, i bist svvieht, budi tvverd,
i bist. Jaschtsche slovvom gospodnim nebe-
sa outvverdischasa: i aschtsche nebo i sem-
lah, vvodahsche, i ogn, vvosduchsche i wsa
tvvar slovvom boschiim sovverschischasa, i
slovvuschtschii Tzschelovvjeku: i aschtsche
vvoschotieh vvfiatzscheskich bog slovvo so-
tvvoritisa tzschelovvieku, toh oubo ne mo-
schet li prosphoruh sijuh plotijuh svvoejuh
sotvvoriti i i vvinoi vvoduh krovviju; vv'
natzschaltie oubo semlih travvu povveliel
jest, i svvestih: i dasche do fego tschasa dosch-
diu bivvschu abie isvvodiht svvoiah rasch-
tschenia boschi ihm povvehlieniem, i iako
schenohma gradet ihs semlih. sihlu slovvom
gospodnim i hspervva priihmschi. Retzscheh
bo bog, sia iest plott moia, i fiah iest krovv
moia i sotvvoriente na moiu pamath. Da ou-
bo vvfemoschtschnim iego povvehlieniem
bivvalet, dondesche priidet, tako bo i glagoh-
la, dondesche priidu. I iakosche doschd pri-
sches na semliu abie vvosrastit travvu: ta-
koschde i svviatii sei doschd, rekusche svviatu
duch, molitvvoiu Jereevvoju prisivvaiem, si-
loju svvoeju posietivv, abie sotvvorih glieb
sei plotijuh, i vvinoi krovviju. Jakosche bo
ispervva sotvvorih iest bog, togo svviatago
ducha

que altissimi te obumbrabit. Similiter quæres jam quomodo panis Corpus Christi fiat? en sic habeto. spiritum sanctum adventu suo hoc efficere, quod humana mens capere non potest. Immo vero fratres mei, non aliter, mihi credite, accipimus sanctissimum Christi corpus, ac si ora nostra ad costas Domini admoventes ex iis bibamus. Tam vere, inquam, accipimus vivificantem sanguinem Christi. Quod reliquum est, quæso vos fratres, ne templis vos subducatis, neve si in iis statis aut versamini, garriatis, hancque horam, quo cultus divinus celebratur, sine terrore transigatis: sed cum timore terroreque stantes, oculis dejectis animi sensa ad Deum elevemus, tacitique in corde Deum invochemus. Nonne quæso animadvertistis, quomodo ii, qui in mortalium regum conspectu versantur, tremebundi eos circumstant, pedem loco non moventes, non garriant, oculosque circumferant, sed toti propemodum contremiscentes, non aliter, quam si loco affixi essent, iis adsistant. hoc igitur homo, cum scias: quemadmodum ad terrenum regem accedendum est, tu quoque tremebundus ad Deum accede. Sæpius hoc dixi, fratres, nec dicere desistam, quoad illi, qui sanctum templum ingrediuntur, resipiscentes, ita, ut fas est, preces ad Deum concipiant. Accedamus igitur integri vitæ scelerisque puri, vere ut dicere queamus: & remitte nobis peccata nostra,

ducha dieistvviem sotvvorihl iest siah : da i
nihnje duchovvnim dieistvviem vvische ie-
stestvvah tvvorihl, iegosche ne moschet ni-
ktosche domislitisa, rasvvie vvieroju. Re-
tzschehbo suiatoja Dievva ko archangelu, ka-
ko mi se budet, ponesche muscha ne snaju;
Otvvieschtschah jei Gabriil, glagohlah: Duch
svviiatii naidet na ta, i lihla vvihnschiago osie-
nihtta. Tische ninie vvoproschaieschi, kako
chlieb plotiju christovvoju moschet biti; re-
ku ti oubosias: Duch svviiatii tvvorihl sija
prischestvviem svvoim, jegosche Tzschelo-
vvietsscheskii ouhm domislitisa ne moschet.
Jei bratija mojah vvoslioublennaja, tako pri-
emlem plot onu svviiatuju, jakosche outihl
svvoimi priniksche k rebru gospodiniu, i pi-
jouschtsche ihs nego: tako i priemlem schi-
vvotvvoraschtschouju onu krovv. Nemosiht-
te moliu vvas ihs tzerkvve ihsgodihti nische
vv' nei stoiaschtsche besiedovvati, nische
tschasa togo slaschebnago bes stracha prepo-
vvoschdati. No da stoim so strachom i tre-
petom, otschihma dolu fraschtsche, oumom
sche gorie vvosnosaschtschesa, i vvosdichan-
mi besglas nimi vvopiem vvserdzi. Ne vvi-
dischi li o vvoslioublenne, predstoiaschtschia
pred tzarem tliennim, kako oubosias so stra-
chom predstoiaht, ne postupaiouschtsche
smiesta, ni besiedoujouschtsche, nische otzchi-
ma siemo i onamo vvosmeschtschuschtsche,
no so strachou, i s bojasniju predstoiat, jako
a vvodruschemi. Sia oubosias tschelovvetsche
vvi-

nostra, sicut & nos remittimus peccatoribus nostris. Aliter enim precari velle nefas esset. Simplici animo simplici que hac oratione Deum invocate: remissi misericors Deus peccatoribus meis, & mihi remittas velim: condonavi domine: & mihi condona gratia & misericordia abundans. Veniam ego dedi, & mihi da veniam. Amico, qui in me peccaverat, indulgentem me præbui, & mihi servo tuo talem te præbe. Quandoquidem hæc igitur explorata, amici, habeatis: diligenter eadem animo vobiscum reputantes, cum tremendum Dei iudicium, ignisque inextinguibilis immineat: a deviis semitis nostris in viam revertamur. Certum enim est adventare cœlorum regem, qui quidem adveniens terrena ipse omnia abolebit, nec tum quisquam vel mercaturam ipse faciet, vel alium qui cum intercedat, inveniet. Præsens hoc iis seculum datum est, qui a malo averſi ad bonam frugem se recipiunt. Futurum seculum ad interitum eorum comparatum est, qui male vixerunt. Hoc laboris, illud quietis, hoc certaminis, illud præmii ac mercedis distribuendæ est. Revertimini ergo, omniaque quæ dixi ad animum revocate. Secundum carnem vitam instituimus, secundum spiritum vivamus! in pigritia socordiaque viximus: ad laudem Dei in vitæ integritate vivamus! Heluati sumus: supra alios nos extulimus: resipiscamus ergo! Ecquid autem efferimur? cum quidem

vvidievv, ponehako k semnomu tzariou:
tako i k' bogu pristupih so strachom i s' boja-
sniju. Sia sche mnogaschdi glagoliu, i gla-
gola ne prestanu, dondesche ouvvihschdu i-
spravvivvschichsa vvchodaschtschich vvo
svviatoju tzerkovv, iakosche podobaiet vv
chodihti na molitvvu k bogu. Tako oubu
dah vvchodihm neslobivva serdza ihmusch-
tsche, dah vvosmohschem i mih reschtschih:
ostavvi nam dolgi nascha, jakosche i mih
ostavvlaiem. Straschno bo jest glagolemoie
vvoslioublennii: i prosto vvopiet k bogu
glagohla sitze: prostich sogneschivvscha-
go ko mnie gospodi, prostih mah i tih milol-
stivve. oslavvich as vvladihko, oslavvi i tih
mihloferdze. Oustoupich as, oustoupih ih lih
mnie. Rasrieschich as drucha mojego so-
grieschscho ko mnie: rasrieschich i tih
mnie rabu tvvoiemu. Sieh oubu vvieh-
douschtsche o druhli, i sia vvo oumnie svvo-
iem polusshivvsche, chotaschtscheje bihti
straschnoie ono sudischtsche i ogn neouga-
sihmii, obratimsa poneh ninie ot slago
svvoego puhtih. Priistih bo imat Tzahr ne-
besnii iegdah posorischtsche i torschischtsche
schitijah sego rasruschiht, i ktohmu ne bu-
det nikomushche dostoihno kupli tvvorihti,
nische buhdet s kihm. Sieh oubu iest vvre-
ma pokajavvschehmula ot slich, priahti
proschtschenie, i potrudivvschimsa vv neh,
vvsahiti schisn beskonetzchnouju. Ono ou-
bo vvremia na osouschdenie, ihsche slabie i
skyver-

dem pulvis, cinis lutumque simus. Ecquid contemptus aliorum superbiaque nos tenet? cur nostris honoribus divitiisque gloriamur? adeamus quæso cæmeteria; miranda ibidem & terrifica arcana contemplabimur. Ibi naturam plane destructam ac dissipatam, nudata ossa, corpus putrefactum inque cineres redactum videbimus. Ad hæc oculos converte, sapiensque videri si vis, horum quis Dominus, quis rusticus extiterit, expone. Quem nam hic nobilissimæ, quem mediocris, quem abjectissimæ infimæque sortis fuisse dices? Ubinam hic Dominus? ubi servus? ubi sapiens? ubi insipiens? ubinam pulchra & blanda juvenus? ubinam jucunda forma? delectabilis facies? ubinam pulchri lucidique oculi? ubinam jucundissimus visu vultus? ubinam sonora vox? Nonne pulvis omnia? nonne lutum sordesque omnia? Hæc igitur, o miseri, intuentibus nobis, ultimumque, dum in hoc corpore habitamus, vitæ mundique diem sedulo meditantibus, gravissima causa subest, vitam primo quoque tempore emendandi. Avertamur a rebus hujus vitæ caducis, ejusque nimia consuetudine, ne quando in futuro judicii die frustra nos hujus vitæ, per negligentiam actæ, pœniteat. Enim vero dilecti, de hoc cogitemus, inque nos ipsos descendamus, ne sempiternos ipsi cruciatus ultro irruamus. Neque enim nostrum interitum Deus quærit, non perniciæ nostra delectatur. Deus, æternus licet, nostri gratia
in

skvvernie schivvuhfchtscham. Sieh vvremia
nah trudih, ohno sche na pokoi. Sieh nah
dielanie: ono sche na vvosdaianie msdam.
Wosdvvignitesa, i retzschennoie vvsiemou-
mom ouslischihite. Schichom plotski, poschi-
wem duchom. Schichom slastmi pochothnimi
poscihwem w soblioudenii duschevvniem.
Schichom lienostiju i neradieniem, poschi-
wem kriepzie na slavu bogu. Pitachomsa, i we-
lizschachomsa, to pokaiemsa o sem. Tzsche.
so rahdi oubu vvelizschamsa, pepel fuschtsche,
i perst, i smad; Potzschotoh presorstvvo ih
gordihniu ihmami, ih chvvalimsa slavvo-
ju i bogostvvom. Isihdem oubu vvo grobi-
fchtscha, moliu vvas, i vvidim divvnia ih
straschnia taini: vvihdim jestestvvo vvseh
rasihpahno, kostih obnascheni, plot isgnivv-
schu i istlievvvschu. Prihnikni oubu tamo.
iaschtsche iesi mudr, to povvieschd mih:
kto tamo vvladika; kto li radnihk; kto li
dobra rohda; ktoh li prednago; ktoh li poslie-
dnago; ktoh lih rab; ktoh li gospodin; ktoh
lih mudr; ktoh li nesmislem; gdie dobraja
ta i krasnaja jounost; gdieh osklablennoe, to i
fvvietloie litzeh; gdieh dobrii onih, i swie-
tlo pomavvajauschtschii otzschi: gdieh lie-
poie ono i krasnoie litzeh; gdieh dobrii o-
nih ih swietlo pomavvaiouschtschii otzschi;
gdieh liepoie ono i krasnoie lihzeh; gdieh
sladkii on glas; ne vvseh li sieh pepel iest;
ne vvseh li prach; ne vvseh li gnoi i smad;
Siah vvseh vvidievvsche mi oubosii, i po-

in terram venit. Omnium creator rerum, quo caput declinaret non habebat. Ipse viventium æque ac mortuorum constitutus iudex, in iudicium abripitur; omnium creaturarum conditor, a sua ipsius creatura flagellatur. is, quem angeli intueri non audent, ab cœno ipso conspuitur, doloribus omnibus injuriisque afficitur, in sepulchro collocatur. At hæc omnia ex summo in nos amore propensioneque perpetitur. Nos contra desideria torpemus, eum ipsum despiciamus, mandata ipsius non curamus. Pro quo si sanguinem nostrum cum vita profunderemus, ne minimam tamen ejus meritorum partem videremur affecuti. Sanguis enim ab illo profusus, creatoris, noster servorum est. Longissimo autem intervallo domini & servorum sanguis inter se distant. Quandoquidem igitur perspectum hoc vobis est: quam primum revertamur, omni studio ac contentione Deum, quoad spatium bene agendi, nobis conceditur, quærentes: ne forte sol occidat, luxque pereat, nosque ipsi in tenebris occumbamus. Virtuti, agite, demus operam, ut æternis cruciatibus erepti, Jesu Christo benedicente, regno cœlesti digni reputemur. Cui laus sit & gloria & adoratio una cum patre & spiritu sancto nunc & perpetuo & in secula seculorum Amen!

mislivvsche posliednii den smertnii, donde-
sche jesmih vvssem tielie; naipatsche dostoino
jest nam pokajahtisa. Bosvvratimsa ouboka-
jouschtschesa, ot suiетnich diel i besied, dah
ne na straschniem onom sudischtschi, vvo
tscheh natschnem kajatisa, vvrema svvoie
pogubivvsche. Jei bratia mojah vvoslioublen-
naja, vvospomianem ih priidem vv sebe, ne
dadihm oubos sebe vv' vvietzschnuju muhku.
ih bog boh ne choschtschet naschego sla, ni-
sche krasujetsa naschim pogibeniem. Bog bo
sii prevviezchnii, nas rahdi Tzschelovvieck
nah semli javvisa, ische vvsiu tvvarfosdavvii,
ne imasche, gdieh glavvi podklonihti. Sii
sudiah, schihvvim ih mertvvihm, na sud vve-
detisa tvvoretz sii vvsatzscheskich, ih slusche-
nie ot svvoeja tvvahrih priemlet. jegosche
angeli ne vvidaht, toi ninie ot breniaplewa-
nie, na litzih svvoiem priemlet, i goresti
vvkuschalet, i vvo grobie polagaietsa. Siasche
vvsa priemlet, vvelmih lioubuh nas i mihlu-
ja. Mihsche potschstoh lienimsa ihli presira-
jem jegosche, i poh vvohli jegosche ne schivvem;
aschtsche bichom krovv svvoju proliali sane-
go, to i se ne vvveliko tzschudo tvvorihm:
krovv bo proliannaja sa nas tvvorzah nasche-
go iest, nascha sche krovv rabia jest. i ina
oubos iest krovv gospodske, inesche rabia. vvi-
eduschtschesche sia, vvosvvratimsa oubos do-
brie, i skoro predvvarihm vvsfiskati gospo-
da, dondesche vvrema ou nas jest podavvaia
nam dobraja diejati: dondesche solnze ne
saide,

*Sermo II. de oblatione s. πρὸς Φορὰ sanctis-
simi panis.*

De fratre relatum nobis est, eo, quo cultus publicus celebraretur, tempore, in templum, ut sueverat, ituro Satanam illudentem hæc insusurasse: quid malum ibis in templum ad panem ibi vinumque, hoc est corpus & sanguinem Domini accipiendum? falleris. Quibus verbis ludibriisque aurem præbentem fratrem, non, ut solebat, coetum sacrum adiisse. Fratres igitur tam diu eum manere (sic enim fieri mos est in eremo illa, ut cultum divinum tantisper intermittant, precibusque tantum vacent, quoad omnes fratres convenerint.) Cum vero satis diu frustra expectassent: neque ille tamen adesset: egressos quosdam fratrum cellam ejus intrasse, de morbo vel morte quæ interveniret, varie in via differentes. Qui cum in cellam pervenerint, quid causæ sit quod in templo non compareat, interrogasse. Hanc vero retegere eum puduisse. Animadvertisse statim fratres, malum illi consilium a diabolo suggestum, multisque cum precibus, ut sibi diaboli consilium aperiret etiam atque etiam rogasse. Tum fassum illum dixisse: veniam vos oro fratres: cum pro consuetudine mea templum peterem: hæc mihi in mentem venerunt: non adsunt ibi corpus & sanguis Christi, quo non nisi vulgaris panis ac vini accipiendi gratia nunc tendis. Quod si igitur vultis ut comitem me vobis præbeam: de
veri-

saide, dondesche svviet jest, da ne omratschi-
wsche pogihbnem. No blagaiah tworalchtsche
isbudem vvietzschnia muhki i tzarstvvia bo-
schia dostoini buhdem blagodatiju gospoda
naschego Jisa Christa. iemusche slavva,
tzscheft, i poklonenie kupno so otzem i so
svviatim duchom ninie i prisno i vvo vvieki
vviekovv Amihn.

Serm. II. in Slavon. cod. 86. p. 184.

*Nakasanie o prinoschenia sui atago pritzschasch-
tschenia.*

Glagolachu o niekoiem bratie, jako bi-
vvschu soboru vvo vvremia nediel, vvo stav
po obitzschaju jesche vvniti vv tzscherkovv,
i porugasa iemu diavvol, glagola k nemu vv
pomislie : jako kamo ideschi vv Tzerkovv,
da priimeschi glieb i vvihnoh jahko tielo i
krovv Christovvu ; ne rugaisa. Bratt sche da-
vvii vvieru pomislu, ne ide vvtzerkovv bo-
jest obitzschaju. Bratiamsche schduschtschim
jego : takovv bo jest obitzschaipustihni to-
iah, ne tvvorachu sobora, rekhsche molit
vvih, dondesche snidutsa vvsa bratija. Oschi-
dajouschtschim sche jego pomnosie, i ono-
mu sche ne prischedschu. nietzii sche ot nihch
vvo stavvsche idoscha vv kellijou iego glago-
lajouschtsche : jeda kako bolievv brat i ou-
mre. i jegdah priidoscha vv kellijou iego, i
vvoproschachu iego potzschtou neh prischel
iesih vv sobor brate ; onsche stidiaschesa po-
vviedahti ihm. Rasumievvsche sche onih
diavvol slokosnennii sovvieht, padoscha je-

veritate sacrae προσφωρας me confirmate certumque facite. ad quæ illi respondentes, surge, inquit, nosque sequere: Deum rogabimus ut te juvet suaque recondita virtute, id quod videri nequit, oculis tuis aperte subjiciat. Sacris igitur inceptis, ac precibus peractis: medio in templo fratrem sistebant: quiquidem ardentissimas inter preces omni illo, quo sacra peragebantur tempore, totum os lachrymis opplere non desistebat. Finitis sacris, precibusque absolutis, patres fratresque eum ad se vocabant, dicentes: quid tibi Deus revelaverit nobis expone: ut & nobis profit. Tum vero ille collachrymans, cum cantionum, inquit, sacrarum canon doctrinaque apostolica recitaretur (g) sanctumque Evangelium diaconus prælegeret: tectum templi apertum coelumque patefactum singulaque Evangelii verba quasi in ignem mutata ad cælum adscendere & quaquaversum radios spargere conspexi. Evangelio recitato Clerici præcedebant, diaconi cum sacratissimis sacramentis sequebantur. Quo facto mihi cælum videbar apertum cernere, sanctumque ignem cum innumeris sanctis angelis emicantem, ac desuper duas alias pulcherrimas facies, quarum splendor fulguri similis erat, quarumq; pulchritudo exprimi plane non potest, apparentes. Binas inter facies infans conspiciebatur cum angelis sanctum altare circumstantibus. Binæ illæ facies super sacra mensa: infans in medio illorum cernebatur. Sanctissimis

mu na nogu so ouchileniem, dah ihm ispo-
vviest diavvolii sovvieht. On sche ispovvie-
da ihm glagola : prostihte ma bratie. jako-
sche vvoftach po obitzschaiou itih vvtzer-
kovv, i retzscheh mih pomisli, niest tielo i
krovv Christovva, kamo ideschi priati glie-
ba prostah i vvinah; i aschtsche choschete da
priiduh s vvahmi, outvverdihte mih po-
mislo svviate i prosphorie. Oni sche riescha
i vvoftahni i gradih s nami i pomohlinsa
bogu dah tih pomoschet, i tainujou sihlou
svvoju nevvidimujou vvihdimu javviht. i wo-
stayv priide snihmi vv tzerkvv. J bivvschei
molitvvie k bogu o bratie dah jahvvitsa je-
mu boschestvvennich tain sila. J jegdah na-
tazschescha sovverschahiti sobor reksche molit-
vvo, postavvischa brata posredih tzerkvve.
Onsche i doh otpuschtschenia sobora neh
prestah slesahmi ouchivvaja litze svvoie. Po
soboriesche reksche poh otpuschtschenii
molihtvvi prihsvvavvsche iego otzih i bratija,
i vvoproschachu jego glagolaioufchtsche:
ztschto tih pokazall jest bog povvieschd nam,
dah ih mih polsuiemsa; On sche s pla-
tzschem natzschat glagolahti : iako iegdah
bist pravvilo piesnennoie, i protzscheno
bist apostolskoie outzschenie, ih natzschah
diakon, tzschestih svviatoie Evangelie, tog-
dah vvidiech pokrovv tzerkovvnii otvverst.
ih nebesa iavvlaioufchtschasa ih koiesdo slo-
vvo evangeliskoie, jako ogn bist: ih ja-
vvlaschesa doh nebeseh. Ih iegdah bist skon-

simis sacramentis absolutis, Diaconi a Clericis recedentes, ad panem, qui offerendus erat frangendum accedebant. Ac vidi tum ego met duas facies sacræ mensæ supervolare visas infantique super mensa stanti pedes manusque colligantes: cultrum item habentes atque infantem istum mactantes, sanguineque calici qui in mensa positus erat, infuso, eandem dissecantes, panique imponentes, qui corpus statim fiebat. ibi tum recordabar verborum Apostoli: Cor. V. 7. & nos habemus pascha, hoc est Christum pro nobis sacrificatum. Cumque fratres ad panem sacrum sumendum accederent, corpus illis porrigebatur, *Et cum Deum invocarent, dicentes: Amen: panis in manibus eorum erat.* Accedenti & mihi tandem corpus præbebatur: quod cum tangere non auderem: vocem hanc personantem audiebam. cur non hoc, homo, vis accipere? nonne hic idem est, quem tu quærebas? Atqui ego, ignosce mihi quæso, domine, respondebam, qui corpus hoc tuum capere non possim. Iterum tum vox personabat, dicens: si corpus accipere homo posset: corporeum etiam illum inveniret, quem tu invenisti. *Fam vero fieri non potest, ut corpus quis accipiat. ordinavit igitur Deus, ut sacer panis altari imponatur.* Adam quidem quemadmodum in principio manu Dei factus, carneque indutus, vivificantis spiritus halitum accepit: ita in terram illa resoluta, spiritus in eo non permansit. Christus autem car-

tzschanie Evangeliskoie, napredische oubo
 poidoscha klirizi, diakonom imuschtschim
 boschestvvennich tain pritzschastie i vvidiech
 nebesah otvverstah i ogn schodaschtsch so
 mnofschestvvom svviatic angel i vver-
 chu ich ihna dvvah litza prekrasne jeasche
 niest moschtschno dobroti ispovviedahti, bie
 bo svvieht ich jako molnia. I posredie dvvo-
 ju litzn malo otrotzschach. Angelische stascha
 o kreft svviatia trapesih. Litza sche ona dwah
 vverchu suiatia trapesi, ih otrotzschah posre-
 dih. J ichiako sche bist kontzschanie boschest-
 vvennich Tain priblishivvschesa diakoni ot
 klirosa, prelomihti chlieb predloschenja, i
 vvidiech as dvvah litza, jasche biesta vverchu
 svviatijah trapesi, svvasavvsche rutzie i no-
 sie otrozschate iesche bie vverchu ich. ih i-
 miesta nosch, i Saklastah otrotzschah. ih is-
 liahta krovv iego vv tzschasu, jasche bie vver-
 chu svviatia trapesi. i sodrobivvsche tiehlo ie-
 go, poloschitfa vverchu chlieba, i bist chlieb
 tielo. Togdah pomanuch apostolah glago-
 lajouschtschah : ibo pascha nascha sa nih
 poschrefah Christos. I jakosche priblishi-
 schasa bratia prijati svviatia prosphorih. Ida
 jaschesa ihm tielo. *ib jakosche prisuvachu glago-
 liouschtsche : amihn, ib bist chlieb vvruckach ich.*
 Jas jakosche priidoch prijathi, dadesa mih
 tiehlo ih ne moschach iegoh priahti. Ih sli-
 schach glas vvoh ouschijou moejou glagoli-
 uschtsch mih : Tzschelovvetsche tzscheso
 rahdi ne prihmeschi ; niest li seh jegosche
 Bb 5 jesch

carnem cum spiritu sancto communem habet, cujus quidem carnis participem reddit hominem, cujus spiritus in corde sedem habet. Jam si credis, accipis quod in manibus habes : *cumque dicerem, credo Domine, ecce, me dicente Amen : corpus quod in manu mea videbatur, panis erat, Deumque laudabam sacrosque panes sumebam.* Finitis autem sacris cum clerici convenirent : inter duas facies infantem iterum videbam. Quo facto multa dona Clerici apportabant, videbamque templi tectum destructum, virtutesque divinas in cœlum se elevantes, infantem denique inter facies versantem. His ego auditis in cellam revertabar Deumque Dominum laudabam. Amen !

jesch iskal ; ih riech, milostivv mi budi gospo-
dih, jako tiehla ne mogu prijahti. Pakische
retzscheh mi : aschtsche bi mogl tzschelowiek
tiehlo priimahti, tielobisa, ih obrietahlo, ja-
kosche ih tih obretel jesih : noh nihktosche
moschet tiehla priimati, sego rahdi povvelieh
bog bihti, gliebom predloschenia. Jakosche
bo ispervva Adam rukimah boschiimah bist
plott, ih vvduhnubu vvon duch schivvohten
i plott ot lutzschisa vv seinliu, duch sche ne
prebist vv nem. Noh Christos svvoju plott
so svviathim duchom ihmat, i plott oubomih-
loserduiet vv tzschelovviehka, duchsche stoit
vv serdtzie, i aschtsche vvieroujeschih, prii-
mih iesche imaschi vv ruhkuh ; *ih jako riech
vvieroujou gospodihn, ih seb mih rehkschu amihn, ih
bist tiehlo jesche bie vv' ruku moeioub chlieb, ih
pochvvalihvv boga, prijach svviatoujou
prosphoruh. Jegdah sche soborr otpieh, ih
priidoscha kliritzi vvkupie, ih vviediech pah-
ki otrotzschah posredih dvvoju litzu. Kliritzi
sche streblajouschtsche dahri, ih vvidiech po-
krovv tzerkovvnu otvverst, ih boschestwen-
nia sihli vvosnosaschtchasa nah nebesah, ih
otrotzschah posredie litzu. Sijah slischavv-
sche bratie, ih mnogoie ousmilenie priemische
otidoscha vv kellii svvojah, vvosilajousch-
tscheh slavva bogu otzu, Amihn.*

(a) Hujus sermonis non esse alium auctorem, quam *Ephremum*: non una ratio evincit.

I. Syri ipsi testantur de sacra cœna eum peculiariter scripta reliquisse. De quo ita clarissimus *Assemanus* in *bibl. Oriental.* p. 86. *Laudatus*, inquit, *auctor Syrus vitæ Ephremi narrat, eum præter alia plurima edidisse commentaria in Genesin . . . de nativitate Domini, de baptismo ejusdem & jejuniis ac reliquis salutaris dispensationis mysteriis &c.* Nulli autem, quod sciam in Ephremi operibus reperiuntur tractatus, sacrae coenæ mysterium data opera explanantes: dum ea omnia quæ sparsim de hoc fidei articulo ab eo tradita deprehenduntur, non nisi aliis argumentis sint intermixta, inque transcurso quasi alata. Speciem igitur veritatis habet non exiguam, sermones hosce ambos de sacra cœna proprie tractantes ad Ephremum auctorem referri oportere.

II. Omnes illi dicendi characteres, quos cum veteres, tum hodierni Critici in genuinis Ephremi scriptis ceu germanos ac proprios dudum observarunt in his quoque sermonibus, in priori præsertim cognoscuntur. Sunt enim perspicui, sunt faciles, sunt denique ad concitandos permovendosque lectorum animos non inhabiles. Porro interrogationis & exclamationis figuræ, creberrime in Ephremianis scriptis frequentatæ, identidem occurrunt. Non igitur

tur est, cur dubitemus, quin Ephremiani foetus sint ingenii.

III. Hi ipsi sermones, in vetustissimis, quos in Slavonica versione concinanda Rutheni interpretes secuti sunt, codicibus manuscriptis græcis, in Moscuensi Imperatoria bibliotheca, ut ex supra allatis constat, hodieque reperiundis, Ephremi nomine tanquam auctoris inscripti extant.

IV. Iidem propemodum loquendi modi, eademque formulæ quas in duobus hisce sermonibus, in priori præsertim auctor adhibet, in reliquis etiam scriptis ejus genuinis passim obveniunt. Ita e.g. locutio illa: *adstantes ecce (sacro altari) Seraphimos & Cherubimos circumdantes, facie alis obtecta*, similis illi quæ in sermone *de festis diebus* ap. Voss. p. 9.prehenditur. *Angeli mundi cum tremore ministrant faciemque obtegentes, non audent respicere &c.* similis item illi, quæ, *Assermann*o in *biblioth. oriental.* p. 67. recensente, in commentario ejus in Exodum occurrit. *Ne quis ex eo sedens comedat. nam si Seraphim cum tremore ei adstant, quis eum audebit sedendo manducare?* Item in hoc loco: *Adeamus queso cæmeteria, miranda ibi & terrifica arcana contemplabimur. Ad hæc oculos converte, sapiensque videri si vis, horum quis Dominus, quis rusticus extiterit, expone. Ubinam pulchra juventus? ubi serviens? ubinam sapiens? ubi insipiens? ubinam pulcher visus? ubi jucunda forma?* Quibus similia plane sunt ista ser.

sermonis de morte qui in editione Vossiana p. 200 legitur (a) *circumspice illos, qui ante te similibus se splendoribus efferebant. ubinam illi, qui civilibus dignitatibus ornati erant? ubi invicti rhetores, ubi oratores? ubi duces? ubi potestates? Contemplare sepulchra. vide num poteris discernere, quisnam servus? quis Dominus? quis pauper? quis locuples fuerit? &c.* His accedunt ista sermonis verba: *Nonne quæso animadvertisti, quomodo ii, qui in mortalium regum conspectu versantur, tremebundi eos circumstant, pedem loco non moventes &c.* Quippe quæ paucis mutatis in sermone, qui inscribitur *ad incitamentum & amorem spiritualem*, quique apud Vossium, p. 366. (b) reperitur, ita efferuntur: *Contemplemur mente ac consideremus carissimi eos qui coram rege constituti sunt terreno, thronoque mortali ac corruptibili ministrant, quomodo omni cum scientia (c) & timore Rege (legendum regi) suo adsistant?* Similiter antithesis illa in sermone nostro obvia: *Hoc (seculum) laboris, illud quietis: hoc certaminis, illud præmii ac mercedis est.* in alio etiam Ephremi sermone de poenitentia apud Vossi-

(a) Ex hoc ipso patet sermonem hunc rectius Ephremo Syro quam Basilio Magno tribui: quamquam posterius defendit VOSSIUS.

(b) Idem sermo in principio Tom. II. inter sententias Ephremi ex collectione S.S. patrum deprehenditur.

(c) In prima hujus sermonis versione pro *scientia* legitur apud Vossium *veneratione*: quæ lectio merito præferenda.

Vossium p. 145. hoc modo proponitur : *hic voluntas, ac fruitio, ibi tormenta & egestates : hic risus, ibi vero luctus & gemitus &c.* ut alia loca similia prætereamus.

V. Nulla vel *νοθεύς* vel interpolationis suspicio in hos sermones cadit cum illi ipsi, quos transubstantiationem in sacra cœna constanter credidisse Pontificii contendunt, nimirum Græcæ Ecclesiæ placitis addicti, ex antiquis Græcis, codicibus, e græcia ipsa allatis, in Slavonicam eos linguam transtulerint. ut verendum adeo non sit, ne Lutheranae aliive transubstantionem non admittenti sectæ dediti aliqua de suis addiderint.

(h) Ostendit in his verbis sanctus Ephraïmus, non simplicis, nudi, communisque panis loco habendum esse panem Eucharisticum, sed cum sanctissimo corpore sanguineque Domini nostri Jesu Christi, vere ac realiter in sacra cœna præsentī arctissime junctum. Præcipuam in eo differentiam ponit, quod non aliorum ciborum instar in ventrem demissus per alvum postea egeratur : sed per totum hominis corpus se distribuens, in ipsam quasi hominis substantiam resolvatur : non aliter ac candelam ceream, ita flamma consumi cernimus, ut ne minima quidem ceræ particula relinquatur. Hunc enim esse auctoris sensum in his verbis : *totum enim* (scil. sacramentum s. panis consecratus) *in totum corpus se*
se

se digerit, inque ipsam illius abit substantiam,
 clarissime alter ille Ephremi locus, in ejus
 de fide hymno occurrens, atque ab *Asseman-*
no cit. loc. p. 97. adductus, indicat: qui sic
 habet: *Corpus eius* (scil. in sacra Eucharistia
 de quo hoc loco agit) *nova ratione nostris cor-*
poribus immistum est (scil. mediante sacro
 pane) *ipsius quoque sanguis purissimus in venas*
nostras diffusus, ejus similiter vox aures nostras
conspexitque oculos nostros perculit. **TOTUS**
IPSE NOS TOTOS PERVASIT: *Et quia*
ecclesiam suam dilexit nimis, non illi de-
dit æmulæ ejus (scil. synagogæ) *manna, sed*
in se panis vitæ factus est illi, ut ipsum comederet.
 Scilicet utrisque in locis admirabilis illa fi-
 delium cum Christo sanctissimæ Eucharistiæ,
 interventu facta *κοινωνία* declaratur, qua
 tam arcte illi conjunguntur, ut in unum
 corpus quasi coeant.

- (c) Hæc illa demum verba sunt, quæ Pontifi-
 ciam transubstantionem aperte impugnant
 quæque evidentissimum non creditæ ab E-
 phremo transubstantiationis præbent te-
 stimonium. Comparans hic scilicet panem
 sacrae cœnæ consecratum cum igni (d) seu
 ardenti quavis materia, ita infert: quem-
 admodum ignis non una prædita est natura,
 sed duplici, ligno scilicet, seu materia igni,
 con-

(d) Aliis quoque in locis Ephremus Eucharistiam cum igni
 comparat: e. g. in *sermone de natura Dei curiose non scru-*
tanda. Ignis, inquit, *immortalis sunt mysteria Christi,*
cave ea temere secreteris.

concupiendo apta, & flamma ipsa constans: pariter & sacer consecratus panis non sola panea natura constat sed & divina. Duo alias a Pontificiis ejusmodi, quæ nostrates contra transubstantiationem e patribus adducunt, testimoniis opponi solent: ut vel de pane non consecrato sermonem esse, vel per naturam panis non ipsam substantiam ejus, sed accidentales tantummodo proprietates designari contendant. Sic clarissimus *Masseius* contra illa epistolæ Chrysostomianæ verba: *etiamsi natura panis* „in ipso permansit cit. loco hæc affert: Chi e „e assuefatto alla favella de' primi, conosce „subito, che per natura del pane non altro vâ inteso, se non le proprietà naturali di esso, il senso, l'apparenza, la figura, la consistenza, la virtù di nodrire, tutto ciò che umanamente fa chiamar quella cosa pane e tutto ciò che ne' bassi tempi si è poi detto accidenti del pane! &c. „E postea, niuna, inquit, discordanza si „potrebbe provare in lui dalla dottrina „cattolica, poiche per natura del pane ottimamente può intendersi il complesso „delle sue naturali e sensibili proprietà, a „tanto piu facilmente quanto che non si „erano ancora fissati in tal materia i termini. Che secondo tal modo di parlare sia in fatti stato distinto anticamente „tra la sostanza delle cose e la natura &c. Neutram vero adducto huic testimonio

verti potest. De consecrato enim pane Ephremum loqui: primum ex adjecto illi epitheto quo sacrum eum vocat intelligitur. Deinde tale quoque hic panis prædicatum habet, quale nulli nisi consecrato convenit. *divina scilicet natura constare*, hoc est Christi corpus & sanguinem fidelibus offerre dicitur. quæ certe divina virtus panis propria est sacramentali. Multo minus autem per *paneam* hic *naturam* accidentia tantum panis significari possunt: Quo enim sensu accipitur *natura divina*: eodem etiam *pane*. Jam vero per divinam naturam, nemine non fatente (e), intelligitur substantia Christi ipsa. Ergo nec per naturam panis quidquam aliud quam substantia panis ipsa denotari potest. Non alium quoque hujus vocis sensum similitudinis adhibitæ vis admittit. Cum enim ejusmodi similitudo ignem panemque Eucharisticum dicatur intercedere, ut quemadmodum ille duplici natura, materia & flamma: ita hic duplici etiam natura, *pane* ac divina constet: flamma autem materiaque ad flammam alendam apta, nemine non consentiente ad substantiam ignis ipsam pertineant, eumque in esse suo, ut philosophi loquuntur, constituent: ea profecto

(c) Maximum enim hæresis crimen in se admitteret, qui non substantialem & totum Christum, sed accidentalem tantum & partialem, ut ita dicam, in sacra coena dispensari inque consecrato, pane fidelibus exhiberi tueretur.

fecto etiam consecrati panis constitutiva pars, quæ natura panis ab auctore hic vocatur, de nulla alia quam substantiali, hoc est substantiam panis consecrati ipsam ingrediente ac constituyente explicari potest. Similium enim ex recepto illo Philosophorum canone similis est ratio. Accedit vocis ipsius quæ in Slavonica hic versione ab interprete adhibita est, quæque Græcum sine dubio vocabulum *Φυσικῆ* exprimit, disertum testimonium. Legitur enim ibi Slavonica vox *jestestvva*. Jam vero unicuique vel qui prima Slavonicæ linguæ rudimenta posuit constat, nihil aliud vocabulum hoc significare quam *essentiam* vel *substantiam*: ut enim essentia ab esse, substantia a subsistere, ita *jestestua* a simili verbo substantivo derivatur. ut impudens plane esset ac temerarius, qui aliam ei vim significationemque tribueret.

(d) His verbis auctor verum esse probat quod paulo ante affirmaverat: non solo pane sed & divina natura consecratum panem esse præditum, sic concludens: si in sacramento altaris in & sub specie panis Christus ipse vere exhibetur, Christus autem non humana tantum sed & divina natura gaudet: præter paneam naturam divinam quoque pani Eucharistico inesse sequitur.

(e) Quoniam in græca præsertim ecclesia mos obtinuit vino in Eucharistia adhibito frigidam affundere: suspicari aliquis hinc pos-

set, ab homine potius græco, quam ab Ephremo Syro sermonem hunc esse consignatum. Sed & in Syriaca ecclesia hanc consuetudinem receptam scimus. Inter alios scriptores Syros hoc testatur *Severus Alexandrinus* quondam Patriarcha in libro *de ritibus baptismi & sacrae synaxis* apud Syros Christianos receptis, quam *Guido Fabricius Boderianus* Antvverpiæ 1572 in 8vo edidit, in quo hæc verba p. 109 occurrunt: & quando miscet calicem (sacerdos) dicit: Dominus noster Jesus Christus crucifixus est inter latrones Ierosolymis & lancea confossus est in latere suo & ex eo defluxerunt sanguis & aqua: ubi per verba ista & quando miscet calicem, nihil aliud quam *κράμα* illud, seu vinum aqua mixtum denotatur. Eodem usum esse dilectissimum nostrum, cum sacramentum cœnæ sacrae institueret, salvatorem, etiam ex nostratibus Theologis nonnulli probabile esse opinantur. In his *Job. Conr. Danhavverus* in *μυστηριοσφια* p. 454. „Crama „inquit, quod attinet, hoc est vinum, aqua „(vel etiam nive, more veteri, de quo „Dempsterus ad Rosin.) mixtum, ut repudiandum illud non est, dummodo substantia vini non sit mutata, quia probabile est hac temperatura usum salvatorem „ex more gentis Hebrææ Prov. IX. v. 25. „Apoc. XVIII, 6. conf. lib. Mischnaioth de „benediction 7. probabile inquam non certum, fatentibus Thoma, part. 3. quæst. 74 art.

„art. 6. & Lyrano ad 1 Cor. 2. posteaque
 „hæc addit. alias in antiquitate crama no-
 „tum est. Justinus apocalyps. 2. fecit men-
 „tionem ὕδατος καὶ κραματος. Irenæus
 „lib. 5. c. 2. mixtum calicem dixit. Deni-
 pue ideo etiam repudiandum non esse κρα-
 μα putat; quod οἶνοκαπηλων malitia id fie-
 rie hodie quoque possit. Cæterum jam
 Ephremiano seculo hunc morem viguisse
Heineccii illa in libro de *Ecclesia Græca* P. II.
 p. 221. testantur. *Im vierten Seculo sing man*
an das Wasser vor ein nothwendiges Stück des
Sacraments auszuruffen, man wolte es aus der
heiligen Schrift und zwar aus dem Evangelio Jo-
hannis bevrweisen. Cap. XIX. 34. Originem hu-
 jus consuetudinis idem auctor sic describit.
 ad aliam, inquit, quæstionem nunc veni-
 mus, utrum primi Christiani vinum aqua
 miscuerint? & omnino hoc factum faten-
 dum est. Nam non solum ex Justino mar-
 tyre constat, Ecclesiæ præfectum pa-
 nem, vinum & aquam in coenam sacram
 consecrassè, sed idem etiam Irenæus aliique
 scriptores testantur &c. Non illa autem
 persuasione adducti hoc faciebant, quasi
 ad sacramenti substantiam aqua pertineret,
 multo minus ex superstitione, quasi singula-
 re mysterium subesset sed sola necessitate
 compulsi! quoniam tam forte erat orienta-
 le vinum, ut ab hominibus sobrietatis pau-
 lulum studiosis non sine admixta aqua bi-
 bi posset.

(f) Fateor in hoc & sequenti sermone de vera ac reali Christi in sacra cœna præsentia passim ita loqui, ut at Pontificia transubstantiatione parum abfuisse videatur. At huic dubio tollendo sufficere illa possunt, quæ clarissimus *Heineccius* docte non minus quam vere P. II. p. 224. scribit. Die patres, inquit, reden öffters also das man gewviss meynen solte, sie hätten eine transubstantiation geglaubet. Hingegen führen sie an andern Orten solche Redens-Arten, vvelche den Evangelischen beystimmen: & postea. Man stritt nicht einmal über dergleichen Frage, sondern man blieb bloß bey dem einfältigen Glauben, dass in s. cœna der vvahre Leib und Blut Christi vvahrhafftig zugegen sey. Weil man sich nun bey solcher Beschaffenheit der Sachen nicht besorgen dürfte, dass man einer oder der andern Parthey zu gefallen oder zu vvider redete, so bedienten sich die Väter in ihren expressionen einiger Freyheit, und redeten also vvies mit ihrem Begriff, oder dem Zustand ihrer Gemeinde am besten übereinzukommen schiene. Zum Exempel, vvenn sie merckten dass ihre Zuhörers dieses sacrament für schlecht Brodt und Wein halten möchten, so lehrten sie das Gegentheil, zuvvzeiten mit solchen Worten, die fast zu hart schienen. Idem de Ephremo nostro dicas, qui etsi interdum *κρυπτο παρισειν* panisque transmutationem credere videatur, plane tamen ab illa sententia alienus fuit. & quid apertius quæso hoc evincit, quam ex eo ipsu supra adductum testimonium, tam grave certe,

certe, ut, nihil habeant adversarii, quod obloquantur. Accedit alter ille locus quem ex hymno ejus de *sempiterna verbi generatione de ejusdem incarnatione & reali in Eucharistia præsentia* Clariss. Assemanus in biblioth. oriental. p. 101. adducit : *In pane tuo latet spiritus qui non comeditur, in vino tuo ardet ignis, qui non bibitur. Spiritus in pane tuo, & ignis in vino tuo.* quibus verbis quid aliud significat Ephremus, quam in *sub & cum pane & vino*, ipsum Christi corpus & sanguinem exhiberi ?

(g) quid nam sit *canonem Psalmorum recitare vel canere* clarissimus Heineccius cit. loco Part. III. p. 27 . ita explicat. *Jetzt ist dieses noch zu mercken, daß solche Gesänge in eigene Gesang-Bücher zusammengetragen worden, welche man so wol bey den Früh-Metten, als bey der Messe brauchet. Diese waren unterschiedlicher Gattung : etliche wurden genant αναστασιμα, die zum Gedächtniß der Auferstehung Christi gesungen worden, andere σωρανασισιμα, andere ανατωλικά &c. Wann nun unterschiedliche solcher Gesänge zusammengehäuet, und in einer suite abgesungen werden, so wird solches κανων genennet. conf. Joh. Caspar. Suereri thesaurum Ecclesiast. Amstelod. 1728. duob. tom. in fol. recusum in voce κανων. κανων, inquit, est Psalmus & canticum certis diebus ordinarie & certis diebus cani solitum. Aliam tamen dat hujus vocis derivatione Zonaras ad canon. Anastas. Damascen. κανων, inquit, λεγεται οτι ωρισμενον καὶ τετυπωμενον εχει το εμμελρον εν νεα ωδαις συνελθμενον. h. e. canon appellatur quoniam certum & formatum habet metrum quod novem melodis absolvitur &c.*

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM IN HOC LIBRO CONTEN- TARUM.

A.

- D**e abbreviaturis Ruthenorum. p. 45.
 De alphabeto duplici Slavon. 76.
 De alphabeto Hieronymiano falso sic dicto.
 77. 107.
 Jacobi Andreae oratio de primo Trubero. 161.
 Apocalypsis Johannea in quibusdam editioni-
 bus N. T. Slavonici post calendarium posita
 180.
 Joseph. Simon. Assemannus laudatus 225.
 - - - ejus merita in Ephrem. Syr. 225.
 226. seq.
 Auberti consilium de nova editione Græco-
 rum Ephr. operum adornanda interruptum.
 266.

B.

- Baronii annales in linguam Slavon. versi p. 3.
 Barbaries seculi quo Methodius & Cyrillus
 vixerunt non impediunt, quominus versi-
 onem suam bibliorum Slavonicam confece-
 rint. 130.
 Matth. Belius præcipuis hujus seculi histori-
 cis annumeratus 63.
 ejus prodromus Hungar. antiq. & novæ
 laudatus. 63. 64 seq.
 ejus.

- ejusdem de veteri literatura Hunno Scyth.
tractat. ibid.
- Bellarmini sententia de Hieron. versione. 106.
- De Eduardi Bernhardi libris. 9. 203.
- Nicol. Bergius laudatus. 4. 7.
- De bibliis Slavonicæ dialecti Wittebergen-
sibus. 152.
- De Bibliis polyglottis Eliæ Hutteri. 162.
quænam versio bibliorum Slavonica iisdem
inserta? 163. 214.
- De bibliis piæ memoriæ Imperatoris Petri I.
auspicio in Hollandia impressis. 167.
horum pauca exempla Hollandice & Sla-
vonice prodiisse. 169, 170.
- De bibliis Wendicis aliisque Slavonicæ diale-
cti. 176.
- De bibliis Radzevilii Ducis auspicio impressis
cum Ostrogienſibus non confundendis. 200.
- Biblia Slavon in genere. 8. 9.
- De Adamo Bohorizio ejusque libro ad Slavo-
nicam literaturam pertinente. 158. seq.
- G.
- Demetrii Cantemirii liber de religione Muha-
medana 20. & in præfat.
- Joh. Gottl. Carpzovius laudat. 162.
- Chamberlaynii oratio Domin. variis linguis
scripta. 78. 69.
- Character Alphabeti Slavon. Cyrillicus falso
Hieronymianus dictus. 27.
- De caractere Glagolitico non adeo expedita
esse omnia. 79.
- De caractere Serviano. 95.

- Chemnitii sententia de auctore versionis bibliorum Slavon. 106.
- De Codice quatuor Evangeliorum mst. Moscuenfi. 43.
- De codice bibliorum Slavon. Moscuenfi. 26. seq.
- De codice bibl. Slavon. Ostroviensi 21. 187 sq.
- Concilium super controversia de linguæ Slavon. in sacris usu Romæ habit. 112.
- Concordantiæ Slavonicæ in Psalmos. 182.
- De Constantino Ostroviensi Duce ejusque elogio. 12. ejus in Evangelia sacra studium. ibid. Ostroviensis editor. 14. 15. 40. it. in addendis.
- De Constantino Philosopho Cyrillo alias dicto. 113.
- Controversia de Slavon. linguæ in sacris usu. 107. seq.
- De Conversione Moravorum ad Christiana sacra. 211.
- Cyrillum nonnulli solum version. bibl. Slavon. auctorem faciunt. 57.
- De Cyrilli patria reliquisque circumstant. 132. eum Wolodimiri tempore non vixisse. 139. D.
- Dalmatæ acerrime sententiam de Hieronymo bibl. Slavon. auctore defendunt. 105.
- De Dalmatino bibliorum Slavon. Wittebergenf. interprete. 153.
- Dieckmannus de voce Kirch. 47.
- Dissidium græcæ latinæque Ecclesiæ jam Methodii ætate 101.
- Dissertatio de Tomis Ovidii exilio (cujus nonnulli

nulli Perillustrem Baronem de Huissen, ingens illud musarum decus, communemque literatorum mœcenatem auctorem esse volunt) laudatur. 84.

Divisio N. T. apud Ruthenos. 53.

Abbatis Dorothei scripta Græca in Slavonicam linguam translata. 338.

E.

Editiones variæ N. T. Slavonici. 172.

Ephremi duo sermones de sacra cœna inediti. 372.

An Ephremus linguam Græcam calluerit 221.

Ephremi pleraque Syriaca periisse. 224.

Quinam in Ephremi scriptis Syriacis conqui-
rendis studium imprimis posuerint. 224.

Græcorum Ephremi operum nova editio quomodo instruenda. 266 267.

In Ephr. operibus quænam pro adulterinis habenda. 284.

De sermonibus nonnullis Ephr. Syri suppositiis. 286, 287.

De Ephremo ejusque scriptis. 219 seq. quo cultu eum Rutheni prosequantur. ibid. & seq.

Epistola de statu præsentis rei literariæ in Russia laudata. 22.

De epistola Chrysostomi ad Cæsarium. 369.

Error eorum qui Hieronymum Slavonicæ bibliorum Versionis auctorem putant 104.
qui Slavonica biblia Moscovitica etiam dialecto consignata existimant. 164.

Error eorum qui Vetus Testamentum a Ruthenis

thenis contemtim haberi contumeliisque
proscindi putant.

F.

Joh. Albert. Fabricii Polyhistoris Hamburgen-
sis Testimonio confirmatur versionis bi-
bliorum Slavon. auctorem esse Methodi-
um. 61.

Fons erroris de versione ab Hieronymo com-
posita detectus. 106 seq.

Frischii dissertat. de Slavon. ling. laudat. 76
seq.

Abrahamus Frentzelius Hieronymum versio-
nis auctorem facit. 57.

id. notatus. 155.

De ejus libro, qui origines linguæ Sorabicae
inscribitur, judicium. 59.

G.

Ernestus Glückius laudatus. p. 23. 165. an no-
vam versionem bibliorum Moscovit. edi-
derit. 165. 175.

De Græca operum Ephremi Syri versione. 233.

De Græcorum operum Ephremi Syri editione
Oxonienſi. 235.

Græca varia inedita Ephr. Syri in bibliothecis
reperiri. 240.

H.

Steph. Hahnii liber de versione Lutheri lau-
datus. 201.

Heinsii epistolæ duæ ineditæ. 32.

Hieronymum quinam Slavon. bibliorum ver-
sionis auctorem faciant? 58. ejus locus in
epistola ad Sophronium explicatus. 68. 128.
nusquam versionis Slavon. a se composita
iple

ipse meminit. 70. 76. Dalmatas concives non habuit. 71. Ejus patria. 72. 92 seq. ejus temporibus Slavos nondum Illyricum intrasse. 73. Slavonici sermonis fuisse ignarum. 74. Alphabetum Slavonicum nunquam fecit. 76. num Slavos Evangelium prædicaverit. ? 80. nullam etiam Dalmaticam versionem bibliorum concinnasse. 97. ab eo confectam esse versionem, quare Pontificii finxerint? 121 seq. an linguam Syriacam calluerit. 209.

Roberti Huntingthoni studium in conqui-
rendis Syriacis Ephremi mst. 231.

I.

De interpretibus bibliorum Slavon. 15. 37.

Jeremias Patriarcha Constantinopolitan. 195.

ad eum Constantinus Dux legatos, accuratos bibliorum
codices manuscriptos petitum mittit. ibid.

De imaginibus Veronicis 160.

Johann. Octavus Pont. domesticæ linguæ usum Slavis per-
mittit 112. ejus epistola super hac re scripta ibid. invi-
tum Slavonicæ linguæ in sacris usum concessisse. 118.

metuit ne Constantinopolitani fedi Slavi se sub-
jiciant ibid.

K.

Joh. Erhard. Kappius Profess. Lipsiensis laudatus. 369.

Henricus Klausingius Theologus Lipsiensis laudatus. 365.

De Elia Kopievvitz. 166. ejus typographia Amstelodam.
pro libris Russicis erecta. 166.

Christ Kortholti liber de lectione SS. in linguis vulgo cogni-
tis. s. 155. 203.

L.

Frid. Adolph. Lampii histor. Eccles. Hungar. laudatur. 74.
127.

Leibnitzii testimonium de primo Slavorum in Illyricum in-
gressu. 73.

Lelongius laudatus, s. notatus 190.

De Libris Slavonicis ecclesiasticis. 103.

Libri a Cyrillo in Slavon. linguam conversi. 131. 132.

Linguae domesticæ in sacris celebrandis usus necessarius & legitimus. 107. 111.

De literis Slavonicis primum inventis. 113.

M.

Scipio Maffei notatur. 370 seq.

Manuscriptum Slavonicum de secta Ruskolskiana. 19. de vita & gestis Ducis Michaelowitzii. 39. de Stepenna kniga dictum. 124 & 139.

Methodius quo tempore vixerit 193. de ejus versione biblica certiora. 57. 191.

qui nam auctorem illum esse versionis bibl. Slavonicæ probaverint. 60. 61. Methodius ac Cyrill. in scio Pontifice Slavon. ling. in sacris usum introducunt 109. primi fuerunt qui domesticæ linguae usum, latina rejecta, introduxerunt, ibid. non dici posse abrogasse latinæ linguae usum 116. a quo missi in Moraviam? 116. eorum audax facinus quomodo palliare studeant Pontificii? 118. multos sacros libros in Slavon. linguam verterunt. 125.

Methodii ac Cyrilli doctrina laudatur 130. eorum genus, patria, educatio &c. 132. ad Gazaros convertendos mittuntur 135 seq. quo tempore & ubinam linguam Slavon. didicerint? 136. utrorumque memoriam a Russis coli probabile esse. 138.

Michaelowitzii Ducis auspicio typographiam restauratam bibliaque aliosque sacros libros impressos 19 20. primus biblia Slavonica in Russia imprimi curavit. 40.

Miraculum in concilio Romæ habito quod accidit. 112.

N.

Novum Testament. Rutheni summo cultu prosequuntur. 184.

O.

Objectiones contra sententiam de Methodio Versionis Slavonicæ auctore dissolvuntur. 129.

Olearius citat. 5. notatus. 182 seq.

Origo consuetudinis sacra domestica lingua in Russia celebrandi. 15.

Origo vocis Germanicæ Karck 47.

Orthographia vocis Slavi. 13. 183.

Orthographia vocis Ostrog. 205.

Orthographia vocis Methodius. 128.

P.

- Paifius Metropolita Gazensis ob eruditionem laudatus. 31.
 Romæ partem ætatis peregit. ibid.
 Patres Græci in Slavonicam linguam conversi. 3. 19.
 Patrum loca quomodo explicanda quibus totum mundum
 Christianum factum prædicant. 87.
 Pontifex sibi ipsi contradicit. 114.
 Postellus notatus. 104.
 Præfatio codicis Moscuenfis recensetur. 38.
 De libro Psalmodum Slavonicæ exarato recentissimo. 181.
 Pufendorffii liber de officio hominis & civis Slavonicæ
 translatus. 4.

R.

- Richardus Simonius quid de versione codicis sacri in Slavon.
 ling. translati tradiderit. 4.
 Ruthenorum libri 3.
 Ruthenorum diligentia in libris describendis. 16.
 Ruthenæ dialecti libri hoc seculo etiam imprimi cœperunt.
 20.
 Rutheni Slavonica biblia legentes non omnia intelligunt. 23.
 Num Ruthenorum Episcopus concilio Niceno interfuerit. 87.
 Ruthenorum consuetudo caput primum Johannis in homa-
 gio Imperatori præstando osculandi. 216.

S.

- Sauberti liber variarum Læctionum Matthæi 172.
 De Sauromaticæ gentis nomine eamque cum Getica eandem
 esse. 65. locus Saxonis explicatus. 69.
 Slavonicæ literaturæ præcipua capita 3.
 Slavonicæ gentis linguæque amplitudo 8. 9.
 Slavonica lingua an inter mortuas referenda. 10.
 Slavonicæ linguæ cum latina convenientia. 39.
 Secta Schismatica in Russia. 42 seq.
 De gente Scythica 63 series librorum Veteris & Novi Testa-
 menti in bibl. Slavon. 46.
 Sparfwenfeldtius laudatus. 7.
 Stredowskius notatus. 78.
 De Stridone Hieronymi patria. 74.

T.

- Tentzelius notatus. 277.
 Testamenti Ephremi Syri falsitas demonstrata. 380.

- Testamenta pleraque antiqua esse, falsa. 351.
 Testimonia contra Transubstantiationem in patrum scriptis
 non multa occurrunt. 368. quæ nam hujus rei causa. 368.
 Theodoreti locus quo Scythiæ frigora calore Evangelii ferve-
 re dicuntur, examinatur 81.
 Theodoreti locus de variis antiquis versionibus explicatus,
 62 &c.
 Tomitanos eosdem esse ac Getas 82. 208.
 De Typographicæ artis origine & progressu in Russia. 17.
 V.
 De Venedis Slavis etiam dictis 127.
 Versiones Slavonicæ in genere. 3. 4.
 De versione bibliorum Armenica. 61. 206.
 De Versione bibliorum Sarmatica s. Getica. 85. Dalmati-
 ca Vitæbergensis. 99.
 Versio bibl. Slavon. hodierna a vulgata plane recedit. 101. ex
 septuaginta virali versione translata. 101.
 De Versione Ephremi Syri latina. 267. Ambrosii Camaldu-
 lensis. 268. Zini. 272. Vossii 267.

Corrigenda restant.

Pag 12. lin. 1. *cura*. p. 58. lin. 14. post itemque inseratur,
inquiens. p. 71. lin. 25. *demonstratur*. p. 73. lin. 28. insera-
 tur § 4. quæ hic incipit. p. 100. lin. 12. deleatur *versione*.
 p. 111. lin. 14. *nomina*. p. 139. lin. 16. *Mutius Pansa*. p. 154.
 lin. penult. deleantur *novumque Turcicum* &c. p. 167. lin. 7.
Trivoltino. p. 176. lin. 12. *Croatice dialecti* p. 220. lin. 28.
videbor p. 268. lin. 28. lin. 10ta nota (c) deleatur: re enim
 penitus indagata a me potius quam clarissimo Oudino erro-
 rem commissum esse animadverti. vidi enim in bibliotheca
 hac Hamburgensi ὁδοιπορικὸν Ambrosii a Niclao Bartho-
 lini Florenti in 4. editum, ut & antiquam Dionys. Areo-
 pagitæ versionem ab eo concinnatam, in quibus abbas ro-
 tiusque Camaldulensis coenobii præsul appellatur. p. 295.
 lin. 22. (in not.) lege *versionibus partim, partim secum ipsa*
conspicet. p. 299. lin. 11. quæ Johanne Schvvaigero p. 352.
 lin. 17. *credulitatis causa esse dicam*.

FINIS.

Kohl, Johann Peter,

Introductio in historiam et rem litterariam Slavorum imprimis Sacram

Altona 1729

Exeg. 568 n

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10411441-5

VD18 14497581-001